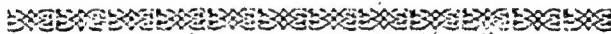
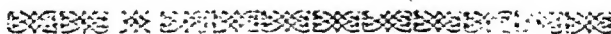

અમદાવાદ,
પાનકેરના નાકે મનહર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.

સર્વે હક છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તાને
સ્વાધીન છે.

નીતિમય જીવનની પ્રસ્તાવના.

નીતિ એનેક પ્રકારની હોય છે છતાં. ચર્ચનું સાધ્ય તે. એકજ દેશ છે કે અંગે તે પ્રકારે પશુ, વ્યવહાર, વ્યવસ્થાસર, નિયમપૂર્વક અને અન્યાય કે વિદા વિના મહાવચનો સર્વ કાષ્ટ યોગ યોજાના કામમાં નિયમસર ચાલ્યા કરે અને બીજાના કામમાં અંગેલ ન પડે એવારે તે માટે અમુક ગાથો ગોઠવે દાખલા, કે ધોરણો નથી કરી આપ્યાં, જલ સમુદાય બી તે પ્રમાણે કેટલે અન્યાય પડે એવામાં સિવાય પ્રવૃત્તિ કરે. આ સર્વ નીતિના નિયમનો દેવું હોય એમ સમજવું છે.

જેનાઓએ રાજનીતિ, ધર્મનીતિ, વ્યવહાર નીતિ વિગેરેના અર્થો સમજ્યા છે. આ નીતિમય જીવનના મતેસર વ્યવહાર નયા અદ્યતન ગાંધિના આદર્શ મહાગાર થાય તેવા પ્રકારનો છે. આમાં તેનું બીજું નામ મોર્ગેનસારી છે. એટલે ધર્મના આદર્શને અનુસરવાને-આધવાને લાયક થવામાં કયોયોમી એવો નોનો અર્થ થાય છે.

બીજાનું દરિદ્રમર્દન, બીજાનું દેશવંશાચાર અને તે મિત્રવના બીજા અન્યાયોને યોજાના અર્થમાં આ નીતિમય જીવન માટે ઉદ્દેશ્ય કરેલા છે.

સર્વ દેશ, કામમાં નીતિ એક સરખી દેવી નથી. કારણ કે વ્યવહારનું માત્ર વ્યવસ્થાસર મહાવચનો ત્યાં અપડે, જેની, જેની વાદરીવાત અનુસર ત્યાં ત્યારે, તેથી, તેની પ્રવૃત્તિ કરી શકે છે. આ નીતિના પાઠ્યો કે જેનો સમગ્ર પાંચીસ ગ્રંથોના નોનો છે છતાં તેનો મોટો આમ સર્વ દેશ કામમાં કયોયોમી થવ તો: અને વિશિષ્ટ પ્રકારે

ફેરફાર ન કરવો પડે તેવો છે. આમાં પણ તે અપવાદ તો રહેલો છેજ.
 નીતિ એ વ્યવહારની અથડામણીઓરૂપ જમીનના ખાડા અને
 ટેકરાને સરખા કરનાર સાધન છે. સમ્યક્ દર્શન એ જમીનને સાફ કરી
 ખેડનાર છે અને ધર્મ એ ખીજ સમાન છે અને તેનું ફળ તે પરમ
 શાંતિ છે.

આ અંથના અધિકારી પહેલી ભૂમિકાવાળા સર્વે છે. રાજવાતજ
 આંહીથી કરવાની છે. એટલે એકલા કે કહો શીખડાવનાર કહો તો આ
 અંધ તેવોજ છે. આમાં કલા પ્રમાણે વર્તન કરવાથી આંક અને કહો
 આવશે, પણ તે એકલા કે કહો શીખ્યા સિવાય ચોપડીઓ વાંચી ન શકાય
 એ ધ્યાન ખાતર રાખવા જેવું નથી. અર્થાત્ મોટાં મોટાં વ્રત, પરચખાણ
 અને ધર્મ ઘેરી આદિની પદ્ધતીઓ તે આ એકલા કે આંક વિના નિર-
 પયોગી છે, એ વાત લક્ષમાં રાખીને પ્રથમથીજ આ અંથમાં કલા
 પ્રમાણે વર્તન ચાલુ રાખવામાં આવશે તો આગળનાં વ્રતો કે અધિકારો
 રૂપ મીઠાં ઉપયોગી થઈ પડશે. એકલા ઉપર એક મીઠું ચડાવતાં દશ દશ
 ગણી કીમત તેની થાય છે તેમ તે અધિકારીમાં સદ્ગુણોનો વધારો થશે.

આ અંથમાં ન્યાયથી વ્યવસ્થા કરવું, સરખા કાળ, શીખવાળા અન્ય ગોત્રી-
 ઓની સાથે લગ્ન કરવું, દેશાચાર પ્રમાણે ચાલવું, કાંઈના અપર્જવાદ ન ખોલવા,
 સારા પોસાડીઓની જોડે નિકાસ કરવો, ઘર તદન ગુમ કે ખુલ્લું અને અનેક દારો-
 વામુન રાખવું, ઉપડવવાળા સ્થાનનો ત્યાગ કરવો, આવક અનુસાર ખર્ચ
 રાખવો, જેમ અનુસાર વેશ પહેરવો, અડધું થતાં કોમળનો ત્યાગ
 કરવો, પ્રકૃતિને અનુકૂળ અવસરે જોગવન કરવું, અયોગ્ય દેશ કાળમાં
 પ્રવૃત્તિ ન કરવી, બાળ નિર્મળતાની તુલના કરવી, પોષ્ય વર્ગનું પોષણ
 કરવું, કર્મ ચાલુતે જલ્દી ન મળવું, કોઈ વસ્તુ અવગતે તેમાં કાચો કરવા

આ સર્વ શરીર અને વ્યવહારને સુચકશાસ્ત્ર રાખનાર અને જનાવનાર સાધનો થા શુભો છે. વગી પાંપથી બધા રાખવો, કલમ આચરણવાળાની સોખત કરવી, આવા પિના શુભોદિનું પૂર્ણ કરવું, નિંદીત કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ ન કરવી, શુદ્ધિના શુભો પારણ કરવા, નિરંતર ધર્મનું અવલોકન કરવું, ત્રણ વર્ગને અન્યોઅન્ય બાધ ન પડે એ તેમ પ્રવૃત્તિ રાખવી, અલિપિ, સાધુ, દીન આદિની સેવાબક્ષિત કરવી, આમલી ન થવું, શુભોના પક્ષપાત કરવો, યાની કૃષ્ણીની સેવા કરવી, દર્શિદશિ રાખી વિચાર કે પ્રવૃત્તિ કરવી, ગોઝ્ય અયોગ્યનો ભેદ સમજવો, લગભગ, દયાળુ, સીત, પરીપક્ષી થવું, કામ, કોવાદિ અંતરંગ ધૂ રિપુનો વિરોધ કરવો અને ઉદિયોને રેશપિન કરવી ક્યાદિ સદશુભો પવિત્ર જીવન, જનાવવાને પુરતા ઉપયોગી છે. એટલે એકંદર રીતે વિચાર કરીએ તો આ મંથ શરીરના ધર્મો, વ્યવહારના ધર્મો અને પારમાર્થિક કે આર્થિક સદશુભો એ સર્વને દેખવવાના કે ખીલવવાના એક સાધન સમાન મદાન ઉપયોગી છે.

આ દરેક શુભો ઉપર વર્તમાન જનાવવાથી તે તે વાતને પોતાના આપનારી કથાઓ આપવાની તરફ દલી છતાં તેમ અનુજ્ઞ પ્રસંગને અભાવે તેમ નથી જાતી સંકુચ. યજી કોઈ પ્રધાને તેમ જાતી આપે તો આ મંથની જારવનામાં અને ઉપયોગીનામાં મધારો થાય તેમ જનના યોગ્ય છે.

આ મંથ વાંચીને તે પ્રમાણે વર્તન કરી, જીવનસમયે આ પંક્તીની જમિકાને જીવનનારા મંથો સુદરશન, સમ્મદુરદન અને પ્યાતદાપિદાને કાલક થાય તેવી જરમ પુત્ર જમ્મદા પ્રાપ્ત કરીએ છીએ.

પુરુષોના માર્ગમાં આલવા માટે પ્રથમ પાંચીશ ગુણ જતાવવામાં આવશે. તેમાં પ્રતીયુતા મેળવ્યા પછી આગળના રસ્તા લેવાથી મનુષ્ય ઘણી સહેલાઈથી આગળ વધી શકશે. તે સિવાય ચોગતા વિના ઉપાડેલો ઓળો પાછો પડતો મુક્યો પડશે. એટલુંજ નહિ પણ દરેલી મહેનત વ્યર્થ જવા સાથે નુકસાન ખમવું પડશે.

પ્રથમ ગુણ—ન્યાયથી ધન મેળવવું. ૧

અન્યનું રક્ષણ કરી, વેપાર કરી, જેની કરી, નોકરી કરી, કે કોઈ પણ જાતનાં કામકાજ કરી ન્યાયપૂર્વક દ્રવ્ય ઉપાજન કરવું.

સ્વામીનો દ્રોહ કરી, મિત્રોને હાની, વિશ્વાસઘાત કરી, ચોરી કરી, સાંચ-રશવત લઈ, છગ-પ્રપંચ-દગો કરી દ્રવ્ય મેળવવું તે અન્યાયથી મેળવેલું દ્રવ્ય કહેવાય છે.

પ્રજા પાસેથી કર-કે વેરો લઈ પ્રજાનું રક્ષણ કરનાર રાજાઓ, જો પ્રજાનું રક્ષણ અરાગર કરતા નથી તો તે અન્યાય દ્રવ્યનો ઉપભોગ કરે છે.

રાજા કે શેઠની નોકરી કરનારા મનુષ્યો, પોતાને સોંપેલું કાર્ય અરાગર જાતવતા ન હોય, સોંપેલા કામમાંથી જેરવ્યાજની રીતે પૈસા ઉચાપત કરતા હોય, માલીકનું કામ અગડે તેવી રીતે કોઈની સીપારસથી કામ કરતા હોય તો તે અન્યાય છે.

માલીકને પૈસા સિવાય નોકરી કરતાં માલીકના પૈસાથી પોતાને ખાનગી વ્યાપાર ચલાવવો તે અન્યાય છે. નોકરી કરનારના તાબામાં

માણસોં ઝાંપાયેલાં હોય તેની પાસેથી માલીકનાં કામની દરકાર ન રાખતાં તેઓને પોતાનાં ખાનગી કામમાં રોકવાં તે અન્યાય છે.

બાગીચરોએ એક ખીજાથી હુપાં બાંધારા કરી લાંબા જુદો નાસવો, અથવા મનમાલિ બાગમાંથી રકમ-કે માલ કિચારવું કરેલું તે અન્યાય છે.

જે કોઈ અજ્ઞાન વિદ્યાનુભિજ્ઞને દબી, તેની ગુમવાતો બંદર કરી, તેને નુકસાન કરી, દગો-પપમ રમી તેની પાંગેથી કાંઈ લઈ લેવું તે અન્યાય દ્રવ્ય છે.

કોઈ મનુષ્ય વિદ્યાસ રાખી કાંઈ વસ્તુ વેચાતી સેવા આપ્યો હોય, તેની પાસેથી વધારે પેસા લેવા તે અન્યાય દ્રવ્ય છે. દલાલી કરનારાએ, પોતાની દલાલી કરતાં વધારે પેસા લેવાથી કપાડી સેવા, તે અન્યાય દ્રવ્ય છે. કોઈ મુદરમ જાણી, હિતમ ધર્મોદ મનુષ્ય જાણી કોઈની ખજાણી રાખ્યા વિના કાંઈ રકમ ચુપી ગયો હોય તે સેવા આપે ત્યારે નામદર જનું, અને તેને પાડી ન આપી તે વિમાનપાત છે. અન્યાય દ્રવ્ય છે. ને માણસ મરી ગયો હોય અને ધન પાછું લેવા ન આપ્યો હોય, અને તેના વારસદારને જાગર ન હોય છતાં તે દ્રવ્ય પોતાના ઉપરોગમાં લેવું તે અન્યાય દ્રવ્ય છે. કાઠની ચોરી કરી, વાટ પાડી, વાટ કુંડી, ગાંઠ દાખી દ્રવ્ય મેળવવું તે અન્યાય દ્રવ્ય છે. દાળસોડી કરવી તે અન્યાય છે.

ધર્મોમાં જાણી, નાતનાં કે સંબંધના માણસોએ કોઈ પાંખુ કામ નેનને મોંઘ્યાં હોય તે જરાજર રીતે જાણી ન સંભવ બનિ નીમળને સોંપે પણ નહિ, પોતાની ગેરલાઇ કે ગેરજાન સોબને બંધ ને દેખે જમ-

ફા દે તો તે વિશ્વાસઘાત છે. તેમજ ધર્મદ્રા ખાતાના માણસો પાસે ખોતાનાં ઘરનાં કામકાજ કરાવનાં તે પણ અન્યાય અને વિશ્વાસઘાત છે.

ખોતાને પુરતો પગાર દે અદલો કહ્યા માફક મળતો હોય છતાં, લાંચ-રૂઝવત લાંચ અન્યને અન્યાય કરવો, તે પણ વિશ્વાસઘાત સાથે અન્યાય ઉપાઈત દ્રવ્ય છે.

આ પ્રમાણે અન્યાય ઉપાઈત દ્રવ્યનો ત્યાગ કરનાર અને ન્યાયથી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી નિર્વાહ કરનાર મનુષ્ય ધર્મનાં માર્ગમાં ચાલનાર છે. અથવા ચાલવાને લાયક થાય છે. શરીરાદિના નિર્વાહમાં ઉપયોગી અને પ્રયત્નથી સાધ્ય થઈ શકે તેવા દ્રવ્ય માટે પણ જે મનુષ્ય જીન, પ્રપંચ, વિશ્વાસઘાતાદિ કરે છે, આવા અન્યાયી મનુષ્ય નિર્દોષ અને પવિત્રતાથી બરપુર ધર્મવીર પુરોહિતા માર્ગમાં ચાલવાને લાયક કેવી રીતે થઈ શકશે ?

ઉપર મુજબ ન્યાયોપાઈત દ્રવ્યથી વ્યવહાર સુખરૂપ થાય છે ત્યારે અન્યાય કરવાથી પાપની પ્રાપ્તિ થવા સાથે વ્યવહાર દુઃખરૂપ થાય છે. પ્રિય વાંચકો ! તમને જાણિક સુખને અર્થ અને તમારા સગાં વડાઓ, દુકુંબ કપીલા, વિગેરેને સુખી કરવાની એટલી બધી લાલસા છે કે તેઓ અઘાતા સાંસારિક અને અનિવ્ય-અજિન સુખને ખાતર તમે એટલાજ પાપના દરીયામાં દુબડી ખાવા જાઓ છો કે ત્યાંથી તમને પુનઃદુબડી મળી કે જેની તમે દરજા મેળવો છો. તે નળવાને બદલે પાપ-રૂપી ઝેરની પ્રાપ્તિ થયે તે નાહક કેવળેત પપ ફેલાવેને લક્ષને પરીણામ તમને એટલેજ વડત્ત દેવું પડે. નાહક જાણિક સુખની કમતા નહિ કરતા દુઃખના પાન્થેટિક સુખની જ લાલસા. અને તે નળ-પાવના નાવનોમનુ એટલે ન્યાયથી દ્રવ્ય કેવળેત દેવું. તમે તેને

અવધ્યુ દરો અને ન્યોયથી ઉપાજન કરેલા દ્રવ્યથીજ પોતાનો અને કુટુંબનો નિર્વાહ કરો.

શિષ્ટાચાર પ્રશંસા—૨

સાધુ પુરુષોની શાપા કરનાર, પાપુ પોતે કરેલા કામ માટે પોતાની શ્લાઘા થતી જોવાને નહિ ઇચ્છનાર, કોઈની નિંદા ન કરનાર, અને પોતાની થતી નિંદા માટે ક્ષામ નહિ પામનાર, આપણના પ્રસંગમાં દીનપણે ન કરનાર, સંપત્તિના વંચનમાં નમ્રતા રાખનાર, પ્રસન્ન થોડાં સલાહ આપનાર, કોઈ સાથે વિરોધ ન કરનાર, થોડાં અગિયાર કરેલા કામનો નિર્વાહ કરનાર, કુળાચાર પાળનાર, સન્માનથી દ્રવ્ય મેળવનાર, સન્માન દ્રવ્ય પરચનાર, ઉત્તમ કામ કરવામાં આમદ રાખનાર, દુષ્કામ તરફ પ્રવૃત્તિ નહિ રાખનાર, પ્રમાદનો ત્યાગ કરનાર, ધર્મને આધાર ન લીધે તેમ લીધીક વ્યવહારને અનુસરનાર, મર્ચરથજે ઉચિતના સાચવનાર, દલદલ કામમાં પ્રવૃત્તિ ન કરનાર, નિરચાર્યપિણે ગરીબોને મદદ કરનાર, ઉપકારનો ગદસો ન બૂલનાર, પ્રત્યુપકાર કરનારની થોડાં દાક્ષિણતા રાખનાર અને નિત્ય પરીપકાર કરવામાં આદરવાળા એ સિદ્ધ પુરુષો કહેવાય છે.

આદ્યનો ત્યાગ કરી સર્વનું બહુ ઇચ્છનારા, આરા કનમ મનુષ્યોના સહનિયોગની અનુમોદના કરવી. કુટુંબનું, ન્યાયનું, દેશનું, ધર્મનું અને સર્વનું બધું ઇચ્છનારા અને પોતાના બવાને માટે અવગણના કામ પણ જાનના રક્ષક વિના અદેશિય અનુચના

બહાને માંડ સતત પ્રયત્ન કરનારા ઉત્તમ મનુષ્યો દુનિયામાં વિરલા હોય છે. તેમને મન તો વસુધૈવ કુટુંબક આ દુનિયાં એજ કુટુંબ છે. તેઓનું મન ઘણુંજ વિદાર પામ્યું હોય છે, ઉદાર થયેલું હોય છે. તેને લઈનેજ નાત, જાત, કુટુંબ કે ધર્મના બેદરિયા સર્વને સરખા માની બનતો પરાકાર કરી શકે છે. આવા પુરુષોના આચરણની ઉત્તમ કર્મઓની પ્રશંસા કરવી. તેમની પ્રશંસા કરવાથી જે લાભ થાય છે. જુઓ કે તેવા પુરુષો આપણી પ્રશંસાની ઈચ્છા રાખતાજ નથી, અને જે ઇચ્છા રાખે તો તેઓ નિઃસ્વાર્થી કહેવાય નહિ, તેમજ તેઓથી ધણાં સારાં અને મોટાં કર્મો બની પણ શકે નહિ. છતાં તેઓની પ્રશંસા કરવાથી તેઓને વધારે ઉત્તમ કાર્ય કરવાનો જુસ્સો આવે છે. અથવા તેમની આવી પ્રશંસા થતી જોઈને ખીમત મનુષ્યો કે જેઓ આવા પરાપકારી કાર્યો કરવામાં ખીલકુલ ભાગ લેતા ન હોય તેવાઓને પણ ઉત્સાહ વધે છે. વળી આપણાપર ઉપકાર કરનારનો અદ્ભુત આપણે ખીલ રીતે વાળી ન શકીએ છતાં ફતવતા બતાવવાથી આપણું મન પણ પ્રકુલિત રહે છે.

ખીજે કાયદો જો છે કે ગુણવાનપર પ્રીતિ રાખનાર, ગુણોનું અનુમોદન કરનાર અને સર્વ સ્થળે ગુણ જોનાર મનુષ્ય અવશ્ય ગુણવાન બને છે. આ તો લોકીક નિયમજ છે કે વ્યાપારી દરિયાજો આપારી થાય છે, કવિત્વની દરિયાજો કવી બને છે, બોગની ભાવનાવાજો ભોગી થાય છે, અને યોગની ભાવનાવાજો યોગી બને છે, તેવીજ રીતે સર્વ સ્થળે ગુણની ભાવનાવાજો માણસ ગુણી થાય છે. ઉત્તમ આચરણવાળા પુરુષોના આચરણની પ્રશંસા કરનાર પોતાની ભાવના-સાગણીના પ્રમાણમાં ઉત્તમ બને છે. મનુષ્ય જ્યારે કોઈ પણ ગુણી પુરુષના ગુણો

પરે સામગ્રી ધરાવે છે. આરે તે અત્યુચ્ચ અનુચ્ચ છે. અત્યુચ્ચ તે ગુણગુણીન પોતાના દાસમાં રહેલી છે. જડી તેને જે તે દેશના નામન કુટી ધીમે ધીમે પોતાના કર્મજનમાં મુકાય છે. તેને આશ્વા કરે અને આશ્વા તેના પુરોના અપદ્મમાં આશ્વા કરે તથા તેના મધ્યમાં સામગ્રી ધરાવ્યા કરી તે રૂપ અત્યુચ્ચ દાસ પામી મેળવ્યા કરે. તે તે બીજા કેટલાકે જેમન પછી એક નીચું રૂપ આશ્વા કરે છે. આશ્વા પોતે જેની પ્રવૃત્તિ કરે છે તેના જેવી સહિષ્ણુ પોતે જલ મુકવી કરે છે. આજ સદ્યુચ્ચ છે. તીવ્રચક્તિ માનવ પ્રવૃત્તિ કરી. તીવ્રચક્તિ જલ નામ છે. આરે ક્રમ પુરોના આશ્વાર વિચારની પ્રવૃત્તિ કરવાની રૂપ રાખવી.

ક્રમ પુરો કરે છે કેવા ? સારવાતમાં આ પ્રવૃત્તિ કરે છે. પુરોના કરે છે તે સારવાતમાં મધ્ય નદિ પડે. આરે મધ્યવાત એકાદી કરી છે પોતાથી અધિક ગુણવાન હોય તેને ક્રમ પુરો માની તેના મુજબ પોતામાં દાખલ કરવા. જેમ જેમ ગુણવાન થતા જાય તેમ તેમ અધિક અધિક ગુણી જોવામાં આવે અને કદરે સર્વ ગુણ મંપત મધ્યપુરવા આશ્વાથી સર્વ ગુણ પોતામાં ખીલી નીકળે. સરવાતમાં મોટે ઢેકાણે વાદ બીજાથી, નથી. તે તે દાસમાં આવતું અને નાનું તે ગમતું નથી એટલે ક્રમ અદ ન થાય. તે આરે સરવાત નાના પાવાથી કરવી તે મોખ છે.

પરંતુ નાના પાવાથી સરે ક્યાં વાદ અધ્યયમાં મુખી હોય મોખ નથી. જેમ જેમ આમન વધતી જાય તેમ તેમ આપણથી વિરોધ ગુણવાન ગુરુ મોખી કાઢી, તેના ગુણ મદ્ય કરતા શીખવા. પરંતુ તેની અમુક દાદ છે એમજ સમજ અમુક સાન મેળવી-અમુક ગુણો

પિતાદિ તરફથી પતિના કુટુંબવાળાને પણ દયાતા રહેવાદિ સહન કરવું પડે છે. મોટેજ ધનાઢ્યે ધનાઢ્ય સાથે, અને ગરીબોએ ગરીબ સાથે વિવાહ કરવાની જરૂર છે.

વિવાહ જોડવા પહેલાં વર, કન્યાના કુળ વંશાદિની વિશુદ્ધતા કે ગુણાદિની પરિક્ષા સંગંધી તપાસ કરવાની જરૂરીયાત પણ રહે છે. નહિતર વિરોધી ગુણવાળા પતિ-પતિનો અસારવ્યવહાર દુઃખમય થઈ પડે છે.

પતિ સનાથ છે કે નિરાધાર છે. તે તપાસ કરવાની પણ જરૂર રહે છે. આગળ પાછળ કોઈપણ કુટુંબી વર્ગ ન હોય તો કોઈ તેવા વિયમ પ્રસંગે કે પતિવિયોગના પ્રસંગે સ્ત્રીને નિરાધાર સ્થિતિમાં ધાણું મહેનું પડે છે.

વળી પતિ કે સ્ત્રી વિધવાન છે કે મૃત્યુ છે તે સંગંધી પણ તપાસ કરવાની છે. પતિ વિધવાન હોય અને સ્ત્રી મૃત્યુ હોય, અથવા સ્ત્રી વિધવાન-શુદ્ધિમાન હોય અને પતિ મૃત્યુ હોય, તો આ કન્નેદાંઓ આપ-મનો દુઃખી ઇંદગી મુજબર છે. પૃથ્વ અન્ય સ્ત્રી સાથે લગ્ન કરે છે અને સ્ત્રી રખડી પડે છે. આજ નાતના પ્રતિજ્ઞાને લઈ સ્ત્રીને યરી લગ્ન થતું નથી એટલે સ્ત્રીને કિસ્સો દુઃખમાં મુજબર પડે છે. અથવા પતિ મૃત્યુ હોય તો સ્ત્રી તેને ગાંઠની નથી પણ સ્વચ્છંદી થઈ યથેચ્છપણે વર્તન કરે છે. એટલે પતિએ દુઃખી હોયે ઇંદગી મુજબર પડે છે. અલ્યા કન્નેદાંઓ વળી મેટા વસ્ત્રમાં લાલ દુઃખી ઇંદગી મુજબરતાં નજરે પડે છે. આ કરતાં ઇંદો બન્ને વિધાન હોય અને ઇંદો બન્ને મૃત્યુ હોય તો એ સ્ત્રી વ્યવહારમાં મુખી ઇંદગી બેગતી થઈ છે.

તે સાથે સરીર અને વડ-કમરની પણ તપાસ કરવાની છે. સરીર

તેનાં નિરાગી હોવાં, જોઈએ. નહિંતર પ્રજા-સંતૃપ્તિ. રોગવાળી હોય
રાય છે. અને વારમાં તેવા રોગો કિતરે છે. સ્ત્રી રોગી હોય તો
યોગી ખીણ પતિ કરે છે અને સ્ત્રીની છંદગી દુઃખમય થઈ પડે છે.

ઉમરમાં પણ પુરુષ શુદ્ધ હોય અને સ્ત્રી યુવાન હોય તો સ્ત્રી
નિરંકુશ થઈ સ્વચ્છંદી બને છે. અથવા ટુંક સુદૃઢમાં વિશ્વવા બને છે,
અને પછી પણ સ્વતંત્ર થાય છે. શુદ્ધ પતિની હયાતિમાં ઇચ્છાઓની
અપૂર્ણતાને લઈ ક્રોધ શુદ્ધિ પામે છે, અથવા આગરના ઠાંકરા થાય
છે. સ્ત્રી નાની હોય છે તો તેના શરીરની ખુચારી મળે છે, શરીરનું
જોડન નર્મણ પડે છે અને રોગનો ભોગ થઈ પડે છે. પૂરું નાનો હોય
તો નાનપણથી જ વીર્યનો નાશ થાય છે. નિર્ભય પ્રજ્ઞે થાય છે, રોગોમાં
સપ્તાઈ. ટુંક સુદૃઢમાં મરણને શરણ થાય છે. અથવા આગરના ઠાંકરા
થાય તેવા રુદ્ધાઓ થાય છે. આ મોટે ખાસ કન્યા કે વરના વાલી-
ઓએ મંભાગ રાખી વર કન્યાના કુલ, શીળ, સનાથતા, વિદ્યા, ધન,
શરીર અને વચની સમાનતા, લાયકતા તપાસી પછી લગ્ન કરેલાં, કે
નથી તેમનો વ્યવહાર સુખમય થવા સાથે તેઓ ધર્મકાર્યમાં વ્યયોગી
છંદગી ગુમરાઈ શકે.

મર્મ, નિર્ધન, દર દેશવર રહેનારો, જુદા ભાષા બોલનારો, અનેક
સાથે વેદ વિગ્રહ રાખનાર, મોક્ષનો અભિલાષી, ગરવીર (લાલતાં ઉઝીની
લગાઈ પડેલાં) અને કન્યા કરતાં પ્રજામણીની અધિક ઉમરવાળાને
કન્યા આપવી નહિ. આમ લાલેલી આજ્ઞા છે. બાર વર્ષ સુધી કુમારી
કન્યાનો કાળ છે. ત્યાર પછી તેનો વિચાર કરેલાં તે કન્યા યોગ્ય
કાળ હતો છે.

બાર વર્ષની કન્યા અને સાત વર્ષની ઉમરનો પુરુષ વિવાહ યોગ્ય
છે. તેથી નાની વરકન્યાનો વિવાહ અયોગ્ય મનાય છે.

દેશો તો સામેથી પણ ગાળ આવશે. નમસ્કાર કરશે તો સામેથી નમસ્કાર મળશે.

સુખી થવાની ઈચ્છા હોય તો બીજાને સુખી કરો. પાપનો ભય રાખવાથી સુખી થવાની તમારી ઈચ્છા પાર પડશે. વ્યવહારના વિલક્ષણ પ્રસંગને લઈ તમે સર્વ પ્રકારે ગમી ન શકો તો પણ જે પાપનાં બાવી પરિણામો ભયંકર નરકના દ્વાર તુલ્ય છે તેવાં સાત વ્યસનોનો તો અવશ્ય ત્યાગ કરો.

જુગાર રમવો ૧, માંસ બક્ષણ કરવું ૨ દારૂ પીવો ૩ વેસ્થાગમન કરવું ૪ શિકાર કરવો. ૫ ચોરી કરવી. ૬ પરસ્ત્રી ગમન કરવું ૭ આ સાત મોટાં પાપો છે તેનો તો અત્યારેજ ત્યાગ કરી દો.

જુગારી માણસમાં અનેક દુર્ગુણો ધીમે ધીમે પ્રવેશ કરે છે. જુગારી જુદું બોલતાં શીખે છે. પૈસાની જરૂરીયાત માટે ચોરી કરતાં શીખે છે. હલકા-નીચ સ્વભાવના મનુષ્યોની સોબતથી પરસ્ત્રી, વેસ્થા ગમન કરતાં શીખે છે. દારૂ પાન કરવાનું પણ તેવી સોબતને અંગે વ્યસન લાગુ પડે છે. જુગારથી પાંડવો રાજ્યથી બ્રાહ્મ થયા. રાણી દ્રૌપદિને દારી ગયા અનેક વર્ષ પર્યંત દેશપાર-દેશવટો ભોગવવો પડ્યો. જેના પ્રતાપે અનેક સંકટોની જગમાં તેઓ સપડાયા. બાકીઓ સાથે વેરવિરોધ વધ્યો અને છેવટે મોટી લડાઈમાં કિનરવું પડ્યું. દુર્દુષ્ટો સંહાર થયો. આ સર્વમાં જુગાર એ નિમિત્ત કારણ થયેલ છે.

નગરાજ પોતાના નાનાભાઈ કુમેરની સાથે જુગાર રમતાં રાજ્ય દારી ગયો. જુગારમાં રાણી દમયંતિને પણ દારી ગયો અને છેવટે કેટલાંક વર્ષ પર રાજ્યમાં નોકર-રમોયા-તરીકે છંદની મુજરવી પડી.

આ જુગારથી અત્યારે પણ અનેક શ્રીમંત કુટુંબો પાપમાલ થઈ

ગાનો નાશ કરો છે તેમ-તમારા ઉપર પણ કોઈ જાણે છે. તમારા નજીબાનો નાશ કરશે. કારણ દરેક કિંવા કુળવાળો છે. જે કોઈ દરેકો તેનો જાણે-જાણતો અવશ્ય મળશે.

ચોરી ન કરવી—ત્યાં પોતાપણની માન્યતા છે. ત્યાં ત્યાં મુમ-ત્ત-મારાપણનો નિયમ થયેલ છે ત્યાં ત્યાં તે તે વસ્તુનો નાશ થવાથી કે કોઈ લઈ જવાથી તે તરફથી આઘાત થવા સિવાય રહેતો નથી. તેમ તમારી પોતાની વસ્તુનું રક્ષણ કરો છો, કોઈ લઈ ન લેય તે માટે પ્રયત્ન કરો છો તો પછી જાનની વસ્તુ—માલિકીની વસ્તુ—સેવાનો વખતે શું અધિકાર છે? કેમકે તે પણ તમારી માલિકી. તે વસ્તુનું રક્ષણ કરવા હોય છે. તમારી વસ્તુ કોઈ લઈ જવાથી તમને નોમ. દુઃખ થાય છે તેમ સામા મનુષ્યની વસ્તુ તમે લઈ લેવાથી તેને પણ દુઃખ થતું દશે, આ વિચાર તમને કેમ નથી આવતો? ચોરી કરવાથી વ્યવહારમાં આપણે જાય છે, કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી. ચોરી કરતાં પકડાય તો અધિકારી તરફથી તે દંડાય છે. કેદ પ્રમુખની સજા ભોગવે છે અને પરિણામે દુઃખી થાય છે, માટે ચોરીના ત્યાગ કરવો.

પરત્ની ગમન ન કરવું—પરત્ની મનન કરનારાઓ પોતાના પ્રાણ તથા આત્માને જોખમમાં નાખે છે. પરત્ની ગમનની ઇચ્છા કરનારાઓ રાવણ આદિ રાજાઓ રાજ્યાધિપી સદાને માટે બ્રહ્મ થયા છે, એટલુંજ નહિ પણ તેમની અપદ્વીષિ સદાને માટે આ દુનિયા ઉપર આતુ ગવા-તી રહે છે. અરે! પોતાની સ્ત્રીનું અન્ય તરફથી રક્ષણ કરનારાઓને અન્યની સ્ત્રી તરફ જરાજ દષ્ટિ કરવાનો કેા અધિકાર છે? પરત્ની લ'પડતી આપણે કોઈ દોની નથી. ઘરમાં આવતાં પણ સેકો તેના તરફ અવિષ્કારની દષ્ટિથી જોવે છે. તેનું જીવન પણ નિરંતર જોખમમાં

પ્રતિદ્દ દેશાચાર પ્રમાણે ચાલવું. ૫.

૧૪૧ પ્રમાણે આર્ય આર્ય દોષ નાશિયે કનક પદ્મોદયે જેને
મંમલિ આર્ય દોષ તેણે બેજાન. વળે મુદકાપે. અને દેશમા આસના
અવદાનીક કીરાતોને અને આર્યોને આજુ ને પાનિક દેશાન્તે પ્રમાણે
આજવાનું કહેયુ છે.

1. 1945년 8월 15일 광복을 맞아 전국에서 열광적인 환영을 받았던 것을 보면, 이 당시의 국민들은
 2. 1945년 8월 15일 광복을 맞아 전국에서 열광적인 환영을 받았던 것을 보면, 이 당시의 국민들은
 3. 1945년 8월 15일 광복을 맞아 전국에서 열광적인 환영을 받았던 것을 보면, 이 당시의 국민들은
 4. 1945년 8월 15일 광복을 맞아 전국에서 열광적인 환영을 받았던 것을 보면, 이 당시의 국민들은
 5. 1945년 8월 15일 광복을 맞아 전국에서 열광적인 환영을 받았던 것을 보면, 이 당시의 국민들은

1. 이 때, \mathcal{H} 의 원소 f 는 \mathcal{H} 의 원소 g 에 대해 $f(g) = 1$ 인 유일한 원소 f 가 존재함을 보일 수 있다. f 는 \mathcal{H} 의 원소 g 에 대해 $f(g) = 1$ 인 유일한 원소 f 가 존재함을 보일 수 있다. f 는 \mathcal{H} 의 원소 g 에 대해 $f(g) = 1$ 인 유일한 원소 f 가 존재함을 보일 수 있다.

$$= \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right) = \frac{1}{2}$$

વ્યવહાર સુખરૂપ નિવડે છે. તે સાથે તેના હાથે અનેક ઉત્તમ ધાર્મિક કાર્યો પણ થઈ શકે છે. આગલા વખતમાં ઇંદ્રમહોત્સવાદિ લોકાચાર-કે દેશાચારના મહોત્સવોમાં જેનાચાર્યો પણ ભાગ લઈ લોકોને અનુકૂળ રહેતા હતાં, અને તેને લઈ લોકો તેમને મદદ કરવાને અવસરે અચકાતા પણ ન હતા. શ્રીમાન હૈમચંદ્રાચાર્ય જેવા પ્રભાવિષ્ઠ આચાર્યો પણ રાજસભામાં-કે રાજપ્રકરણીય કામોમાં ભાગ લેતા હતા અને તેને લઈ કુમારપાળ જેવા રાજાને પરમાર્હત જેવી ઉત્તમ પંક્તિએ પહોંચાડવા સાથે ધર્મનો ખોહોળો ફેલાવો કરી શક્યા હતા. દેશાચારને માન નહિ આપનાર ગમે તેવો મનુષ્ય હોય કે ધર્મ હોય તેનો નાશ થતાં વાર લાગતી નથી. કાંઈ વખતે નાશ ન થાય તો તેમાં સુધારો વધારો તો થતો અટકી પડે છેજ. લોકાચારમાં ભાગ ન લેવાથી લોકોથી જુદા પડી જવાય છે, અને લોકાચારનું ઉલ્લંઘન કરવાથી તો તે દેશવાસી લોકો સાથે વિરોધ થવાનો પણ સંભવ રહે છે. અનેક નુકશાનો વેડવાં પડે છે. શાંતિના અભાવે ધર્મપ્રાપ્તિ થવી પણ મુશ્કેલ-કે હુલિલ થઈ પડે છે. લાલના વખતમાં પણ દેશાચાર કે લોકાચાર પ્રમાણે ઉપકાર માનવાના નદાદારી બતાવવાના વિગેરે અનેક રીવાજો કરવા પડે છે. માટે શિષ્ટ સમ્મત યથાયોગ્ય દેશાચારનું પાલન કરવું જોઈએ અને તેથીજ ગૃહ-સ્થાશ્રમમાં રહેલા તથા તે સિવાયના ત્યાગ માર્ગવાળાઓ પણ યથાયોગ્ય પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરી શકે છે.

조선의 역사

조선의 역사는 우리 민족의 오랜 전통과 문화를 보여주는 중요한 기록이다. 이 책은 조선의 건국부터 고종 33년(1898년)까지의 역사를 다루고 있다. 조선의 역사는 우리 민족의 오랜 전통과 문화를 보여주는 중요한 기록이다. 이 책은 조선의 건국부터 고종 33년(1898년)까지의 역사를 다루고 있다.

조선의 역사는 우리 민족의 오랜 전통과 문화를 보여주는 중요한 기록이다. 이 책은 조선의 건국부터 고종 33년(1898년)까지의 역사를 다루고 있다. 조선의 역사는 우리 민족의 오랜 전통과 문화를 보여주는 중요한 기록이다. 이 책은 조선의 건국부터 고종 33년(1898년)까지의 역사를 다루고 있다.

વાથી કે, સાંભળવાથી આપણને કંઈ હામદો થતો નથી, પણ જલ્દી તેની સાથે વિરોધમાં વધારો થાય છે અને સાંભળવાવાળાને દુર્બલિ ઉત્પન્ન કરે છે. સામાન્ય મનુષ્યના પણ અપવાદ બોલવા તે યોગ્ય નથી, તો પછી અનેક જન સમ્મત માનનીય, રાજા, પ્રધાન, ગુરુ, મંદ્ર અને દેવાદિના અવર્ણવાદ બોલવા તેતો ક્યાંથીજ યોગ્ય ગણાય ? રાજા પ્રમુખના અવર્ણવાદ બોલવાથી ધનનો તથા પ્રાણનો નાશ થાય છે. દેવ, ગુરુ અને મંદ્ર (મહાન સમુદાય)ના અપવાદ બોલવાથી મહાન કર્મબંધ થવા સાથે નીચ ગોત્રમાં જન્મવું પડે છે. શાસ્ત્રાકરો તો પરના છતાં દોષો પણ બોલવાની મના કરે છે, તો પછી જેનામાં બીલકુલ દોષ ન હોય તેવા અન્યના અછતા દોષો બોલવાની તો વાતજ શી કરવી ? પરના અવર્ણવાદ બોલનાર મનુષ્ય ધર્મને લાયક થયોજ નથી. કારણ કે હજી તેનું લક્ષ પોતાને સુધારવા તરફ વળ્યું નથી એમ ચેક્કિસ સમજવું જોઈએ. કર્મની વિચીત્ર ગતિ છે, અને ઉદ્યમે આધિન ગમે તે મનુષ્યને કે જીવને થવુંજ પડે છે. ઉદ્ય આગળ તીર્થકર જેવી સ્થિતિને લાયક થયેલા જીવોને પણ નમવું પડ્યું છે. આ વાતની તે નિંદા કરનાર જીવને ખબરજ નથી. નહિંતર તે પોતાનું મુખ કેમ સ્વાધિન ન રાખી શકે ? એક તો અવર્ણવાદ બોલનાર જીવ લાયક નથી અને આવી રીતે પરના અપવાદ બોલવાથી તે લાયક થઈ શકતો નથી. અર્થાત્ પોતાની લાયકાત આડો તે મજબુત કિલ્લો ઉભો કરે છે. ધર્મના માર્ગમાં ચાલવાને લાયક થવા માટે પરનિંદાનો ત્યાગ અવશ્ય કરવોજ જોઈએ.

કરવાનો નિયમ જોઈએ તેવો ઉપયોગી ગણવામાં આવ્યો નથી, તેણે તદ્દન ખુશ્કાં મુકામો પસંદ કરે તો તેમને માટે કાંઈ પણ કહેવા જેવું રહેતું નથી.

અથવા તદ્દન શાંતિ કે સલામતિ જેવા વખતમાં પવિત્ર જીવન ગુન્નરનારાઓને આ નિયમ લાગુ પડતો નથી.

ઘણા ગુપ્ત ઘરોમાં પણ ન રહેવું એટલે જેની ત્રણ કે ચારે આશુ ઘરો આવી રહેલાં હોય તેવા ગુપ્ત સાંકડા માર્ગ કે ગલીમાં આવેલાં ઘરો સમજવાં. તેવાં ઘરોમાં કોઈ પ્રસંગે અગ્નિ (આગ) લાગ્યો હોય તો જન માલનો ખચાવ કરવો મુશ્કેલ થઈ પડે છે. વળી તે અંધવાળાં ઘરોમાં જોઈએ તેટલી હવા આવતી ન હોય, પ્રકાશ આવવાનો માર્ગ ન હોય તો તેથી શરીરની તંદુરસ્તી ખગડવાનો ચોક્કસ સંભવ રહે છે. ઘણા અંધારાવાળા અને ખુફી હવા વિનાના મુકામોમાં રહેનારા મનુષ્યો માંદા પડવાના કેટલાક દાખલાઓ હાલ તરત મળી શકે છે.

વળી ગૃહસ્થોએ લકાઈને લઈને ઉપદ્રવવાળું, દુકાળ, મરડી ઇત્યાદિથી બચવાળું અને વિરોધી લોકોના સમુદાયવાળું સ્થાન ત્યજી દઈ અન્ય સ્થળે જઈ વસવું. તેવા સ્થળનો ત્યાગ કરવામાં નથી આવતો તો ધર્મ, અર્થ, કામની હાની થવા સાથે જીવનના નાશ થવાનો (મરણનો) પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે.

માટે તેવા ગુપ્ત ઘરોમાં ગૃહસ્થોએ નિવાસ ન કરવો. ઘરમાં જતા આવવાનાં અનેક દારો દોવાં ન જોઈએ. ઘણાં આરણ્યાં હોય તો ચોર જ્વરાદિથી રક્ષણ કરવા માટે ખચચના બોજનાં કિતરવું પડે છે. હવા આવવાની ખારીઓ માટે આ વાત નથી. તેમજ લોકોના સર્ગીઆત્મના ખારી આરણ્યાં ઉપયોગી છે. આ વાત મોટાં આરણ્યાં માટેની છે. તેવાં દારો

બંધ રાખવાનાં એમાં પડે છે કે હતા આવતી આવક છે. ખુશ હોય તો, ધરનાં માણસો આપો પાછાં હોય. ત્યારે તેને સાંચવાની ચિંતા રાખવી પડે છે. તેમાં દામ દાર બંધ કરવું સ્ત્રી જાય તો જોખમમાં કડતરું પડે છે. માટે જ્યાં આપવાનાં વધારે પાંદરાં ધરને રાખવાં નહિ.

વળી આવનાં શુભ ધરની અંદર ત્યારે જીજ્ઞાસા માણસોની મદદની જરૂર પડે છે ત્યારે ધણી, માગણી કર્યાં, છતાં, ધણી, મુશ્કેલી વેદતાં પણ તેની મદદ મળી શકતી નથી. આનું કારણ તે ધરની શુભ સ્થિતિ છે તેજ છે.

મુદત્તરોએ ધર ચોંચ સ્થાનકે કરવું જોઈએ. ધર બનાવનાં પહેલાં ને જમીને મુદત્તરો દેવી હોય તો તે ચોંચ સ્થાનકે કરેલું હોય છે. ધર બનાવનાં પહેલાં જમીની અંદર રહેલ વાગ, વસ્ત્ર, હાડકાં પ્રમુખ સત્ત્વ દાદી નાખવાં. આ ઠેકાણે જમીન કિતમ, મધ્યમ, કે અધમ છે તેની પરિક્ષા કરી ધર બનાવવું. તેની પરિક્ષા અનેક રીતે થઈ શકે છે. જમકે, એક હાથ જમીન ખોદીને તેજ માટીથી પાછો ખાડો પુરી દેવો. જો તે ખાડો પુરાતાં માટી વધે તો જમીન કિતમ, છે. જોછો રહે તો જમીન ખરામ અધમ સમજવી. સરખો બરાબ રહે તો મધ્યમ સમજવી. અથવા તે માટીમાં લુચારા વાળ્યાથી જો તળુ, પાંચ કે સાત દિવસમાં કાંચી નીકળે તો અત્યુચ્ચ તે જમીન કિતમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ છે એમ સમજવું. અથવા તે જમીનના મુચ્છોત્તો શુદ્ધ, કિપત્રાનિ આદિ નિમિત્ત બળથી નિર્જન્ય કર્વે. તે ધર બનાવવાના સ્થાનની નજીક મંદિર કે યજ્ઞ હોય તો તે મંદિરની પ્વજની છાયા કે યજ્ઞની છાયા જીજ્ઞાસા પોહોરની જો ધર ઉપર ધણી હોય તો તે ધર સદા દુઃખદાયક છે એમ સમજવું. પહેલાં કે ચોથા પડોરની છાયા ધર ઉપર આવતી

હોય તો નરકતકર્તા નથી. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, અરિહંતના મંદિરની પુંડ વર્તી. ગંડીકા અને સર્પના મંદિરની દ્વિપ વર્તી. શ્રીકૃષ્ણના મંદિરનું ડાણું પડણું વર્તવું અને પ્રહાના મંદિરનું જમાણું પડણું વર્તવું. આ પુંડાદિ વર્તવાનું કારણ તેની જ્વનની છાયા ખીખ કે ત્રીખા પહોરની ધર ઉપર ન પડે તેટલા માટે સમજાય છે. જો તેમ ન હોય તો મંદિરની પુંડ અરધા ગામ તરફ આવે છે તેટલી તો વર્તે શકાય નહિ. તેમ કરવું અશક્ય છે.

ગૃહસ્થોએ પોતાનું રહેવાનું ઘર સારા પાડોશીઓની પાસે કરવું. કે રાખવું જોઈએ. ધર્મી પાડોશીઓની સોજતથી ધર્મ કર્મમાં જાગૃતિ આવે છે. શાલીભદ્રને પાછલા સંગમકના ભવમાં સુપાત્રદાનની ખુદ્ધિ થઈ હતી તે સારા પાડોશના સહવાસનું ફળ છે. કુશીળાદિ આચાર્ય-વાળા પાડોશીના સહવાસથી તેમના આચારણ કે આલાપ સંલાપ દેખી સાંભળીને દુર્ગુણી થવાનો પ્રસંગ બને છે. ખરાબ આચારણ તરફ ઢળી પડ્યાનો આ છવને ઘણા લાંબા વખતનો પરિચય હોવાથી તેવા પાડોશથી દૂર રહેવાની પૂર્ણ જરૂર છે. ‘ સોજત તેવી અસર ’ ઘણા વખતના પરિચયથી પાડોશીના સારા નકારા આચાર વિચારોની અસર થયા વિના રહેતી નથી. માટે ધન, ઊવિત, ધર્મ અને સુખના અર્થો છવોએ, મૂર્ખ, અધર્મી, ચોર, દોષી, અભિમાની, ધુત્તે, પ્રધાન, અંત્યજ, મહા વેરવાળા, સ્વામીવંચક, લુપ્ધ, પરસ્ત્રી આશક્ત, વેસ્થા, જાળસ્ત્રી, ઝડપી મુનિના ઘાત કરનાર એવા પાડોશીઓના સહવાસમાં ન રહેવું.

યોગ્ય સ્થળે ઘર હોય તેમાં રહેવાથી ધનનું રક્ષણ, ઊવિતવ્યનું રક્ષણ, રોગથી બચાવ, મનની શાંત સ્થિતિ, ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ અને અનાચારનો ત્યાગ, વિગેરે અનેક ફાયદાઓ થવાનો સંભવ છે. આ સર્વ ફાયદાઓ ધર્મપ્રાપ્તિની યોગના મેળવી આપવામાં થોડે ઘણે અંશે મદદગાર થાય તેવા છે.

મુખ્ય ગણવામાં આવી છે અને તેનું દરેણું સામાન્ય જુદિવાળા કે ચર્યાતવાળા જીવો પ્રત્યક્ષ સદાચારીની સોખતનો લાભ ધણી સહેલાઈથી લઈ શકે છે તેજ છે. દુર્ગુણો હાલવા કે સુધારવા માટે સદાચારીનો પ્રત્યક્ષ સમાગમ બહુ ઉપકારક છે. તેઓ હિત શિક્ષા દ્વારા આપણા દુર્ગુણો સુધારવા પ્રેરણા કરે છે. તેમજ તેમના સદાચરણો દેખીને પણ આપણને સુધરવાની લાગણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે. તે સદાચારીની થતી પ્રશંસા માંભળીને, તેમનું બહુ માન થતું દેખીને પણ ગુણ અવગુણની તુલના મનુષ્યો કરી શકે છે; અને તેમના જોડી રિશ્તિ મેળવવા માટે સદાચરણી થવાની લાગણી પણ સ્ફુરી આવે છે. ઈત્યાદિ અનેક પ્રાયદાઓ સદાચારીના સહવાસથી થાય છે. તેથી વિપરિત પ્રવૃત્તિવાળા દુરાચારી, કપટી, ધૂત, વિટ, ભાંડ, કોપી, હિંસક, ભૂદા બોલા, ચોર, જાદુ, જુગારી, અહંકારી, કુપણ, દોષી, વિશ્વાસવાની, ક્લેશી-ઈત્યાદિની સોખતથી મહાન દુર્ગુણો ઉત્પન્ન થાય છે. કોટીક કહેવત છે કે “કાળાની જોડે ઘેજો બેસે તો વાન ન આવે પણ સાન તો આવેજ.” સાન એટલે તેના આચરણનું અનુકરણ કરવાનું તો મનુષ્યો શીખે છેજ. મનુષ્યોને તો સોખતની અસર થાય છે પણ પશુ પક્ષીઓને પણ સોખત તેવી અસર થવા વિના રહેતી નથી. એકજ માતા પિતાથી ઉત્પન્ન થયેલા પોપટનાં બે અચ્ચાંઓ, તોપસ અને બિહતની સોખતથી સદગુણી તથા દુર્ગુણી થવાના દાખલાઓ વ્યવહારમાં પ્રસિદ્ધ છે. પશુ પક્ષીઓથી પણ આગળ વધી વનસ્પતિમાં તપસ કરીએ તો ત્યાં પણ સોખત તેવી અસર થયેલી જણાયા રહેશે નહિ. ચંદનના વૃક્ષની કોરે ઉત્પન્ન થયેલા લીમડામાં જનની સુગંધ આવે છે. લીમડો પણ ચંદનને ખાંચ વેચાય છે.

માટે તે પરમોપકારી માતાને ધન્યવાદ થયે છે. અતિ પવિત્ર તેની આજ્ઞાના નાણેદાર રહી તેમના ઉપકારના અદ્ભુત તરિક્કે તેમની દરેક ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરવી એટલે, આજ્ઞાવર્યા પછી પણ યોગ્ય સિદ્ધાન્ત આપી બુદ્ધિને કેળવવાનું કામ પણ માતાપિતાનું છે. ત્યાર પછી અવધાર કેળવણી આપી આ-
વધિકારના સાધનરૂપ, વિદ્યા, કળા, દુષ્કર, વેપાર, ઈત્યાદિમાં પ્રવિણ બનાવી અવધારના આગેમાં પગપર દેખા એવા જેવી મુશ્કેલીમાં લાવવાનું કામ પિતાનું છે. સાંતિભર્ય અવધાર માટે બનાવવામાં મદદ કરનાર માતા-
પિતાનો નેરજો ઉપકાર માતા તેરજો આજ્ઞા છે.

માતાપિતાની બક્ષિ કરવાનો મહત્ત્વ, દાખલો બગવાન મહાવીર
દેવે જોને કરી જતાવી દુનિયા આગળ એમ સિદ્ધ કરી જતાવ્યું છે કે
માતાપિતાની બક્ષિ કરેલમાં વરદાપણ પાછા ન લેવું. અને તેના ઉપ-
કારોના અદ્ભુત કાર્ય પણ રીતે નેમને યોગ્ય ધર્મમાર્ગે દારીને નાણી
અર્પણ, કામનું ને સિવાય બીજી કાંઈ પણ જનની બક્ષિ તે અદ્ભુત
વજાવને પુરવી નથી. જ્યાં અને તેરજી બીજી બક્ષિ નો દરતાજ રહેવું.

અતિ આ પ્રમાણે છે કે. હવે મમના નમરોવાની બગવાન મહા-
વીરે નર્મિતો અગ્ન્યા પછી માતાની બક્ષિ નાર, એટલે માતાને
આમ લાવવા માલવથી દુગ્ધ યાવ છે માટે માટે અને તેરજું ત્રિવર
એવું. અને તેમ રૂપ આનું પશ્ચિમન કિત્તે અ. ન. નર્મિતી અકેયમ-
નની લાંબી લાંબી મળાને કિત્તે ચલે. નાની મહાવીરે માલવથી ને
ને લાવ્યું અને માતાને મળી માટે લક્ષ્મીચલન રાત્રે કવુ પણ પિતાને
ચિત્તે રહે કે મર્મનો મરુ. જ્યાં માતાને માનવર આટલો મેલ છે
એ તે વધારે રિત, કામનું કરીને ત્યારે તેને કામનું દુગ્ધ ચલે અને મનવર
કેવલ મહે અગ્નિ મારે તે. દેવાનેજ છે. માતાની લાગણી ન દુગ્ધાન

મારો મન: તે પ્રજાએ સંજો નિપજ કરે કે અર્જુનના સલાહ કરી
 મને આપણને સારુ ન કરે, એ પ્રતિજ્ઞા કરે તે નિર્જન કરી
 ભગવંતે આપણના બંધનને ખાતે લેશે અને અર્જુનને 'પણ' લેવા
 પૂર્વમાં આપણને પ્રતિજ્ઞા આપવા અને આજ કહેલમર મર. અને
 દામદમ, તથા દેવાનગને પૂર્વ. આને વધારવા મેળ કરી. આની પૂર
 મરિલો કરવા આ કરી. આને વધારે કરીને અર્જુનને આપણને મેળો
 મળે ક'યું છે કે અર્જુન. આપણને આપણને મળે કરવા
 અને પર્વમાં અર્જુનને પર્વમાં આપણને વધારે કરી અને
 વધારે કરવા છે. આપણને પ્રજા કરે છે કે પ્રજા. આપણે આપણ
 નાને આપણ. આપણને કે તેવાં કરવા તેવાં કરી આપણને કરી
 કરવાં કરવાં આપણે અર્જુનને આપણ કરવા, મને આપણની વિમલિ
 કરે, આપણ મુદર આપણ કરવા, અને આપણ આપણ પીણ કરવા
 આપણે કરે તે તે કરવાને આપણ વધારે કરવા કરે કે
 કે નહિ. નહિ. તેમ કરવા કરવા આપણના કરવાને આપણ ન કરે,
 પણ તેઓને કરવા અર્જુનના કરવા પર્વમાં આપણ કરે, કરે કરે,
 આપણને આપણ આપણને પ્રમદ કરવાના આપણ તેમ આપણ
 નો તેમ આપણ વધારે કરવા કે કરવા કે કરવામાં તેઓ નિર્જન
 કરે આપણ અર્જુનની પ્રજા આપણ છે. અર્જુન રથને પાક
 કર્યું છે કે—

પર્વમાં પનિત થયેલા અર્જુનનો ત્યાગ કરવા, પણ આપણની
 પનિત આપણને કરવા ત્યાગ ન કરવા, કેમકે અર્જુનને અને પોપણ
 કરવા વડે મુદર કરવા પણ કરવા આપણને આપણ અધિક કરવારી છે.
 આપણના પૂર્વ કે અર્જુન, તેમને પણ અર્જુન નહિ કરવા કરવા

ચાથી, પરશોદ દિનદારી અનુશાનમાં યોજવાથી, સર્વ કાર્યમાં તેઓની આજ્ઞા સેવાથી, મુંઝવણ ગંધવાળા કળ પુષ્પાદિ આપવાથી, તેમના જાન્યા પછી જન્મવાથી અને તેમની ઇચ્છાનુસાર યોગ્ય વસ્તુ સમર્પણ કરવા પડે કરી શકાય છે.

તેમની નિંદા ન સાંભળવી, શક્તિ હોય તો નિંદકને બોલતો બંધ કરવો, શક્તિ ન હોય તો ત્યાંથી ઉડી અન્ય સ્થળે આશ્વાજનું પશુ પોતાના પૂજ્ય માતા, પિતાદિ ગુરુ વર્ગની નિંદા ન સાંભળવી.

તેમને પરશોદના સુખના સાધનરૂપ દેવ, ગુરુ તેમની પૂજા, ભક્તિ કૃત્યાદી ધર્મકાર્યમાં તેમને સ્થિર કરવાં. નત્રભાવથી તેમને જાણવું કે, આજથી તમારે ધરનાં કામકાજની ચિંતા ન કરવી. કોઈ પણ જાતના અવરહાર પ્રયત્નમાં ન પડવું. નિર્ચિંત થઈ ધર્મ ધ્યાન કરો. તમે તેને લેજો તો તમારી સમગ્ર અને કરી આપીશું. કૃત્યાદિ વચનો કહી તેવી સમગ્ર કરી આપી માતાપિતાદિ ગુરુવર્ગને ઉસાદ વધારવો.

વિનયથી આરાધન કરાવેલાં માતાપિતા પ્રસન્ન થઈ યોગ્ય શિક્ષા આપવા વડે મદદગાર થાય છે. અનુભવી માતાપિતાની આજ્ઞા માનનાર પુત્રધર્મના માર્ગમાં આગવને કાયદે થાય છે.

નિંદિત કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ ન કરવી. ૧૧

છવહિસા કરવી, અસત્ય બોલવું, ચોરી કરવી, પરસ્ત્રી ગમન કરવું, વિશ્વાસઘાત કરવો, નિંદા કરવી, ધર્મ કરવી, અહર્યોએ ભિક્ષા માંગવી, ઇત્યાદિ સામાન્ય રીતે નિંદિત કાર્યો ગણાય છે. તેમજ દેશ, જાતિ, કુળની અપેક્ષાએ જે જે નિંદિત કાર્યો ગણાય છે તે તે કાર્યમાં બુદ્ધિમાનોએ પ્રવૃત્તિ ન કરવી.

દરિયાપારના કેટલાક દેશોમાં અહર્યોએ કે સામાન્ય રીતે કોઈ પણ મનુષ્યોએ ભિક્ષા માંગી જાવું તે મોટા ગુનો ગણાય છે. હિંદુસ્તાનમાં બ્રાહ્મણોએ ભિક્ષા માંગવી તેમાં જરાપણ શરમનું કામ ગણાતું નથી. મુસલમાન જાતિમાં હુકરતે મારવું તે પાપ મનાય છે. હિંદુ અને પારસી કેમમાં ગાયને મારવી તે પાપ ગણાય છે, જૈનોમાં કોઈપણ જનવરને મારવું તે પાપ ગણાય છે, છતાં સર્વ દેશોના મોટા ભાગમાં મનુષ્યવધ કરવો તે મહા પાપ કે ગુનો ગણાય છે. અપરાધીને ફાંસી આપવી કે શુળીએ ચડાવવો તેમાં ગુનો નથી ગણાતો. બ્રાહ્મણો અને જૈનોમાં મદ્યપાન કે માંસભક્ષણ કરવું તે નિંદનીય ગણાય છે, મુસલમાનોમાં મદ્યપાન કરવું તે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ ગણાય છે. મહારાષ્ટ્ર દેશમાં સધવા સ્ત્રી કપાળ ઉપર કંકુનો ચાંચો ન કરે તો તેને વિધવા ગણવામાં આવે છે, ત્યારે ગુજરાતાદિ દેશોમાં તેવો કાંઈ નિયમ નથી. મહારાષ્ટ્ર દેશમાં સ્ત્રીઓ ખુલ્લે માથે શરીર શકે છે. ગુજરાત, મારવાડ, કાઠીયાવાડ, માળવા પ્રમુખ દેશમાં ખુલ્લે માથે સ્ત્રીઓ શરીર શકતી નથી કેટલાક દેશમાં તો ખુલ્લે મોઢું પણ શરીર શકતી નથી. રજપુતોમાં મામા દ્વંદ્વા પુત્ર પુત્રીઓનાં લગ્નો થાય છે. મુસલમાનોમાં કાકા-કાકાના પુત્ર પુત્રીનાં લગ્નો થાય છે. ત્યારે પીછ કોમોમાં તે કામ નિંદનીય ગણાય છે.

વધે છે. ધર્મ પ્રવૃત્તિ થતી આટલે છે. છેવટે પરિણામ દુઃખમય આવે છે. માટે દેશ, કાળ ઉચિત કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ રાખવી. નિંદનીક કાર્યથી નિવૃત્તિ કરવી.

આ નિંદિત કાર્યમાં કેટલાકને ધર્મ સાથે સંબંધ છે. કેટલાકને નીતિ સાથે સંબંધ છે, ત્યારે કેટલાકને લોકોની માન્યતા-દેશના રીવાજો સાથે સંબંધ છે. ધર્મ નિમિત્તે નિંદિત કાર્યનો ત્યાગ કરવો તે તો અવશ્ય જરૂરનો છે, પણ જે તાત્વિક રીતે નિંદનિય નથી છતાં લોકશ્રદ્ધીમાં કે દેશાચાર પ્રમાણે નિંદિત ગણાતું હોય તેનો પણ સમાજ સાથેનો સંબંધ ટકાવી રાખવા માટે પણ ત્યાગ કરવો પડે છે. છતાં એટલું ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે કે, જેને લોકો નિંદનીક ગણે છે તે ખરી રીતે નિંદનીક હોય છે અને નથી પણ હોતા. કેટલાક રીવાજો તો પુરૂષોએ પોતાની હાજ તો પુરી પાડવા નિમિત્તે નિંદનીક ગણીને તેનો પ્રચાર કરેલો હોય છે. જેમકે સ્ત્રીઓએ ફરી લગ્ન ન કરવું અને પુરૂષો ફરી લગ્ન કરી શકે. સ્ત્રીઓ એકથી વધારે પતિ એકી સાથે ન કરી શકે પણ પુરૂષો એકથી અધિક સ્ત્રીઓ એકી સાથે કરી શકે. અથવા અમુક જાતિ સાથે કન્યા વ્યવહાર રાખવો અને અમુક સાથે ન રાખવો. તેમાં પણ અમુક ગામના કે શહેરના આટલાજ સમુદાય સાથે કન્યા લેવા દેવાનો વ્યવહાર રાખવો અને બીજા સાથે નહિ રાખવો. બીજા પોતાની નાત જાતના હોય તો પણ આ કાયદાથી વિરુદ્ધ વર્તન કરનારને ન્યાતખાહાર કે મેહેરલા ખાહાર કરવામાં આવે છે. આ બધું પોતાની હાજતો પુરી પાડવા માટે જ યોગ્ય-અનિંદનીક અને અયોગ્ય-નિંદનીક ગણવામાં આવેલું હોય છે આ સાથે ધર્મને કાંઈ સંબંધ હોતો નથી.

કેટલાક રીવાજોને આજીવિકા ચલાવવા નિમિત્તે પણ નિંદનીક

The text in this block is extremely faint and illegible, appearing to be a list or a series of entries. It is not transcribed.

આવક અનુસારે ખર્ચ કરવો. ૧૨

ખર્ચ પોતાનું કરવા લાગક, સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રી, માતા, પિતા, ભાઈ, બહેન, અને કુટુંબી વર્ગ, ઇલાદિ પરિવારના ખર્ચમાં, પોતાના ઉપભોગના સાધનામાં, દેવ અતિથી આદિઓના મુજબમાં અને દીન, દુઃખી આદિના હિસારાદિ સંબંધી દાનમાં જે કંઈ ખર્ચ કરવામાં આવે તે સર્વ ખર્ચ આવકને અનુસારેજ કરવો જોઈએ.

આવકનાં સાધનો ખેતી, જમીન, વ્યાપાર, કર, નોકરી, પશુ-પાલન, વ્યાજ અને દુનર, ઉદ્યોગ, કળાદિ વિગેરેમાંથી જે આવક આવતી હોય તેના આર ભાગ પાડવા. તેમાંથી એક ભાગ નિધાન કે ખચ્ચતા તરીકે રાખ્યા મુકવે. તે ખર્ચ જરૂરીયાતવાળા કે કોઈ આરત કે વિપત્તિવાળા પ્રસંગે ઉપયોગમાં આવે.

એક ભાગ વ્યાજાદિ કાર્યમાં મુકવે. જેમાંથી માત્ર આવક આવ્યા કરે. વ્યાપારાદિ કાર્યમાં મુકવાન મનુ હોય કે ખેતી પ્રમુખતી આવક તેક પ્રસંગે ન આવતી હોય તે. તેમાંના નેક પુત્રી પાત્રી સંકાય. એક ભાગ ખર્ચ પોતાનું કરવા લાગક કુટુંબીઓ અને પોતાના ઉપભોગના સાધનમાં વપરવા, અને એક ભાગ ધર્મ રત્ને ઉપયોગી કાર્યમાં ખર્ચવો. આ પ્રિથિ જેએએ ખર્ચ પુત્રી ચારક છે એટલે આર ભાગ થઈ શકે તેના જેટલી સીમિત વચ્ચતાએ જે હોય તેવાઓને મારે છે. જેને સોંપી આવક હોય તેને તે પ્રસંગે ખર્ચ કરવો, અને જેને ધણી આવક હોય તેના ધનનેથી તે આવકમાંથી આવકે ભાગ પરિપાકરતા કાર્યમાં ખર્ચવે. અને તેથી જેનું વધારે કમ પાત્રની પાસે હોય તે કમ પાત્રનારે વધારે ખર્ચ કરવામાં ખર્ચ કરવે. ધનવાનના ખર્ચ

પામ છે, અને ત્યામ, કરુણાળા મનુષ્યોના મનુષ્યના છે. પરંતુ
અને મનુષ્ય વિનાના મનુષ્યોના ત્યામ અને ધન એ વિદ્યમા પામ છે.

યોડી આવક કરતાં વધારે ખર્ચ કરવાથી, જેમ કેમ કરીને
ફળે જ કરી નાંખે છે તેમ તે જેમવમાં ખાલી વધેકા મનુષ્ય દુનિયાના
સર્વ વ્યવહારને માટે જાતમર્મ બને છે. હવે દુનિયા થાય છે. સામ્ય
કરુણ છે કે, જે મનુષ્ય પોતાના લાભ, વ્યવહાર એટલે આવક તથા
ખર્ચનો વિચાર કર્યા વિનાં વેત્તમનુ (ફોર)ની માંદક દાન આપે છે.
ખર્ચ કરે છે. ને મનુષ્ય યોગ્ય જિવિષ્ણોમાં આંદોજ ને-અમાનુ-નિચ્ચે
બિચુક જેવી દલાતે પામે છે. અર્થાત્ તેને બીજા માંગવાનો વખત
આવે છે. તેમજ વિદ્યા જેમાપામ થઈ જે મનુષ્ય દાનાદિ મર્મમા
પોતાના વ્યવહાર ઉપયોગ કરના નથી તે લોકમાં નિંદાપાત્ર થાય છે.
ધનના મોદમાં આર્તધ્યાન કરી તે ઉપર મૂર્છા રાખી, ધન ઉપરની
આસક્તિને લીધે વિદ્યા કર્મમંચ કરી દુર્ગતિમાં જાય છે. આ ધન કે
નૃસી તેની સાથે જાતી નથી તે કેવળ તેના પાપનો આગ્રીહાર થાય
છે, અને તે ધનનો ઉપયોગ કોઈ આશ્વચાન્ હવ કરે છે આવક
વિના લલ જાનન દાન દેનાર કે ખર્ચ રાખનાર માખુસના પશુ સુરા
લાલ થાય છે. માટે આવકને જાનુસાર ખર્ચ રાખવો તેથી મનની
સ્થિતિ ધાગી શાંત રહે છે. લાભવોગવાળું આર્તધ્યાન થનું નથી. શાંતિ-
પાત્ર શૃંગાર મર્મપ્રાપ્તિને લાવક બને છે.

ધન અનુસારે વેશ રાખવો. ૧૩.

પોતાની પાસે જેટલી આર્થિક સ્થિતિ હોય એટલે પોતે જેટલો ધનવાન હોય તેના પ્રમાણમાં, પોતાની ઉમરના પ્રમાણમાં, પોતાના હોદ્દા પદવી કે અધિકારના પ્રમાણમાં, અને દેશ, કાળ, જ્વતિ, ઇત્યાદિની અનુસારે વેશ પહેરવો. ઘણા યોગજ્ઞ દ્રવ્યવાળા મનુષ્ય ધનાઢ્યના જેવાં વસ્ત્રો કે અલંકારો ધારણ કરે તો લોકોના મનમાં તેના સંબંધમાં હલકા ત્રિચારા બંધાવાનું કારણ મળે છે. કાંતો લોકો તેને ઉદ્ધત ગણશે. વ્યભિચારી લેખશે. દીવાળીયો ઠરાવશે કે અયોગ્ય-નાલાયક કે મૂર્ખ સમજશે. લોકો તેના સંબંધમાં વાતો પણ કરશે કે આના ઘરમાં સારી રીતે ખાવાનું પણ સાધન નથી અને આવાં વસ્ત્ર અલંકારાદિ પહેરે છે તો જરૂર કોઈની ચોરી કરીને, લુંટીને, વિશ્વાસઘાત કરીને, થાપણ આગવીને, કે બેન, દીકરીની મીઠકત ઉઘાપત કરી લાવ્યો હશે. એટલુંજ નહિ પણ રાજ્ય પ્રમુખ આગળ પણ કોઈ ચાડી ખાઈને તેને દંડાવ્યાનો પ્રસંગ પણ અનુભવાવશે. કોઈના ઘરમાં ચોરી થઈ હોય તો પણ તેના ઉપર શંકા જવાનો પ્રસંગ બનશે.

ધનાઢ્ય મનુષ્ય ગરીબને લાયકનો વેશ પહેરે તો લોકો તેની હાંસી કરશે. તેની કૃમણુવાને લોભવાળી વૃત્તિને ધિક્કારશે. કોઈ તેને તુક-શાન જવાની શંકા કરી અત્યારની નિર્ધનતાનો નિશ્ચય કરશે અને તેને લઈ તેના ચાલુ વ્યાપાર-વ્યવહારાદિને તુકશાન પહોંચશે, ગરીબ-દંગાળ જેવા વેશને લઈ તે ધનાઢ્ય કોઈ સ્થળે ગરીબની મારફત આદર સત્કાર નહિ પામતાં અપમાન પણ પામશે.

કે આ દોષ ઉપર રહેલા મનુષ્ય પણ દલપટ વેશથી આમાન્ય મનુષ્ય તરફથી પણ આદર સહકાર નહિ પામે. આગુક અધિકારી અને કે પદવી ધારણ કરનાર મનુષ્ય પણ તેને સાચક વેશના અભાવે આમાન્ય માણુમની પંક્તિમાં ગણાશે. તેને સમજે નેના વ્યવહારમાં અલગ પડેલાનો સંભવ છે. તેમજ દલપટી પંક્તિનો માણુમ મોટા અમલદાર, અધિકારી કે પદવી ધરાવી છાન લઈને-તેની માફક વેશ પહેરીને કરનારો હશે તો હમાનના આદરપસર, તેને ગુરુછાન ખમતું પડશે અધિકારી છતાં વિદ્વાનનો વેશ કે આદરજરૂર ધારણ કરનાર, મનુષ્ય, તેની વિદ્યા પ્રગટ કરવાના પ્રસંગે અપમાન પામશે.

રક્ષાવરથાએ પહેંગેલ પૂજા કે સ્ત્રી પુત્રાનઅવરથાને સાચકનો વેશ પહેરશે તો લોકોમાં હાંસીપાત થવા સાથે દલપટી જાતની શંકાના કારણુ-રૂપ બનશે. હાજા વાગને ધોળા ન થવા દેવા માટે પ્રયત્ન કરનારા કે ધોળાવાગને હાજા કરવા પ્રયત્ન કરનારા, રક્ષાવરથા આબ્યા છતાં પુત્રાન જનવાનો પ્રયત્ન કરનારા અને ગરીબ છતાં ધનાદ્યનાનો દેખાવ કરનારા મનુષ્યો હોયોડીના ખસ પ્રસંગે તેમાં નિહાળ નિરહવાથી નિંદાપાત થવા સાથે આમર, દેહ, ધન અને વ્યવહારને મોટું ગુરુછાન પડેંગાડે છે. લોકોમાં નિંદાપાત બનેલા મનુષ્યો ધર્મ માટે પણ અનઅધિકારિ થાય છે. ધર્મના અર્થાં છવોએ તો ખીલકુલ ઉદ્ભટ વેશ નજર પડેરવો. સાઈ અને સરજ છવન જેટલું ઉપયોગી નિવડે છે તેટલું આદરવાળું છવન ઉપયોગી નથી નિવડું.

દેશના અનુસારે વેશ રાખવો. જે દેશમાં વિશેષ દંડી પડતી હોય ત્યાં અલુકજ વેશ પહેરવાનો આમલ કરનારાના શરીરને મોટું ગુરુછાન પડેંગે છે. અથવા અરમ દેશમાં દંડ પ્રદેશના વેશ પહેરવાથી પણ

તેવુંજ નુકશાન થવા સંભવ રહે છે. એકજ દેશમાં જુદી જુદી સહુ-
ઓના પ્રસંગે વેશમાં ફરજદાર કરવો પડે છે, અથવા વિવાદકે શોકના
પ્રસંગોને અનુસરીને વેશમાં ફરજાર કરવો પડે છે. તેમ ન કરનારના
અવહારને નુકશાન પહોંચે છે. અથવા પોતે જોયી જાતિમાં કિયત્ત
થયો હોય તે જાતિની સાથે દરેક વ્યવહારના પ્રસંગો રહેલા હોવાથી
તેના વિરુદ્ધ વેશ ધારણ કરવાથી તે જાતિલાઓની અવકૃપા કે પોતા-
તરફ ખેદીલી વહેરી લેવી ન પડે તેવો વેશ રાખવો. મતલબકે દરેક
સ્થળે આવસર જોઈ, લાભાલાભનો વિચાર કરી વેશ ધારણ કરવો.
તેના આગ્રહ રાખનારને વિના પ્રયોજને હરકતો કબી થાય છે.

બુદ્ધિના આઠ ગુણવાળા થવું. ૧૪

સાંભળવાની કમજા, સાંભળવું, મહણ કરવું, ધારી રાખવું, તકે
કરવો, વિપરિત કિલ્લ મુલ્લ વિતરો કરવા, વસ્તુનું જ્ઞાન કરવું, ચાકસ
નિશ્ચય કરવો, આ બુદ્ધિના આઠ ગુણ છે. આ સાંભળવાદિ આઠ ગુણ
વડે જોયે પોતાની બુદ્ધિને નિમણ—ત્રીવ ધારવાળા લથીયાર માફક
જાતોની છે તે બુદ્ધિના પ્રકૃતિજો મનુષ્ય નિરંતર વિચારપૂર્વક—પૂર્વાપર
લાભાલાભનો વિચાર કરીને પસંદ કરી શકે છે. તેને લાગે તે કોઈ
સ્થળે સમજના નહિ પસંદ પોતાના અને તેવા કાળુ કાર્યમાં પણ
વિચારી નિવરે છે. બુદ્ધિસાળુ મનુષ્યોજ લાભાલાભનો, કર્તવ્યના કર્તવ્યનો,
કિતાકિતનો વિચાર કરી શકે છે, અને તેથીજ કોઈ પણ સ્થળે તે
દુઃખનો આગી થયો નથી. તે બુદ્ધિસાળુ મનુષ્ય દેશ, કાળ, યજ્ઞિ

ધર્મ નિરંતર સાંભળવો. ૧૫.

મુદિના આઠ ગુણમાં સાંભળવાની વાત આવી ગઈ છે, તે સામાન્ય હોવાથી, વિશેષ પ્રકારે ધર્મ સાંભળવાની ખાસ જરૂરીયાત છે તે જતાવવા માટે આ ગુણ ત્રણે બતાવ્યો છે. નિરંતર ધર્મ સાંભળવો ધર્મ સાંભળવાથી પરમાર્થના માર્ગમાં જાગૃતા લાયક શું છે ? ત્યાગ કરવા લાયક શું છે ? અને અંગિકાર કરવા લાયક શું છે ? ધર્મશાસ્ત્રીનું જ્ઞાન થાય છે. ધર્મ સાંભળવાથી મનની મલીનતા ઓછી થાય છે. હૃદય કોમળ બને છે. આત્મિક ભાવની લાગણીઓ ઉત્તેજિત થાય છે. મન સ્થિરતા પામે છે. નિરંતર ધર્મશ્રવણ કરવાથી ઉત્તરોત્તર ગુણની અધિક પ્રાપ્તિ થાય છે. ઘણા લાંબા વખતથી જડમૂળ ધાલીને પડેલી મલીન વાસનાઓ અને વિકારી પ્રવૃત્તિઓમાં સુધારો થાય છે. ધર્મ શ્રવણના અભાવથી ઉત્તમ ભૂમિકામાંથી નીચા પડાય છે. અથવા તેમાં શિથિલતા આવે છે. નંદન મણિયારની માફક ધર્મથી કે કર્તવ્યથી બ્રહ્મ પણ થવાય છે. વિવિધ પ્રકારની વ્યવહારીક પ્રપંચ જાળમાં વ્યથ થયેલો જીવ ધર્મ શ્રવણ કરવાથીજ જાગૃત રહે છે. અને મેળવેલ આત્મ ગુણ ટકાવી રાખે છે.

શિષ્યની પરિક્ષા કરવા માટે એક વખત એક ગુરૂએ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેલા શિષ્યને પ્રશ્ન કર્યો કે તમે મારી પાસે નિરંતર ધર્મ-શ્રવણ કરવા શા માટે આવો છો ? ધર્મને માર્ગ ચાલવાનો રસ્તો આ-આ-પ્રમાણે છે, એમ તમને એક વખત જણાવી દીધું છે, હવે તમે રી મેળ્યે તમારે રસ્તે ચાલ્યા કરો. શિષ્યે ઉત્તર આપ્યો. ગુરૂં ! કહેવું યોગ્ય છે, અને તેમ થવું જોઈએ; પણ વ્યવહાર પ્રપંચની

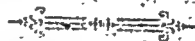
મી જાણ એવી પૂજારણ જરૂરી છે કે તેમાં આ ધર્મપ્રચારની
 સાર દાખ દી રહેતી નથી. જાણે મંસારે અવધારનો મંત્રણ
 સર્પ અને નોગીયા જેવો છે. જોકે સર્પ અને નોગીયા આપસમાં લડતા
 દના. તેમાં સર્પ નોગીયાને અનેક રથો દસ દીધા. નેના જેવથી વ્યાકુળ
 થયેલ નોગીયો સર્પને પડતો મળી પોતાની મુઠામાં આવી અમરવેલ
 નામની જુદીને મુખવા લાગ્યો. દહે છે કે, "નોગીયાની મુઠામાં. એક
 એવી જુદી થાય છે કે નેને મુખવાથી સર્પનું ઝેર કુતરી નવ છે."
 આ જુદી મુખવાથી તેનું ઝેર કુતરી મળું. પાછો સર્પની સાથે લડતા
 લાગ્યો. વળી ઝેર ચડી હતું તો મુઠામાં જઈ જુદી મુખી આવતો
 દનો. આમ આ જુદીની મદદથી વારંવાર નિર્ણય થતા નોગીયાએ
 જેવો સર્પને મારી નાંખ્યો અને નિર્નય થયો.

મંસારે વ્યવહારના પ્રપંચો સર્પ જેવો છે. જ્ય નોગીયા જેવો
 છે. મંસારે વ્યવહારના પ્રપંચ રૂપ સર્પ સાથે રહેતાં, આ જ્ય
 નોગીયાને દામ, કોમ મદ, મોહ, અજ્ઞાનાદિ રૂપ ઝેર ચડી નવ છે
 મુઠા રૂપ ધર્મસ્થાનમાં રહેલી સહચરના ઉપદેશ રૂપ અમરવેલ મુખવા
 ને વ્યવહાર પ્રપંચમાં લેવાવારૂપ સર્પનું ઝેર કુતરી નવ છે. ત્યારે
 માત્ર વ્યવહાર પ્રપંચ સાથે મુઠામાં કુતરે છે અને તેનું ઝેર ચડી
 પાછું મુઠાના ઉપદેશ રૂપ અમરવેલ મુખવા માટે ધર્મસ્થાન રૂપ
 આવડું પડે છે. આ અમરવેલ મુખવા માટે નોગીયાને ત્યાં સુધી
 આવવાની જરૂર પડે છે કે ત્યાં સુધી વ્યવહાર સર્પનું દામ,
 રૂપ ઝેર ન ચડી શકે. અથવા તે જુદીની મદદ નિશ્ચય ગોતે એ
 શકે તેનું સામર્થ્ય ગોનામાંજ પ્રમટ થાય. તે પછી જુદી મુખવા
 રહેતી નથી. મંસારે વ્યવહારની કામગીરીમાં ત્યાં સુધી કેસ

અછલું થતાં ભોજન ન કરવું.

છે. આત્મ જ્ઞાનનું સામર્થ્ય પોતામાં પ્રગટ નથી થયું ત્યાં સુધીજ ધર્મ શ્રવણ કરવાની મનુષ્યોને જરૂર છે. પૂર્ણ જરૂર છે.

શુદ્ધે સાચાસી આપી કહ્યું, શિષ્ય ! તમારું સમજનું અરોગ્ય છે. મનુષ્યને ધર્મ શ્રવણ કરવાની અવશ્ય જરૂર છે. વ્યવહાર પ્રપાત્ર વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય નથી. તેમાંથી બચવા અને પોતાનું લક્ષ મિટું જાળવત રાખવા ધર્મ શ્રવણની જરૂર છે.

અછલું થતાં ભોજન ન કરવું. ૧૬

અછલું થતાં ભોજનનો ત્યાગ કરવો, જમીલું ભોજન અરોગ્યર પાત્ર ન થયું હોય તેવામાં અનુકૂળ સ્વાદિષ્ટ ભોજન મળી આવે ત્યારે હજીદા ઇન્દ્રિયને સ્વાધિન નહિં રાખનાર મનુષ્ય તે ભોજન કરે છે અને જરૂરા અગ્નિની મંદતાને લઈ, તે ભોજન પાચન ન થતાં અછલું થતાનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે.

અછલું પશ્ચિમી પ્રકારે થાય છે. પુંડના ભાગથી છુટતો પવન હૃદયધરામાં જળાય, વિદ્યાર્થી અરાગ્ય મંથ આવતો હોય, વિદ્યાર્થી ભેદ થયેલો હોય એટલે અધ્યાયા નિવાસ. યેટલે થોડો ભાંગ્યો તુટ્યો ઝાડો આવતો. હેઠ, સર્ગર નારે થયેલું જળાય ખાતા પીવા કેપર અરૂચી થતી હોય અને મેદાનાયા નાશમતો કરનાર (એકદાર) નો પવન મંથનો હોય આ છ અછળનાં ચિન્હ છે. છનાંથી એકદાર પાણુ લક્ષણ હોય તે. અછળ થવું છે એમ સમજવું. અછળ થવું હોય ન વખતે આદાર લેવાથી અછળનાં સ્વારે થાય છે, તેવા આગ પાણુ પિંગેલી કન્યાનિ થાય છે. તેનાંથી વધુદા મુદ્દા મેલે કોઈ અછળ થાય છે.

અછલું થયું હોય ત્યારે

તેથી નહિ, પાપ્યત અપેક્ષ

મારાક આ પાગાંયા તથા બુખ્યા સ્વેવાયા પાચન થઈ વરશે મનુષ્યોના
થયું ખરા, રોગો સંજથી ગરીબાથી તપાસ કરવામાં આવે તો તેનો
મેંદો આગ અછલુંના રોગથીજ થયેલો હોય છે. નિયમગર ઉપવાસો
કરવાથી ધનું કદર, (પેટ)માં રોગો ફર થઈ શકે છે. જેઓ મહીનામાં
જે, અર્ધાંર પગર દિવસે એક ઉપવાસ કરી લે છે તેઓના શરીરમાં
યોગે માએજ રોગ થવા પામે છે. આ શરીર તાંદુરસ્તી, રાખવા માટે
ઉપવાસ થયો અછલીર ઉપવાસ છે-પણ તે તેની મર્યાદામાં થાય તોજ
ઉપવાસી છે. કાલે ઉપવાસ કરેલો છે. એમ આંત્રી સાંજેજને વિશેષ આદાર
કે સ્નિધ-મારે-આદાર ખાવામાં આવે-છે તો જે અછલું મટાડવાના
કે રોગો ફર કરવાનો આસંધ. ધારકમાં આવે-છે તે ફળીગત થતો નથી,
કેમકે તેથી તો ઉપવાસને દિવસે જાડા આ વર્ષારના કે સ્નિધ આદાર
ખાવાવાનું કામ કરેલો. એટલે જે પગર દિવસનો કયરો. એટલો થયેલો
છે. તેના કાપમ અચોગ ફરેલો માટે આગવે દિવસે રાજતી માફક
આદ અને પાકુ બોળા કરવું અને જીરે દિવસે ઉપવાસ કરેલો તેથી
શરીરની પ્રકૃતિમાં કાલે મુલાકા થયે.

શરીરનો મુલાકા કરવા માટે અને મનની સામગ્રીમાંને ધાંત
રાખવા માટે સત્વિક ખોરાકની મનુષ્યને વરદ છે. ફળ, મી, બોખા,
પક, મગ, પ્રેર, પાકું ફળ, નેચો વગેરે સત્વિક ખોરાક છે. ને પશુ પાચન
થઈ શકે તેટલા પાકા લેવા જોઈએ.

મરિના, ગાંસ, મરચાં મલાદિ વગતી ખોરાક છે. ને સિવાય
વચકા આખો: શુકર, જાગરી, કાંચ કચાદિ શાકનીક ખોરાક છે.

સાત્વિક ખોરાકથી શુદ્ધિ સતેજ અને પ્રકૃતિ શાંત રહે છે. ખોરાકથી વિાપ વસંતનાને ઉત્તેજન મળે છે. તામસીક કે નિદ્રિયતા, અને ક્રોધાદિની ઉત્પત્તિ થાય છે.

ચોથા અગોળ ખોરાકની અસર માનસીક વિકારોમાં સ્વપ્ન, વધારે કે ઘમણડો કરવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. શુભ શાંતિના ક્ષત્રક અનુચોએ સારી રીતે પાચન થયા પછી અને તે પછી સાત્વિક આહાર લેવાની ધારી જરૂર છે. તેથી રાગ, આળસ, પ્રમાદ વગેરે થવાનો ધણે જોઈએ સંભવ છે.

પ્રકૃતિને અનુકૂળ અવસરે ભોજન કરવું ૧૭

વિધિથી નિર્ભય કરેલો ભોજન કરવાનો વખત આ પ્રમાણે છે. જોડા કે એશાળની આખા-હાજત ન હોય, હૃદયમાં કંટક રાગ દોષાદિ ન હોય, શાંત, પિત્ત ક્ષાદિ નિયમિત રીતે પોતપોતાને સ્થાને હોય, ઓઠ કારનો વાયુ સ્વચ્છ હોય, ભોજનને અનુકૂલ સૂર્યનાડીમાં (જમણા નાસિકાના છિદ્રમાં). પવન ચાલતો હોય, જડરાગિન પ્રદિષ્ઠ થયેલો હોય, ઇન્દ્રિયોમાં પ્રળળ વિકાર ન હોય, શરીર હલકું હોય (પેટમાં ભાર કે જોળે જણાતો ન હોય) આવે વખતે ભોજન કરવું તે ભોજન કરવાને અનુકૂળ વખત ગણાય છે.

ક્રોધની સાથે લડ્યા હોય કે ક્રોધ કર્યો હોય તો ન્યાંસુધી તે ક્રોધ શાંત ન થાય ત્યાં સુધી ભોજન ન કરવું અથવા ખાવાના વખતે કે ખાતાં ખાતાં ક્રોધ ન કરવો. તે અવસરે જ ભોજન કરવામાં આવે છે તો તે ભોજન ઝેર જેવું થઈને પરિણમે છે. કાંતો તાપ આવે છે, પાચન થતું નથી, કે ઉલટી થાય છે પણ હરકત થયા સિવાય રહેતી નથી.

વધી યાત્રા આપીને આપ્યા હોય ત્યારે તરત જ આપી પીરું નહિ
કરવું. બેસવું નહિ. તેમ કરવાથી પણ તારા દેહકક્ષી વિગેરે થતા
મર્યાદાને કારણે થવાનો સંભવ છે. આરે વિશ્રાંતિ લીધા પછી આપી
પીરું કે બોજન કરવું.

સુખા, શાન્તિ, સિદ્ધિ અને અન્ય પ્રકારનાં સુખો, પદ્ધતિઓ છે.
આથી એ નિમગ્ન જાણવામાં છે, કે સારી રીતે બુદ્ધિ લાગી હોય ત્યારે
જેમનું કરવું. કદીને - સુખ લાગી હોય ત્યારે જાણે બોજન પણી,
મહેશ્વરી પત્ની સહે છે. તપાવેલા, બોજન, બોજા ઉપર પડેલાં
પાંચીનાં મિત્રો તરતજ શોભા જાય છે. તપેલી જાણી ઉપર
પડેલાં વરસાદ કે બીજાં પણ આપી મોટા વખતમાં મુશ્કેલી જાય
છે. તેથીજ રીતે જ્યારે જાણીને યદીય જોડી હોય તે જ્યારે
આપેલા બોજા તરતજ ચામન થઈ જાય છે. પાંચીની જાણીયાત
જોડે જાણીને પડે છે પણ હંદથી વરસે પાંચી આપનાં કે જરસાં
જાણીને તથા બીજા આદિ જાણે નહિ જાય છે. વરસે આપીથી
જાણીને પાંચીની જાણી પણ મડી જાય છે. જુઓ - કે પાંચીથીજ
જાણીને પાંચી મળે છે તથાપિ પ્રમાણથી વરસે પાંચી આપનાં
જાણીને મર્યાદા નાશ થાય છે, તેથીજ રીતે મનુષ્ય આદિ પ્રાણીઓને
જેમનું જાણીયાતના હોય છે, પણ પડેલાં જાણે બોજા
પાંચી જાય. પડીજ તેની જાણ છે. સારી રીતે બુદ્ધિ લાગે તે
જાણે છે. ને સિવાય જ્ઞાનના પાંચી જ્ઞાન ને બોજાથીજ જાણીને
જાણે પ્રાણી બોજાને પ્રથમ જાણે છે. પ્રમાણથી અર્થ પાંચીની
જાણીને નાશ થાય છે તેમ પ્રમાણથી અર્થ બોજા બોજાથી જાણી
જાણી જાય છે. જેમ અર્થમાં જાણી જાણીને અર્થ વરસે

પ્રદીપ્ત થાય છે, કેમકે લાકડાં એ અગ્નિનો 'ખોરાક' છે અને આપણે અગ્નિ પાણેથી યોગ્ય કામ કરાવી શકીએ છીએ. તે નદથી વધારે એટલે અગ્નિ કંપર વધારે લાકડાંનો ઉપયોગ કરી શકીએ. તે લાકડાંને ગાળવાને બદલે ઉલટા અગ્નિ પ્રજ્ઞાઈ જશે, અને આપણે ધારેલું કામ તેથી સિદ્ધ થઈ નહિ શકે. તેમજ બોજન એ જરૂરાગ્નિ (જે પેટમાં રહેલી છે તે) નો ખોરાક છે તે પ્રમાણથી અધિક પેટમાં બરવાથી (જરૂરાગ્નિ કંપર નાંખવાથી) જરૂરાગ્નિ પ્રજ્ઞાઈ જાય છે, તેમ થતાં અનેક પ્રકારના રોગાદિ કષ્ટનો શરીરમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને શરીર દ્વારા આપણે જે કામ કરવાનું છે તે થઈ શકતું નથી પણ અટકી પડે છે.

બોજન કરતા વાળાએ કાળની પણ અપેક્ષા રાખવી. જેમકે શ્રીષ્ઠ ઋતુ, વર્ષા ઋતુ અને શીયાળાની ઋતુ.—આ ઋતુઓમાં ઉનાળાના વખતમાં થઈ પાણી પીવામાં આવે છે તો થોડું ખાવું જોઈએ તેથી બોજન, પાન આદિ સુખે જરૂર છે—પાચન થાય છે. તથા વર્ષા ઋતુમાં સાધારણ રીતે બોજન તથા પાણી લેવું, જેમ પેટનો છડો ભાગ ઉછોડે. શીયાળામાં યાદના વખતમાં બોજન તેટલુંજ કરવું પણ પાણી આપવું પીવું.

આવીજ રીતે ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ પણ બોજનમાં ફેરફાર કરવાની જરૂર રહે છે. રૂક્ષ, સિન્ધ્ય અને શિશિર એમ ત્રણ પ્રકારના ક્ષેત્રો હોય છે. તેમાં રૂક્ષ ક્ષેત્ર સોરઠ દેશ આદિ તેમાં બોજન વધારે ખાવામાં આવે છે. જ્યાં ઉદરનો છડો ભાગ ન્યૂન રહે તેટલું બોજન કરવું. સિન્ધ્ય ક્ષેત્ર કે જ્યાં આબુ બાબુ પાણી ઘણું અગાધ રહેતું હોય તે.

ત્યાં પ્રમાણિત આદાર કરવો. જેથી શુભે જરી થાય. તેમજ શિશિર
દેવ કે ત્યાં પડી જી પડે છે તે કારણે આદિના પ્રદેશો ત્યાં શુભે
જાય પાવન થઇ શકે તેમજ આત્મ બોજનનું પ્રમાણ અને પિતાની
ત્યાગપ્રતિભાનું જાણ આ બંને પ્રમાણવાળાં તોય જ્યાં તેમ દેશમાં
તેમજ આદાર કરવો પાવન ન થઈ શકે એમ બને છે માટે તેમજ
તેમજ પ્રમાણમાં આજન પાનાદિ કરવું એટલે કે જેથી તેનું શુભ
પાવન થઈ શકે.

જગી કેટલાએકને આપણ સિંગર આદાર શુભે પશ્ચિમ છે.
કેટલાએક શુભો આદાર પાવન થઈ શકે છે અને કેટલાએક અધ્યમ
આદાર પાવન થઈ શકે છે તો તેમજ તેથી વિપરીત બોજનની પ્રતિ
ન ગુપ્તી.

જગી કેટલાએકને વિરુદ્ધ શુભે જેમકે ખાસ અને નિશાંશ આદિના
મનુષ્ય પણ શુભકારી થાય છે ત્યારે કેટલાએકને તે દુષ્કાર થાય છે.
એમ સાધ્યના અનેક પ્રકાર છે.

જગી દ્રવ્યમાં પણ બેસવું દુષ્કાર હોય છે. ગાયનું દુષ્કાર, દહીં
દહીં છે. ખાંડ, ખાંડ, દહીં, આદિ પદાર્થો, પોતાની પ્રતિ,
જરૂરનું ખાન, દેશ અને દામ પ્રત્યાદિને જાણીને તથા જાન પિતાદિના
પ્રત્યાપ કરનાર પદાર્થોને ખાનમાં લઈને જે બોજન કરે છે તેને આપણનું
દાંધ પેશુ પ્રયોજન રહેવું નથી. મનુષ્ય કે તેનું શરીર નિરાશી રહે છે.

સાજમાં દહે છે કે મનુષ્યને સાત્ત્વિક આદાર કરવો. પ્રમાણિત
આદાર લેવો અને ગમે ત્યાં નુંથી જોડો ખેડાક લેવો. તેમ કરનારને
પેટની જરૂર પડતી નથી, કેમકે તે પોતે જ પોતાનો પેટ ખાંડે છે.

પર પ્રકૃતિને અનુકૂળ અવસરે ભોજન કરવું.

આવે આહાર પણ પ્રકૃતિને અનુકૂળ હોય તેજ ક્ષેત્રે નિમજ્જી પ્રકૃતિને અનુકૂળ જોરાક શરીરને પુષ્ટ બનાવે છે. પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ આહાર ઘણા થોડા વખતમાંજ શરીરમાં વિકૃતિ-વિકાર કે રોગ ઉત્પન્ન કરે છે.

શાસ્ત્રમાં આ દૃષ્ટિએ સંભળાય છે કે પુંડરીક રાજ્ય મોટા રાજ્ય વૈભવનો ત્યાગ કરી અડમ (ત્રણ ઉપવાસને) પાછળે પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ થસ છાસ જેવા પ્રાકૃત આહારનું ભોજન કરવાથી રોગ આતંકથી પીડાવા લાગ્યો અને સહભાવનામાં ત્રીજે દિવસે મરણ પામ્યો. આ પુંડરીક રાજ્યનું શરીર રાજ્ય પ્રકૃતિને અનુકૂળ હોવાથી અને થસ છાસ જેવા તુચ્છ હલકા આહારની તેણે ટેવ પાડેલી ન હોવાથી એટલે તેવા આહારને અનુકૂળ શરીરની પ્રકૃતિ બંનાવેલી ન હોવાથી આ દેહનો વખત આવ્યા પહેલાં ત્યાગ કરવો પડ્યો. આજ રીતે ઘણાજ હલકા આહારને પાચન કરવાની પ્રકૃતિવાળા શરીરને ધારણ કરનાર કંડરિક મુનિ સાધુપાર્શ્વ મુકી રાજ્યમાં પાછો આવ્યા પછી પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ ભારે પાંચન ન થઈ શકે તેવો તામસીક આહાર કરવાથી ઘણોજ માંદો પડ્યો અને વિવિધ પ્રકારના રોગોનો અનુભવ કરી ત્રીજેજ દિવસે મરણ પામ્યો. આ માટેજ ત્રાની પુકર્યો કહે છે કે પ્રકૃતિને અનુકૂળ આહાર, પાણી લેનાર મનુષ્ય શરીરે સુખી રહે છે. અને પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ આહારાદિ લેનાર મનુષ્ય સદા રોગી બને છે. રોગી મનુષ્ય ધર્મ અને વ્યવહાર બન્ને સાધવાને અયોગ બને છે. માટે ખરી સુખ લાગી હોય તે અવસરે પ્રકૃતિને અનુકૂળ આહાર લેવો. ધીમે ધીમે થોડા થોડા અભ્યાસથી પ્રકૃતિ વિરુદ્ધ આહારને પણ અનુકૂળ બનાવી શકાય છે.

પરંપરે બોધા ન આવે તેમ ત્રાય વર્ગનું સાધન

૬૨૭. ૧૬.

ધર્મ, અર્થ, કર્મ, બોધ, વગેરે જેના ન વડે આત્માને
અમુક થતા સાથે મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય તે ધર્મ.

જેના વડે અવધારના સંસ્કારોનું નાશ થતા સાથે સિદ્ધિ
થાય તે અર્થ, જેના વડે સંસ્કારોની નિમિત્ત થાય, અથવા સંસ્કારોની
પ્રીતિ થાય તે કર્મ. આ ધર્મ, અર્થ, કર્મને અન્યોન્ય એક બીજા
વગર આપા, પીડા ન થાય તેવી રીતે ચક્રવર્તી ધર્મ ૬૨૭ નો અર્થ.

ચક્રવર્તી ધર્મમાં રૂઢી ધર્મ, અર્થની કોઈપણ દરી કેવળ ઉદ્ધિયોને
તમે કરવાનું કાર્યમાં જે મનુષ્યો આશક્ત થાય છે તેઓ આ
બંધનો અને અવિચારમાં દુષ્ટ થાય છે. તેઓના ધર્મ, શરીર અને
ધર્મનો નાશ થાય છે. વિધિઓની આશક્તિને લીધે ધન કલ્યાણ કરી
શકાતું નથી. દશાય ધનવાન થાય તો પણ અંતરમાં ચક્રવર્તીની માફક
નેતા, શરીર અને ધર્મનો નાશ થાય છે. શરીરને દશાય, આપણાં
પ્રયોગોથી, જીવન, પરંતુ નિરોગીપણે દશાયી શકાય (જુઓ કે તેમ
જનનું સંસ્કાર મંભવિત નથી) તો પણ વિચારણા છવેમાં ધર્મપ્રાપ્તિ
નો નાશ થાય એ ધર્મનો નાશ થતાં ધર્મના (પુન્યના) મગમાંથી
કલ્પન થતા, ધન તથા દાગનો અવશ્ય નાશ થવાનો. પૂર્વનું પુન્ય
નાશ પામ્યું એટલે તે દુષ્ટ થવાનો, કારણ કે નવીન ધર્મોત્પત્તિનો
(પુન્યનો) માર્ગ તેજે આવીતર મંથ કરી દાખો છે.

૫૬ પરસ્પર આપા ન આવે તેમ પણ વર્તનું સાધન કરે.

જોનાના પુત્રો, પિતા, પિતામહ કૃત્વાદિના સંચય કરેલા પદનો જે મનુષ્ય અન્યાયથી અણગમ કરે છે, તેમાં નવીન વખાણે દયા વિરાગ વર્તનું મેળવેલું જાણા કરે છે તે મુગ્ધર કરેવાય છે.

જે મનુષ્ય જોનાના નેરર વાકસદિ તથા સગજન, કૃત્વાદિના સંચયને પાછા વિચાર કરી, અલોક કરે નાથી અન્યાયથી મોગને દૂરીત, દેખત કરીત, નેકી રીતે કરીત, પાને દુષ્ટી થઈતે પિસો મોશોર કરે છે પણ જોનાના કે પરના કામોમાં આવે, સ્વ-પરનું બધું જાય તેના હાનને તેને, દેવ વગર મોરો પણ વ્યય કરેતા નથી તે દર્શ કરેવાય છે.

ભારતિય અને અંગરૂઠને જાનો વિવાદ થવાથી થમે તથા સન્નોર પણ વિવાદ થ.ક છે, તેથી તેનું કલ્યાણ થવું આવે છે. કરવે પાત્રનો સંચય કરે છે પણ તે કૈમિત હાવાથી તેનું ધન, અન્ય સગ, ભાઈ, પત્ની વગેરે સહિતનાં ભંડારનું સમગ્રનું, અર્થાત્ તે દ્રવ્ય, સગ, ભાઈ અને સંબંધિત, કેમ્બેનનાં આવે છે, પણ થમે તમે કામના હેતુ ભૂત થવું નહીં આ કામના કૌશલે અવગ એ છે કે, ગ્રહ-વાક્યમાં કૌશલ્ય કલ્પેલો જેને અર્થે કામને વાક કલ્પન થાય તેનું વર્તન કરવું એ નહિ કરે તે કલ્પના વાકે નામરૂપ છે.

જે કલ્પના કલ્પના જાણા થકને, વચન આવે તે કલ્પનાને અર્થે કલ્પનાથી વર્તે જેનાં કલ્પન કરવું કલ્પને કલ્પને કલ્પના પડેલો તે કલ્પ, અર્થનું કલ્પન કરવું, વચન એ આ કલ્પનાથી કલ્પે તે કલ્પના અર્થે, કલ્પના કલ્પે કલ્પના થયું.

કલ્પના કલ્પે અર્થે કલ્પના કલ્પના કલ્પના કલ્પના કલ્પના કલ્પના

કરવું કેમકે ધર્મ તે જાનેવું મૂળ છે. ધર્મ હશે તો તે જાનેની પ્રાપ્તિ સુલભ છે.

આ પ્રમાણે અન્યોઅન્ય આપા સિવાય ત્રેણે વર્તવું સાધન કરવાની શુદ્ધતાને જરૂર છે તેમ કરવાથી આત્મધર્મની પ્રાપ્તિ સુલભ થાય છે.

અતિથી, સાધુ અને દીનજનોની સેવા કરવી. ૧૬

નિરંતર એક સરળી રીતે પવિત્ર ધર્માનુષ્ઠાન કરવાવાળા અતિથી હોવાય છે. તેઓને અમુક પર્વ, નિથી, કે કેવળ દિવસ ઇત્યાદિનો વિનાશ હોતો નથી. જેમકે “ આજે અમુક નીથી છે માટે અમુક આરંભ ન કર્યો. તપશ્ચર્યા કરવી. વિશેષ પ્રકારે પૂર્વક્રિયા કરવી. આજે પર્વનો દિવસ છે માટે મારાં વંશ પહેરવાં, સાફ ખાનું ઇત્યાદિ. ”

નિયમોની તેને જરૂરીઆત છે કે જેઓ આરંભ, પરિમદમાં આશ્રય થયેલા છે અને કોઈ વાર, પરમે ધર્મની ક્રિયા કરે છે.

જો મહાત્માઓ નિરંતર પાપારંભથી દુઃખે છે. નિર્મળ લક્ષ્યથી નિરંતર ધર્માનુષ્ઠાન કરનારા રહે છે. દંડિયદમન અને મનોનિમદ માધનાજ રહે છે. વધાયોગ્ય તપશ્ચર્યા નિરંતર ચાલુ રાખે છે, હજીઓનો નિરોધ ક્યેંતર ગાય છે, જેને નિરંતર આત્મભાવમાંજ રમાવતા હોય છે. સર્વે જાણે પરમાત્મ-વિભાવદયાથી પાછા હોય છે. કોઈ પાપ જાણે દુઃખ આપતા નથી. અન્યના અંતઃકરણને પેના તરફથી જરૂરપાત્ર

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

... ..

[illegible]

... ૧૯૬૧ વર્ષમાં આરંભમાં આજીવન કાર્ય કરી આજીવનના દરેક
સમયના આવીએ તોય છે, અને સમજાવે આજીવનની સંપત્તિ ન તોય
જમીન અથવા કોઈ જગ્યા માની જીવે આજીવન તોય છે તેમનો અર્થ
જાણ છે. જમીન તેમાં સમય જિંદગીમાં આજીવન તથા કોઈ પ્રકારે
આજીવનનો આજીવન તોય તેનો અર્થ આજીવન તથા આજીવન
આજીવનના દરેક આજીવન કરી જોય કરી.

૧. જાન્યુઆરી ૨૦૧૭
 ૨. ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૭
 ૩. માર્ચ ૨૦૧૭
 ૪. એપ્રિલ ૨૦૧૭
 ૫. મે ૨૦૧૭
 ૬. જુન ૨૦૧૭
 ૭. જુલાઈ ૨૦૧૭
 ૮. ઓગસ્ટ ૨૦૧૭
 ૯. સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭
 ૧૦. ઓક્ટોબર ૨૦૧૭
 ૧૧. નવેમ્બર ૨૦૧૭
 ૧૨. ડિસેમ્બર ૨૦૧૭

1. 2월 1일
2. 2월 1일
3. 2월 1일
4. 2월 1일
5. 2월 1일
6. 2월 1일
7. 2월 1일
8. 2월 1일
9. 2월 1일
10. 2월 1일

આજ કારણથી જગતગુરુ શ્રીમાન તીર્થંકર દેવોએ પણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં માતા, પિતાદિનું ઉચિત અભ્યુદ્યાનાદિ કરેલું છે, અને સંવચર-વર્ષપર્યંત-સર્વ જીવોને લેદભાવ વિના દાન પણ આપ્યું છે.

મોક્ષના ૧૧૩૫ દાન આપવામાં પાત્રાપાત્રની વિચારણા કરવાની છે એ વાત ખરી છે, પણ દયા કે અનુકંપા ગુદિવાળું દાન તત્ત્વજ્ઞોએ કોઈ પણ કેદાણે નિષેધ્યું નથી. ઉચિતતાનો વિચાર કોઈ પણ સ્થળે ભૂલના યોગ્ય નથી. એક બાજુ ઉચિતતા રાખવામાં-મૂકવામાં આવે અને બીજી બાજુ કરોડો ગુણો મૂકવામાં આવે, તેમાં ઉચિતતા વિનાના ગુણોનો સમુદાય ઝેરની માફક અસર કરે છે. માટે ઉચિતતા સાચવવાની ગૃહસ્થોને ઘણી જરૂર છે.

આજ પ્રમાણે અભ્યાગતો, પોતાને હારે કાંઈક સારી આશાથી આવી ચડેલા પંથીઓ, મિત્રઓ, દુઃખીઓ, વિશ્વામના અર્થીઓ, અન્ન, પાણી, વજ્રા, ઔષધાદિના મુશ્કેલો મિત્રોની પણ ગૃહસ્થોએ ઉચિતતા-લાયક ભક્તિ કરવી. અન્નાદિ આપી શાંતિ પમાડવી. આ પ્રમાણે પરાપકારી જીવન ગુજરવાથી પોતામાં ધર્મપ્રાપ્તિની યોગ્યતા આવે છે.

અભિનિવેશ રહિત થવું - દદામદન રાખવો. ૨૦

પોતાનું માનવું કે બોલવું અથવા આદરવું એ બેટું છે, બુદ્ધિ-
મંદ છે, એમ અન્ય તરફથી પ્રતિસાદિત દેવતામાં આવું, અને પો-
તાની બુદ્ધિમાં પણ તે વાત જણાવે આવી જવું કે આ જાગૃતમાં
મારી બુદ્ધિ થાય છે, છતાં પણ " માઈ બોલવું અન્યથા કેમ થાય ?
કે નો મારી માનવના ગદલાવીસે તો લોકો તે મંત્રથી શું કહેશે ?
જોઈએ મારી દલકારી થશે. મારી આગળ જશે. " રમ્યાદિ કામગીરી
જોઈ જનજવા કે સમજવા છતાં પોતાનો દદામદન કે દદામદ છોડે નહિ
તેનું અભિનિવેશ દેવતામાં આવું છે. આવા દદામદથી પોતાને આભિક
મુજોનો કોઈ પણ શયતો થતો નથી. લોકો દદામદી કે દદામદી કહી
તેને પિછાડે છે, જનીન મુલ્ય કે શિષ્ટાચી તે જોનસાચ મહેલે. આ દુનુલુને લઈ
દદામ માનુષો તેને ગેરવિનિયમિત આપતા નથી. તેની આવી પ્રકૃતિને લઈ
લોકો દિનક્રિયા આપતાં અચકલ છે. દદામદી મનુષ્યોની આગળ ઉભા
મુજોનું દદામદને માટે સંજોગ રહે છે. તેઓ લાયક થઈ શકતા નથી
તેની ગેરવિનિયમિત આપવા કપડા એક ગરમગુન આવરણોને
અને આવી મહેલે છે દદામદી મનુષ્ય અને દિનક્રિયાની કનમનાથી
થાય છે. નરજી. નિવાય અને આવરણોના પહેલા પાતળા થતાં
નરજી નરજીવાળા મન અને દિનક્રિયા પહેલા પાતળા થતાં
કે અન્યથા દદામદને દદામદી પહેલા પાતળા થતાં
નરજી દદામદ નથી. નરજી દદામદ થઈ પાતળા થતાં
- ની પણ નરજી - નરજી - દદામદ પાતળા થતાં નરજી

હોય ત્યાં કદાચકથી ધરાવ્યાનું જરૂં નહિ. કશું છે કે, આમથી મનુષ્યો
જ્યાં પોતાની શુદ્ધિએ પ્રવેશ કરે તો હોય ત્યાં યુક્તિને જોવી અમં છે.
ત્યારે પક્ષપાત રહિત સરસ મનુષ્યની શુદ્ધિ તો જ્યાં યુક્તિ જતી હોય ત્યાંજ
પ્રવેશ કરે છે. અભિનિવેશ વિનાનાં મનુષ્યોજ ધર્મપ્રાપ્તિને યોગ્ય શ્રાવ્ય છે.

ગુણને વિષે પક્ષપાત કરવો. ૨૧

ગુણી પુરુષોનું ગદ્ગ માન કરવું, તેમની પ્રશંસા કરવી, તેમના
શ્રુતા ગુણો અનેક મનુષ્યોની જાણમાં આવે તેમ દુનિયામાં ફેલાવવા. તેમને
સહાય કરવી અતુકુળતા પ્રમાણે યોગ્ય સગવડો કરી આપવી, તેમનાં દેહા-
દિકતું રક્ષણ થાય તેમ કરવું, ઇત્યાદિને ગુણનો પક્ષપાત કહે છે. ક્ષમા, નમ્રતા,
સરસતા, સંતોષ, સજ્જનતા, ઉદારતા, દક્ષિણ્યતા, સ્થિરતા, પવિત્રતા, ધર્મ-
શીલતા, પરોપકારતા, નિરિહતા, આત્મરમણતા—ઇત્યાદી ગુણો કહેવાય છે. આ
ગુણો ગુણી (આત્મા) શિવાય રહી શકતા નથી. એટલે ગુણનો પક્ષ-
પાત કરવો એમ જે દેહાણે કશું હોય ત્યાં તેવા ગુણવાન મનુષ્યોને વિષે રાગ
કરવો એમ સમજવું. ગુણ નરક લાગણી ધરાવનારા મનુષ્યો ગુણવાન મનુષ્ય
નરક આકર્ષાય છે. તેથી તેના સહવાસમાં તેઓ આવે છે. અનુક્રમે
તે ગુણીના ગુણોનું અનુકરણ કરવા માટે પણ શક્તિવાન થાય છે. આ
વાન તો નિર્વિવાદ છે કે ઇચ્છા પ્રમાણે ચઢેલી કે મોટી મનુષ્યોની
પ્રવૃત્તિ થાય છે. સદગુણની ઇચ્છા હોવાથી મનુષ્ય સદગુણી બને છે.
ગુણાનુરાગ એક નળના ઢંચો છે. પાણીની ખરેલી ટાંકાનાં નળ લગા-
વવાથી નળદ્વારા ટાંકીનું પાણી બહાર આવે છે તેને કેપચોળમાં લઈ

ગુણને વિષે પક્ષપાત કરવો.

ત્યાં દેહાયકથી ઘસડાઈ જવું નહિ. કલ્પું છે કે, આયુષી
પોતાની બુદ્ધિએ પ્રવેશ કરેલો હોય ત્યાં યુક્તિને એવી
૨ પક્ષપાત રહિત સરલ મનુષ્યની બુદ્ધિ તો બ્યાં યુક્તિ જતી હો
શ કરે છે. અભિનિવેશ વિનાનાં મનુષ્યોનું ધર્મપ્રાપ્તિને યોગ્ય

ગુણને વિષે પક્ષપાત કરવો. ૨૧

ગુણી પુરુષોનું બહુ માત કરવું, તેમની પ્રશંસા કરવી, તેમના
છતાં ગુણો અનેક મનુષ્યોની જાણમાં આવે તેમ દુનિયામાં ફેલાવવા. તેમને
સહાય કરવી અનુકૂળતા પ્રમાણે યોગ્ય સગવડો કરી આપવી, તેમના દેહા-
દિકતું રક્ષણુ થાય તેમ કરવું, ઇત્યાદિને ગુણનો પક્ષપાત કહે છે. ક્ષમા, નમ્રતા,
સરલતા, સંતોષ, સજ્જનતા, ઉદારતા, દક્ષિણતા, સ્થિરતા, પવિત્રતા, ધર્મ-
શીળતા, પરોપકારતા, નિરહિતા, આત્મરમણતા-ઇત્યાદી ગુણો કહેવાય છે. આ
ગુણો ગુણી (આત્મા) શિવાય રહી શકતા નથી. એટલે ગુણનો પક્ષ-
પાત કરવો એમ ને ઠેકાણે કલ્પું હોય ત્યાં તેવા ગુણવાન મનુષ્યોને વિશે રા
કરવો એમ સમજવું. ગુણ તરફ લાગણી ધરાવનારા મનુષ્યો ગુણવાન મનુ
તરફ આકર્ષાય છે. તેથી તેના સહવાસમાં તેઓ આવે છે. અનુ
ને ગુણીના ગુણોનું અનુકરણ કરવા માટે પણ ચક્રિતવાન થાય છે.
વાત તો નિર્વિવાદ છે કે ઇચ્છા પ્રમાણે વહેલી કે મોટી મનુષ્ય
પ્રવૃત્તિ થાય છે. સહગુણની ઇચ્છા હોવાથી મનુષ્ય સહગુણી બને
આત્મરાગ એક તળના જેવો છે. પાણીની ભરેલી ટાંકીમાં તળ

નીનિમય જનન:

મનુષ્યો કુળી થાય છે. અર્થાત્ પાણીકારા મળતા મુખનો અનુભવ કરે છે. તેની જ રીતે ગુળી મનુષ્યોદય દાંડીમાં મુખાનુરાગ-મુખના પશ્ચિમ-પાન-રૂપ તથા લગાડાયા તે ગુળીમાં રહેલું મુખરૂપ પાણી બાકાર આવે છે. પોનામાં આવે છે, અને તે મુખનો અનુભવ કરી મનુષ્યો કુળી થાય છે.

આ દાંડીમાં વિશેષ તો એ છે કે દાંડીમાંથી નળાકાર નીકળતા પાણીમાંથી દાંડી ખાલી થાય છે, પણ આ મુખના પરિપાતરપ અર્થ નળાંક કે તેમાંથી મુખ કેવા છતાં પણ મુખીના મુખો જોઈ શકાયા નથી. જાતો દીકરા જેવો અનુભવ છે. એક દીકરા ઉપરથી સો નવા દીકરા વગદારી-સગમારી શો-પણ પડેલા દીકરીમાંથી જરાપણ નેજ જોઈ શકાય સિવાય એકદો દીકરો જો નવા પ્રગટતી સકાય છે. તેમજ મુખાનુ-રાગથી પોતે મુખવાન થઈ શકાય છે, અને ગુળીમાંથી જરાપણ મુખ જોઈ શકાય નથી મુખનો પરિપાતર કરવાથી મદાન 'કુપર' થઈ શકે તેમજ જિવન મગ્ય છે તે પાંચ વર્ષે મનુષ્ય રૂપ માર્ગ કરે તેમજ તેમના નિરખી મુખીના નો પ્રમ થાય છે. મુખાનુરાગથી તે મનુષ્ય મનુષ્ય થઈ શકે. અને 'અંધારા'માં પોતાના મનુષ્ય થઈ શકે. અને તે અંધારામાં પડેલા પત્રપાત

અંગ્રાજ્ય દેશ. કાળમાં ફરતું નહિ રહે

1. 凡在 1950 年 1 月 1 日以前，在国民党政府或
 2. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 3. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 4. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 5. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 6. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 7. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 8. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 9. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、
 10. 在国民党政府或国民党政府机关、团体、企业、事业、

[illegible]

જુગારનાં સ્થળોમાં નિરંતર જરૂર આવડતી હરકતી મીઠી ખીંચે
જાતાની ઇચ્છા જુગાર રમવા તરફ વળતી આવ છે. જુગાર એક
ગાંધી દરામ ગણાય છે. વિના મહેનતે એકદમ ધોળાં વખતમાં
જેસાવળા થવાની ઇચ્છાથી લગભગ દુનિયા પાયમાલ થઈ ગયેલાં અત્યારે
નગર દેખાય છે. જેમને ખાવાને અનાજ, પહેરવાને કપડાં તથા
રહેવાને ઘર પંચુ રેલાં નથી. જુગારીઓને બીજા માંગવાના કે આપ-
વાના કરવાના સપ્પાયાંય દાખલાઓ મોટા મોટા શહેરોમાંથી તમને
નથી આવશે. આવાં નિર્બંધ કરેલાં અયોગ્ય સ્થાનોમાં જરૂર, તેઓની
પ્રવૃત્તિ ઉપર લાકડાં આપવું અને તેવા લાકડા ખવાસના મનુષ્યોના સહ-

[Faint, mostly illegible handwritten text in Devanagari script, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

महोदय सत्य विद्वांस
सौद यथं सज्जमान
मह, तेना सत्प्री मज्ज
७. परिष्कार मी मज्ज

૬૬ પરસ્પર આધા ન આવે તેમ ત્રણ વર્ગનું સાધન કરવું.

વિરૂદ્ધ કાળમાં કરવું તે પણ માણસના બહા માટે થતું નથી. રાત્રીના વખતમાં બહાર ભટકતા કરવું, તેમાં પણ મધ્ય રાત્રીના વખતે એકલા કરવું તે તો બહુ જોખમ ભરેલું છે. એજ વિરૂદ્ધકાળ કહેવાય છે. રાત્રીએ એકલા કરતાં, ચોર, પરસ્ત્રી લાપટ ઇત્યાદિની લોકને શંકા થાય છે. તેમ રાત્ર તરફથી કે શત્રુ આદિથી પણ ઉપદ્રવ થવાનો સંભવ રહે છે. માથે ખોટા અપરાધો પણ આવે છે.

ધરનાં કોઈ કામકાજ પ્રસંગે, કે ઘણી જરૂરીયાતવાળા પ્રસંગે બહાર રાત્રે જવું પડે તેને માટે આ વાત નથી. તે વખતે તો કોઈ સાથે હોય અગર પાસે દીવો-ખતી હોય અથવા કોઈને ખબર આપીને ગયા હોઈએ તો ઘણું ભાગે તેવી અડચણો આવવા સંભવ નથી. અથવા કોઈ દેશમાં લગામ ચાલતી હોય ત્યાંના રાત્રને હુકમ ક્યો હોય કે અમુક સ્થળે કોઈએ જવું નહિ, અથવા અમુક વખતે બહાર નીકળવું નહિ, તો તે પ્રમાણે વર્તન ન કરે તો તે વિરૂદ્ધ દેશ, કાળ, ગમન કહેવાય છે. તેથી જીવની તથા વનમાલની હાની થવાનો પ્રસંગ આવે છે. આજાખંગ કરવાથી રાત્ર દંડે છે. અથવા જાસુસ (છુપા સમાચાર મેળવનાર) તરિકે સમજી દેહતા પણ મધ્ય કરે છે. ઇત્યાદિ અપેક્ષા પ્રકારે વિરૂદ્ધ કે નિષેધ કરેલા અયોગ્ય દેશ, કાળમાં જવા આવવાનો ત્યાગ કરવો.

પોતાના બળનો કે નિર્બળતાનો વિચાર કરી

કોઈપણ કાર્ય કરવું. ૨૩

કોઈપણ કાર્યની શરૂઆત કરતાં પહેલાં તે કાર્ય કરવામાં પોતાનું સંપૂર્ણ બળ છે કે કેમ ? તે કાર્ય પોતે પાર ઉતરી શકશે કે કેમ ? તેના વિચાર કરવો. મારા પોતામાં કંઈક બળ છે ? તે તે કાર્યો મારા ઓછ-સીંગ પાર પડી શકે નેમ છે ? બીજાની મદદની જરૂર પડશે ? જરૂર પડે તો મને મદદ કરવાવાળા કંઈક છે ? તેઓ ખરે અંતરે મદદ કરી શકશે કે ? તેઓ કદાચ ખરે અંતરે કોઈ કારણથી મદદ ન કરી શકે તો હું એકલો કંઈક કામ કરી શકું તેમ છું ? આ ક્ષેત્ર તે તે કાર્ય પાર ઉતરવાને લાયક છે ? આ વખતે આ કંઈક તે કાર્ય કરી શકાય તેમ છે ? તે કાર્યને લાયક કયું ક્ષેત્ર પોંગે છે ? કયો કાળ અનુકૂળ છે ? તેનું આરોગ્ય હું ધરાવું છું કે કેમ ? મારામાં તેટલી દિશ્મત કે ? મદદાદિ અનેક પ્રકારના વિચારો કરી પોતાને પોંગે જળાપ દેવર આ કાર્યમાં મને શ્લેષ મળશે તો તે કાર્યની શરૂઆત કરવી અને ને કાર્ય કરવામાં પોતાની નિર્બળતા જળાપ તો તે કામ જાવ ગમ્યું અથવા તેમાં કોઈની મદદ મેળવવી, અથવા અનુકૂળ સામગ્રી મેળવી એવે ત્યાં મુકીને માટે તે કાર્ય જામ રાખવું.

પોતાના બળનો વિચાર કર્યા સિવાય બળવાન સંપે વિશેષ કરતાં થોડું પોતાનો પ્રયત્ન આવે છે. જેમ સીંદ વધે ત્રાસમાં મેઘની ગર્જનાને સાંભળી, તેને પોતાનો વિરોધી મમજી, તેના સામી ગર્જનાઓ દે છે, અને આકાશ તરફ જવો લટકે છે. પરિણામ એ આવે છે કે

૬૮ પોતાના ગળનો કે નિર્ગળતાનો વિચાર કરી કોઇપણ કામ કરવું.

આમ પગડીઓ ખાઇને તથા ગર્જનાઓ કરીને સીંદ પોતાનો પ્રાણ બેસે છે. આમ થવાનું કારણ પોતાથી અધિક ખળવાન સામે વગર વિચારે વિરોધ કરવાનું છે.

સત્તાનીક રાજા ઉપર ચંડ પ્રધાતન રાજા ચડી આવ્યો હતો. નેના બચથી સત્તાનીક રાજા મરણ પામ્યો. તેની રાણી મૃગાવતીએ વિચાર કર્યો કે શત્રુ ગળવાન છે. પતિ મરણ પામ્યો છે. કુવર હજી સાળક છે. મારો દેશ નાનો છે. સૈનિક સામગ્રી પુરતી નથી. આ રખને શત્રુના સામા થવાથી પોતાનો તથા પ્રજાનો નાશ થશે. પોતાની નિર્ગળતા સમજી ગળવાન શત્રુ સાથે નમ્રતાથી એવી રીતે કામ લીધું કે દેશનો બચાવ થયો, રાજ્યપુત્રનેજ મળ્યું, પ્રજાનું રક્ષણ થયું અને પોતાનું શીશવ-સતીપણું ટકારી રાખ્યું. અને શત્રુ પરાભવ પામ્યો. આ તરીકે વિચારગળનું પરિણામ છે.

આ સંબંધમાં એક કથાન પણ ઉપયોગી સમજવા લાયક દર્શાવે છે કે, પોતાથી અધિક ખળવાન સાથે વચન માત્રથી પણ વિરોધ કરવાનું ન કરવું.

દિમાક્ષવના પાસાડ ઉપર એક ચાકમકીનો વડા મહાન વિચાર સાજો હતો તેની સામગ્રીઓ ચાર દિશા તરફ વિખરાયેલી હતી. છાયા, પાન, પુષ્પ અને રંગ. વડ અનેક છંપાને વિશાંતિના સ્થાનરૂપ તે વડા હતો. વડાને પાંખીઓ, અને એકરો અને તે પણ તથા મનુષ્યો તેની મુદર નાં નિવસ છાયાનો આવલ લઈ શાંતી પામતા હતા. મુસારરો, તાપ-બીંદો અને વનવાસીઓ પણ તેના કબજાથી હિરાગિતે શાંતિ અપનાવતા હતા.

એક વખત તારકજી ન્યાં અપાવ્યા. આ વડાની સમજીવના દેખી

તેઓ ખુબી માર્ગે જઈને કહેવા લાગ્યા. સુખ્યકો! આ નાની વિગતો, રમણીયા, મેનાદરના, તે રૂંધા મને લગે છે અને મને છે. અનેક સુખ્યકો, પેરમારુઓ, તેમજ આખાં વનચર્યાઓના આવા સુખ્યકો અને અનુભવ છે. તારા વિચાર, પ્રશ્નો, પોષણનો વધુએ બંધના દેવા તેમ જાણતું નથી. મેં તારે પાસે કાંઈ કહ્યું છે? અથવા પાસે મેં તારે, મિત્ર છે? આ પ્રશ્ન? પણ મારે કંઈ કહેવા પડે. વપરાનાં જાણે નથી પાલાણાં વિચરેને જુદા મોડે નાં છે અને તને કાંઈ નુકસાન ન કરે તો તારું કંઈ છે. મારે મારું એમ માનતું છે કે તારી સાથે નિશ્ચય રાખી પાસે તારું કંઈ છે એમ કંઈ કંઈ લાગે છે. આમ નથી.

પછી 'હું' તમારો છું' આ પ્રશ્નને તું વધુ આગળ નાંખે. મારા કહે છે તેથી વધુ તારું કંઈ છે, તેથી તું આ પરીપર નથી રહેતો છે.

આમાં નારાનાં પાંચાં સાંખ્યા સાદમતીએ જાણ આપે—નારદ! વાપુ મારો નિષ નથી. મારો બાંધ નથી. મારો સ્નેહી નથી. તેમ જ મારો મુક્તિ નથી, કે કોઈ તો મારું કંઈ કરે, વાપુ કરનાં મારું તેમ કે જાણ વિશેષ સમર્થ છે. મારા જાણ આગળ વાપુ કંઈ મમ્મતીમાં નથી. પ્રશ્ન વાપુને આવે તો હોમી મારા જાણી 'હું' તેને આદ્ય 'હું' આ પ્રશ્ન (સર્વે બાંધી નાખનાર વાપુ) મારાથી અદ્યાર દારીને નાથી મરે છે. વાપુના અર્થને મારથી વાપુ 'હું' જાણ પાળે નથી.

નારદે કહ્યું—સાદમતી! તારું બોલતું મને નરેન્દ્રે અને વિષ્ણુ સુત્ર છે. વાપુના સમાન જાણને મને કંઈ જાણતું નથી તું જાણે. વનચર્યા મારા છે ને તેના મોઝી કાંઈ કાંઈ નથી ને વાપુને.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ विष्णुसहस्रनाम स्तोत्रम् ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

‘‘નામનો જિજ્ઞાસુ થઈને જાણવાની વિચારવા’ સમયે કે, ‘અમરો નામ
સમયે મારું નામ કોણે નથી. કે જે જ્ઞાન બોલે તે મારું નામ કોણે
‘નામની’ સમયે જાણ બોલે તે મારું નથી. હવે તો જાણવાની ત-
કા આપણીથી થાય જવા વિદ્યુત બોલે કેમ જાણ નથી.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી યોગ પામેલા સાધનનીને પોતાની પ્રા-
પ્તિ, માખાખો. પાંદડી. પ્રજા વિનરે પોતાની મેજા પાડી નાખ્યો.
તેમ પ્રજા, પાંદડી વિનાના રૂપ સચરત્ર દેખ પામેલા સુખદાયક મારના.
મનોરૂપ પ્રજાને કુખાંડી નાખના. પવને પોતાની આંખો બાંધીને કુખાં
મોરો દોડા. પવને સાંભળીની, આવી રીતે નેરું દેખી દાદર કુખાં
સાંભળીને કુખાં-સાંભળી. તે તારાં-પ્રજાં પાંખડી કરી નાખવાં
પેટ પોતાની મેજા અંગિશર કુખાં છે. વૃં પંજુ તને આંખાં દાદર પવન
પ્રજાના કનો. તારા પોતાના દુષ્ટ વિચારથી તું પોતાની મેજા મારા
સામર્થ્યના વચમાં આવી પડેલા છે. નારા અભિમાનનું રાજ-તને મળી
મુંબું છે. મારા સામર્થ્યના વિચાર ને દરતાં મારી મામે તેં બાધ ખોડી,
તેનું પરિણામ તેં પ્રત્યક્ષ અનુભવ્યું છે. નારા હાથે તારા નાંચ થયે
છે. તારી સ્વર્ગી સંપત્તિના-તેજ, તારા અભિમાનેજ નાશ થયે છે.

પરનાં વચનાં સાંભળી શાંભલી થાતું સરમાયો. પોતાનાં ગચ-
નનાં પચાસાપ યોગે અને પોતાનું આમર્ય વિચારો વિના મોટા સાથે
જાથ જીડવાથી પોતાની સંપત્તિનો વિનાશ થયો તેથી તેને થાતું દુઃખ
થેતું. પરંતુ તે અત્યારે તો નિરૂપયોગીજ હતું. હવે ને સંપત્તિ તરતમાં
પાડી મળે તેમ ન હતી. સંપત્તિદિન થયેલા જ્ઞાનેશીટકાર આખી પવન
ત્યાંથી આવ્યો ગયો.

બગવદ્ ગીતામાં અશ્વત્થામા-નિર્મલોચને-વિરોધ દર્શાવી તેનું પદિ-

૭૨ પોતાના જગનો કે નિર્જગતાનો વિચાર કરી કાઠ/પણ કાચે કરવું.

જ્ઞાન વિપરીત, દુઃખમયજ આવે છે. એમ જાણી શુધ્ધિવાનોએ વિચાર પૂર્વક કાર્યનો આરંભ કરવો.

પોતાની સજગતાનો કે નિર્જગતાનો વિચાર પ્રથમથીજ સર્વકાર્યોમાં કરવો અને તે પ્રમાણેજ શરૂઆત કરવી. વેપાર, દુકાન, ઉદ્યોગકળા, વિદ્યા, ઇત્યાદિ જેટલાં જેટલાં વ્યવહાર ઉપયોગી જરૂરીયાતનાં કાર્યો છે તે સર્વે ક્ષેત્રો પોતાના જગજગતની વિચારણાની જરૂરીયાત છે. તેમજ કાઠ વ્રતનિયમો લેવામાં, તપ કરવામાં, કે ચારિત્રાદિ માર્ગનો સ્વીકાર કરવાનો હેતુ તે વખતે પણ પોતાની ઉમર, તેને લાયક ક્ષેત્રો, તેમાં પોતાની મજા-સુત લાગણીઓ, આજીવનજીવના ગંભીરો, અતુકુળ વખત ઇત્યાદિનો વિચાર કર્યા પછી તેની શરૂઆત કરવામાં આવે તોજ તેમાં વિજય મળે છે. નહિંતર તેવાં ઉપયોગી કાર્યોમાં પોતાના જગનો ઉપયોગ સારી રીતે કર્યા છતાં પણ પરિણામ યોગ્ય આવતું નથી. એટલુંજ નહિ પણ થોડી ઘણી શક્તિ હોય તેનો પણ નાશ થાય છે અને ભાવી કિત્સાદ વિનાશ પામે છે. માટેજ વારંવાર એજ જણાવવામાં આવે છે કે કાર્યની શરૂઆત પહેલાં તે કામ માટે પોતાની લાયકાત, અતુકુળતા અને મદદગાર શક્તિનો વિચાર કરવો, અથવા એકલા પોતાના સામર્થ્યનો પણ વિચાર કરવો. જેટલું પોતાનું જગ હોય તેટલા થોડા નાના પ્રાયા ઉપર શરૂઆત કરો તો હરકત નથી, પણ તેથી પ્રારંભેલ કાર્યનો પાર પામી શકશે તથા 'ખીર્જા' મોટાં કાર્ય કરવાનું પણ જગ તેમાં રામાં પ્રગટ થશે.

વ્રતધારી અને જ્ઞાન વૃદ્ધ પુરુષોની સેવા કરવી. ૨૪.

ઈશ્વરોને જીવનાં જ્ઞાન મનને કાંઈક શ્રેષ્ઠતા મળુયો વ્રતધારી દેવાય છે. જીવજીવોમાં પ્રસાદ ન મળે પશું કદાચી જીવજીવોને પોતાને જીવોને રાખવી નેજા મેલે દેવાનું જગ છે. તેવા વ્રતધારી મનુષ્યોની સેવા કરવી.

આ વ્રતધારી મનુષ્યોની સેવા. શાં માટે કરવી? તેનું કારણ એ છે કે તેઓ પશુજાત કિતમ આચરણોવાળા દોષ છે. કિતમ આપર જોઈ શકે અને દુનિયામાં મુખી થવાય છે. જોઈ તેવા મનુષ્યોને ઉપર પ્રીતિ રાખે છે. આ દુનિયાના કોઈપણ જીવના મુખની તેમને કાંઈ દોષ નથી. એક દુર નિર્વાહની નેમને વંદીયાત દોષ છે અને તે પશુ નેમના કિતમ અનાયાયા મુખને લઈ પૂર્વ કંઈના પ્રારંભ અનુસાર મળી રહે છે. આ કારણથી તેઓ પોતાનું જીવન ધારી ઉચી જાતનું પવિત્રપણે રાખે છે. તેમની સેવા કરવાથી તેમના કિતમ મુખે તરફ આપણી પ્રીતિ થાય છે. તેઓ આપણને ચોક્કસ દિત શિક્ષા આપે છે. નારા દુર્ગુણોના દોષો જાતવી તેઓ નેને દૂર કરવા હિદય આપે છે, તેમને આરા આચરણથી મુખી થવા જોઈને આપણને પણ આરા આચરણ રાખવાનું મન થાય છે, અને ઘેરે પળે જાયે જ્યારે આપણે તે પ્રમાણે વર્તીએ છીએ ત્યારે આપણે પણ મુખી અને સતિથી જનીએ છીએ. આ સર્વ ગુણ તે વ્રતધારી પુરુષોની સેવાનું જગ છે. આરા પુરુષોની સેવા કરવી જોઈએ શું મુખી? તેઓની અજ્ઞાનતાથી તેમના કદપા મુરખ આસનું. તેઓ અજ્ઞાત દોષ તો કિયા થય, આમ જાને માન આપનું. નીનવ કરવો. તેમને પચે લાગનું. તેમની સાથે નજાતથી જોસનું. તેઓ

તે સ્ત્રીઓની આશુ રેડેડી મલ્લ પોષે છે, બાદ ! તમે સીક
રો છો પશુ મલ્લની જાતે જોવાને કરાવી કોઈ જાહેર નથી. ૬૩
તો પાણી આ જગ્યાએથી વિશેષ છે, ખરે નિર્મલ મલ્લ રહે.

ત્યાર પછી સમય પ્રમાણે પવન ઠરી ઠકાર જીતે મલ્લ
જોષે છે. જ્યારે મલ્લ પવનને જોઈ મુંડરું રહેતો તે જાણમાં
મુંડળ જાણ નથી તેરી મને કાંઈ જાણી શકતો મંમર નથી. માટે
તમને સીક જાતે જોમ તમે કહે.

આ જાન અંબગીને મલ્લ પુરિયાથી દીરેડી મલ્લ તે જાણ-
સપમાંથી તે જાણ હોડી મંદા પ્રસાને મનીયા નીકળીને પીળ જા
જાણસપમાં જોવાના કહેવા માટે જાણે વહેતો અને તે જાણસપમાં
રેડાનની જાણ કહે.

પછી તે માંડીમલ્લને જોયું કે જાણસપમાંથી જાણની મળું
કે અને જાણી યોગ કાલસપમાં પાણીમાં પશુ મલ્લ રજા છે તેમ
જાણી ને મલ્લને પછી પછીને જાણવા માંડ્યા. તે યોગ પાણીસપમાં જાણ-
મપને તેમજે કાલેલી નીખ્યું. તે વખતે જીતે મલ્લે માટે દીરેડી
જાણસપ મલ્લ પશુ જાણમાં જાણી પડ્યો.

માંડીનારોએ પછીને દોરોની મલ્લને જાણવા માંડ્યા ત્યારે
જાણે સમય પ્રમાણે ઠરી જાણનાર મલ્લ પશુ તે દોરી સાથે
જાણપેલા મલ્લની વચમાં બેસાડને જોતાં વટે દોરી મજાન પછીને
જાણે રજા. પછી માંડીનારો જ્યારે જાણ મલ્લને જાણી રજા ત્યારે
તે જાણને લઈને તેમજે જોયું તો સંતે જોઈ સરખા દોરીએ, લટકા-
વેલા અને તેવી જાણપેલાં જોયા. પછી જ્યારે જાણ પાણીસપમાં જાણ-
સપમાં લઈ જાણે તેમજે ફેર નાજવા માંડ્યા ત્યારે પેલા સમય

પ્રમાણે કરી મનુષ્ય મનુષ્ય દેવી દેવી કરી નિર્મલ સેવાથી જીવે
પણે પણ જેમ પશુઓમાં મનુષ્યો મળે, પણ નીચે મનુષ્યો મળીને
નિર્મલની મનુષ્ય તે મનુષ્ય પડ્યો.

આ પ્રમાણે પણ મનુષ્યો સમયને મેલથી જે બાળબાળ નથી
તે નિર્મલની મનુષ્યની મનુષ્ય તરત વિનાશ પામે છે.

જે પાપ જેમ 'કારે છે કે ' મને તો દરકાર છે " અને જુદીપણ
કેમ આગલ કરી મનુષ્યની પોતાનું નિત જે સારા નથી તે મનુષ્ય
પ્રમાણે કરી મનુષ્ય મનુષ્યની નાજી મનુષ્ય કે કરના સારામાં
આવી પડે છે.

જે મનુષ્ય સમય આવી પડેલાં પડેલાં સર્વવિ નાપરી કરે
કરી લેનાર થાય છે તે તથા સમય આગળ જેમ પોતપોતા જુદી
નહે છે-કેવળ છે તે પાપને પુના થાય છે.

સારા કે નહારા દેશ પણ કાર્યને પ્રારંભ કરા પડેલાં જુદીમાન
મનુષ્યોએ તેના પરિણામનો વિચાર થયી બારીકાતે તે કરેલા જોઈએ.
થયી કિનારગરી કરેલા કાર્યનું પરિણામ જલ્પમાં દાઢ કરનાર સરખું
આવે છે.

વિચાર વિનાના મનુષ્યો મનુષ્યરૂપે પણ નાશ પામે છે. તેમનામાં
જેવળ આગળની પદિત કરવાનું થય હોયું નથી તેથી કષ્ટાનુસાર
પ્રગતિ કરતાં થયી સંકેતકથી અનર્થની બાગમાં સપડાઈ જાય છે.

રાજરાજની ગેરહાજરીમાં કલાવની રાણીના બાઈ તરફથી આ-
વેલાં કંકણો કળાવનીએ પહેરેલાં દેખી તથા તે સંબંધી મોઢામ (નાચ
લીલા સિવાય) થતી વાનચિતોને સાંભળી કળાવની ઉપર રાંધે રાજની
જોડે વહેમ આપ્યો. થયો કોઈ કલ્પ થયો, કોઈના આવેશમાં તેને
કાંઈ વિચાર નહોતો નહિ. રાણીના અન્ને હાથ જુદી રીતે કપાવી ના-

યા તે હાથમાંથી મળેલાં કંકણો ઉપરનું નામે વાંચતી-સાંભળતી પથારી-
નો પાર ન રહે, છેવટે મરવાને તેવાર થયો. કળાવતીના શીયળના
ભાંધે બધી યાત સાંરીજ થઈ, પણ વિચાર વિના કળાવતી કાંઈ
કરનાર સંખ્યાગ્રામને છંદગીપર્વત તે સંજોઈ પમોત્તાપ થયો. ક્ષેત્રિમાં
તિરસ્કાર પામ્યો અને અવિચારીપણાનું કલંક હાથમને માટે તેના માથા-
પર રત્ન, રાગ પારતે તો રાખી પામેથી તે ખુલાસો મેળવી શકત.
રાણી પણ પનિને નહિ જળાવવા માટે કે, રાગની ગેરહાજરીમાં બાધ
પામેની સીધી બેટ માટે મારી પણ માંગી શકત, પણ જ્યાં પૂર્વાપર
વિચારને અવકાશ આપવામાં નથી આવતો ત્યાં ચોખ્ખ પરિણામ આવ-
તાની આશા ક્યાંથી રાખી શકાય ?

ક્ષેત્રિની માફક અંતે કિરમાં (જ્ઞાનખાતામાં) છંદગી ગુપ્તર-
નાર ગુપ્તી પામે આત્મી કિંતમ બેટ ક્યાંથી આવી શકે ? આંહી દીર્ઘદિને
અવકાશ દેના, પણ નિત્યના સર્વે હાથમાં તેને યાદ કરવાના અભ્યાસ
વિના વગર ખોલાયે તે દીર્ઘદિ કેમ આવીને ઉભી રહે ?

દીર્ઘદિચિત્ત પ્રધાનો સિવાય મદાન શરૂ પામ્યા પામ્યા થઈ ગમેલાં
અને હાથમને માટે મરતુ સમાધિ પામેલાં આપણે નેહએ છીએ.
તેવીજ ગીને નાનમાં સંધમાં કે ધર્મમાં તેવા દીર્ઘદિચિત્ત નાપક વિના
બદમસંજના વિચારના બેઠને લીધે નાનના કંકડેકંકડાં થઈ જાય છે.
સંધની ઝિમ્મિય સ્થિતિ થઈ પડે છે, અને સંપ્રદાયની અધીનગતિ ચતાં વાર
સાંભળી નથી. આ સૌ અવિચરના પરિણામનો વિચાર ક્યાં સિવાય કળા-
વતી કરતાં હર્ષનું પરિણામ છે. અવિચરના બધા માટે અત્યારથી આવચેત
રહેવામાં ન આવે તો દુઃખદર્શ પરિણામ શોધવા માટે સર્વને તેવાર રત્નુજ
નેહએ. પણજો કરતાં મનુષ્યોમાં કાંઈ પણ ઘંટાવત હોય તો એટલોજ
છે કે મનુષ્યો જૂન, અવિચર કે વર્ગમાનનો વિચાર કરી ચોખ્ખ માં

સુંદર દેખાવવાળો બને છે. અને જે સુંદરતાનો અનુભવ અમુક વસ્તુમાં તમને થાય છે તેજ સુંદરતા અમુક પુરૂષ વિશેષની શક્તિથી કે સહ-હવાસથી અસુંદર થયેલો અનુભવાશે.

એક મહાન દુર્ગંધતા વાળી ખાડમાં કોહાયેલું પાણી દુર્ગંધ મારતું હતું, તેજ પાણીને પ્રયત્નથી સુગંધિ મંત્રિએ એવું તો સ્વાદિષ્ટ બનાવી આપ્યું કે રાજાને તેજ પાણી પ્રીતિવાર પણ પીવાની ઇચ્છા થઈ. પાણીનું સ્થાન પૂછતાં સુગંધિ પ્રધાને તેજ દુર્ગંધતા વાળી ખાડ બતાવી. રાજાના માનવામાં ન આવ્યું, પણ પ્રધાને પ્રત્યક્ષ રીતે તેજ પાણી લઇને રાજાના દેખાતાં જુદા જુદા પ્રયોગો તે પાણી ઉપર કરી તેવુંજ સ્વચ્છ, અને સ્વાદિષ્ટ બનાવી આપ્યું. રાજા બહોળા ખુશી થયો.

આ દેહાણે વિચારને આવકાશ આપવાની જરૂર છે કે, જે વસ્તુમાં ખરાબપણાનોજ સ્વભાવ હોય તો આ સુંદરતા ક્યાંથી આવી? આવીજ રીતે જડ કે ચૈતન્ય બંધી વસ્તુ ઉત્તમ છે પણ તેવા યોગ્ય પુ-રૂષની મદદથીજ તેમાંથી ઉત્તમતા પ્રગટ થાય છે, અને અયોગ્ય નિમિ-ત્તોથી તેમાં અધમતા પ્રગટ થયેલી અનુભવાય છે.

આવીજ રીતે ગુરુ-ગુરુમાં દેવ-દેવમાં અને ધર્મ-ધર્મમાં પણ તક્ષવત રહેલો છે. વિશેષત દષ્ટિવાળો મનુષ્ય તેનો તક્ષવત શોધી કાઢી, યોગ્ય રીતે તેનો આશ્રય કરતાં તે તે જાતના ગુણો પોતામાં પ્રગટાવી શકે છે. ત્યારે વિશેષપણાને નહિ સમજનાર મનુષ્ય તે તે જાતના સદ્ગુણોથી બેનસીય રહે છે. પશુઓ કરતાં તેવા મનુષ્યોમાં કાંઈ વિશેષ તક્ષવત નજ ગણી શકાય. કારણ કે ગુણ દોષ ઉપર તેની એક સરખી પ્રવૃત્તિ છે.

વિશેષતા ધીજ્જે અર્થ એ થાય છે કે, પોતાના સંબંધમાં ગુણ આપેપણ, અને દોષનો ત્યાગ કરવા કેવલ વિશેષને જાણે તે વિશેષત

કૃત્ત-કર્મી ગુણને જાણનાર. ૨૮

વિધિનિર્માણી જાણનાર, કૃત્તી વિધિનિર્માણી મહત્ત્વ આપનાર, શેષી જાણનાર, મહત્ત્વ આપનાર, મરણના ગુણનિર્માણી જાણનાર, જાણનારના મરણે મહત્ત્વનાર, મરણે મરણે મહત્ત્વનાર અને કષ્ટભય રીતે કષ્ટભય પ્રસંગમાં જાણનાર મહત્ત્વ કરનાર ઉપકારીના ઉપકારને જાણનાર, તેની કૃપાને જાણી ન લેતો તે કૃત્ત કરનાર છે. ઉપકારીનું મહત્ત્વ જાણ કરનાર— મહત્ત્વ આપનાર મનુષ્ય કષ્ટભયના મરણને અધિકારી થાય છે.

કૃત્તિમાં આર પ્રકારના મનુષ્યો છે. કર્મી ગુણને જાણનાર ૧, કર્મી ગુણને નહિ જાણનાર ૨, ગુણને જાણે ગુણ કરનાર ૩, વિના કારણે ઉપકાર કરનાર ૪, કરેલા ઉપકારને જાણી જનારા અસંખ્યાતા મનુષ્યો મળી આવશે. કરેલા ઉપકારને જાણનારા સંખ્યાતા મળી આવશે. ઉપકારીના ઉપકારનો જાણે વાળી આપનારા યોગ્ય મળી આવશે. અને ઉપકાર કર્યા વિના પણ ઉપકાર કરનારા જે આર કદાચ મળી આવે તો મળી આવે.

કરેલા ગુણને જાણી જનારા અથવા ગુણ કર્યા છતાં અવગણ કરનારા મનુષ્યો કૃત્ત કરતાં પણ હલકા ગણાય છે. કારણ કે કૃત્તને એક રોટલાનો કટકો નાખવામાં આવ્યો હોય તો તે પણ પોતાને આપનારનો ઉપકાર જાણી જતો નથી, ઘરની ચાકી કરે છે. રાત્રે ચોર કે અજાણ્યો માણસ ઘરમાં આવ્યો હોય તો તે ગાલદુર કૃત્ત કૃત્તે ઘરના માલીકને જાગૃત કરે છે અને પોતાથી ખાલી થકે તો તે ચોરને કદવાને—અચકું બરવાનું પણ ચુકતો નથી. કૃત્તોઓ પણ પોતાના ઉપકારીના જાણે આમ વાળી આવે છે, ત્યારે મનુષ્ય નામ ધરાવના

જ્યાં પોતાના કવચોદ્ધારણ કરીને વચ્ચે ન હોય તે જગ્યાએ
જ્યાં જગ્યા મળે, મળે નહીં તે જગ્યાએ જ જાય છે.

સીંદુર જેવું કુરુ, રુદ્રાક્ષ, જમ્બુ, પેત્રા, દુષ્પાત્રિ, વગેરે, વગેરે
આમકાને મુશ્કેલી નથી આપીએ છીએ એક દુષ્પાત્રિ, જે, જે, જે
એક પ્રકાર નેતા પ્રાણીના કાક અને રાખડી જેવું જાણવામાં નથી
પડે; પણ તેને એક મીઠું અને લગભગ જેવું, જે, જે, જે તેને પણ
પાણી મરો મેળવીને તે ખુદ રુદ્રાક્ષને દોરે તે મુશ્કેલી આપના જેવું
પણ પાણી, મુશ્કેલી ઘોરો દારી જેને પામે જાય છે સીંદુર બુખો અને
જ્યાં પોતાના કવચોદ્ધારણ કરીને તેને નહીં મળે, તેને પ્રાણીને મળે
લાવી પ્રાણ અને મુશ્કેલી આપના. બીજા સીંદુર આ મુશ્કેલી ન
મારે તેને સીંદુરને દાખલ કરના અને જમ્બુમાંથી જલારોને મળી
ખાવાનું દારી આપે. એ દિને આ મીઠું જેવું સ્થળ મરો અને
નેતામાં આ મુશ્કેલી પાડીને તે પાણીને લઈ ગયો, અને તેને
મારી નાખ્યા માટે એક મીઠું પકડી લાખ્યા, કે તે મુશ્કેલી જેને કે
પકાર જેવું દોર તે તે સીંદુર દોરે. મીઠું તેને વાર દિવસ બુખો
રાખી તે મુશ્કેલી ઉપર દોરી મુશ્કેલી સીંદુર ગળેના કરે. તેની પામે
આપે. પોતાના કવચોદ્ધારણ ને એ મુશ્કેલી બુખો અને ખીજાને
જ્યાં તેને ન માગતાં પોતાના કવચોદ્ધારણ બદલામાં પ્રેમપરેક તેના
દાથ પણ મારવા લાગ્યો. જ્યાં તેને આમ થયું. મુશ્કેલી ખરી
દારીને બુખો કે આ સીંદુર પોતાના કવચોદ્ધારણ કરીપણ નહીં મારે.
કેવડે બનેને દોરી મુશ્કેલી આ કવચોદ્ધારણ કે સીંદુર જેવા
કુરુ પ્રાણીઓ પણ પડેપકારને જાતો આપવાનું જલતાં નથી. તે મ-
ગ્ય જેવું વિચારવાનું પ્રાણી થઈ તે જાતો આપવાનું જલો આવે તે

તેના જેવું બીજું કશું જાણે કોણ મનુષ્ય ? એક કહી છે કે પૃથ્વી !
 જે મનુષ્યની પરને ઉપકાર કરવાની બુદ્ધિ છે તેને, ત્યાં કરેલા ઉપકારો
 જે નથી બુદ્ધિ જતા તેના જે મનના આગ્રહને તારી પાંડ ઉપર તું
 ખારી રાખે. અથવા બીજાને તું નીચા પડેલી છે. અથવા આ જે જાતના
 મનુષ્યોએ જ મેં પૃથ્વી ! તને પાસેથી દૂરી રહેવા છે. નહિતર તું ઓમ
 અંધાર કેમ રહી શકે ?

પૃથ્વી કહે છે કે કહીયર ! ખરી વાત છે કે આ મોટા મોટા
 પર્વતો અને સમુદ્રો ખારી પાંડ, ઉપર મનુષ્યનાથી બેસા છે તેના મન જરૂર
 પણ બાર લાગતો નથી પણ આ કૃતક પુરો-ઉપકારોનો ઉપકાર બુદ્ધિ
 જનારા-અથવા ઉપકારી ઉપર પણ અપકાર કરવા વાળા-અને વિચાર-
 વાત કરનારા એ જે પુરોનો જ મને વધારે બાર લાગે છે. અર્થાત્
 આ જે જાતના પુરો પૃથ્વી ઉપર બારમત છે. તેના બોલવથી પૃથ્વી
 બારે મરે છે. મનુષ્યો અને પશુઓ તો શું, પણ જાદુ જેવાં અન્યકત
 ચૈતન્યપણે જીવન બુદ્ધરનારાંઓ પણ કરેલા ઉપકારનો બદલો વાળ-
 વાને સુકતાં નથી. પોતાની આસ્વાદસ્થામાં પોતાને પાણી પામેલું છે
 એમ જાણી પીધેલા પાણીનું સ્મરણ કરતી, અરે ! કરેલા ઉપકારનો
 બદલો વાળી આપવાનું ધ્યાનમાં રાખતી નાળીયેરી, પોતાના માથા ઉ-
 પર જીવિત પવન બાર ઉપાડીને, મનુષ્યોને અમૃત સમાન પાણી તથા
 દૂધ આપ્યાજ કરે છે. ખરી વાત છે કે કેવળ જીવ કરેલા ઉપકારને
 બુદ્ધિ જતા નથી. આહા આમાં પ્રજ્ઞા પણ કરેલા ઉપકારનો બદલો વાળી
 આપે છે, તો જેઓ મનુષ્ય જનાં બદલો આપવાનું ગલી જાય છે તે-
 ઓએ ખરેખર સરમાનું વંદન એ તેઓએ પોતાના ગુરુ તરિકે કૃતરાં,
 સોંદ, અને પ્રજ્ઞાને સ્વીકારીને પ્રત્યુપકાર કરવાના પાંડ તેમની પાસેથી
 ગીતવા વંદન.

લોકોને બહાલા થવું. ૨૯

આપણે આપણું વર્તન એવું સાફ રાખવું જોઈએ કે લોકોને વધુમ થવાય. લોકો આપણા પર પ્રેમ રાખે. જુઓ કે લોકોને મારે આપણે સાફ વર્તન કરવાનું નથી. સાફ વર્તન કરવાથી આપણું જ બહુ થાય છે, પણ તે સાફ વર્તન છે કે કેમ ? તેની નિશાની એ છે કે, લોકોને તમે વાહાલા લાગે, ત્યારે તમારે સમજવું જોઈએ કે તમારાથી સાફ વર્તન થાય છે. આપણું વર્તન લોકોને દુઃખરૂપ ન થાય, પણ સાફ લાગે તેવું જાનાવવું જોઈએ.

આ લોકપ્રિયતા વિનય કરવાથી, પ્રિય બોલવાથી, નમ્રતા રાખવાથી અને સરલતા ધારણ કરવાથી મેળવી શકાય છે.

ગુણવાન મનુષ્યોનો વિનય કરવો, એટલે તેમને નમસ્કાર કરવો, ઉભા થવું, સામા જવું, આસન આપવું, તેઓ કોઈ જોડે વાતચિત કરતા હોય તો વચમાં ન બોલવું, ગડગડ ન કરવી, જોઈતી વસ્તુની પુછા કરવી, જોઈએ તે લાવી આપવું, તેઓ જતાં તે કામ કરવું, સમ્પત્તિથી વર્તવું, ઇત્યાદિ વિનય કહેવાય છે.

વિનય કરવાથી ગુણવાન થવાય છે, ગુણવાન ઉપર લોકો પ્રેમ રાખે છે, સારી લાગણી ધરાવે છે, સારી લાગણી ધરાવનારા મનુષ્યોને અનેક મદદગાર થાય છે, તેથી વિવિધ પ્રકારના સુખની સમવશતા મળવા સાથે લક્ષ્મીની પગ પ્રાપ્તિ થાય છે.

ગુરુનો વિનય કરવાથી તેના ઉપર ગુરુ પ્રસન્ન થાય છે, પ્રસન્ન થઈને દિન શિક્ષા આપે છે; હિત શીક્ષાથી જ્ઞાન મળે છે, જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, મોક્ષ થવાથી કાયમનું સુખ મળે છે.

ખીનને પ્રિય હાથે તેનું મરૂર વચન બોલવાથી મનુષ્યોને મંતોળ થાય છે. આંધી એટલું ધ્યાનમાં રાખવનું કે, બોલું બોલીને કે કોઈની મરૂરી ખુશામત કરીને, કે અજ્ઞા, ગુણ બોલીને ખીનને ખુશી કરવા નહિ, પણ વિનય પૂર્વક નમ્રતાથી બોલવું, ઉદ્દતાઈથી રાડો પાડી પાડીને બોલવું નહિ, કોર વચન ન બોલવું, કોઈને હુંકારે હુંકારે ન બોલાવવા, પણ ખાહ ! આરો ! બેચો ! ક્યાં પધાર્યા દત્તા ? ક્યાં પંચારશો ? કેમ મારા 'જેતું કાંઈ' હામકાજ છે ? હોય તો, મુખેથી પ્રગાવશો. આમાં વચનો બોલવાં તે મરૂર વચન કહેવાય છે. નાની ઉમરનાં બાળકો આમાં વિનય બરેલા શબ્દો બોલે તો લોકો તેથી તેના ઉપર બહુજ ખુશી થાય છે. મોટી ઉમરવાળા મનુષ્યોએ પણ વિનય બરેલા શબ્દો બોલવાં મરૂર વચન બોલવામાં ક્યાં પંચાં બેચો છે ? મોટા શબ્દો બોલવામાં દરિદ્રતા શા મારે રાખવી ? મરૂર શબ્દ બોલનાર ઉપર લોકો બહુજ પ્રસન્ન થાય છે. ત્યારે કહુક શબ્દ, કોર શબ્દ, મર્વવાળા શબ્દો, ઉદ્દતાઈ બરેલા શબ્દો, અપમાન કરનારા શબ્દો, નિંદાવાળા શબ્દો કે નેચાજ હલકા શબ્દો બોલનારા પર લોકો નારાજ થાય છે. શું કોયલ તમને કાંઈ આપી દે છે અને હામડો તમારું કાંઈ ચમ જાય છે ? કાંઈક નહિ. છતાં કોયલના ઉપર પ્રીતિ થાય છે. હામડા ઉપર કોઈ આવે છે તેને ઉગ્રડી મૂકવાનું મન થાય છે, અને કોયલને વંકરે બોલાવવાની ઇચ્છા થાય છે. આનું કારણ શું ? તેના શબ્દોજ કે બીજું કાંઈ ?

મરૂર શબ્દો ઉત્પન્ન કરનાર મરૂર મનુષ્યોને સ્વાધિન છે તો ક્યો કોઈ મનુષ્ય આનંદદાયક મરૂરતાનો ત્યાગ કરી કહુક શબ્દો પ્રયોગ આણુ રાખે ?

માયા, છગ-પ્રપંચ, કપટ વફતા, ઇત્યાદિનો ત્યાગ કરી સરસ સ્વનારી થયું. જેવું હોય તેવું નિખાલસ દીલથી બોલી કેવું. આથી લોક પ્રિય થયાય છે. વિવિધ પ્રદારની વિદ્યા, કળાદિનો અભ્યાસ કરીને તથા દુનિયાના અવધાર માર્ગમાં પણ પ્રવીણતા-કુશળતા મેળવ્યા છતાં એ બાળકોની માફક સરસતાવાળું હોવન મુખરાય તો તે મોટા માખની નિશાની છે. છગ-પ્રપંચ સમજ્યાંજ નહિં એમ કહેવાને અશક્ય નથી. અવધારનો માર્ગ તેવો છે કે જેવાની જોડે તેવા થયું એમાં કેઈ તમારી આંડે આવતું નથી. બંને બધું જાણી સમજે, પણ સમાવી સરસતાનો લાભ છગ પ્રપંચથી ન લેવો. તે લખને તે નિર્દોષ આગકના જેવુંજ સરસતાવાળુંજ આગમન કરે, બંને બનતા પ્રયત્ને જેવાની જોડે તેવા થવા કરતાં સરસતાનો તમારો સ્વભાવ ન જલ્દાવો. પરિણામ સાફજ આવશે. ધણી દલદલ સ્વભાવના મનુષ્યો જેવાની આવી બુદ્ધિનો ઉપયોગ છગ, પ્રપંચ મેળવ્ય વા કહિત અને ખરે છગમાં કરે છે ત્યારે સોનાની માફક નિર્વિકાર શિથિમાં રહેવારા મનુષ્યો જેવાની બુદ્ધિનો મદુપયોગ કરે છે.

આમંત્રણ (નરસના-નિરુપદતા, એ નેત્રનો નન્દ ન ને છે. અવધારનો પણ કિમ્મ માર્ગ છે. અવાદિ મુખરાય કેવલિય થયાય છે. મુખરાય કપટ લોક પ્રવિન નાના સિવાય રહેતા નથી. લોકપ્રિય મનુષ્યનું વચન માર્ગ નહીં નાના કરે છે; તમારો પગની પણ કદિ કરી શકાય છે.

જે મનુષ્યો જેવાના અવિનશ્ક કોરે અગમન, છગ પ્રવિન, કોઈ, સ્વભાવ અને કિમ્મ પ્રકૃતિથી લોકોને અપ્રિય થઈ પડે છે, તે જેને તે જે કાંઈ નિરુપ છે. પણ તેના અવધારને લોક તેની જાન, બાપ, કુલ,

પ્રમિ આદિને પંચ તે નિંદાએ છે. તેના અંગવાદને લઈ સોડા નિંદા કરે છે કે જુઓ ! અમુક ધર્મના, નાવના કે સમુદાયના અંગવાદોના આચરણો, કે વિચારો, કે વચનો ! આમપ્રમાણિને દુષિત કરાવવા પડે કેવળ પોતેજ નહિ, અન્યને પણ ભેદી લાભના નાશના કારણમૂલક થાય છે. માટે સોદાપ્રિય થવાનો ગુણ મેળવો. ગુણોજ ગૌરવને માટે થાય છે. આદર્શરતું કંઈ પ્રયોગજ નથી. સુમધના કે સૌંદર્યતાને લઈ દર વનમાં જોડેલાં યુઓને પણ મનુષ્યો ઉપયોગમાં લે છે. તેનો આદર કરે છે ત્યારે પોતાનાજ શરીરથી કૃપણ થયેલો મેલ, ગુણ વિનાનો હોવાથી સોડા ફેંકી દે છે. સામગ્રી સારી મેળવો. કામ કરો. કારણથીજ કાંઈ સિદ્ધ થાય છે. સોદા વાંદલબ થવાની દ્રષ્ટિ 'પણુ' કરવી નહિ પડે. મેકા ગુણ દેખીને વખરે તેજસ્વાજ તમારી સાધનાં નીકળી પડશે. યમને અનુકૂળ થશે.

સજ્જનવાનુ ગાઓ. ૩૦

સોદા વિરહ, લાભ વિરહ, યમ વિરહ જેજે કામો છે, તેવા નિષેધ કરેલાં વિરહ કાંઈમાં વિલાપ પૂર્વક વર્ણન કરવું તે નિર્વજતા કહેવાય છે. તે નિર્વજતાજેમાં નથી તેલજનવાનુકરણ છે. સજ્જનવાનુ મનુષ્ય પ્રાચુર્યતાં પણ અંગિકાર કરેલા સાદા કામનો ત્યાગ કરતો નથી તજ્જનમુ મનુષ્ય તેનું ચાલે ત્યાં મુંડી ખોટા કામમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી. કમના પ્રમાણ ઉપરને લઈ દાવ્ય તેવા કામમાં પ્રવૃત્તિ કરવાની દ્રષ્ટિ થાય છે તે તેને મનમાંજ દગ્ગી દે છે. કાંઈ અનિરૂપ કારણથી તેવા કામમાં તે

કેર બોલે છે. આ બોલી સરખ છે તેથી કાંઈ જ પડે થને નથી. ખાંચાની
સરખા પેલાજ કરવાની, ઝાંડે કરમજ કરવાની, મંજા ફર કરવાની, પો-
તળિયાં મૂળનીક વગેરેના વિવિધ કરવાની, મનુષ્ય પાસે કરવાની, મેગને
ધુપાવવાની, અને પોતાના વિચાર સાચક સાચી સલાહ આપનાર
પુત્ર વગેરેના પ્રાણે પાપ ધુપાવવાની દત્તાદિ કામમાં સરખ રાખવાથી
કામને જાહેરે મોટું નુકસાન બોજવું પડે છે.

આવાની શરમથી જુઓ રહેવું પડે છે. પેલાં, જાડાં છત્તાંદિ
ફર, ફરવા માટે રખાની શરમથી સરીરમાં રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. પૂજ્ય
વરનો વિનય કરવામાં શરમ રાખવાથી તેમના અવિચારથી થવાય છે.
તેમ ધર્મ વ્યવહારનો મત્તાદિ સંગમાં લાંબ મળતો નથી. તેઓ આપ-
ણને અભિમાની કે કલ્લ સમજે છે. ધર્મગુરુ પામે જવાની શરમથી
આપણા આત્માના બલ્લા આંતરના દિતોષ્ઠેસ કે ધર્મોપદેશથી આપણે
મેનસીય રહીએ છીએ તેથી આપણા કલ્યાણનો માર્ગ સદાને માટે બંધ
થઈ જાય છે. રોગને હુપાવવાથી તે રોગ કંઈ મળ્યા બાદે છે કે છેવટે
આ દેહનો ત્યાગ કરવાનો-મરણનો-પ્રસંગ આવે છે. ચોગ્ય મનુષ્ય
પામે પાપ હુપાવવાથી આપણા હૃદયોમાં સ્ફારો થતો ચાલે છે.
સાચી સલાહ વિના પાપમાં વધારો થતો રહે છે. પ્રાયશ્ચિનાદિ નિવાર-
ણના ઉપાયો તેઓ નરકથી મળતા આવે છે, તેથી વરનો પાપ સંચય
વધે છે. છત્તાંદિ અને જ્વનના ગેરવ્યવહારો થાય છે. માટે ચોગ્ય
કામમાં શરમ રાખવાની જરૂર નથી.

[illegible]

હે, 'અને કેટલાકેક નિર્ધનતાને કારણે દુઃખી હોય છે. આ સર્વે વ્યવસ્થા
દુઃખી વેગવેલાં મંદને લાગે છે એને ચોક્કસ મદદ આપવી' ને 'દુઃખી
કામ છે. દયા મળે તે મૂળ છે. આપણને સુખ મળે છે, 'સુખી થવાની
છજી' કામ છે નો સમિતિના પ્રમાણમાં બીજાને પણ સુખી કરવાનું
લેખકો. કારણ વિના કાંઈ ક્યાંથી દોષ ? વાળા વિના બીજા કિમશે
ખડું કે ? અન્નને સુખી કરવાનું બીજા વાળો, 'જરૂર સુખી થવાનું કામ
મજાસાનું. દુઃખી સ્થિતિમાં બીજા તરફથી મદદ મેળવવાની છજી થતી
દ્રોણ નો તમારી સારી સ્થિતિ વખતે દુઃખી છે એને મદદ આપો. આ
દુનિયામાં કાંઈ એક સરખી સ્થિતિ કોઈથી પણ દેખી રહે છે !

તમારા દાણીક સુખને માટે કે વિનાથી છજીઓની તુમિ માટે
બીજા તરફ નિર્દયતા ન વાપરો. તે પણ તમારા જેવાજ સુખની અભિ-
લાષાવાળો અત્મા છે.

હે મનુષ્યો ! દયાના મદાન અને નહિં બોલ્યાંથી યજ્ઞાય તેવા
કામદાને તોનાર દુઃખી છે એને દેખીને તમે તેમની પાસેથી દયાનો
પવિત્ર દાર્પણ ગ્રીષ્મી લ્યો. તમારી દયાને પાત્ર થયેલા અને તમારી આગળ
ચાલના કરતા તેઓ તમને એમ સૂચના કરે છે કે, અમે કોઈને સુખ
આપ્યું નથી તેથી અમને તે મળ્યું નથી. અમે બીજા છે એને દુઃખ
આપ્યું છે તેથી તે અમારી પાસે આવ્યું છે. અમે રીજાગએ છીએ,
દેશન થઈએ છીએ, સ્વડી રખડીને મરીએ છીએ, તમારે અમારી
મારફ દુઃખી થવું દોષ તો અમારા જેવાં કામ કરો. સુખી થવું દોષ
નો દુઃક કામ કરતાં અત્યારથીજ-અમને જોઈનેજ-તરતજ આટલી જાઓ
અને બીજાઓને સુખી કરવા મદદ સમિતિ તૈયાર થાઓ.

માનવો ! ગમે તેટલું દાન આપો, મૌનપણું ધારણ કરો, અથોનું જ્ઞાન મેળવો, નિરંતર દેવાદિકનું ધ્યાન ધરો, પણ જો તમારા હૃદયમાં કે આચરણમાં દયા નથી તો તે સર્વ નિષ્ફળ છે. દયા વિનાનાં સર્વ ધર્મનાં કાર્યો અણુણાં અનાજ જેવાં શીકાં છે. “કોઈ પણ છવને પીણ ન કરવી” આટલું યોદ્ધાં પણ જ્ઞાન જેને નથી તેવા શુદ્ધ પાકી પાંડિત્યની પાંડિતાઈ નિષ્ફળ છે. સર્વ જંતુઓ ઉપરની દયાળુ લાગણી વડે જેનું હૃદય ભીંજાયેલું છે તેનેજ જાની કહી શકાય. પરમ શાંતિ તેનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. કારણકે તેણે બીજાઓને શાંતિ આપી છે. વાળ્યું તેવું લાગાય છે. આપ્યું તેવું મળવુંજ નોંધેજો.

માનવો ! તમારી લાગણીનો તો તમે વિચાર કરો, તમારા પ્રાણ તમને વડાલા છે તેમ તેમને તેમના પ્રાણ શું વાદાલા નહિ હોય ? તમને દુઃખ ક્યાં વાદાલું લાગે છે ? તમારા જેવુંજ છવિતવ્ય ધારણ કરનારા અને સુખની પ્રયાગ ઇચ્છાવાળા તેમને દુઃખ કેમ વાદાલું લાગતું હશે ? તમારાથી અન્યને મુખી ન કરી શકાય તો દરકત નથી પણ બીજાને દુઃખ ને તગ કરે.

હવેને સુખ, સ્વચ્છ મન કરવો, અધ્યાય કરવાનો અનુક્રમ મેલો છે કે પ્રથમ મનુષ્યના મન અને પછી જનાવરોનાં અધ્યાયા. પછે પછી તે સ્ત્રીના. ને તમારા જાતુઓનું રસનું કરે. મનુષ્યના અધ્યાય નાના પાકે તે પછે મનુષ્ય અને જાન વચ્ચે પિતૃત સંબંધના અધ્યાય ને પછી પૃથ્વી, વાતા, અગ્નિ, જલ, આકાશ, આદિના અધ્યાયનાં કરે.

આંદો કોઈ શેષ કરશે કે મનુષ્યોના જંગમ દે મદદનું બહોળું ક્ષેત્ર છે તેને મદદ થઈ રહ્યા પછી પશુઓ દત્તાદિને મદદ કરવી. તેમ જતાં તે વર્ગોનાં વર્ગો આશ્વાં બગે અને પશુ આદિને મદદ કરવાનું ત્યાં કુદી જશે રાખવું પડશે.

આનો ઉત્તર એમ છે કે આંદો એ કહેવાનો આશય નથી કે મનુષ્યોને મદદ કરી રહ્યા પછી પશુઓનો જંગમ કરવો ! ને એમ કહે જોને મદદની બદરીયાત હોય અને જે કુળી થવું હોય પછી ગમે તો મનુષ્ય હોય કે પશુ હોય તેને તરતજ મદદ કરવી, પણ ત્યારે મનુષ્ય અને પશુ દત્તાદિને એકી વખતે મદદની પુરતી બદરીયાત આપી પડી હોય, મદદ વિના કોઈપણ બગી રહે તેમ ન હોય ત્યારે મનુષ્યને પહેલી મદદ આપવી, અને પછી પશુઓને યથાભાવે મદદ કરવી. લાખાલાખના પ્રમુખો પર વધારે ધ્યાન આપેલાની જરૂર છે. એવાની કમણી પુન્યમાં વધારો થાય છે. નિરાંગી સરીર અને લાંબા આપુષ્યો એ એવાની દવાનું જ પરિણામ છે. દયાળુ એ વખતે ગેરમ થાય છે.

સૌમ્ય દષ્ટિ રાખવી. ૩૨

મુખની મુઠા સાંન રાખવી, મહેરો હસમુખો રાખવો, દરમાન આનંદિ રાખવો, સદાજ સાચલી વાતમાં સીધાઈ ન કરવું, મંબીરતા રાખવી, વિવિધ બનાવવશના પ્રસંગે પણ મુખની આપ્તિ, દુરતાવશી, સ્તમાને બધા દુષ્ટતાવાદી ન થાય, કલ્યાણિ કૃત્ય, નિ, કદે છે. કોઈએ કોઈપણ કપરો આપ્યો કે કદીયુ સમીપ દયા દોષ તે અવધરે રહે ન કરતાં વિચાર કરવો કે અ ને કદે છે તેમાં મારા પોતાનું

કુર આપ્તિવાળો મનુષ્ય સીદ કે સર્વની માજક દેખવા માન્યો
 પણ સામને હોઈએ કારણ આય છે. - તે કદાચ કોઈને તુકરાન નથી
 કરતો તે પણ લોકો તેને વિશ્વાસ કરતાં કરે છે. ત્યારે, સાંત આપ્તિ
 કે પ્રકૃતિવાળો મનુષ્ય સર્વને વિશ્વાસનું સ્થાન ધર્મ પટે છે. કુર પ્રકૃતિ
 વાળા મનુષ્યની પાસે, આપનાં પણ લોકો અગમ્ય છે ત્યારે, સાંત આપ્તિ-
 નિવાળા મનુષ્યની પાસે વરસીવાનથી પણ વધારે ધનન ખેતવાની
 કદાચ કરે છે. કુર આપ્તિવાળા મનુષ્યને કોઈપણ દિન શિશુ
 આપવાનું મન કરેતું નથી, કારણ કે તેના કોઈ સ્વભાવને
 જાહેર પોતાના તરફ કોઈ કરવાની કે અપમાન કરવાની ઘંટા સંભવે
 રહે છે. ત્યારે સાંત આપ્તિવાળા મનુષ્યને સર્વ કદાચ દિનશિશુ આપીને
 તેને સારે રસ્તે ચાલવી શકે છે. સાંત પ્રકૃતિવાળા મનુષ્ય કે જીવ ક્રમર
 સર્વ લોકો વિશ્વાસ રાખે છે. વિશ્વાસ એ સર્વ સંપત્તિનું મૂળ છે.
 વિશ્વાસથી હાથી અનેક પરિવારવાળાં મુખેના માલીક થાય છે.
 ત્યારે, સીદ (મૃગાધિરાજ) મુખેના અધિપતિ કદેચારાં છતાં મૃગો
 કે હાથીઓનાં ટેળાંથી પરિવેશ કોઈએ કોઈવાર દોડે કે સાંભળે
 છે? આનું કારણ શું? કારણ એજ કે કુર આપ્તિ અને કુર પ્રકૃતિ.
 તેના મુખની આપ્તિ કુર છે, અને તેની પ્રકૃતિ એટલે તેનો સ્વભાવ
 પણ કુર છે. તે સિવાય બીજું કંઈ કારણ નથી. તેને લઈનેજ તે વિ-
 શ્વાસ પણ નથી અને મુઠાદિની સંપત્તિથી બેનથીજ રહે છે. ત્યારે
 દાંથીની આપ્તિ અને પ્રકૃતિ બંને સાંત દેવથી વિશ્વાસપાત્ર થઈ
 મુખની સંપત્તિને પામે છે. સૌમ્ય આપ્તિવાળા મનુષ્યનું હૃદય ખેરમ
 મીતજ હોય છે ત્યારે કુર આપ્તિવાળાનું હૃદય કોઈપણ તાપથી ધાતુંજ
 નોતું હોય છે. જે દાંથી પોણાબાં કે મગ આમગ અગ્નિ બળતો હોય
 - જમ નવપશ્વર ક્યોથી હોય? તેમ જે માણસના હૃદયમાં સ્વભાવમાં

કુરતાનો નિવાસ હોય તેની આહારની આકૃતિ શીતળતાવાળી ક્યાંથી હોય ? અંદર શીતળતા હોય તોજ આહાર સૌમ્ય આકૃતિ હોય છે. શાંત પ્રકૃતિ એ કાંઈ ઉપર ઉપરનો ઢોંગ કે દેખાવ નથી હોતો અને તેનો દેખાવ લાંબો વખત ટકી પણ શકતો નથી.

સૌમ્ય આકૃતિવાળા મનુષ્યમાં ક્ષમા, માર્દવતા, દયા ઇત્યાદિ ગુણો સહેલાઈથી નિવાસ કરી શકે છે. તેના ઉપર મનુષ્યોને વિશેષ પ્રકારે પ્રીતિ થાય છે. મનુષ્યોની પ્રીતિથી આ લોક સંબંધી રજ તેને મળે છે. તથા સૌમ્ય આકૃતિવાળો મનુષ્ય ધર્માત્મા થઈ શકે છે તેથી પરલોક સંબંધી પણ ઉત્તમ ગતિવાળું સુંદર રજ તે પામે છે. ત્યારે કુર આકૃતિવાળો મનુષ્ય બંને ભવની સંપત્તિથી રહિત થઈ દુઃખી થાય છે, કેમકે તેના અધ્યયસાય નિરંતર કલીષ્ટ કુરતા ભરેલા હોય છે તેથી તેને ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી, અને ધર્મ પ્રાપ્તિ વિના લોકીક સંપત્તિ કે આત્મિક સંપત્તિ મળી શકતી નથી. મનુષ્યોએ આ સૌમ્ય ગુણ અવશ્ય ધારણ કરવો જોઈએ. ધર્મ પ્રાપ્તિને યોગ્ય તેજ મનુષ્ય થઈ છે.

પરોપકાર કરવો. ૩૩.

પરને ઉપકાર કરવો તે પરોપકાર કહેવાય છે. પર એટલે કોણ? પોપ્ય વર્ગની પોપણ કરવાની શરજ પોતાને માથે આવેલી હોય છે એટલે તેતો પોતાનાજ ગણાય છે. તે સિવાયના જે રહ્યા તે સર્વ પર કહેવાય છે તેના ઉપર ઉપકાર કરવો.

દુનિયામાં એવા કેટલાએક માણસો હોય છે કે તેઓ દુઃખી થવા છતાં બીજાની પાસેથી મદદ માંગવાની ઇચ્છા કરતા નથી. મદદની

દરીયાત દોષ છે છતાં પોતાનો કુટુંબની કુલની કે નાનં જાનની ખર્ચે 'ઓંડી' ચલાના બેબને કાઢે અનેક રીતે સેરાનગતિ લોગે છે, તો દરેકની માટે મોખતાં નથી.

કેટલાએક માણસો એવાં હોય છે કે પોતાની નિર્જન કે અંતઃક રેશનને કાંઈ બચ્ચની મદદની જરૂરીયાત હોય છે, છતાં મદદ આપે-શિશ્યોની ખર્ચ ન હોવાથી મદદ મેળવ્યાં વિના અનેક સંકટો સહન કરે છે.

કેટલાએક મનુષ્યોને મદદની જરૂરીયાત હોય છે છતાં તેઓને ખર્ચ નથી હોતી કે અમારે અપારે દરી મુતની મદદની જરૂરીયાત છે?

કેટલાએક મનુષ્યોને પોતાનો ક્ષય અથવા આરોગ્ય માટે તત્કાળ મદદની જરૂર હોય છે. કેટલાએક મનુષ્યોને કાંબા, વખત માટે, મદદની જરૂર હોય છે. કેટલાએક મદદ આપવાને તૈયાર હોય છે. પણ મદદ મેળવે શક્તિ-શક્તિ નથી. કેટલાએકની પાસે ધનાદિ સંપત્તિ હોય છે પણ મદદ આપવી તેમજ તેનું લેવું બાન હોતું નથી. આ સર્વ મનુષ્યોને પરોપકારી પ્રકારની બધી જરૂરીયાત છે.

પરોપકાર મનથી, વચનથી, શરીરથી, ધનથી, અનેક રીતે થઈ શકે છે. પોતે દરી સકાય છે, અને બીજાની પાસે પણ દરી સકાય છે.

આપણી પાસે મદદની આજીવું કઈ સિદ્ધિ પણ મદદની જરૂરી-યાત વાળા મનુષ્યોને દરેકની સામક્ષીથી મદદ દરી તેમજ પણ દરેક પદ્ધતિ દ્વારા સિદ્ધિ કે અદ્ધો મેળવવાની આજીવું સિદ્ધિ જે મદદ દરેકમાં આપે છે તેમ જાહેર દિનમ અને સ્વયં પરોપકાર છે.

કુળમાં, આગર કુળો જે કુળમાં આવી પડ્યાં હોય તેઓને આપડીને મદદ આપો. છતાં નિરંતર મદદ આપી તેમને નિરંતર ન બતાવશો. તત્કાળ તે આવા પીતાની મદદ આપી આપ કે કુળમાંથી તેમને બચાવી લો, પણ પછી એવી સંગીન મદદ આપો કે તેમની મદદ લીધા સિવાય તે કુળ પોતાનો નિર્વાહ પોતાની મેજા કામમાં મારે કરી શકે. આ મારે તેઓને કાંઈ પણ વેપાર, પુસ્તક, કિશોર, એવી, કેળવણી, કે મોકરી વિગેરેમાં જેની જેની કામદારી હોય તેવા માર્ગે ચડવીને ઉપકાર કરવો.

[illegible]

તે પરાપકારથી. યંત્ર કામચો સમર્થની. તેમની પાસે. પરાપકારનાં
પરોપકારનાં. આપણું પરાપકારનું કાર્ય છે. ઉપદેશક અને અધિકારી
એ આપણે પરાપકાર પાત્રી સંવેદનાથી કરી શકે છે. પીત્ત્વો. પશુ
પાં પોતાની સામગ્રી પોતેની હોય ત્યાં પોતેની પરાપકાર
કારી શકે છે.

જેમકાનાં. સાદાંઓ, ખેડૂના. પંથકો દેશાદિ ધંધા ઉપયોગી
પશુ ઉપયોગમાં લેનાર. માણસની મદદની તેને જરૂર છે. તેની
નિ. તેણે પરાપકારનાં કાર્ય કરી શકનાર પાત્રા. સાધક. મનુષ્યો હોય
કે, પશુ તેમની સાધકાતને. ઉપયોગમાં. પાત્રનાર. મનુષ્યોની મદદની
મને જરૂર છે.

કેટલાંક મનુષ્યો. પોતાના. શરીરની. મદદથી. પરાપકાર કરી શકે
કે. કાદના ધરમાં સાય સાગી હોય અને ધરનાં માણસો. ઉપનાં હોય
તે અવસરે મોટેથી યુગ પાડીને તેઓને જાણીને બચાવી લેવાં.
અમિ યુગાવચાગે મદદ કરવી તે પરાપકાર છે. કાંઈ વખતે પાણીના
જોરથી રેલનો પુલ કુટી ગયો હોય અને તેની પોતાને ખજાર હોય,
સામેથી રેલ ગાડી પુર જોસમાં આવતી હોય અને તેને આ પુલ
નુરખાની ખજાર ન હોય તો ચેતાવી દેહી ગાડીના માણસોનો બચાવ
કરવો આ પશુ પરાપકાર છે. કાંઈ ચોર લોકો રસ્તામાં માણસોને
કુટ્યા ઉઘા હોય, તેની પોતાને માહિતિ હોય તો આગળથી તેની
ખજાર તે માણસોને આપી તેમનો બચાવ કરવો તે પણ પરાપકાર છે.
કાંઈ જીવનો વધ-કરતા હોય, તેને તેની પાસેથી બચાવવો. તે પણ
પરાપકારનું કાર્ય છે. કાંઈ અચકા માણસ. રોગથી પીડાતો હોય તેને
નરત દવા આપવી કે અપાવવી, ઘેર પડેલાંઓ, સગા સંબંધીને

મેળવી આપવાં. ઇત્યાદિ અનેક કાર્યો પરોપકારનાં છે. જેની જે જાતની શક્તિ હોય તેણે તે તે જાતથી મદદ કરી પરોપકારી થવું.

સ્ત્રીઓ પણ પરોપકારનાં ઘણાં કાર્યો કરી શકે છે. ધનાદયની સ્ત્રીઓએ ગરીબ વર્ગની સ્ત્રીઓ દુઃખી થતી હોય, રોગથી પીડાતી હોય, સુવાવડ આદિના કારણથી કષ્ટ પામતી હોય તેમની સાર સંભાળ કરવી, યોગ્ય દવા વિગેરેની સગવડ કરી આપવી, ખાવાપીવા, વસ્ત્રાદિ મેળવી આપવાં, પોતે જાતે તેમ કરવું, ખીજ પાસે કરાવવું, ધરના પૈસાથી મદદ કરવી અને વધારે જરૂર જણાય તો ખીજ પાસેથી માંગીને પણ મદદ કરવી. ધનાદય સ્ત્રીઓને આવાં પરોપકારનાં કાર્ય કરતી જોઈને ઘણી જાણજીણે તેવાં પરોપકારી કામમાં જોડાય છે, તેની લાજ શરમથી પણ મદદ આપે છે. અને આમ દેખાદેખી અનેક માણસો પરોપકાર કરવામાં જોડાય છે.

વળી જે વિધવા સ્ત્રીઓ છે. ધરની ચુખી છે તેઓએ તો પોતાનું જીવન મોટે ભાગે પરોપકારનાં કામ પાછળ ગાળવુંજ જોઈએ. અને તેથી તેઓ અનેક રીતે અન્યને ચુખી કરવા સાથે પોતે આનંદમાં જીવંતી ચુમ્મરી શકે છે.

આવીજ રીતે ઉન્માર્ગે ચાલનારા જીવો ઉપર જ્ઞાતી કે વિદ્વાનોએ ઉપદેશદારો પરોપકાર કરવો જોઈએ. જીવોની હિંસા કરનારા, નાંસ ખાનારા, દોર પીનારા, ચોરીજરી કરનારા-ઇત્યાદિ ખરાબ વ્યસનવાળા જીવોને સન્માર્ગે ચલાવવા, તેમનાં વ્યસનો છોડવવાં અને તેમનું હિત થાય તેવો ધર્મ બોધ આપવો તે પરોપકારનો માર્ગ છે. આ પ્રમાણે પરોપકાર કરવાના અનેક માર્ગો છે.

તે દેશમાં પરીપક્ષારી મનુષ્યો નથી. વ્યવસ્થા પરીપક્ષાર કરવામાં
તે દેશ પાછળ છે તે દેશ કોણ પણ રખત કમલ વિધિનિયમ પાળેલો
નથી. તે દેશમાં બુદ્ધિમતો, જ્ઞાને, જ્ઞાન્યાય વૃદ્ધિ, જામે છે. જ્ઞાન નિર્વાણની
દાસ્યતા તે પુરી પાડીને જોઈએ. તેનું સામર્થ્ય મનુષ્યમાં ન હોય
અથવા હોય છે, તે મનુષ્યને જોઈએનાં સ્વાધીનતા હોવાં નથી, તેને કાંતે
મદદના અભાવે તેમની કમિય તેમનામાંજ દુઃખ રહે છે. નિર્વાણિ મધ્ય
બુદ્ધિ મેરે છે, જ્ઞાને છેવટે નિર્વાણ મધ્ય મેરી જાય છે. અથવા જ્ઞાન્યા-
યનો માર્ગ મદદજી કરે છે.

પરીપક્ષારી મનુષ્યો- દેશના મનુષ્યોનો ઉદાર કરે છે. દેશનો
ઉદાર કરે છે. મનુષ્યનો ઉદાર કરે છે અને છેવટે આત્માનો પણ
ઉદાર કરે છે. પરીપક્ષારી મનુષ્યો- દેશના સ્થાન જોવા, ગમ્યાય છે.
મનુષ્યોને તેઓ પગલા વૃદ્ધિમાં લામે છે. પરીપક્ષાર કરવા તે મનુષ્યને
મનુષ્યોનો સ્વભાવજ છે. મંદને, કોણે મીનુજી જનાઓ છે ! સર્વે કોના
વૃદ્ધિથી પ્રકાશ આવે છે ? હયા આવવા માટે જશને કોણે પ્રાર્થના
કરી હતી ? વૃદ્ધિ માટે વરસાદને કોણ આપ્યું કરે છે ? કોઈજ નહિ.
જનાં તેઓ પોતાનું જ્ઞાન, જ્ઞાનજ્યેષ્ઠ, જ્ઞાન છે. તેમજ જ્ઞાન, હવે પો-
તાના સ્વભાવજ અન્યનાં હિત માટે, પરીપક્ષારની પ્રશન કરેલીજ રહે છે.

સેવામાં કોના કરેલા ઘાસના કે છુમકાના અંચા પુરોગા, એ પણ
સંસ્કાર અનાજનું રક્ષણ કરવામાં મદદગાર થાય છે. રાખ અનાજનું રક્ષણ
કરવાની મદદ કરે છે અને મોઢામાં લીધેલું ગુણ એ પણ સમુદાયથી મનુ-
ષ્ય રક્ષણ કરવામાં મદદગાર થાય છે. ત્યારે મનુષ્યપણાનું નામ ધારણ
કરવા છતાં પરને ઉપકાર નહિ કરનાર મનુષ્ય ગુણ કે રાખ કરતાં પણ
દલથી રિયતિનો સમજવો. સ્વાર્થી, હસકા સ્વભાવના અને પરીપક્ષાર

નોંધ કરનાર મનુષ્ય આ પૃથ્વીપર બારમૂન છે. તેમનું હૃદય નિર-
પયોગી છે.

પોતાનું પેટ ભરવા માટે પ્રયત્ન કરનારા હમરો સુદ્ર મનુષ્યો આ
દુનિયા ઉપર છે, પણ પરોપકારને સ્વાર્થ માની તે પ્રમાણે પ્રયત્ન કર-
નારા સ્ત્રુષો તો વિરલાજ હોય છે.

નિષ્કારણ ઉપકારી અને ઉપકાર પછી પણ ઉપકાર કરનાર આ
અન્ને જાતના મનુષ્યો ધર્મ માર્ગમાં ચાલવાના અધિકારી છે.

આ પરોપકાર દ્રવ્ય અને બાવ એમ બે પ્રકારે મળી શકે છે.
શરીરના રક્તો કે ગોપણ સંબંધી વ્યવહાર ઉપયોગી જે જે મદદ પરને
આપવામાં આવે છે તે સર્વ દ્રવ્ય પરોપકાર ગણાય છે અને આત્માનું
જ્ઞાન કરાવી, આત્મમાર્ગ ચલાવી, આત્મ સ્વરૂપમાં પોતાને તથા પરને
સ્થિર કરવા તે બાવ પરોપકાર કહેવાય છે.

પોતાની અને અન્યની યોગ્યતાના પ્રમાણમાં દ્રવ્ય કે બાવ અથવા
અન્ને જાતનો પરોપકાર કરવો.

અંતરંગ છ શત્રુઓનો ત્યાગ કરવો. ૩૪.

કામ, ક્રોધ, ક્લેશ, માન, મદ અને દર આ શત્રુઓ છે.
આહરણ શત્રુઓ આ જાતની દ્વિતી-આપથા નામ છે. ત્યારે
અનન્દ શત્રુઓ આ જાતની ત્રિતી-દિતી, માન દિતી ત્યાગ છે.
સદાન અને અસદાન અન્ને જાતમાં આવે તે શત્રુઓ ત્રીજા આ છ
શત્રુઓ ત્રિતી-દિતી નામ છે. શત્રુ નામ અનન્દ શત્રુઓ છે. આ
જે શત્રુઓ ત્યાગ કરવા જોઈએ તે શત્રુઓ ત્યાગ કરવા જોઈએ.

આ છોકરો પુનિર્મલના કંઈકાં જાણ કરવાનું જાણ મલાતો
રહેતાં રૂપ છે. તે માટે નામ આપે દેવાની જરૂર છે. ત્યામનામ
નિર્ભય સર્વથા તેનો નામ સાધી રાખેલો નથી. જ્યારે મુદતમ પદ
સુખેથી હંમેશાં કરવાનું થાય છે. મુદતમ પદની મહત્તા પ્રમાણે આ
છોકરો સુખેથી રહેતો રહેતો. આ છોકરો કામાદિ સુખોને
હિંતાવે, મહત્તાનુસાર આપ્યો આપવામાં આવે તો સુખ ન થતાં
મુદતમનામ સ્થાપનામાં મહત્તર તરિકે કામ કરે છે. અને અવિધિ કે
અધુનિયા તેનો આપ્યો કરવામાં આવે તો સુખની મરત સાથે છે.
છોકરો દેશન કરે છે. માટે મુદતનામમાં રહેનારા છોકરો કામાદિ
પુનિર્મલ અને મહત્તા સાંકડા અનુભવાય તેમ છે.

મીનની પરજોશી, વિવાદ પામતી કુંવારી દેસા, વિધવા આં
વેલો વિગેરે સ્ત્રીઓ સાથે દુરાચાર કરે. તેને કામ કરે છે. અધિક
વિધવા સાથે પણ વિગેરે સુખોને નીચાં થાય છે. કામ રૂપ અર્થ
નુદનમાં પ્રવેશિત થવાનું, મોટાઈ, પંડિતના, કુલીનના કાંદાપેશુ અને
વિગેરે સુખો જાણી જાય છે. નામ જાય છે. આંખો મનુષ્ય સંસ્કૃત્ય
રહેલી વસ્તુ બિંદુ સંસ્કૃત્ય નથી, કામાદિ મનુષ્ય તેથી પણ વધારે આંખો
થાય છે કે દેશો જે વસ્તુ નથી તે ત્યાં રહે છે. કામાદિ મનુષ્ય તો કે
જે કામાદિ કરે છે તેને કુંદનાં પુણ્યોરૂપે જુએ છે. આંખો કે જ્યાં
મીનના મલીન પદાર્થ રહેલો છે તે છતાં તેને કુંદનાં રૂપે રહે છે. મુદત
અને કાદિ અપરિત પદાર્થના મુખને શદ્દ સમાન જાણે છે. માંસની
મધી રૂપે મુદલા સ્ત્રીને મોનાના કામ કે કુંદ અમાન અનુભવે છે.
કામ વિષય જાણે અને નામ હવે પદાર્થોને આરોપ કરે છે. આવા
અનુભવના ધર મુદત દેશને વિગેરે આંખો માને છે. મુદતોએ પરતી

ગમન કરવું તેને આહી કામ કહેવામાં આવે છે. તે શત્રુ સમાન કામનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. આ કામનું સેવન મર્યાદાનું જોડાવન કરાયેલું ગણાય છે, અને યુક્તિ રહિત છે. વેર વિરોધ વધારનાર છે. પરસ્પરી સેવનથી હઝરો કેડુંજો પાયમાલ બન્યાં છે. મોટાં મોટાં રાજ્યો મૂળથી ઉખડી ગયાં છે. તેમનાં જીવનો નિંદાપાત્ર બને છે. લોકો ધિક્કારની નજરથી જુવે છે. કામની અતિ આશક્તિથી શરીરનો નાશ થાય છે. ક્ષય અને ભગદરાદિ રોગો થાય છે માટે અતિ આશક્તિનો ત્યાગ કરી નિયમિત, મર્યાદાપૂર્વક પોતાની સ્ત્રીમાં સંતોષ માનવો તે ગૃહસ્થાશ્રમ માટે કામનો વિજ્ય કરેલો ગણાય છે. ૧

વગર વિચારે જોડાવાથી કે કોઈપણ કાર્ય કરવાથી પોતાને કે પરને કોપ થાય તેને ક્રોધ કહે છે. વિચારવાનું મનુષ્યો આવો કોપ કરતા નથી. વિચારવાનોને ક્રોધ કરવો તે યોગ્ય નથી. ક્રોધનાં ફળો ઘણુંજ કડવાં અનુભવ આપનારાં થાય છે. ક્રોધ સંતાપ ઉત્પન્ન કરે છે. વિનયનો નાશ કરે છે. ગિરામ્ તોડાવે છે. ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરે છે. અસત્ય જોડાવે છે. ક્ષેશ કરાવે છે. કીર્તિનો નાશ કરે છે. પુન્યનો નાશ કરે છે. દુર્ગતિ આપે છે. ક્રોધથી સાહસ કામ કરનારાઓ છાંદગી પર્યંત પથ્યાત્માપ કરે છે. વેરવિરોધ વધારે છે. સગાં સંબંધીઓના સ્નેહથી વિખુટા પાડે છે. દરેક અંતઃકે મોગો ઉત્પન્ન કરનારા બીજા અંતરંગ શત્રુરૂપ ક્રોધનો ત્યાગ કરવો. જરૂરી પ્રસંગે નિયમિત, મર્યાદા પૂર્વક, હૃદયપારનો પોતાને કે પરને આધાન ન થાય તેવી રીતે સાવચેતી પૂર્વક ક્રોધસાથે સહવાસ રાખવો. ૨

દાન દેવ. પોતાનું મનુષ્યોને દાન ન આપવું અને વગર કરણે પતનના નાશક કરેલાં પેદાર વાડું તે કામ કહેવાય છે. પોતાની પાસે

પ્રસંગમાં કોઇને લાંચ, કશવત આપી, કોઇ લાલચોથી ફાડીને અન્યને સ્વાધિન કરીને ખોતાની ખોટી વાત પાણુ સિદ્ધ કરે છે—સાચી દરોને છે. આ સર્વ માનનાજ પેટામેદો છે. માની મનુષ્ય કરેલા ઉપકારને પાણુ ભૂલી જાય છે. માનની હાજરીમાંજ કોઇ રહે છે. અભિમાની મનુષ્ય અનર્થ કરતાં, કે સાહસ કરતાં વાર લગાડતો નથી. ગૃહસ્થોએ આ માનનો વિનય કરવો જોઇએ. ૪.

કુળ, ખૂળ, ઐશ્વર્ય, સંપત્તિ, રૂપ, વિદ્યા, જાતિ, યોવન ઇત્યાદિનો આહંકાર કરવો તેને મદ કહે છે. અથવા અન્યને પીડા કરવી કે તેની સારી સ્થિતિમાંથી નીચો પાડવો તેને મદ કહે છે. વિશાળ હૃદયવાળા કે ઉન્નત સ્થિતિને ધમ્મનારા જીવોએ મદ કરવો તે તદ્દન અપોગ્ય છે. જેનો જેનો મદ કરે છે તેને વસ્તુની તે હિનતા પામે છે. જેમકે કુળનો કે જાતિનો મદ કરનાર હલકી જાતિ કે નીચા કુળમાં જન્મ પામે છે. ધનનો મદ કરનાર નિર્ધન થાય છે. બળનો મદ કરનાર નિર્બળ બને છે. વિદ્યાનો મદ કરનાર મૂર્ખ બને છે. રૂપનો મદ કરનાર કદુષ્ક થાય છે. ઇત્યાદિ જેનો જેનો મદ કરે છે તેની તેની હિનતા પામે છે. જે આમજ છે તો કદાચ વસ્તુનો મદ કરવો ? શા માટે મદ કરવો ? મદ કોનો ટકી રહ્યો છે ? રાવણુ જેવા વીર પુરુષોના પણુ મદ ગળી ગયા અને લુટી રીતે મરણુને શરણુ થયા. તો અસ્પ શક્તિવાળા પામર જીવો ! તમે આધાર મદ કરો છો ? તમે એવું તે કયું ઉત્તમ કાર્ય દુનિયામાં કર્યું છે કે આવો ખોટો ગર્વ કરો છો ? શું તમે દેશનો ઉદ્ધાર કર્યો છે ? જગતને દારિદ્ર રહિત કર્યું છે ? દુનિયાને રોગ રહિત બનાવી છે ? મરણુને સદાને માટે હાંકી કાઢ્યું છે ? સદા યુવાવસ્થા બની રહે તેવી શોધો કરી છે ? ઉત્તમ પુરુષોની ગણનામાં ગણાવવાનું

પુરૂષો કહેવાય છે. મધ્યમ પુરૂષો પોતાના સ્વાર્થને વિરોધ ન આવે
કે હાની ન પહોંચે તેમ પરને મદદ કરે છે. સ્વાર્થને માટે પરના હિતનો
નાશ કરનારા અધમ પુરૂષો ગણાય છે. ત્યારે જો આ સ્વાર્થ વિના
પણ વિના પ્રયોજને પરના હિતનો નાશ કરે છે તેને શાલી ઉપમા
આપવી ? તેઓ અધમમાં અધમ મનુષ્યરૂપે રાક્ષસો છે. આવી અધમ
કે અધમાધમ સ્થિતિનો ત્યાગ કરી, અન્યને સુખી દેખી કે સુખી કરી
હર્ષ પામવો, સારાં કર્તવ્ય કરી ખુશી થવું, તે હજી અંતરંગ શત્રુનો
વિજય કરવાનું સાધન છે.

આ હજી અંતરંગ શત્રુઓ વિવેકી પુરૂષોને ત્યાગ કરવો યોગ્ય
છે. તે સર્વે અનર્થના હેતુ ભૂત છે. અપયશ દેલાવનારા છે. જનિ
દુર્ગતિના કારણરૂપ છે. આ છ શત્રુઓને છતનાર, તાણે કરનાર મનુષ્ય
ધર્મનો માર્ગમાં આવવાને લાયક બને છે. ૬

ઈદ્રિયોને વશ રાખવી. ૩૫

ઈદ્રિયોના પ્રયત્ન વિહારને આધિન થક મન અનર્થ થાય તેની
વીતે ઈદ્રિયોના વિપવસાં પ્રવૃત્તિ ન કરવી, તે ઈદ્રિય વિજય ગુરુત્વ માટે
કહેવાય છે. સ્વચ્છદરૂપે ઈદ્રિયોને પ્રવૃત્તિવાન દેવી, વિહારને નિરોધ કરવો.
અમુક મર્ષાદર્શી ઈદ્રિયોના વિહારોને લાગી મૂકવા તે ઈદ્રિય નિરોધ છે.
નહિં રોગવાનું આવેલી એક એક ઈદ્રિય પણ મનના અનર્થને માટે
થાય છે. ઈદ્રિયને આધિન થવાથી રાગજુની મારક કાળો ધાતુ થાય

છે. અધિકારથી પડતું પડે છે, અમન સદેશું, પડે છે, અને પ્રાણનો પગ નાશ થાય છે.

ઇદ્રિયોને સર્વથા પ્રવર્તવાની નહિ એટલે 'આંખો' જેમ કરવી, અને દેહો દેહો, મોઢું બંધ કરવું, નાકનાં છિદ્રો બંધ રાખવાં કે હાથનું માથું બંધ કરવું તેનું નામ ઇદ્રિયનો જલ્પ કહેવાતો નથી. એમ બનવુંજ અશક્ય છે. ઇદ્રિયની પાસે આવેલાં વિષયને ઇદ્રિયો લીધા-અનુ-ભવ્યા સિવાય રહેવાનીજ નથી. આંખો ખુલ્લી હશે તો પદાર્થો દેખા-શેજ, નાકથી સુપાંશજ, કાનથી શ્રવણજ, ઇન્દ્રિયો વિષયોનું તો બાંધે વધાવુંજ, પણ તે તે વિષયો જેવાથી તેમાં દોષ અનુકૂળ વિષયથી ખુલી થવું, અને દોષ પ્રતિકૂળ વિષયથી નારાજ થવું ઇન્દ્રિયો પાસે રાખેલાં દેહોનાં કરવો એટલુંજ મનુષ્યોનાં લાયક છે અને તેનેજ ઇદ્રિ-યનો જલ્પ કહેવાય છે.

ઇદ્રિયોનો જલ્પ કરનાર મનુષ્ય સર્વ કાર્ય સિદ્ધ કરી શકે છે. અને ઇદ્રિયોનો જલ્પ નહિ કરનાર ઇદ્રિયોને પરમીન થયેલો મનુષ્ય કોઈ પણ પારેલાં કામ-કાર્ય સિદ્ધ કરી શકતો નથી. કારણકે તે પોતાની શક્તિના જોશો વ્યય ઇદ્રિયોના વિષયોમાંજ કરે છે, તેથી ખીજાં કાર્ય સિદ્ધ કરવાનું તેનું જગ નાશ પ્રમેય, હોય છે. એથી કોઈ પણ વિષય ઇદ્રિયોનો અધી નહિ-હોય કે આ કાંઈ અનેકવાર, તે બોમખો ન. કોમત, આ કાંઈખીખીજ તેવા વિષયો અનેકવાર બોમખ્યા છતાં તેના તે વિષયો તરફ ચારંચાર, મન લગાવાવા-જિના નથી રહેતું. જોનિ-વગાંતી નથી, છત્રખો પડતી નથી, અગ્નિમાં જેમ લાકડું વધારે નાખતાં તેમ અગ્નિ વધારે પ્રદીપ્ત થયે. અગ્નિ મુલ્યવતી તેજરનો નથી. અગ્નિ તો લાકડું જોઈને નાખવાથી કે નાખેલાં લાકડું-કાદી, મેરાધીજ, ચાંચ-થાપ, ફે-

તેમ ઈંદ્રિયોનો વિજય વિષયોનું પોષણ આપવાથી થતો નથી, પણ વિષયોને મર્યાદામાં-હદમાં-સાચી મૂકવાથી, વિષયોની ઓછાસ કરવાથીજ તેનો વિજય થઈ શકે છે.

સુંદરતા ધારણ કરનારા શુભ વિષયો કોઈ નિમિત્ત યોગે અ-સુંદરતાવાળા અશુભ બની જાય છે. અને અશુભતા ધારણ કરનારા વિષયો નિમિત્ત યોગે સુંદર કે શુભ બની આવે છે. તો કોના ઉપર રાગ કરવો અને કોના ઉપર દ્વેષ કરવો? તત્ત્વથી વિચાર કરીએ તો પદાર્થોમાં શુભાશુભપણું નથી પણ મનમાંજ શુભાશુભ-સાફ, નફારે વિગેરે રહ્યું છે, કેમકે એકનો એક વિષય કોઈ કારણથી અપણુને સારો લાગતો હતો તેનો તેજ વિષય કાળાંતરે, કે કેપાંતરે કોઈ કારણથી ઘણોજ અશુભમતો થઈ પડે છે. અને જે વિષય આપણને ખરાબ લાગતો હતો, જેની આપણે ધ્રુષ્ટિ પણ કરતા નહતા તેજ વિષય કોઈ પ્રસંગે એટલો જયો પ્રિય થઈ પડે છે કે તેનો ત્યાગ કરવો પણ ગમતો નથી. આ પદાર્થો તો પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે પોતાનું સ્વરૂપ બતાવીને ઉભા રહેશે, પણ તેમાં રાગ, દ્વેષ કરવો કે ન કરવો તે તમારા પોતાના હાથમાં છે. મનને સુધારવાની કે સમજાવવાની જરૂર છે. પદાર્થો કાંઈ પોતાનો સ્વભાવ જદલાવીને સુધારી શકવાના નથી, કે તને તેને સુધારી શકવાના નથી. ઈંદ્રિયોને કાનુનાં ન રાખવી તેજ અપત્તિનો કે દુઃખનો માર્ગ છે, અંતે તેનો જય કરવો તે મંપત્તિનો માર્ગ છે. એમાંથી તમને જે કંઈ લાગતું હોય તે રહેને આજો. ઈંદ્રિયોનો જય કરવો તે સ્વર્ગ છે અને ઈંદ્રિયોને આધિન થવું તે નરક છે. અર્થાત્ ઈંદ્રિયોનો જય કરનારને સ્વર્ગ જેવાં આંતરિકાળાં મુખ મળે છે. અને ઈંદ્રિયોને પરધિન થનારને નરકના જેવાં અસાંતરિકાળાં દુઃખ મળે છે.

સરીરે એ રૂપ છે. દિવિયો તે કોઈ છે. જન સુગી છે. બહુ
 વાપ રમમાં મેલનાર મહીક છે. દિવિયારથી પોતાને શત્રુનાં રાખ-
 રથી આ રેડ ખરેસે રક્ષા કરેલી છે, નદિતર તેવાની પેઠાએ
 કામળે પ્રમદી વાદ રમના નાક હરે છે. શુદ્ધ રૂપને સાચા મુદ
 મદે દિવિયોના પ્રયત્ન વિષયને મહાંતિન દરજા-નિવમર્મ - મુખર
 દિવિયોને શરણિન મનુષ્ય ધર્મને અધિકારી નથી.

આ પ્રમાણે પાંચીસ મુજુ રૂપ નીતિનિમન છવનને મુદરૂપ દરનાર
 મનુષ્ય સમયે દરજા પ્રાપ્ત શુદ્ધ રૂપ ધર્મનાં યતે પામળુ દરજાને પોતા
 અને છે.

इति श्री तपागच्छीय श्रीमान् मुक्तिविजयगणि शिष्य
 पन्थासकमलविजयगणि स्तच्छिष्य पन्थास केसरविजयगणि
 विरचित नीतिमयजीवनारूप ग्रंथ विक्रमीय संवत् सप्तसु-
 त्तरेकोनविंशति सतत्रये राजदुर्ग (राजकोट) नगरे समाप्तः
 लेखक वाचकयोः शुभंभूयात्.

પત્ન્યાસજી મહારાજશ્રી કેશરવિજયજી કૃત પુસ્તકો.

નીચેના સરનામેથી મળશે.

યોગશાસ્ત્ર નિવી આવૃત્તિ છપાય છે. શ્રી. ૧-૦-૦

મલયા સુંદરી ૦-૧૨-૦

રાજકુમારી સુદર્શના ૦-૧૨-૦

તેમનાં પોતાનાં બનાવેલાં નીચેનાં પુસ્તકો

હાલ નવાં-તૈયાર થયાં છે.

ધ્યાન દીપિકા. શ્રી. ૧-૪-૦

સમ્યક્ દર્શન. ૦-૧૨-૦

નીતિમય જીવન અને ગૃહસ્થ ધર્મ. ૦-૧૨-૦

નીતિવિચાર રત્નમાલા. ૦-૬-૦

એસ. બી. શાહની કુંપની.

બુકસેલર અને પેપર મરચંડ.

પાનકોરને નાકે:—

અમદાવાદ.

॥ ॐ अर्हन्मः ॥

॥ श्रीमद् पन्थास विजयकमलगणिभ्यो नमः ॥

गृहस्थधर्म.

पन्थासना,

पन्थासल डेशरविजयल महाराज गणि.

अभिलाषा.

ॐ

छपावी प्रसिद्ध करनार,

शा. सोमयह लगवानदास.

ड. अभिलाषा, पानडारने नाडे.

आवृत्ति १ वी.

प्रत २१००.

संवत् १८७३.

सने १८९६.

हीमन पार आना.

રીચીરોડના પુત્ર નીચે આવેલા શ્રી જૈનવિદ્યાવિજય પ્રેસમાં
શા. ચુનીલાલ અમથાશાસ્ત્રી જાણ્યો.—અમદાવાદ.

જાફરી પ્રસિદ્ધ કરતારને સર્વ દક્ષ ત્યાગિન.

॥ ૪૦ ॥

ગૃહસ્થ ધર્મની પ્રસ્તાવના.

આ ગ્રંથ નીતિમય જીવન પછીનો છે. ધર્મમાં રહેનાર તે
ગૃહસ્થ કહેવાય છે અને તેમનો ધર્મ, તેમનું કર્તવ્ય, તેમની દ-
ળે તે ગૃહસ્થનો ધર્મ છે. ધર્મનો ખરો અર્થ તો વસ્તુનો
સ્વભાવ તેમ ધર્મ છે. આંદી આત્મા એ વસ્તુ છે, ત્યારે તેનો
જે શુદ્ધ સ્વભાવ તે આત્મધર્મ છે. આ વસ્તુસ્વભાવરૂપ ધ-
ર્મનો પૂર્ણ વિકાસ તો આત્મસ્વભાવમાં સ્થિરતા કરવાથીજ
પ્રગટ થાય છે. છતાં પણ આ ગૃહસ્થ ધર્મમાં તે ધર્મની સર-
વાત થાય છે. જુદાં તે જુદાંરૂપે આંદી નથી, પણ અંકુરાંરૂપે છે,
અને આ અંકુરાંની સરવાત તે પણ બલિષ્ઠમાં જુદાંપણના પૂર્ણ
સ્વરૂપને પામનાર છે એટલે ધર્મની-વસ્તુ સ્વભાવરૂપ ધર્મની-સ-
રવાત પણ આ ગૃહસ્થ ધર્મમાં થાય છે. એટલે તેને પણ ધર્મ
કહેવામાં હિંદુ અડંબણ નથી.

આંધ સંસારે અથવા સેજસાજ આત્મગતિ એ પણ
આ ગૃહસ્થ ધર્મની સરવાત છે. છતાં રાજ્યમાં તો એજ છે કે
આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને, સમજીને પછી વિશુદ્ધિ મેળવવા
માટે ગૃહસ્થ ધર્મની વ્રત, તપ, જપ, નિયમો વિગેરેનો આદર
કરવો, સમ્યક્ દર્શન અને સમ્યક્ જ્ઞાન થયા પછીથીજ સમ્યક્
ચારિત્રની સરવાત થાય છે. આ ગૃહસ્થધર્મ તે પણ દેશથી સ-

શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્માને પ્રગટ કરવા માટે દુનિયાના સ્થા પદાર્થો ત-
 આથી મનને બિચારી લઈ, જોકે આત્મા સન્મુખ મનના પ્રવાહને
 જોઈ છે પ્રત્યેક શબ્દ તેનેજ સંભારેલો, તેને માટે સુરતું અને સર્વ
 રેષ, કાળમાં તેનેજ નિદાજેલો, તન્મય થતું. આલો વિદ્યાર, જ્યારે
 જ્યારે શુદ્ધ આત્મા માટે જાગે છે ત્યારે ખરેખર આત્મસ્વરૂપ
 પ્રાપ્તિ થાય તો આવે છે અને તે પછી તેને માટે જે જે પ્રયત્નો,
 પ્રયત્ન કરાય છે તે તે સર્વ મોટી આત્માને ઉત્તર બારને પામતો
 અને પોતેજ તે પવિત્રતા-શુદ્ધતાના સ્વરૂપે જનમે. અનુભવાય
 છે. આજ કલ્પન છે. ચારિત્ર છે. ચારિત્રની છેલ્લી દૃઢમાન પ્રજ્ઞ
 સ્વરૂપ પરમાત્મા પોતાનો આત્મા થઈ રહે છે.

આ ચારિત્રનું પ્રાપ્ત્ય છે અને તેની શરૂઆત પ્રજ્ઞાજ નાના
 પાપા ઉપર આ શુદ્ધ સ્વરૂપ ધર્મમાં કરવામાં આવેલી છે. ત્યાગમા-
 ધર્મમાં તેની શરૂઆત વધારે વિસ્તારથી થાય છે. અપ્રમત્તકલા—
 સ્વરૂપ દશમાં તેની પૂર્ણાવસ્થા થાય છે.

આ ઉપર કહેલી પ્રાપ્ત્યવાળી દિશા આત્મા સંપાદિતે તે
 માર્ગની આદિથી શરૂઆત કરવામાં આવે છે. શરૂઆતમાં પોતા-
 ના લક્ષ પ્રાપ્ત્ય સામી આત્મરૂદ્ધિ સંપાદિતે આ અંધમાં બેતા-
 વેલી દરેક ક્રિયા પોતાની ચોખ્ખતાના પ્રમાણમાં કરવા માટે લાગણી
 પૂર્વક પ્રયત્ન કરેલો. આ જીવિકામાં પ્રજ્ઞા અંતરસયો દર ક્યા
 પછી, ધણી મલીન વાસનાઓ ઝાંછી કર્યા પછી અને શુદ્ધ સં-
 સ્કારનો વધારો કર્યા પછી અપ્રમત્તતાવાળી શુદ્ધ દશમાં પ્રવેશ
 કરી શકાય. અને સર્વ કર્મનો નાશ તેની દશ-લાપકાત-પ્રાપ્ત
 થવાથી કરી શકાય.

આ અંથ પેથાપુર નિવાસી મહેતા શકરચંદ કાલીદાસન
 પ્રેરણાથી લખવા માંડ્યો હતો પણ ખીજા ફેટલાક કારણસર આ
 અંથ છ વર્ષ સુધી અધુરોજ રહી ગયો હતો. જે આ ઓગણીસે
 બહોતરેના ગોધાવીના ચોમાસામાં પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો છે. આ
 અંથથી લખનાર અને વાંચનાર બન્નેને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાએ
 એ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરી આ ભૂમિકા સમાપ્ત કરવામાં
 આવે છે.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૩ ના પોષ સુદ ૧ સોમવાર.

લી. પં. કેશરવિજયજી ગણિ.

અમદાવાદ.

ૐ ઐં નમઃ

ગૃહસ્થ ધર્મ.

નમસ્કારમંત્રનું સ્મરણ.

મનુષ્યોએ સમીના, ઉગ્રા, પેદાર, નિઝાનો ત્યાગ કરવો, તેટલું
નરેણું ન ઉઠાય તો પાછલી ચાર પડી રાત રહે ત્યારે તો જરૂર
જામતું નેહાંજે, વધારે દ્રવ્ય તો અચાનકે વધારનાર કામ છે.
આગય-મમાદ વધારથી ઘણામાં પણ વધારે થાય છે. ખોરાક અને
નિદા નેટલાં વધારીએ તેટલાં વધે છે. અને જોઈ કરીએ, તેટલાં
જોઈ થાય છે.

આખામાંથી ઉપર ઉડી જતાં તરતજ પચારીખનિ પચારીમાંજ
નમસ્કારમંત્ર ગણવા થઈ કરી દેવા આ વેળાએ શરીર કે હુમડાં ચોખ્ખાં
હોય તો પણ મનમાં હોઠ ન દામે તેની રીતે નમસ્કારમંત્ર ગણવામાં
જ નાનું વાંધો નથી. નમસ્કારમંત્ર ગણવામાં જરાપણુ લીધા ન
થી, કેમકે ઉપર ઉડી જાય કે તરતજ નમસ્કારમંત્ર ગણવામાં ન આવે
જીગ વિચારે મનમાં આવી જાય છે.

તમને આ રાતની તો ખબરજ હસી કે કોરા વાસણમાં જે વસ્તુ
માં આવે છે તેની વાસ તે વાસણમાં બેસી જાય છે. જે વસ્તુ
માં, વધારણી કે તેનીજ વસ્તુ કોરા વાસણમાં ભરી દોય તે પછી તે
કારી લીધા પછી પણ તે વાસણમાંથી તેની વાસ જ ની નીકળે.

જાનવારમાં તેને પળીવાર કેટલાક માણસોને જોતતાં સાંભળાઈ
 સાર્મ ની આજ દયાળુ માણસનું મોડું નોંધું કે નામ લીધું તે
 દઈ મુખી ખાચનું મંથું નથી. સૂચવા જાણે મને અમુક ગુરુચા
 યનું છે. અને એક દિવસ દયાળુ માણસનું મોડું નોંધું હતું
 નામ લીધું હતું તેથી તો આજો દાદાડો મને આનંદમાં મળેો હતો
 અને અમુક સામ પજુ યશે હતો.

આ વાત તરુન કારી નાખવા જેવી નથી હોતાવેત આપજો
 સારા કે નારા માણસનું મોડું નોંધું હોય કે નામ લીધું હોય તો
 આપણી તેરી સારી કે નકારી ભાવના બંધાય છે અને તે ભાવનાનાં
 પ્રમાણમાં આપણું મન મજબુત કે નમજુ થાય છે. અર્થેરા પવિત્ર
 કે અપવિત્ર મજબુત કે નમજુ થયેથી ભાવનાના પ્રમાણમાં આપણું
 ચર્તન થાય છે. સત્તામાં રહેતાં સારાં કે નકારાં ક્રમે તે આપણી
 ભાવનાના પ્રમાણમાં ખાદાર જારી આપણને સુખ કે દુઃખ આપે છે.
 આ હિપચી આપજો એ સમજવાનું છે કે ઉર્ધ્વમાથી નીચનાં
 ચેતન પરમાત્માનું નામ લેવા મંડી જતું. અને મનાથી કેશિ વાસ્ત-
 વ્યમાં ખરાબ વિચારો રૂપિ દલકા પદાર્થ ન બરાવા પામે તે પહેલાં
 સારા વિચારો રૂપિ ઉત્તમ પદાર્થ બરાવી દેવા તેથી આપજો
 આજો દિવસ આનંદમાં જાય અને ગુરુચાન ન થાય.

પરમાત્માનું નામ લેવાથી પુન્ય બંધાય છે અને તેથી આપજો
 સુખી થઈએ છીએ.

આ પરમાત્માનું નામ કેટલીવાર લેવું તેનો કાંઈ નિયમ નથી
 લેવાય તેટલીવાર લેવું જેમ વધારેવાર લઈએ તેમ વધારે ફાયદો
 થાય છે. કાંઈ પાક વધારેવાર ખાનપૂર્વક ગોખ્યો હોય કે કાંઈ વાદ

ધણીવાર યાદ કરી હોય તો તે ધણીવાર યાદ આવે છે. અથવા તરત યાદ આવે છે તેમ ભગવાનનું નામ ધણીવાર ધ્યાનપૂર્વક એટલે બીજા કોઈ કોઈએ મનને ન ચરાવતાં કે બીજી કોઈ વાત યાદ ન કરતાં તેમાંજ મન લગાડીને લીધું હોય તો આખો દિવસ વ્યવહારનાં કામ-કાજ કરતાં હોઈએ તોપણ તે પવિત્ર નામ યાદ આવે છે અને તે વધારેવાર યાદ આવતાં તે વધારેવાર આપણે ગણીએ-જાપીએ તો કાયદો પણ વધારે થાય છે.

કુંભાર જેમ વાસણ બનાવવાનું ચક્રર વધારે જોરથી ફેરવે છે તેમ તે ચક્ર ફેરવી રહ્યા પછી પોતાની મેજે પણ ફેટલીકવાર મુઠી થઈ કહે છે. જોધીમેથી ફેરવું હોય તો ફેરવી રહ્યા પછી થોડીજ વારમાં બંધ પડે છે તેમ તમે જોટલી લાગણીથી અને જોટલીવાર પરમાત્માનું નામ લીધું હશે, તેટલીવાર ત્યાર પછી પણ વ્યવહારનાં કામમાં પણ તે યાદ આવ્યા કરશે. આ બાબતનો મનમાં મજબુત સંસ્કાર પાડવાથી માણસોનાં ઘણાં અશુભ કર્મ ઓછાં થતાં તેમનું મન નિર્મળ થઈ જાય છે. અને તેમને આગળ વધવામાં મુશ્કેલી નડતી નથી. આ જીંદગીમાંજ તેઓ ધારે તો મહાત્મા પુરુષ પણ બની શકે છે. જુઓ, કે કેટલીવાર મુઠી ભગવાનનું નામે જવું તેના નિયમ નથી તથાપિ વધારેવાર ભગવાનનું નામ જોવાને જે આગતું છે તેમજ નિયમ એવો રાખવો કે સાત કે એકવીસવારે તો આત્મ ભગવાનનું નામ કેવું હોય તે રીતે લઈ જવું.

જેમને આખો દિવસ કે રાત્રી પ્રસંગનાં ભગવાનનું નામ કે પોતાનું કર્તવ્ય યાદ રાખવાની હચમચ હોય તેનજો એક કોઈ પદ કે મંત્રના બા જોમાં પોતાનું કાર્ય નિર્ધારિત હોય તા વૈરાગ્ય ભાવને સ્વચ્છ દેહ તેનું કોઈ સ્થાને હોવા વગર ધીનધીમે મધુર રાગે

જી સંભારીને, તેના અર્થમાં આન આપીને, વારંવાર : ઉમે સ્વરે
 મોક્ષનું તેને એટલો ભયો દદ સંસ્કાર જાપાશે કે દિવસના કોઈ
 પણ ભાગમાં અને કોઈપણ કામના પ્રસંગમાં તે પદનું અમુક વાક્ય
 તેના મુખમાંથી સ્વભાવિક રીતેજ નીકળ્યા કરશે એટલું યાદ રાખ-
 વાનું છે કે તે પદ કે વાક્યનો એટલો મંત્રણ સંસ્કાર મન ઉપર
 પડશે તો તેટલીજ ઉતાવળથી તે યાદ આવશે. જે સંસ્કાર દદ
 પાપો ન દશે તે વારંવાર યાદ નહિ આવે. તે પદ બોલતી વેળાએ બીજા
 વિચારો મનમાં નહિ દેશો તેજ મંત્રણ સંસ્કાર મન ઉપર પડશે
 એ વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી. મન ઉપર મંત્રણ સંસ્કાર પાડવા
 માટે દિવસના કોઈમાં યોગના, આશના, મુર્તિ, ભેસના કે દરોહ
 કામદાન કરતાં નિર્વેતર મનમાં નવકારમંત્ર મંત્રણની રેર રાખવી.
 રત્ને આસનું ભોમાં પગનું કામ છે. પણ આસનનું કામ કરતો તે
 વેળાએ મન તેા વિચારો કરવાનું પોતાનું કામ સર રાખમેજ. તે
 વેળાએ વિના પ્રયત્નનના અત્ય નાશા વિચાર કરતાં તેના કરતાં
 પરમાત્માનું નામ મનમાં સંચાર લેવી દરજ્જા છે કે કોઈજ નહિ.
 આવીજ રીતે નવકાર બોલ્યા દોહ્યા, કોઈ કામદાન ન દોર તે આસને
 પગ આડાજવળા નાખમેજી વિચાર કરવા તેના કરતાં સમગ્રનું
 નામ લઈએ તે આપણને કોઈ પણ નુકસાન ન થતાં ઉચ્ચ પુન્ય
 જમાવ છે. તેમજ શરીરે મથરીમાં મુર્તિ દોહ્યા અને ઉપ આરતી
 ન દોષ, તે ઉપ માટે પથરીમાં આનનેમ આરતે, અને ઉપ લાવવા
 માટે આર્તિ પાન કરવા દો. જેને જાહેર ઉપ ભવ્યુથી ન આવે ત્યાં
 મુર્તિ પરમેશ્વરનું નામ લીધા કરવા તે કેટલે જરૂર કરશે થાય ?
 ભગવાનનું નામ સેના મેનાં પત્નીપર નહા ઉપ આર્તિ કરવા છે.
 આપણું આવ સંસ્કાર નામના દોહારી રૂઢિએ સ્વપ્ન પણ

સારાં આવે છે. અને તેટલા વખત માટે પાપનો 'માર્ગ' પણ બંધ થાય છે માટે નિરંતર પરમાત્માનું નામ લેવાની ટેવ રાખવાથી તે અવ્યાસ મન્યુત થાય છે.

મનમાં હોઠ ન હવાવતાં પરમાત્માનું નામ હાલતાં ચાલતાં ગમે તેવા સ્થળે લેવામાં આવેતો પણ ગેરકાયદો થતો નથી પણ ઉત્તરે સારો કાયદો થાય છે.

ચાલુ સ્વર પ્રમાણે પગ નીચો મૂકવો.

ત્યાર પછી પથારીનો ત્યાગ કરી નીચા ઉતરવું આપણી નાસીકાનાં બે છિદ્રો છે, તેમાંથી શ્વાસ બાહ્ય નીકળે છે અને અંદર લેવાય છે. તે બન્ને છિદ્રોમાં એક સાથે પવન તો કાઢકજ વખત ચાલે છે. ઘણી વખત તો એકજ છિદ્રમાંથી પવન ચાલે છે. જે નાસીકાના છિદ્રમાંથી પવન ચાલતો હોય તે પગ પથારીમાંથી ખસેલો હોયો મૂકવો. જે બન્ને નાસિકાના છિદ્રમાંથી પવન સાથે ચાલતો હોય તો પગ નીચા ન મૂકતાં પથારીમાં બેસીને પરમાત્માનું નામ લીધા કરવું. બન્ને નાસીકાનો પવન સાથે ચાલતો હોય તે વેળાએ નીચા ઉતરવાથી કે કાઢપણુ કામની શરૂઆત કરવાથી તેમાં લાલને બદલે નુકસાન થાય છે. માટે તેટલા વખત માટે તો પરમાત્માનું નામ લેવું કે ધ્યાન કરવું તેથી મન પણ સ્થિર થાય છે. બન્ને નાસીકામાં પવન વધારે વખત સાથે ચાલતો નથી. થોડીજ વારમાં બીજી નાસીકાના છિદ્રમાં પલટાઇ જઇ એક નાસીકામાં ચાલુ થાય છે.

જે નાસીકામાંથી પવન ચાલતો હોય તે પગ હોંટો મૂકવાથી, કે કાઢ કામ કરવું હોય તે વખતે તે પગ પ્રથમ ઉપાડી આગળ ધરી પછી બીજો પગ ઉપાડીને ચાલવાથી કદાચ તે કામ સિદ્ધ ન

સાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું છે કે સ્ત્રીઓનાં ધાર્મિક ક્રિયા કરવાનાં વસ્ત્રો પુરુષોએ પહેરવાં નહિ. તેમજ જે સ્થળે સ્ત્રી કે પુરુષ બેઠાં હોય તે સ્થળે બ્રહ્મચારી પુરુષ કે સ્ત્રીઓએ બે ધડી ચપા સિંચાપ બેસવું નહિ. આનું કારણ પશુ તેજ છે કે વસ્ત્રમાં કે ભૂમિ ઉપર તેમનાં ચિત્તાર કે ક્રિયાની અસર ચપા સિંચાપ રહેલી નથી માટેજ હૃદયમાં આશુ છે કે વસ્ત્ર શુદ્ધ પહેરવાં અને સુચની જગ્યાથી અલગ થવાનાં કે ધપલુ ભાગમાં ધાર્મિક ક્રિયા કરવા માટે નિર્મિત કરેલી પવિત્ર જગ્યા હોય ત્યાં જઈ બેસી પરમાત્માનું ચિંતન કરવું. નમસ્કાર મંત્રનો જાપ કરવો.

પરમાત્માનું સ્મરણ કરવા માટે ઉત્તર દિશા તરફ કે પૂર્વદિશા તરફ મુખ રાખીને બેસવું. પરંપ્રાણ માટે જો બે દિશાઓને સાસ્ત્રમાં પવિત્ર માનવામાં આવી છે.

આથી એ નિમણું મરો કે વસ્ત્ર શુદ્ધ પહેરવાં. સ્થળ પવિત્ર હોવું જોઈએ. સ્ત્રી પવિત્ર હોય અને ઉત્તર કે પૂર્વદિશા તરફ મુખ રાખી સિંચર મિતે પરમાત્માનું સ્મરણ કરવું.

આડી કાંઈ સંકેત કે સ્ત્રી પવિત્ર ન હોય, વસ્ત્ર શુદ્ધ ન હોય, અને કુશળ અવસ્થા ન હોય તો મું પરમાત્માનું સ્મરણ ન કરવું.

આનો ઉત્તર એ છે કે જ્યાં સત્વર હોય તો તે તેમજ કે નહિ રહે. પણ તેની સત્વર ન હોય તો પડી રહે તેની રીતે પણ પરમાત્માનું સ્મરણ તો અવશ્ય હરિદાસ જેવાએ કહ્યું. જરા ન હોય. જેમતો પડી દલદલ પણ પહેરનાર જેવાએ કહ્યું. પરમાત્માનું ન હોય પડી શક્ય નહોતું. પણ કંઈ. જુઓ તે નજર મારું.

એક માણસ લગાઈનાં છાપાં વાંચે છે, તેટલાથી પણ મન ઉપર એકનાજ્યની કે પરાજ્યની લાગણી થઈ આવે છે. એકનો જ્ય થયે બેઈ હર્ષ થાય છે. બીજાના પરાજ્યથી નારાજ થવાય છે. અથવા એક વેશ્યાના ધરમાં જઈ ઊભા રહે. તમે ગમે તેવા દંડ અથવા દશો તોમણુ લાંબું વાતાવરણુ એટલું મલીન-વિપવવાસનાથી સ્વપુર હોય છે કે, તેની સહજ પણ મન ઉપર અસર થવા સિવાય રહેતી નથી.

હવે તમે કોઈ શાંત સ્વભાવી, આત્મરમણતા કરનાર અને દયાની કેવલ મૂર્તિજ હોય તેવા મહાત્મા પુરુષના સમાગમમાં આવશો તો ત્યાંના પવિત્ર વાતાવરણના કારણથી એક ધડીભર પણ તમારા ખરાબ વિચારો શાંત થઈ જશે. વિવિધ પ્રકારની ઉત્તમ જ્ઞાનનાઓ તમારા હૃદયમાં સ્થુરતા માંડશે. આત્મસાધન કરવાનું કે દયાની લાગણીવાળું મન થઈ આવશે. તમારા ખરાબ દર્શનનો પક્ષાત્તાપ થશે. અને નિર્દોષ જીવન ગાજવાની ઇચ્છા થશે. તે મહાત્મા પુરુષ જાણે તમને કાંઈપણ ન કહે, છતાં તમારું હૃદય ધર્મની લાગણી વાળું થશે. આમ થવાનું કારણ તમે શોધશો તો તમને જણાશે કે પવિત્ર વિચારોથી લાંબું સ્થળ અને વાતાવરણુ શુદ્ધ-પવિત્ર બનેલું છે.

આજ રીતે તમે કોઈ તીર્થસ્થાનમાં કે, પ્રાર્થના કરવાના દેવ-મંદિરમાં જશો તો ત્યાં પણ તમારું મન સંસારચક્રવારના વિચારો વચ્ચે દરી, પરમાત્મ સ્મરણમાં કે કોઈ તેવાજ ભક્તિના માર્ગમાંજ ઝરેલ કરવાની ઇચ્છા કરશે. આ સર્વનું કારણ એજ છે કે, સારા કે ખરાબ, વિચારો કે ક્રિયાઓ જે ન્યે ન્યાયેલા હોય છે ત્યાંના-સ્થળ કે વાતાવરણના તેની અસર થવા સિવાય રહેતી નથી.

સાત્ત્વમાં પણ રહ્યું છે કે ક્રોધિનો, લાભી કે દિવ્ય સંપત્તિ
વગેરે પ્રાપ્તિએ પડેલાં નહિ. તેમજ તે સ્વતઃ સરી કે પ્રાપ્તિએ
દેવ તે સ્વતઃ જનકારી પ્રાપ્ત કે ક્રોધિએ નહિ વગેરે પણ મિત્ર
જેમું નહિ. આનું સ્મરણ તેનું જે કે તેમનાં કે ક્રોધિ કે પદ
તેમના સિવાય કે ક્રિયાની જસર પણ સિવાય કરેલી નથી ખાતર
કહેવામાં આવ્યું છે કે નર શુદ્ધ પડેલાં અને પ્રાપ્તી જમાવી જા-
ણત પડતા કે પદથી જામમાં પામી ક્રિયા કરતાં મારે નિર્મલિત કરેલી
પરિત્ર નાના દોષ ત્યાં લઈ બેસી પરમાત્માનું મિત્રનું કર્યું. નમ-
સ્કાર મંત્રનો જાણ કરેલો.

પરમાત્માનું સ્મરણ કરતાં મારે ઉત્તર દિશા તરફ કે પૂર્વદિશા
તરફ મુખ રાખીને બેસવું. પરમાત્માનું મારે આ બે દિશાઓને સાત્ત્વમાં
પરિત્ર માનવામાં આવી છે.

આથી બે નિમજ્જા કર્યા કે વચ્ચે શુદ્ધ પડેલાં સ્વચ્છ પવિત્ર
દોષ નોંધ્યો. સરી પરિત્ર દોષ અને ઉત્તર કે પૂર્વદિશા તરફ મુખ
રાખી સ્થિર થિતે પરમાત્માનું સ્મરણ કરવું.

આથી થાઇ સંકા કરે કે સરી પરિત્ર ન દોષ, વચ્ચે શુદ્ધ ન
દોષ અને મુકામ અચ્છ ન દોષ તો શું પરમાત્માનું સ્મરણ ન કરેલું ?

આનો ઉત્તર એ છે કે પછી સંગત દોષ તો તો તેમજ ક-
ર્યું. પણ તેની સંગત ન દોષ તો પછી મને તેની રીતે પણ પરમા-
ત્માનું સ્મરણ તો અનુસર કરવું જ નોંધ્યો. મુકામ સ્થાન દિશા
ન દોષ તો પછી દલકા પણ પડેલાં જ નોંધ્યો. સાર આવાનું ન
અને તો પછી સાદું ભોગ્ય પણ કરવું. શુદ્ધ તો નજ મરણ

તોંદ્યો. આજ ન્યાયે તેવી સગવડ ન હોયતો પછી ગમે તેમ પણ
સ્નેહથી તો કરવુંજ. શાસ્ત્રમાં કહ્યું પણ છે કે,

અપવિત્રઃ પવિત્રોવા સ્થિતો દુઃસ્થિતોપિવા
ધ્યાયન્યંચનમસ્કારં સર્વઃ પાપૈઃ પ્રમુચ્યતે. ૧

(ઉપર કહેલ આધનની સગવડ ન હોયતો) અપવિત્ર હોય
કે પવિત્ર હોય, નિરાગી હોય કે રાગી હોય, પંચનમસ્કારનું ધ્યાન
કરતાં સર્વ પાપથી મુક્ત થાય છે. ૧ વિશેષ એ છે અપવિત્ર વસ્તુ
કે શરીરવાળાએ તે જળ હોય કે ન આપે તેમ મનમાં કરવો.

ઉત્તમ પ્રકારનો જળ.

જળ ત્રણ પ્રકારે થાય છે. ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ, અને જલન્ય. પદ્મ-
મની વિધિયે જળ કરવો તે ઉત્કૃષ્ટ-ઉત્તમ જળ કહેવાય છે. કેમકે
તેમાં ચિનની એકાગ્રતા થાય છે. મન હરે છે. હવેકા વિચારો આવી
શકત નથી. તેથી તેનો સાત પણ વધારે મળે છે.

તે જળ આ પ્રમાણે કરાય છે. તમારા હૃદયમાં એક આંત્ર
પાંખીનું કમળ ચિત્તરે. અને તેની આંદરના ભાગમાં બસાયર સિ-
દ્ધાન્તમાં આવેલાં છે તેનાં તર પડેને ધ્યાન કરો. એકલે વચ્ચે
અરિહંત, ઉપર સિદ્ધ, પદ્મ આચાર્ય, નીચે ઉપધ્યાય, પદ્મ
ચાંદ, અને ચાંદે પુણ્ય ઉપર અનુકરે કર્તવ્ય, જ્ઞાન, આદિત્ય, અને
તપ, આ ચાર પદ મૂકો. આમ કરતથી બસાયર સિદ્ધાન્તના મંડળ
જોઈ શકેલા જોઈ તેને તે તર પડેને જળ એક એક પર ઉપર
પાંખા મળ્યા હશે એવું જણાવે. આ જળ જળ ત્રણને વધારે મળે તે
મળે તે જળ ત્રણને વધારે મળે અને ત્રણને વધારે મળે તે જળ ત્રણને

ઉપર મુજબ રૂપ પરમાત્મન કરે. વાંચનાની કાર્યનો ભાગ સિદ્ધિ દ્વારા
 રાખે. મેલતંકે પણ સિદ્ધિનું જ રાખે. આખો મીચી છો અને અંદ-
 રની દૃષ્ટિ હૃદયમાં રાખે. 'નમો અરિહંતાય' - આ પદ તે હૃદ-
 યમાં રહેલા આડ પાંખડીના કમળની વચમાં રહેલી અરિહંત ભગ-
 વાનની મૂર્તિ સામે દૃષ્ટિ રાખી બેસે. મનમાં જ બેસે, દોઢ પણ
 અંધવા ન લેખે. એ બેઠાની વખતે તે પદના અર્થમાં સાધેજ
 દૃષ્ટિ આપે કે 'અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું' આ સાધે
 મન વિશેષ પ્રકારે તેમાં રાખી રહે તે સાર તે અરિહંત ભગવાનની
 મૂર્તિ. એવેત એવું જેવા પ્રકારવાળી રાતે છે, તે એવે રંગ-રંગ પ્રકાર-
 યનો સદગ આભાસ પડે સાંભળી જરા થાઓ, અથવા 'નમોઅરિ-
 હંતાય' એ પદના અર્થને એવે રંગના, દેખાવ તેમ ચિંતવે, અને
 તેનો જાઓ. પણ આભાસ પડે સાર પડી સાંધી દૃષ્ટિ ઉપાડી ઉપ-
 રની પાંખડીમાં રહેલા સિદ્ધ ભગવાન તરફ દૃષ્ટિ સ્થાપન કરી 'નમો
 સિદ્ધાય' આ પદ મનમાં બેસે. આ સાધે ઉગતા સૂર્યના જેવા
 સાવ પ્રકાશવાળી તે સિદ્ધ ભગવાનની મૂર્તિ દેખવી, તેમજ તેનો
 અર્થ 'સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરું છું.' તેની ધારણા પણ મ-
 નમાં રાખવી. જે મૂર્તિ ઉપર ધારણા દોષનો મૂર્તિની સદગ પણ
 આભાસવાળી જાણી થવા પડી આગળ વધવું. અથવા તે પદના
 અર્થને ઉપર ધારણા રાખી દોષનો ને અમરોની જાણી જાણ સા-
 લવજીની દેખાવા પડી આગળ વધવું કરવા. મૂર્તિ કે અમરો બેમાં-
 થી એકની ધારણા રાખવી. બેની સાથે ધારણા રાખવી નહિ.

આ પડી સાંધી દૃષ્ટિ ઉપર પડેની પાંખડી ઉપર રહેલા
 આભાસ તરફ જાન આપવું અને પડી 'નમો આરિહંત' આ
 પદ બેસવું. 'આરિહંત મહારાજને નમસ્કાર થાઓ' આ અર્થ

છાપ મનમાં પાડવી. તે સાથે પીળા વર્ણની આચાર્યની મૂર્તિ કે અક્ષરોની ઝાંખી થાય ત્યાંસુધી સ્થીરતા રાખી કાંઈપણ ચિંતન ઈંદ્રિયા સિવાય તે ત્રીજાપદ ઉપરજ મનને ધારી રાખવું. ત્રીજાપદની ઝાંખી થયા પછી દષ્ટિ ત્યાંથી ખસેડી નીચેની પાંખડી ઉપર રહેલા ચોથા ઉપાધ્યાયજી તરફ દષ્ટિ સ્થાપવી. 'નમો ઉવઝાચારુ' આ પદ જો-
લવું. સાથે 'ઉપાધ્યાયજી મહારાજને નમસ્કાર કરું છું' તે અર્થનું
ધ્યાન રાખવું. પછી લીલા રંગની ઉપાધ્યાયજીની મૂર્તિ કે અક્ષરો
જોવા. તેની ઝાંખી થયા પછી ત્યાંથી દષ્ટિ ઉઠાવવી.

પાંચમા પદ ઉપર રહેલા સાધુ મહારાજ તરફ દષ્ટિ સ્થાપીને
નમો લોએસઘસાણુ' એ પદ જોલવું. અને લોકમાં રહેલા 'મર્ત-
સાધુઓને નમસ્કાર કરું છું' આ અર્થ ધારવો. સાથે કાળાવર્ણવાળી તે
સાધુની મૂર્તિ દેખવી—અથવા—'નમો લોએ એ મંત્રના કાળ અક્ષરો
જોવા. તે દેખાયા પછી ત્યાંથી દષ્ટિ ખસેડવી. ન દેખાય ત્યાંસુધી
એકી નજરે અને એક લાવનાએ મન ત્યાં સ્થીરજ કરી દેવું.

પછી સિદ્ધ ભગવાનને આચાર્ય મહારાજના વચક્ષા ભાગ તર-
ફના ખુણામાં દષ્ટિ આપી ત્યાં નમો દંસણુસ્સ એ પદ જોલવું
અને 'સમ્યક્ દર્શનને નમસ્કાર કરું છું' એ અર્થ ઉપર ધ્યાન આપવું.
સાથે તે પદના બધા અક્ષરો ધણાજ સ્વેત (ઘોળા) છે તે દેખાયા
પછી ત્યાંથી દષ્ટિ ખસેડવી.

તેના નીચલા ભાગના ખુણામાં આવેલા ગાત્રપદ ઉપર દષ્ટિ
સ્થાપવી. અને નમો નાણુસ્સ એ જોતલા પછી જાનને નમસ્કાર
થાઓ એમ અર્થ ચિતવવું અને તે જાન અક્ષરો તરફ દષ્ટિ આપી
તે અક્ષરોનો આલાસ પડે ત્યાંસુધી ત્યાં નિચરતા કરવી. ત્યાર પછી
ત્યાંથી દષ્ટિ ઉપાડવી.

ઉપાધ્યેયકે અને સાર્વજનિક તથા નિમિત્ત રહેલા
આદિતર ઉપર દષ્ટિ રાખી નમો આદિનાંશ એ પદ વિહારુ બને.
આદિતર નમસ્કાર થાઓ. એ અર્થ, ચિંતારો. આથી તે પદના
અર્થ અર્થે રાખી તેને જોવાનો પ્રયત્ન કરવો. ઉપર આપણુ તે
અર્થે દેખાવા પડી ત્યારી દષ્ટિ ઉપાડી.

આપુ જોને સિદ્ધાંતનાં વચમાં આપણા તપપદ ઉપર દષ્ટિ રાખી
પદ નમો તપસસ એ પદ જોવાનું અને 'તપને નમસ્કાર કર' 'પદ'
એ આપણે રાખવાં સાથે તપપદના અર્થ અર્થે જોવાં માટે પ્રયત્ન
કરવો. તે દેખાવ એટલે ત્યારી દષ્ટિ ઉપાડી તેજ અનુક્રમે પાછો
કરીને નમસ્કાર કરવો જાણ કરવો. આ પ્રમાણે ત્યાંથી ચિંતરના
દોષ ત્યાંથી જાણ કરવો. આખમાં, આજો જે પદી, સુધી જાણ
કરવો જોઈએ.

તે કમગમાં રહેલ મૂર્તિ કે પદ સામી દષ્ટિ, તેનો જાણ, તેનો
અર્થ, અને તેનો વર્ણ (અર્થો કે મૂર્તિનો રંગ) તે ઉપર દષ્ટિ
રાખવાનું નીચે આપણીને રાખાતમાં કહ્યું પડે. તે પછી જેમ
સગરક પડે તેમ કરવું, પણ જાણ અને અંતરમાં તે પદો ઉપર દષ્ટિ
રાખવી આટલાથી તો રાખાત કરીજ નોઈએ. આ ઉત્તમ પ્રકાર
રેતો પહેલો જાણ સમાપ્ત થયો.

મધ્યમ પ્રકારનો જાણ.

નમસ્કારવાળી (માળા) હાથમાં લઈને જાણ કરવો તે મધ્યમ
પ્રકારનો જાણ છે. કારણ કે આમાં મનને રોકે તેવાં આલંબનો આજો
છે. ત્યાં જે પદ મુખે જોવાય તેનું અર્થ ઉપર સાથેજ ધ્યાને આ-

પવાથી આમાં પણ મન સ્થિર થાય છે. એટલે જાપ સિવાય બીજો લટકતું મન અટકે છે અને તેથી જાપનું ઉત્તમ ફળ મળે છે.

આ જાપ કરવાનો હેતુ લક્ષમાં એવો રાખવો જોઈએ કે આ જાપથી મારાં મક્ષીન કર્મોનો નાશ થાય છે. મારું મન શુદ્ધ થતું જાય છે. મક્ષીન વાસનાઓ નાશ પામતી જાય છે. સારા વિચારોમાં વધારો થતો જાય છે. અને આત્માનું સ્વરૂપ પ્રગટ થતું ચાલે છે. આ લાવના શરૂઆતમાં જ દૃઢ કરી પછી જાપ ચાલુ કરવો. લાવનાના બળના પ્રમાણમાં તેવોજ નવીન ફેરફાર તમારા મનમાં થતો તમે અનુભવશો. મનમાં ચોક્કસ નિર્ણય કરો કે હું જે વખતે જેટલી વાર પરમાત્માનું સ્મરણ કરું છું, તે વખતે તેટલીવાર મક્ષીન વિચારો, વાસનાઓ, કે કર્મો ઉપર હથોડાના ધાતી મારક ધા પડે છે અને તે કર્મોને નષ્ટગાં કરી વિખેરી નાંખે છે. જાપનું બળ જેટલું વધશે તેટલુંજ બળ મક્ષીન કર્મોનું ઓછું થશે.

ત્રીજા પ્રકારનો જાપ.

ક્રાઇપણ પ્રકારે મનને શેક્યાવિના જાપ કર્યા કરવો તે જઘન્ય જાપ છે; જાપ કરતો જાય અને વચમાં વાતો પણ કરતો જાય.

હું શું બોલું છું ' તેનું પણ લાન ન હોય. અર્થ ઉપર લક્ષ પણ હોય નહીં. અને નાના છોકરાઓ જેમ મોપાટ લઈ જાય છે તેમ નવકાર મંત્રનો પાક ગળ્યેજ જાય. લાંબા વખતના અભ્યાસને લઈ તે ભૂલી ન જાય પણ ચિત્ત બીજો ફરતું હોય, વિચારો થતા જાય અને માગાના મણકા પણ ફેરવ્યા જવાય વળી ફટકો જાપ થયો તેની સંખ્યાનું પણ લાન ન હોય. (શરૂઆતમાં જાપની સંખ્યા રાખવાની પણ જરૂરીઆત છે. કારણ કે અમુક સંખ્યા

રહેલો કે અમુક વખત સુધી જાણ કરવાનો નિયમ કરવાથી. તેટલા
વખત માટેની આજ્ઞાતથીજ લાગણી જાંધાય છે. અને તેટલો પુરો
કરવાનો ઉત્સાહ જાણે રહે છે.) આ સર્વ જાણ જનનથી છે. તેનું
દર્શન થઈ શકે એવું છે.

રસ્તે આજ્ઞાત મનમાં જાણ કરવો, અજ્ઞાતો નિયમ તેમાં ન
રાખવો, આજ્ઞાતને જાણું પણ જ્ઞાન આપવું, જોડવાની પણ
જરૂરીયાત પડે. છતાં જે મન જીગ્ન વિચારે કરી, આડે જાણે રસ્તે
રહેવાઈ, કમજોર સાધનેથી પ્રવૃત્તિ કરવું હોય તો, તે અટકાવવા
આડે જનન પ્રકારનો જાણ થાય તોજાનું દરજ્જા નથી. કારણકે જુદા-
જાનને બદલે આમાં થોડાપણુ લાભ છે. જ્યારે ઉત્તમ પ્રકારનો જાણ
કરવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે તો તેજ કરવો. અને તેના અભાવમાં
આ પણ જાણ કરવાને બૂઝવું નહિ. આ પ્રમાણે જાણે પ્રકારમાંથી
જાણવું પ્રકારનો જાણ પ્રસંગે ચીજ સમજાવે.

આ ઉત્તમ જાણમાં જનાવેલા નવ પદોમાં આરિદ્યન અને સિદ્ધ
જો રહે છે. આઆર્ય ઉપાખ્યાય અને સાધુ એ જાણ ગુરુ છે. અને
દર્શન, જ્ઞાન, આરિદ્ય, તપ એ ચારે ધર્મ છે. એમ આ જાણમાં દેવ,
ગુરુ અને ધર્મને નમસ્કાર કરવાનું આવે છે, એટલે જે સિદ્ધિની
પ્રાપ્તિ કરવાની છે, તેના નામનોજ જાણ કરવાનું તેમાં આવે છે.
આ નવ પદોને બદલે નવકાર મંત્રનો જાણ કરે તોજાનું અશયન
નથી. જેમ જાણ કરતી વખતે વિશ્લેષ જોડો અને એકાગ્રતા વધારે
તેમ કમજોર થઈ જાયથી જોડો થઈ શકે છે અને જેને કુનિ-
યાન સુખની દ્રષ્ટિ હોય તેને તેજનું પ્રાપ્ત થાય છે. જેના ઉદ્દેશ-
થી-દેવથી જાણ કરવામાં આવે છે, સ્થિરતા મેળવવા છે તેણે ઉદ્દેશ

સાધક ચાલતાં આગળ વધી શકાતું નથી. દુર્ગુણો ધટતાં નથી ને સ્વદુર્ગુણો વધતાં નથી. આગળ વધવામાં વિચાર વિના બીજું એક કારણ યોગ્યતા ધરાવતું નથી. કર્ત્તવ્ય કે અકર્ત્તવ્ય તેનું ભાન વિચારથી થાય છે અને આજસુધી શું કાયદો કે ગેર કાયદો થયો તે પણ વિચારથીજ જાણી શકાય છે. દોષપણ કામ કરતાં આ કામ શા માટે કરવું જોઈએ ? અને આટલા દિવસ પ્રયત્ન કર્યો તેનું પરિણામ શું થયું તેનો વિચાર અવશ્ય કરવોજ જોઈએ.

પ્રયત્ન કર્યાં છતાં કાંઈ કાયદો ન જણાય તો સમજવું જોઈએ કે આપણો પ્રયત્ન યોગ્ય દિશામાં થતો નથી. અથવા જેને માટે પ્રયત્ન કરીએ છીએ તેનું કારણ કાંઈ બીજું જાતનો પ્રયત્ન હોવો જોઈએ. બીજા વાવીએ અને અમુક મુદત સુધી અંકુરો પણ ન પુટે (ફગની વાત દૂર રહી) તો સમજવું જોઈએ કે કાં તો જમીન ખારી હોવી જોઈએ અને કાંતો બીજા બળા ગયેલું હોવું જોઈએ નહિતર યોગ્ય પ્રયત્ન છતાં પરિણામ કેમ ન આવે ?

પ્રયત્ન યોગ્ય છે કે નહિ તેનો વિચાર ખરોખર કરવો જોઈએ. કેટલીક વખત બીજા વાવીને તરતજ ફગની આશા રાખનારા નિરાશ થાય છે. તેમ પણ ન થવુંજ જોઈએ. અમુક મુદતની હદતો જોઈએજ. ત્યારપછીજ ફગ આવે. છતાં પણ ફગ ન આવે તોપણ અંકુરો તો પુટવોજ જોઈએ. નાના છોડવાનું રૂપ બીજે લેવુંજ જોઈએ. તોપણ તેનાથી અમુક કાળે ફગ આવશે તેમ ધારણા બાંધી ધીરજ ધારી શકાય છે. આરીજ રીતે જે કર્ત્તવ્ય કરો તેના ઉંચા ગુણો જલકાળ ન પ્રાપ્ત થાય તોપણ હૃદયમાં શાંતિ, વિશ્લેષ ઓછા, આશા રુબામાં સુધારો, કપાયની મંદ પરિણતિ, ઈત્યાદિ અંકુરો તો દેખાવાજ જોઈએ.

ત્યાર પછી જોયા આવશ્યકમાં પ્રતિક્રમણ આવે છે. ગૃહસ્થ ધર્મને લાયક વ્રત, નિયમો જે જે લીધેલા હોય તેમાં ક્યાં ક્યાં હોય લાગ્યો છે તે હોયો સંજના વળતે પ્રતિક્રમણ કરાતું હોય તો દિવસના ભાગમાં લાગેલા હોયો ત્યાં કરવા અને પ્રભાતે પ્રતિક્રમણ કરાતું હોય તો રાત્રિના ભાગમાં લાગેલા હોયોનો વિચાર કરી જવો. જે હોય લાગ્યો હોય તો તેની માશી માંગવી, પશ્ચાત્તાપ કરવો, ફરી હોય ન લાગે તે માટે નિશ્ચય કરવો, જેમણે ગૃહસ્થધર્મને લાયક ખાર વ્રતાદિ લીધેલા ન હોય તેમણે પણ અભક્ષાદિ ભક્ષણ કર્યું હોય, વિતરાગ દેવતા સામાન્ય આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રદ્ધાન ન કર્યું હોય, અદાર પાપરથાન નશદિ ક્યાં હોય તેને યાદ કરી તેની માશી માંગવી. પશ્ચાત્તાપ કરવો-ફરી ન કરવા નિશ્ચય કરવા. આનું નામ પ્રતિક્રમણ છે.

પાંચમા આવશ્યકમાં કાઉસમ્મ (કાયાન્સર્ગ) આવે છે. એટલે જોયા પ્રતિક્રમણ આવશ્યકમાં, જે જે અપરાધો યાદ કર્યા, માશી માંગી છતાં તે હોયના નિવારણ કરવાને માટે માશી પણ પુરતી ન થતી હોય અર્થાત્ માશી માંગ્યાવી નિવારણ થઈ શકે તેથી વધારે હોય લાગ્યો હોય તો તેના નિવારણ નિમિત્તે-પ્રાયશ્ચિત્ત નિમિત્તે કાઉસમ્મ કરવામાં આવે છે જેમાં દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર અંગથી અતિચારાનું-દોષોનું નિવારણ કરવાનું સામર્થ્ય છે એવા એકાદ જ્ઞાન કે ક્તુનિ કરવાથી કાઉસમ્મ કરવાને પાંચમું આવશ્યક છે.

છમા આવશ્યકમાં પચ્ચખાણ કરવામાં આવે છે. પ્રાયશ્ચિત્ત અર્થે લાગ્યું હોય કે જે કાઉસમ્મથી પણ નિવારણ ન થઈ શકે તેવું હોય, તેને સુટે-પ્રાયશ્ચિત્ત નિમિત્તે ઉપવાસાદિનું પચ્ચખાણ કરવું. અથવા તેટલું પ્રાયશ્ચિત્ત નથી લાગ્યું તેમણે અંગના વધવા

માટે અધિક યોગ્ય નિષ્ક્રિય મહેન્ટ કરવા શુભ કાર્યમાં વધારે પ્ર-
વૃત્તિ કરેલાં માટે અમુક જાતનું પુણ્યમાળુ-અભિષેક કરવો, અથવા
અમુક રોગો દૂર કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી. અમુક ઇન્દ્રિયો દર્શાવતાં
માટે તેની અર્પણ કરવી. મને તેની રીતે, પશુ ત્યાં યોગ્ય ઉપયોગી
નિયમ કરવો તે હોય આવશ્યક છે.

આ ૭ આવશ્યકને પ્રતિક્રમણ કરવામાં આવે છે તે એક
રીતે યોગ્ય છે કારણકે તેમાં મુખ્યત્વે પ્રતિક્રમણની છે. હતાં જ
નામ આવશ્યક તે વધારે ચોક્કસ છે.

!! આ પ્રતિક્રમણ જેમ દિવસમાં સપ્ત સાંજ બે વખતે કરવામાં
આવે છે તેમ પંચર દિવસે, ચાર માસે અને બાર માસે એમ એક
એકવાર કરવામાં આવે છે. તે વિશેષ વિશુદ્ધિ માટે છે જેમ ઘટ
દિવસમાં જે ધાર-સંજ્ઞાવારી દારી સાફસુદ કરવામાં આવે છે હતાં
વાર-નહેવાર, દીવાળી ઉપર કે બીજા પ્રસંગે વિશેષ સાફસુદ આવે.
સુધારો કરવામાં આવે છે તેમ બીજા પ્રતિક્રમણ માટે સમજાવું
અથવા જેઓ નિરંતર બે વખત પ્રતિક્રમણ કરી ન શકે તેઓ
પંચર દિવસે, ચાર માસે અને બાર માસે કરે તે પણ કાંઈક કાપડ
થાય છે, અને જેઓ નિરંતર બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે છે તેઓને
તે પંચર દિવસે ચાર માસે અને બાર માસે પ્રતિક્રમણ કરવાની ધાર કાપડ
થાય છે. કારણ કે જે નિયમ ધરને સાફસુદ રાખવો નથી અને કે
વખત વાર પડે સુધારે છે તેના કરતાં નિયમ સાફ સુદ કરનારને
થોડી મહેનત પડે છે. અને પર્વ દિવસે થોડી મહેનતને પર સરી
શોખ આવે છે ત્યારે કાંઈ દિવસ સાફ કરનારને વધારે મહેનત
પડે છે અને પર્વના દિવસે તે મહેનત કરવો નથી તે પર મુદ્દ મળું
નથી માટે નિયમ સાફ કરનાર પર મુદ્દ રહેવા સાથે મજતુર રહે છે.

ત્યારે ખીજને અશુદ્ધ રહેવા સાથે પડી જવાનો પણ ભય રહે છે. પડ્યા પછી મહેનત વધારે કરવી પડે છે ત્યારે તે પૂર્વની સ્થિતિમાં આવે છે.

પ્રતિક્રમણમાં જે ખીજ ખીજ પાડો આવે છે તે આ પ્લાતને મદદ કરક છે. આહી તો ફક્ત પ્રતિક્રમણમાં શું આવે છે તે લાવાઈ દેખાડવામાં આવ્યો છે.

પ્રતિક્રમણની ઉમેદવારી.

જેને પ્રતિક્રમણ ન આવડતું હોય અને અત્યારે નવીન શીખી શકવાની અનુકૂળતા પણ ન હોય અથવા શીખવાં જોઈતી શુદ્ધિ ન હોય તથા ખીજું કાંઈ સાધન પ્રતિક્રમણ કરવા માટે ન હોય તેણે આ નીચે બતાવેલા લાવાઈ પ્રમાણે કરવાનું ચાલુ રાખવાથી પણ ઘણો ફાયદો થવા સંભવે છે તે લાવાઈ આ પ્રમાણે છે. જેઓ વિધિ પૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરે છે તેમણે આ ક્રિયાને પ્રતિક્રમણ રૂપે ન માનવી પણ જેઓ કાંઈ રીતે ચાલુ પ્રતિક્રમણક્રિયા, વખતના અભાવે કે અનુકૂળતાના અભાવે નથી કરી શકતા તેમણે તો પ્રતિક્રમણના ઉમેદવાર તરિક્કે આ પ્રમાણે ક્રિયા કરવી તે વિશેષ લાભદાયક છે. જોઈલા વખતની પોતાને સ્થિરતા હોય તેટલા વખત માટે સમભાવે રહેવાની માનસીક પ્રતિજ્ઞા કરવી ૧ પછી ચોવીસ તીર્થ કર દેવની સ્તુતિ કરવી. ૨ પોતાના ગુરુને નમસ્કાર કરવો. આદાર પાપ સ્થાનક યાદ કરી તે માંડીલો આખા દિવસ દોષ પોતાને લાગ્યો હોય તો તેની માફ નિમિત્તે મળે દેવનું સ્મરણ કરવા રૂપે મુક

કર્યે કે નાપ કર્યો, પ. અને પછી તેના દોષ ન થાય તે માટે, હઃ નિવમ દેવા અથવા પદમાર્થના, પદોપધારના કે સ્વ નર્મના માધ્યમ નિવમ પ્રમાણે વર્તવા એવે નિવમ કરવા ૧૫ પદ્યમાળા સેતુ: ૬

આ ૭ આગળે કરવા ૧૫ પ્રતિક્રમણની ઉમેદવારી કરના રહેવું. જેથી તે ક્રિયાના પ્રમાણમાં અંતઃકરણ શુદ્ધ થતું રહેશે. આટલી પણ ક્રિયાઓ જન્યુંન રહેશે તો આંગળ પર તેમાં વધારે ગ્રહ રહેશે. માટે કંઈ ન કરતો દોષ તેમજ આટલી ક્રિયા કર્યા સવાર બે વખત અવરખ કરવી.

મનશ્ચમ કે બે વખત અવરખ આ ક્રિયા કરીને જોઈએ. તેથી કર્મની નિરંજના થાય છે. જીવ શુદ્ધ થાય છે. નન્મ મરણ જોઈએ થાય છે. સારી ગતિ મળે છે.

બને ત્યાંમુધી આ પ્રતિક્રમણ, ધર્મ કરવાનાં સ્થાનરૂપ ઉપાગ્રમ. પોષપશાળા કે તેવાં નિરૂપિયાનાં અથવા શુદ્ધ-પવિત્ર, પાતાન-રજુવાનાં ધર્મસ્થાનમાં જાહેર કરવી યોગ્ય છે. તેથી સમવકતાના અમાને, અથવા ત્યાં જવાની શક્તિના અમાને પોતાના ધરના બાન ગમાં જે પવિત્ર બામ દોષ તે સ્થળે બેસી કરવું.

પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી પવિત્ર પ્રયોગને સંભારવા. ગુણવાન મદાન પ્રયોગનાં જીવન ચરિત્રો-તેમની ઉત્તમોત્તમ-જીવનચર્યા, તેમના અસૌ-કિંક-આત્મગુણો, તેમના મદાન પવિત્ર અદ્યયર્થોદિ પ્રતો, ધોર, તપ-ત્રપાં, જીન્મ ધ્યાન સ્થિતિ; મદાન પદોપધારી કર્યો, જીવનના આ-રિસારપ દિતોપદેશ, વિગેરે ઉચ્ચામાં ઉચ્ચી કાલીના જે જે સદ્ગુણો દોષ તેડું સમરણ, કરવું, પાદ કરવાં, અનુમોદન કરવાં અને સન્નિવનુસાર અનુકરણ કરવા માટે પ્રયત્ન કરવો. જેટલા

ઉંચા મહેલો બાદ કરશે તેમજ તેમને ઉંચા આવશે. જેનું અર્થ-
સંબંધ છે તેના મેલાર તમે યશા. તમારું તેના મેલ નહિ થશે. તેમજ
મહેલોના પાસેથી તમારું માટે પણ તમારું તેના ઉત્તર થશે. અને
તેમજ તમે પ્રવિત્ત થાઓ. નિર્મળ થશે.

દેવદર્શન વિધિ.

ત્યાર પછી દેરાસરજી જવું. ત્યાં જતાં રસ્તામાં સારા વિચારો
કે પરમાત્માનું સ્મરણ કરતા જવું. એક વાર મંદિર જવાનો નિશ્ચય
કર્યો કે રસ્તામાં બનતાં સુધી વ્યવહારીક પ્રસંગે રોકાવું નહિ, કમકે
તેથી આ દેશના કામને તે કામથી દૂર કરું—અગર થોડું ઉપંગાગી
ગણવામાં આવ્યું હોય તેવું રૂપક અપાય છે. દેરાસરજીના મુખ્ય દર-
વાજામાં આવતાંજ સહેજ ઉભા રહી, ત્રણ વાર નિસ્સિદ્ધિ. શબ્દ
કહેવો—અને તેના અર્થનો અમત્ત તત્કાળ કરવો. ‘નિસ્સિદ્ધિ’ નો
અર્થ એ થાય છે કે હું મન, વચન, અને શરીરથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું
કે, વ્યવહારનાં કાંઈપણ કાર્ય કે જે શગદેપથી ભરપૂર છે તેને ત્યાં
સુધી હું આ મંદિરમાં રોકાઈશ ત્યાંસુધી મનમાં બીજાનું યાદ નહિ
કરું. તે સંબંધી ખાલીશ પણ નહિ. અને શરીરદ્વારા પણ તેમાં
કોઈ રીતે ભાગ નહિ લઉં.

આ પ્રમાણે મુખ્ય દરવાજા આગળજ પ્રતિજ્ઞા કરી પછી આ-
ગળ વધવું. આવાં ધાર્મિક સ્થાનો પવિત્ર શા માટે ગણાય છે ?
અને તેને પવિત્ર ધ્રાણુ બનાવે છે ? તેનો વિચાર કરનારને અવશ્ય
સમજશે કે, આવા પવિત્ર વિચારોથીજ તેનું વાતાવરણ અંધારેનું
છે તેથીજ તે પવિત્ર છે અને તેને પવિત્ર બનાવનાર પણ ત-
મારો. મક્કીન વિચાર ત્યાં બીજાનું યાદ નજ હોય અને જેના

મનુષ્યોની આંખે તેરકાંચો પતિજાં પતિર' વિચારે'તો' બેસી
કરે, સુતિ પંચુ પધિચાં ત્યાં ઘણે અને ને સુતી ન્યાંતે વતાવ-
રુ' ઉપર થપેલી' સ્વચર' સ્વાની-વાંતે રહે. મંત્રીન વિચારીયો જમડા
ન થામે, તો તે રમળ પતિર અને છે અને તેને જનાપનાર પંચુ મનુ-
ષ્યોએ છે. તોયો પતિર મનુષ્ય છે તેનું કારણ પંચુ ત્યાં રહેનાર
મનુષ્ય પુણ્યોન્ય વિચારીયો છે.

આ પ્રમાણે માણસ પાપનો સ્વાપાર ન કરે. પણ પ્રતિમા
દરવાજા ઉપર ક્યાં પડીત. આગલ પ્રવેશ કરે. ફરી ભગવાનની
મુનિને જોતાં શાશાન પ્રમુન સ્મરણ કરી, મનુષ્ય નમાતી નમસ્કાર
કરે. પડી દેરાસર રહી જમુ પ્રવક્ષિણીઓ કરી.

જમુ દર નદિ તેમ બહુ નજીક નહી તેથી ફીને ભગવાનની
પ્રતિમાની જમણી બાજુ તરફ પુણ્યોએ ઉભા રહી, સ્ત્રીઓએ ડાબી
બાજુ ઉભા રહી સુતિ કરી. ધર્મજ વિદ્યાગ દેરાસર હોય તો પ્રતિ-
માજી સાંકે દાષ દર ઉભા રહી, સુતિ કરે અને જમણી સાત
દાષ દર ઉભા રહેતું પંચુ નાનું દેરાસર હોય, તો બોજામાં બોજા
દોઢ દાષ તો દર ઉભા રહેતું તેથી નજીક જતું નહી.

સુતિ સંસ્કૃતમાં હોય કે આજુ દેશમાપાની કવિતામાં હોય
અથવા સાદિ સરજ ભાષામાં હોય તેનો કાંઈ બાધ કે નિયમ નથી
પંચુ જોને શું જોયે છે તેનું પોતાને ભાન હોતું જ નોંધએ. નદિ-
તર તેનું પરિણામ શુન્ય જેતું સમજતું. કારણ કે પોતે જો જોયે છે
તેનો ભાવાર્થ પોતાને સમજવાપાવિના આનંદ આવતો નથી. સુતિ
આંદી જો કરવાની છે તે પોતાને મારેજ કરવાની છે. તમારી સુતિ
કંઈ ભાષામાં છે તેથી તે કેમજે પ્રીમત કરવાવાની નથી કેમકે જેની
તમે સુતિ કરો છો તે માં સર્વ ભાષાના જાણનાર છે. તે કેમજે

તો તમારી લાગણીની જરૂર છે. તમારા હૃદયની ઉડી ઉમીંચાતી જરૂર છે. અને તમારી સ્તુતિની ખરી અસર તો તમારા પોતા ઉપરજ કરવાની છે. સ્તુતિ કરતાં રોમાંચ ઉત્તસી આવે, હર્ષના આંસુ નીકળી આવે, દેહનું લાન ભૂકાઈ જાય, અને એકરસ તે પ્રભુની સાથે થઈ જાયો ત્યારે તે તમારી સ્તુતિ મહાપ્રભુના દ્વારે નોંધાઈ ચુકી છે એમ જરૂર સમજજો. પ્રભુને ઠગવા માટે સ્તુતિ કરશો નહિ, તે ક્યાં તમારા ઉપર ફરજ નાંખે છે. સ્તુતિમાં બોલો છો કે “ પ્રભુ ! હું પાપી છું. મહા પાપી છું. ઘેર પાપી છું. મારો ઉદ્ધાર કર વિગેરે ”. પ્રભુ આગળ આવી સ્તુતિ કરે છે, અને બહાર નીકળ્યા બાદ કોઈ પ્રસંગમાં તમને કોઈએ પાપી કહ્યો હોય તો તેની સાથે લડવા-કળયો કરવા બેસો છો. આનો અર્થ શું ? દેરાશરણમાં પ્રભુને ઠગતાજ હતાને ? તમે આ વખતે ધારો છો કે હું પાપી નથી. સામાને તેની ખાતો કરી આપવા માટે લડો છો કે હું પાપી નથી. ત્યારે પ્રભુ આગળ શું બોલના હતા ? તેને ઠગવા માટેજ બોલના હતાને ? તમારા બોલવાથી તે પ્રભુ ઠગાવાનો નથી પણ તમેજ ઠગાઓ છો. જેવું બોલો તેવું વર્તન રાખો.

ઉભાં ઉભાં સ્તુતિ કરો. આ સ્તુતિ બોજામાં બોજાં એક કાન્યથી તે એટલો આડ કાન્યમુધી વધારામાં વધારે કરો. ત્યાર પછી ભગવાનની સન્નુબ આખાનો સાચાઓ પ્રમુખ કરો. કાંઈપણ પ્રભુની સન્નુબ મૂકાને પડેજ વિસ્તારથી સ્તુતિ કરતા. આ કાંઈ પશુ મુકવાનું કરવું એ છે કે દા, કુ, રામ અને નિમિત્તિ આ આગળ ખલા રાવડું ન નાંખો. કલ્યાણની પ્રાપ્તિ વાવ છે. આ કલોના કાંઈ પ્રભુને કવનાય કરાવના નથી પણ તે દ્વારા પોતાની લાગણીઓ તમારે પ્રગટ કરવાની છે. અને તે આ પ્રમાણે છે.

કરતી વખતે યોગમુદ્રા કરતી. યોગમુદ્રા આ પ્રમાણે છે. પેટ ઉપર
જનને લાથની કાળીચો રાખી, જનને લાથને એકઠા કરી દાશને આ-
કારે રાખવા. જનને લાથનાં આગળાં અન્યોઅન્ય મેળીને રાખવાં
અને ચૈત્યવંદન કરવાના આકારે જેરાતું એટલે ડાબો હાથ જુઓ ઉગો
રાખવો જમણો દાયાળુ દાબેલો રાખવો આ યોગમુદ્રા છે.

ધણાજી મધુર સ્વરે ચૈત્યવંદન, નમુચુણું કહી પત્ની સ્તવન
ખોલવું. આ સ્તવનોમાં પ્રભુની સ્તુતિ થતી હોય એવો જાવાર્થ આ-
વવો જોઈએ. પણ ઉપદેશ તરિક્ક વર્ણન હોયું ન જોઈએ. તેથી સ્ત-
વનો પ્રતિક્રમણ વખતે ખોલવામાં અડચણ નથી. આંદો તો પ્રભુના
સન્મુખ ખેડા છીએ અને તેપણ તેની સ્તુતિ કરવા ચારેજ. અત્યારે આ-
પણે કાઢને કાંઈ ઉપદેશ દેવા ખેડા નથી. એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું. તે
સ્તુતિમાં પોતાના અવગુણ દેખાડવા, તેથી મુક્ત થવા પ્રભુની દયા આહવી
અને મદદ માંગવી. અથવા તે મહા પ્રભુના જ્ઞાનાદિ ગુણોની સ્તુતિ
ગાવી. નહિં કે તેની આંગી વિગેરેનું વર્ણન ગાવું. કારણ કે આંગી
આવી થઈ છે ને તેથી થઈ છે તે કાંઈ પ્રભુના ગુણો નથી અને
આપણે તો પ્રભુના ગુણ ગાઈને આત્માને ઉજ્જવલ કરવો છે. તેના
ગુણોને યાદ કરી તેના થવા પ્રયત્ન કરવાનો છે. જેમ જેમ તે મહા
પ્રભુના અપૂર્વ ગુણો યાદ આવે તેમ તેમ આપણામાં અપૂર્વ આ-
નંદ કે ઉત્સાહ વૃદ્ધિ પામે છે. વળી તેમાં પ્રતિમાજીની પણ સ્તુતિ
આવવી ન જોઈએ. કારણ કે આપણે પ્રતિમાજીની સ્તુતિ કરતા નથી
પણ પ્રતિમાજીદ્વારા તે પ્રતિમાજી જે મહાપ્રભુની છે તેના ગુણો આ-
પણે ગાવાના છે અને આપણે પ્રતિમાજી જેવા થવાનું નથી પણ તે
મહાપ્રભુના જેવા થવાનું છે. આપણે તે મહાપ્રભુને દૃષ્ટિથી પ્રત્યક્ષ
જોઈ શકતા નથી એટલે આ આલંબનદ્વારા તે મહાપ્રભુને જોવાનું

હો એ વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખી તે મદામનુનાજ શુભ ગાવા લે-
ખએ અને તેથીજ આપણે આત્માને નિર્મળ કરી રાખીએ છીએ.
જેવું સમુ આમ મન તેવાજ આપણે ચાલએ છીએ એટલે સામું
અધ્યક્ષન તે પરમાત્માનું હોવાથી આપણામાં તેવાજ શુભે ખીલી
નીકળે છે. વળી પ્રમુખી સ્તુતિ કરતી વેળાએ ધર્મીજ ખીમાસથી
મીઠા—મધુર સંખ્દે બોલવું લેખએ. ધણા ઉતાવળે કે તા-
બીને બોલીને ખીનઓની સ્તુતિમાં અંતરાય કે ધુનવાડા ઉભો
ન કરે. લેખએ ખીનઓના સ્તવનનો સાચાંઈ ઉત્તમ હોય, ધણાજ
મીઠા મધુર સંખ્દે ને બોલતા હોય તો આપણે એક ધ્યાન રાખી
સામગરું, પણ બોલવા કરતાં હૃદયમાં વધારે ઉત્સાહ કેમ પ્રગટ
થાય તે તરફ વધારે ધ્યાન આપવું. આપણી સ્તુતિ મધુર અને ઉ-
ત્તમ ન હોય તો ખીન જે ઉત્તમ સ્તુતિ બોલતા હોય તેમાં ધ્યાન
રાખી પ્રભુ તરફ આંતર સાગરૂપી બોલવાથી વિશેષ સામે થાય છે.
પણ તે વખતે ધણા પાંડા પાડી ખીનનું મન ડોગા નાખવું ન
લેખએ. તમારા સાંચા રાગલગ્નથી પ્રભુ ખુશી થવાના નથી કે તેઓ
કાંઈ થોડું સામગતા નથી. તમે મનમાં બોલો તોપણ તેઓ તે
સામગ્રે છેજ. મતલબ કે તમારી સાગરૂપીનીજ ત્યાં અસર થાય
છે, સાગરૂપી વિનાના સંખ્દોની ત્યાં કામતજ નથી.

આ વિધિ પ્રમાણે ભગવાનની સ્તુતિ કરવી. કયાંગાદ ' આવ-
રુદ્ધિ ' દર્દને બાહાર નીકળવું. તેનો અર્થ એ થાય છે કે અવ-
સ્થના કાર્ય પ્રસંગે મારે બાહાર જવું પડે છે. એટલે પહેલાં દાર
અગળ જે પ્રીતિ કરી હતી તેની દરે પૂર્ણતા થાય છે.

પછી ઘેર આવા અવસ્થા કરવા લાગે જુદાસખથી કાર્ય કરે.
બોજનાદિની ચિંતા તથા જુદાવત્તાની વિચારણા કરે. ખેતીને

કરવા લાયક કાર્ય પોતે કરે. પોતાના અધુરોને, પુત્રાદિકને, નોકર ચાકરાદિ સવને જે કામ ખતાવવા યોગ્ય હોય તે યથાયોગ્ય ખતાવીને તે કામમાં તેમને જોડી દઇ પછી વ્યાખ્યાન સાંભળતાં માટે ગુરૂની પાસે ઉપાશ્રયમાં જવું. ગુરૂઓ હોય તો વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરે. નહિ-તર યથાયોગ્ય કાર્ય કરે.

ઉપાશ્રય-વ્યાખ્યાન શ્રવણ વિધિ.

ઉપાશ્રયનો અર્થ એ થાય છે કે, ત્યાં જવાથી આત્માની નજીકમાં જવારૂપ આશ્રય મળે, તે ઉત્તમ નિમિત્તથી આત્માની નજીકની ભૂમિમાં પહોંચી શકાય તેવી પોતાની સ્થિતિ યથા આવે તે ઉપાશ્રય છે-કારણ કે તે ધર્મનું જ સ્થળ છે. ત્યાં જેટલાઓ આવે તે ધર્મ અર્થે જ આવે છે. ત્યાં રહેવાવાળા ગુરૂાદિકના ઉત્તમ વિચારો, ત્યાં થતી ધાર્મિક ચર્ચા, ધર્મકથા, ધર્મનાં વ્યાખ્યાનો અને તેવીજ બીજી અનેક ઉત્તમ વિચારણાઓ, બોલચાપણું અને ધાર્મિક ક્રિયાઓ વગેરે ત્યાં થતી હોવાથી ત્યાંનું વાતાવરણ ધર્મનું શુદ્ધ-પવિત્ર થયેલું હોય છે. તેથી ત્યાં જતાર મનુષ્યના વિચારોમાં એકદમ સુધારો થાય છે. અવહારની લાગણીઓ પત્તટાઈ જઈ આત્માની ઉચ્ચ ભાવનાઓ જાગૃત થાય છે, માટેજ તેનું ઉપાશ્રય નામ યથાયોગ્ય છે.

ઉપાશ્રયના દાર આગળ પહોંચતાંજ ત્યાં પણ દેરાસરજીની મા-દ્રક 'નિસ્સિદ્ધિ' ત્રણવાર કહેવી-એટલે જ ત્યાં મુખી ઉપાશ્રયમાં ખુલ્લાંમુખી મન, વચન, શરીર દ્વારા સંસાર અવહારના પ્રવચનશ્રાવણ પણુ કાર્ય ચિત્તરૂપ નહિ. તેવી વાતો કરીશ નહિ અને તેવું વર્તન પણુ કરીશ નહિ આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કર્યા પછીજ ઉપાશ્રયના દારમાં પ્રવેશ કરવો, અને તે પ્રતિજ્ઞા અરોઅર પળાય છે કે નહિ તે માટે એકદમ ધ્યાન આપવું.

અર્થાત્ તે કે જેનીક દારૂ, ભાંગ, શરબ, કાનિસ, રંગનાર, દેશબંધ અને ઉપાસના, રોગ, રૂઝા અને જાતનિર્મા રાખના વધારે છે. તેનું કાનુ આનું જીવન છે કે જીવી, પાપોએ, કરેલી આ-
ચારું ઉદ્દેશન કરવામાં આવે છે. નિર્મિતિદિનો પ્રતિષ્ઠા પાળવામાં
નથી આવતી અને જે કાંઈક શરૂ આરંભવામાં આવે તે શરૂ કરવા દેવા
નથી તેમ કાંઈક કાનુઓ-પ્રત્યક્ષ-દેશબંધને ઉપાસનામાં કરવામાં
આવતાં લીનકાંઈ મંદાપ્રાપ્તની અભાવ ઉપર પણ દેશમાં આવે છે
તે સિવાય કાંઈક કરે શકાય તેનું નથી.

જાની પુણ્ય પોતાની કહે છે કે તમે જે ઉદ્દેશની જે કાંઈ
કરવા માટે આ પવિત્ર રાખનામાં આવ્યા છો અથવા આ પવિત્ર
રાખનામાં જે કાંઈ કરવાની આજ્ઞાઓ કરવામાં આવી છે તે સિવાય
નહી કાંઈક કરવું કાંઈક આવા પવિત્ર રાખનામાં ન કરે. તેને માટે જાણ
અથવા કાંઈક મુદ્દામાં રોગ લીધે પાપો, નિંદન, પરિણામે તમેને જ જાણી
પડતી છે, ત્યાં જોઈને તમે તમારી આત્મ ઉત્તરિની આજ્ઞાઓ
સંજોગો-પરમશાંતિ મેળવવા ઉચ્છેદીઓ રાખો છો, તે તમારી આજ્ઞાઓ
અને ઉચ્છેદીઓ નિરપેક્ષ નથી. તમે પોતે અસાંતિ પામશો, અને
જીવનને પમાડશો માટે તમારા મેજુરેશની જાન્યોરેને, આવાગીવાની
પ્રત્યક્ષને આ પરિચયોમાંથી દેશબંધ આવે, તોય તે પરિચયો
રાખના બન્યાં રહેશે. નિંદન કર્યું બધાં રાખના ગણ્યો.

ઉપાસનામાં પ્રવેશ કર્યા પછી કાનુ કાનુમાં જીવે, તેમાં જે
દાય જેડી મસ્તક નમાવી 'મધ્યમેશ્વરદામિ' બોલવું, ત્યાર પછી શુ-
દ્ધી સાધવું દાય જોજામાં જોજા દર ઉભા રહી પંચાગ પ્રજ્ઞામે
દરી વંદન કરવું. જે દાય, જે પગ, અને મસ્તક, આ પાંચ જગીન
ઉપર જોડી આવે નમાવવાં તે પંચાગ પ્રજ્ઞામ કહેવાય છે.

પ્રથમ મુખ્ય સાધુ-ગુરને નમસ્કાર કર્યા બાદ પીઞ્ઞ સાધુઓને નમસ્કાર કરીને તમારા પહેલા ક્રમ આનંદ આપ્યા હોય તો તેને હાથ નેડી નમસ્કાર કરી પછી ચોખ્ખાં ધ્યાનકે વ્યાખ્યાન સાંભળવા માટે ગુર સન્મુખ બેસવું. તમારા પહેલાં ધર્મસ્થાનમાં ધર્મ ક્રિયા માટે જે પુરૂષ આવ્યો હોય તે આજના દિવસ માટે તમારાથી બોલે છે કેમકે ધર્મ ક્રિયામાં વ્યવહારથી દારૂગત ચંદ્ર તેણે જાણે વહેલાં પ્રવેશ કરેલો છે માટે તેને સર્વ આવક વંદુર આ પ્રમાણે કહી તેમના તરફ હાથ નેડી મસ્તક નમાવી પછી ધાર્મિક કાર્યમાં અવત્તિ કરવી. આ સાધર્મિ વિનય કહેવાય છે. ગુરની કોઈ પણ અમરે આશાતના અવિનય ન આવે તેવી રીતે બેસવું નોંધાવે.

એ પગ, લુગડા કે હાથથી બાંધીને બેસવું, પગ લાંબા કરવા, પગ ઉપર પગ ચણવવા, પાછળ બેસવું, મોઢા આગળ બેસવું, પડબે બેસવું, અથવા તે પ્રમંગે કોઈ માણસ આવ્યો હોય તો તેને પાર્શ્વિક જરૂરીયાત વિના બોલવો, એ વિગેરે ગુરની અવગત કે આશાતના ગણાય છે માટે તે આશાતનાનો ત્યાગ કરવો.

ગુરના સન્મુખ બેસી, ગુરના મુખ ઉપર દ્રષ્ટિ રાખી, એકાગ્ર ચિત્તથી ધર્મનું વ્યાખ્યાન શ્રવણ કરવું.

સાંભળવા થકી ધર્મ સમગ્રય છે. સાંભળવાથીજ દુર્મતિનો ત્યાગ કરાય છે. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અને વૈરાગ્યની સ્થિતિ આ સર્વ સાંભળવાથીજ પ્રાપ્ત થાય છે. ધર્મ સાંભળવાની ઉત્કંઠા-લાગણી ધણીજ તીવ્ર હોયતો જાન જલદી પરિણમે છે. કહેછે કે, એક વત્તનો આહ્વાન હોય, અટ્ટી ઉતરીને લાંબી મુસારી કરીને આવ્યો હોય, વખી તે અત્યંત જુપ્પો હોય, તેવા આહ્વાનને જેમ ધેમર

વ્યાખ્યાન પૂર્ણ થયા બાદ, ધર્મશ્રવણનું કળ વિરતિ છે. સમ છે. ઇચ્છાઓને કાણમાં લેવી તે છે, એમ ધારી યથાશક્તિ વ્રત-પ્રત્ય-ખાણ-નિયમો કરવા. કોઈપણ દુર્ગુણનો સદાને માટે ત્યાગ પતી ન શકે તો અમુક સુદત માટે પણ ત્યાગ કરવો. અથવા અમુક સદ-ગુણ પીઠવવા માટેના પ્રયત્ન અત્યારથીજ આરંભ કરવાનો નિયમ લેવો, પણ વ્યાખ્યાન શ્રવણ કર્યા બાદ નિયમ લીધા સિવાય રહેવું નહિ. કયો નિયમ લેવો તેનો કોઈ નિયમ નથી પણ પોતાને કષ્ટો કરનાર, આવતાં કર્મને રોકનાર કે સદ્ગુણમાં વધારો કરનાર કોઈ-પણ નિયમ લેવો. લોકમાં કહેવત છે કે ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય અને કાંકરે કાંકરે પાગ બંધાય. એટલે નિરંતર થોડા થોડા દુર્ગુણો ઓછા કરીએ અને થોડા થોડા સદ્ગુણો વધારતા રહીએ, તો કાળાંતરે આપણે દુર્ગુણ વિનાના અને સદ્ગુણોથી ભરપૂર હોવાન-વાળા થઈ શકીએ.

વળી ધર્મ સાંભળવાનો હેતુ પણ એજ છે કે દુર્ગુણી મટી સદ્ગુણી થવું. દુઃખી મટી સુખી થવું. આળસુ મટી ઉત્તમ ઉદ્યોગી થવું. સ્વાર્થી મટી પરમાર્થી થવું. દેહાદિની આશક્તિ મૂકી આત્મામાં એમ રાખતાં શીખવું. સત્કાર્યો કરી જન્મ મરણના ફેરાથી છુટા થવું. હલકી, છુદ્દ, સ્વાર્થી ઇચ્છાઓને રોકવી અને મન તથા દીર્ઘચેત્તિ ઉપર કાણુ રાખવો. તપ પણ આનંદ નામ છે. આવો તપ નિરંતર કરવાનો અભિપ્રાય લેવો એ આગળ વધવાની નિશાની છે.

ધર્મ શ્રવણના ફળરૂપ વિરતિ કરવાનું જે કહેવામાં આવ્યું છે, તે પ્રમાણે ગૃહસ્થોએ ગૃહસ્થ ધર્મનામૂલરૂપ અને સ્થુળથી પણ કર્મ રોકવાનાં કારણમૂલ પોતાની શક્તિ અનુસારે બાર વ્રતો શ્રદ્ધણ કરવાં જોઈએ.

ଅନୁରାଧା ପ୍ରଭାତୀ

[illegible]

જાણીતા નામો.

[illegible]

રાખવાં, સારા કામમાં વાપરવાં, અશુભ કામમાંથી પાછા હઠાવવાં, મન્દજાણીને શિક્ષી, નિયમમાં મુકવી, સારી મન્દજાણી વધારવી, ખુરી મન્દજાણી ન કરવી, કર્મની નિર્જન કરવી, નવાં કર્મ ન બાંધવાં, બંધાયેલો શુભ બાંધવાં પ્રત્યાદિ કારણો આ પ્રતો લેવાનાં છે.

પ્રથમ સ્થુળ અહિંસા વ્રતની જરૂરીયાત.

લગવાને મહાવીર દેવની આજ્ઞા છે કે “નાતિવાણ્જજકંચન” કાષ્ઠપણુ જીવને મારશો નહિ. શા માટે જીવોને ન મારવા ? ઉત્તર એ જે છે કે જેવું તમારું જીવિતજી તમને બહાણું છે તેવું જ સર્વજીવ જીવન સર્વને બહાણું છે. તમને દુઃખ બહાણું છે? ઉત્તરમાં, નહિજ. તો બીજાને તે કેમ બહાણું લાગતું હશે? શરીરના કાષ્ઠપણુ લાગમાં તમને નાનો સરળો ધા લાગવાથી કે એક માત્ર કાંટાજ લાગવાથી પણ તમને દુઃખ થાય છે તો તમારા જેવુંજ જીવન ધરાવનારા અન્ય જીવોને કેમ દુઃખ નહિ થતું હોય? તમારો જીવ બચાવવાને તમે ધિજોજો તો બીજાના જીવનો નાશ કરવાનો તમને અધિકાર શાછે? યાદ રાખજો કે, જ્યાં સુધી તમે અન્યજીવોને મારશો ત્યાં સુધી તમને મરવુંજ પડશે. દુઃખ આપશો તો દુઃખી થવુંજ પડશે. જેવું દાન તેવું ફળ. જીવોને નિર્ભયતા આપો. તમને પણ નિર્ભયતાજ મળશે. જે જીવોનું રક્ષણ કરે છે તેઓ પરમાર્થથી પોતાનુંજ રક્ષણ કરે છે. જે અન્યને મારે છે તે ખરી રીતે પોતેજ મરે છે. કારણ કે બચાવની લાગણીવાળા બીજામાંથી બચાવનાંજ ફળો મળે છે. મારવાની લાગણીવાળા કડવા બીજામાંથી મારનારાંજ ફળો પેદા થાય છે. ધાતપ્રત્યાધાતના નિયમ પ્રમાણે જેટલા જોરથી તમે દડો પછાડશો તેટલાજ જોરથી તે પડેલો તે પડેલો પડેલો. તેમ જે જાતના જેટલા જોરથી તમારું લાલ કે શુરૂ વ્રતને અન્ય તરફ ધરું

દરો, માનવીઓ ઉપાસી દરો તે તેમના જોરથી કિંબાળીને-પાછો
દરીને તાંબે લાગ-કે દાની કરશે.

મનુષ્યોએ હાથ, પગ વિનાના થવું, પાંખો મળવું, કે સરીર
વિનાના મળવું તે પણ એક રીતે સાર છે. પણ પૂર્વ સંસ્કારાગ્રા
મણિને હોય તો દિસા કરી તે યોગ્ય નથી. દિસાને પાંચ કથા
સિવાયની કથાનું રમન, દેવ-પ્રાણી સેવા, દાન, અધ્યયન અને તપ
અરણ્ય સર્વ કથાઓ નિષ્ફળ છે. અર્થાત્ સુખલાભ થતી નથી.

ચિત્તની શાંતિને માટે દિસા કરવાની જરૂર નથી. હોય તો દિસા
કરવાથી ચિત્તની શાંતિ થતી નથી પણ ઉલટી ચિત્તની થકી
થાય છે. કુળાચારની શુદ્ધિથી કેવળ દિસા કરવાના નાશને માટે
મર્યાદા અધ્યયન માટે થાય છે.

સુખ, સૌખ્ય, બળ, પૂર્ણ આયુષ્ય, ધીરતા, નીરોગી સરીર,
અતિશય આગા, ઉત્તમ રૂપ, ઉત્તમ કૃતિ, ધન, અવ્યયતા,
તેમ-પરિચર, શુદ્ધ કૌતિ અને અસાચર જગતમાં વિશ્વવ્યાપક
વેના રક્ષણ કરવારૂપ અદિસા મનના રોગ છે.

પાંખોપલ્લ, ડાહ્યાપલ્લ, કુંડાપલ્લ, રોગ, રોક, વિ-
મ, નિષ્ફળતા, અસ્પ આયુષ્ય, દુર્ભાગ્યતા, અપયસ, અને બીકલુ-
ક-મવપ્રાપ્તિ ક્ષતિ અનિષ્ટ ફળની પ્રાપ્તિ હોય તો દિસાથી
છે.

મનુષ્યો હરીત-વનના જગ્યાએ માટે રાત્રનો પગ ત્યાગ કરે તો
તે રાત્રના પગની ઉપલબ્ધિ પાપ આપી નથી. એવા
પગ હોય તો રક્ષણ કરે છે સસારરૂપ મનની બંધન.

મૃતની નહેર સમાન અહિંસા છે. દુઃખરૂપ દાવાનળને ધુઆવવાને વર્ષાઋતુના મેઘની ધારા સમાન અહિંસા છે. ભવબ્રમણરૂપ રાગની શાંતિ માટે અહિંસા પરમ ઔષધી તુલ્ય છે.

મુશુમ, બ્રહ્મદત્ત, પર્યુરામ, શ્રેણીક, કાણીક, અને કાળશેઠ રોધાદિ અનેક જીવો આ હિંસાના આશ્રયથી અસહાયતાના અને નરકનિપાતાદિ દુઃખ પામ્યા છે. ત્યારે સુલસ, દામ્બક, હરીખલ, યશોધરાદિ અનેક જીવો અહિંસાના આશ્રયથી સદ્ગતિ પામ્યા છે.

તીર્થંકરોએ અહિંસારૂપ એકજ વ્રત જતાવ્યું છે. આ વ્રતના રક્ષણને માટેજ વાહરૂપે બીજાં વ્રતો જતાવ્યાં છે. અર્થાત્ બીજાં વ્રતો અહિંસાના પોષણરૂપ છે. માટે દરેક જીવોએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે જીવોના રક્ષણને માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

સર્વ જીવોનો જયાવ તો ત્યાગ માર્ગ ધારણ કરનાર મુનિઓ કરી શકે છે. ગૃહસ્થો ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને દૈટલે દરજ્જે જીવોનો જ-
યાવ કરી શકે ત્યાંમુખી યોગ્ય ગણાય? તેની સમજ આ પ્રમાણે છે.

સર્વ જાનના જીવોની હિંસા ન કરવી તે વીશવસા (વીશખામ) અહિંસા-દયા-ગણાય છે. તેમાંથી ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેનાર મનુષ્યે સતત જાગવી અહિંસા પાળવી જોઈએ. વસ્ત્ર અને રથાવર આ જે વિભાગના સત્ જીવો જયાવના કાયક છે તેનો સમાવેશ થાય છે.

આલ્હુ જાય, ગૃહસ્થ-સામાન્ય મનુષ્ય હોય તો કોઈ ઘર છુટી જાય, સ્ત્રી લઈ જાય, કારણ કે તે અપરાધીને બદલો આપતો નથી. તેથી જ બળીયો થઈને આવે તે તેનું છુટી જાય. આમ થાય તો ગૃહસ્થધર્મનો નાશ થાય. આ માટે એટલો બચાવ કરવો કે નિરપરાધી હોવો ને ન મારવા, અપરાધી હોય તો તેને શિક્ષા કરવાની છુટ છે. આ શિક્ષા અપરાધના પ્રમાણમાં દેહાંત સુધી થાય. સાંસુધી તેના ગૃહસ્થધર્મનો નાશ થતો નથી. એટલે દશભાગમાંથી પાંચ ભાગનો બચાવ તેનાથી થઈ શકે. પે

નિરપરાધી હોવોનો બચાવ કરી શકે તેમાં પણ જે જેતર ખેડવાં, ઘર બનાવવાં, કીલ્લા પ્રમુખ બંધાવવા, કુવા ખોદવા, ખાણો ખોદાવવી-દલાદિ અનેક આરંભના કામમાં કોઈ નિરપરાધી નસહો મરી જાય તો તેનો બચાવ ગૃહસ્થથી થઈ ન શકે કેમકે તે આરંભના કાર્ય ન કરે તો તેનો વ્યવહાર અટકી પડે. માટે આરંભમાં હોવો મરી જાય તેની આ વ્રતમાં છુટી રહે છે. એટલે પાંચ ભાગની અહિંસામાંથી તેનાથી અઠીભાગની અહિંસા થઈ શકે. રા.

આરંભ સિવાયના હોવોનો બચાવ ગૃહસ્થ કરી શકે તેમાં પણ કાંઈના ઉપર ચોર, બર, કે વેરી-શત્રુ ત્રિગેરની શંકાથી તે હવે તેવો નહિં છતાં તેવાં કામ તેણે કોઈ વખત કર્યાં હોય તેવા કારણથી તેના ઉપર શંકા થાય કે આ કામ તેણે કર્યું હશે અને તે કારણથી તેને શિક્ષા કરવી પડે. અથવા જગદ, ધોડા, કે પાડા પ્રમુખને ગાડે કે રથે બોડવામાં આવે, કે લાવવા પ્રમુખમાં પ્રમાદ કરનાર પુત્રાદિકને નિરપરાધી છતાં સાપેક્ષણે (અપેક્ષાએ) નારશક કે બાંધનાદિ કરવાં પડે તો તેના ગૃહસ્થ ધર્મના વ્રતમાં બાંધ આ-

પહેલા પ્રતના પાંચ અતિચાર.

- (૧) તીવ્ર દોષથી, મરી જશે તેની પણ દરકાર કર્યા સિવાય મનુષ્ય તથા જનાવરને બાંધવાં તે.
- (૨) વિના પ્રયોજને દોષના આવેશથી ચામડી છેદવી. (રોગને કારણે તેના લલાતે માટે તેમ કરવું પડે તેમાં હરકત નથી).
- (૩) જનાવરો કે મનુષ્યો ઉપર તેમની શક્તિ કરતાં વધારે ભાર ભરવો કે ઉપકાવવો.
- (૪) મર્મ સ્થાનમાં પ્રદાર કરવો. (મરી જશે તેની દરકાર રાખ્યા વિના).

(૫) પોતાની નિશ્રાએ રહેલાં મનુષ્યોને તથા જનાવરોને જુખ્યાં રાખવાં. પોતાની નિશ્રાએ રહેલાં એમ કહેવાથી પોતાની ફરજ બરોબર બજાવવી એ સૂચના કરી છે.

આ પાંચ અનિચાર ન લાગે તે માટે સાવચેતી રાખવી.

બીજું સત્યપ્રત-૨.

દરેક મનુષ્યોએ પ્રિય, પથ્ય, સત્ય અને અન્યતેઉપકાર થાય તેવાં વસ્તુઓ બનાવવાં જોઈએ. જો તેમ ન બની શકે તો બોલ્યા સિવાય મૌન રહેવું તે કલ્યાણકારી છે. કુપથ્ય ખાવાથી જેમ રોગની વૃદ્ધિ થાય છે તેમ અસત્ય વચનથી વેર, વિરોધ, અપ્રતિષ્ઠા, અવિશ્વાસ અને વગનીવનાદિ દોષો પ્રગટ થાય છે. ક્રોધ, મર્મભેદક અને કુવાક્યો દ્વારા પવન મનુષ્યોને સાકા કરે છે. દાવાનશમાં દગ્ધ થયેલાં વસ્તુ પણ પાછાં વર્ષા ઋતુમાં નવપાકવિન થાય છે. પણ આ કલ્યાણ અનગથી બળેલાં મનુષ્યો પાછાં પૂર્વની સ્થિતિમાં

[illegible]

મુનુષ્યોના જિહ્વા દર્શી મહાર તેમ જ મુનુષ્યોનાં જન્મ ને
માતૃમૃત્યુનાં કારણે મનિષ્યોની અવૃત્તિ ઉપર, તેમજ જાતનું જીવન જાતના
કર્મો દ્વારા જની આગામી નિન્નાર દર્શી લોકોનાં જન્મ-મરણ વચ્ચે
કે હોય તેના અંદાર તથા તેનાં વચનો વેળાનાં તેનાં કરનાં પ્રતિ જોવા
વધારે સારા છે કે જેઓ જન્મ હોય તેનાં નિર્ણય તો કરના નથી.
જેના, મુખમાંથી જન્મ-મરણ રૂપ દુર્ગમિત પ્રાપ્ત થઈને
મરણ કરે છે, તેના મનુષ્યોને સારી શુદ્ધિને જાણે આન કરના તેઓને
વિદ્યાનુ પ્રાપ્ત તેઓની તાંત્રી કરે છે. જન્મ છે તે, મનુષ્યોને કે
જેમના કારણે સારી અંતર દુઃખને રૂપથી નિર્મળતા થઈને કારણે
લેણી પ્રાપ્તિને પરમમાં નથી છે. મંદ, મંદ, મંદ, જાને મા-
લનીનો કારણ તો જીતિ નથી આપતો કે જેની કાને પ્રિય
મંદુરનાથી, કાંતિ આપે છે. જન્મ જોવાના મનુષ્યો મંદની મારક
જન્મમાં આનાં જીવન શરૂ કરે છે. દેવો તેમની કીર્તિનું વર્ણ-
માન કરે છે.

નત્યમાંની, સાધની સીમાનું અવગણન કરનાર સત્યપ્રેમાના ચરણ
સ્પર્શ માત્રથી પણ પૃથ્વીના પવિત્ર બને છે. વન, સુત, વિદ્યા,
વિનય, શાસ્ત્ર અને યાત્રાદિ ઉત્તમ ગુણોનું ખીજ સત્યનત છે. સત્ય

પ્રતિજ્ઞાવાળા અને મવિત્ર માર્ગનું અવલંબન કરનારા જીવોને દેવ, રાક્ષસ, ભૂત, પ્રેત, સર્પ, સીંહ ઇત્યાદિ દુષ્ટ જીવો વિદ્ય કરવા કે દુઃખ દેવાને સમર્થ થતા નથી.

મુંગા યવું, બુદ્ધિની વિકળતા, મૂર્ખતા, બેતાપણું, જીવ તથા મોઢાના રોગ ઇત્યાદિ અસત્ય વચન બોલવાનાં કળે છે, એમ જાણીને અસત્ય બોલવાનો, કઠોર બોલવાનો, નિર્દયતાવાળાં વચનો બોલવાનો કે પરને ક્રોધપણુ રીતે આઘાત થાય કે નુકશાન થાય તેવું બોલવાનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ થોડું પણ અસત્ય ન બોલવું જતાં જોએ તેમ ન કરી શકે તેમણે પાંચ મોટાં અસત્યનો તો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જ જોઈએ.

કન્યા સંજ્ઞાધી ૧ ગાય સંજ્ઞાધી. ૨ જમીન સંજ્ઞાધી ૩ ચાપણુ ઝોળવળી. ૪ જુડી સાક્ષી ભરવી. ૫ આ પાંચ મોટાં જુઠાં કહેવાય છે. લોકમાં તે વધારે નિંદનીક ગણાય છે.

કન્યા સંજ્ઞાધી અસત્ય-રૂપાદિક કારણથી વિપકન્યા ન હોય તે વિપકન્યા કહેવી. વિપકન્યા હોય તે અવિપકન્યા કહેવી. સુશીક્ષા હોય જતાં દુશીક્ષા કહેવી. દુશીક્ષા હોય જતાં સુશીક્ષા કહેવી. મોટી હોય ને નાની કહેવી. નાની હોય ને મોટી કહેવી. સારા કુળની હોય જતાં હલકા કુળની કહેવી. હલકા કુળની હોય ને સારાકુળની કહેવી; જેમ કન્યાના સંજ્ઞાધમાં તેમ વરના સંજ્ઞાધમાં પણ જોડાને સારો. અને સારાને જોડો કહેવા ઇત્યાદિ અસત્ય બોલીને સામા મનુષ્યોને નુકશાનમાં ઉતારવા તે કન્યા સંજ્ઞાધી અસત્ય કહેવાય છે. કન્યાની આંદી મુખ્યતા છે. પણ જેટલાં બે પગવાળાં મનુષ્યો છે તે તમામના સંજ્ઞાધમાં અસત્ય ન બોલવું તે આ ઉપરથી સમજી લેવું જોઈએ.

અસત્ય બોલીને તેમનાં ચિત્તાંતઃક્રોધી આપણાં છંદગી પર્વ-
તનું તે ક્રોધી દુઃખી નિર્મલ છે. આપણમાં અજ્ઞાનતા, ક્રોધ અને
ક્રોધમાં દુઃખમય છંદગી ગુણરે છે. અજ્ઞાનતામાં, પરસ્પરની ઈચ્છા
ચિદ્, પ્રકૃતિ ચિદ્. અસત્ય પ્રપંચથી છાકડે માકડું વગવાડાયેલાં
અનેક ક્રોધીઓ ક્રોધીત છંદગી ગુણરનાં નજરે પડે છે. તેઓ ઉડા
નિશ્ચયાપૂર્વક પોતાની આ ક્રોધીથી દુઃખાયેલી શરી ગાંગરીને પ્ર-
મદ કરતાં તેમનાં મેઘાપં કરાવી આપનારાઓને કળાકળા આપ
આપે છે. આપ અને દીકરી ત્યાં દોરે લાં ભરે. આ દીકરી ક્રોધીત
પ્રમાણે નિરોધ બાળકીઓને ઉડા ખાડામાં ઉતારનારાઓ મોટું પાપ
બાધે છે. દુઃખી ક્રોધીઓના છંદગી પર્વતનાં ઉમાં આંશુઓ અને
ગરમ નિશ્વાસોથી તેમનાં વાદાલીઓનું કદીપણ બહુ થતું નથી. ૧

માય સંબધી અસત્ય—એમ કન્યાનાં સંબધમાં તેમજ ગાયના
સંબધમાં, ઉમર, ગુણ, દોષ, દુષ વિગેરેમાં અસત્ય ન બોલવું. ગાય ગરી-
બ પ્રાણી અને ઉપયોગી જનવર હોવાથી તેની આંદી ધુખ્ખના બંનારી છે,
પણ તેથી સર્વજનનાં જનવરોનાં સંબધમાં અસત્ય ન બોલવું તે આંદી
પણ સમજી લેવું. ત્રિદે ગુણ દોષ બનાવી જનવરો વેચવાથી આપ-
ણમાં ક્રોધ થવાનો, વેર ત્રિદેષ વધવાનો અને ત્યારે આપનારને તે
પેદાગી ન થકે ત્યારે તે જનવરને દુઃખી કરવાનો. એમ અનેક દોષો
ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ છે. ૨.

જમીનના સંબધમાં અસત્ય—કાંઈની જમીન દબારી દેવી. પા-
રથી દોષને પોતાની કહેવી. વેચવાના પ્રસંગે ખારવાળી જમીનને
સારી-ખાર ચિંતાની કહેવી. જમીન એ રાજ્યથી દાદ-ધર-બેનર, ગામ
સહેર-દેરા-દર્યાદિ સમજી લેવાં તે સર્વ અન્યનાં દોષને પોતાનાં
કરી પમાડી પાડવાં. આ અસત્યનો ભાગ કરવાથી અનેક જનનાં

વેર, વિરોધ, લડાઈ, યજ્ઞેડા વિગેરે થતા અટકે છે. શાંતિ જગવાઈ રહે છે ધર્મ ધ્યાનાદિ શાંતિમાં જીવન પસાર કરી શકાય છે. ૮.

જુડી સાક્ષી સંબંધી અસત્ય. સ્વાથને ખાતર, દાક્ષીણતાને લીધે, લાંચ રશવતાદિના લોભથી; જીવિતજ્ય કે દ્રવ્યાદિ નાશના ભયથી, દોષના આગ્રહથી કે પ્રાર્થનાથી જુડી સાક્ષી ન ભરવી. દોર-ટમાં જઈને સાક્ષી ભરવી તેનું નામ સાક્ષી છે. એટલુંજ નહિ પણ હરકોઈ સ્થળે અને દોષપણ માણસે તમને પૂછ્યું કે આ માણસે આ પ્રમાણે ક્યું છે તેમાં તમે શું જાણો છો? તે વખતે જે જાણતો હો તેજ કહો તેમાં હરકત નથી. પણ જુડી સાક્ષી ન ભરવી. તમારે તે સંબંધમાં બોલવાની મરજી ન હોય તો, જવાબ ન આપો. મૌન રહો. પણ જુડી સાક્ષી તો નજ ભરો. ૪

- થાપણ ઝોળવવા સંબંધી અસત્ય. ભરેંસાદાર કે ચોગ્ય-લાયક માણસ જાણી તમારી પાસે દોષપણ માણસ, દોષની સાક્ષી રાખ્યા સિવાય, કે દસ્તાવેજ કરાવ્યા સિવાય થાપણ મૂકી ગયો હોય તે બ્યારે પાછી લેવા આવે ત્યારે તેને કહેવું કે તું ક્યાં મારે ત્યાં મૂકી ગયો છે? સાક્ષી દોણ છે? વખત ક્યાં છે? વિગેરે જવાબો આપી થાપણ પાછી ન આપવી તે જાનણ ઝોળવી કહેવાય છે. થાપણ મૂકનાર મરી ગયા હોય અને તેના વારસદારો લેવા આવે અને પાછી ન આપવી તેપણ થાપણ ઝોળવી કહેવાય છે. વારસદાર ન હોય તો પંચની સાક્ષીએ સારે માર્ગે ખરવી દેવી પણ તે થાપણ હરામનું દ્રવ્ય ઘરમાં નજ રાખવું અને વારસદાર હોય તો તેને સોંપવું. આ પંચ મોટાં અસત્યનો ત્યાગ કરવો અને ખીમતપણ નાનાં નાનાં અસત્યનો યથારક્તિ ત્યાગ કરવો. આ ગૃહસ્થોનું ખીમતું વ્રત છે. જે બોલનાથી અન્યને ક્રોધ થાય કે અન્યનો ધાત થાય તેને

રક્ષા કરીને તે જ્યાં જન વિવાને રહે છે. આ જગતી જોઈને
નિખાળ, મરણી, મામિ, સર્વ જાતની સિદ્ધિ, યોગ દિલ્લ, જાત પચને
અને અગોષ, વચન-વચન જિદિ નિરે આ જોઈમાં કાલજો પાલ
છે. પચની મામિ થયા સર્વે આગળી જગતી સુખાપ ગાય છે.
પચનો નાસ, આપનો કર્મનો નિભાપ, પચની રૂદિ અને કર્મનિ-
જાતી પ્રવાદિ અનેક જગતી વચની છે. પચને

બીજું પ્રકર

કન્યા સંજગી, રાય સંજગી, જગતી સંજગી જુદું ન જોઈવું,
જુદી જાતી ન જાતી, પાંચજી જોઈતી નહિ, આ જુદા પચનું
બીજું પ્રકર છે.

તેમાં પાંચ અનિયાર સાગરા સંસાર છે તેમાં માટે સાવચેતી
રાખી ન સમજાતા, વિશેષ દુકીન પ્રદેશ જાતના અતિ ચાર રાયે
કહેવામાં આવી છે. ત્યાંથી ચર, મન માટે જાણીએ છીએ.

પાંચ અનિયાર

૧. ૧. સદસાકારે, વચર વિચારે કામને જોઈ આપવું ન જોઈ
કામ માજીએ એકંતમાં વાન ચિત કરનો હોય તે જોઈ એમ કહેવું
કે આ રાજીરિદ કે અમુક રિદ વિચાર કરે છે. તેઓ પોતાના
સંજયમાં કાં વિચાર ન કરતાં હોય નિયમ કેય વિના અકસ્માત
જોઈ નાખવાથી, પોતાના અને અન્યના સંજયમાં જોઈ, બુકરાન
ચાને સંસાર છે. અટે વિચારીને જોઈવું. (૧)

૨. ૨. વિચાર જાણી કામને યુક્ત વાન કરી હોય, તે જુદા
કરી, આ અનિયાર છે. તેમ કરવાથી સામા માન્યસને જોઈને
જમમાં ઉતરવું પડે છે. તે સાચે વિશેષ યથા પચ સંસાર છે. (૨)

૨. ચોનાની સ્ત્રીના સંબંધની ગણ ગાતો કાઠ મિત્રાદિ
આતમ દેવી. તે અતિચાર છે તેમ પણ રીતે કરમાવા જેવું વાપ
રે. અતિચાર પડે છે. અને તે ગણ રચના મિત્રાદિના આજ્ઞામા
સ્વસ્થતાથી આપતી ગેરવાજીમાં તે મિત્રાદિ તારી તેના ગેરઉપ-
યોગ કરવાનો પણ સંભવ બનવા પેડે છે. અને ક્ષેત્ર ઉપગ
આવાનો પણ સંભવ રહે છે. ૩.

૪. કાઠને દુઃખમાં પાડવા ખોરી સંકાદ આપવી. અથવા પા-
પનો ઉપદેશ આપવો. ૪.

૫. જુદા દસ્તાવેજ કે ખત વિગેરે કરવા. મનમાં એમ ધારીને
જુદું ખત વિગેરે કરેકે આપણે તો જુદું ખોટાના નિયમ છે પણ
લખવાનો ક્યાં છે ? પણ આ ગુન્હે જોઈ જુદિવાગાએ ગેરસ-
ગંધી કયોં હાય તો તો ચકાવી સેવાય, પણ જુદિમાન થઇ આ-
પણ અસત્યનોજ બેદ છે એમ સમજતાં છતાં કરનારને તો વ્રતના
લાંગળે દાંડ મળે છે. ૫.

આ પાંચ અતિચાર ન લાગે તેવી રીતે ધરોગર કાળજીપૂર્વક
ખીણું વ્રત પાળવું.

ત્રીજું વ્રત. અદત્તાદાનવિરમણ. ૩.

નિર્ધનતા, કામધંધાનો અભાવ, આવકથી ખરચ વધારે અને
તેના ચોરી કરનારાઓની સોગત-ઈત્યાદિ કારણે આ ચોરી કરવાની
ટેવ પડે છે. નાના પ્રકારના હુન્નર, ઉદ્યોગ, તોફરી, ખેતી કે વેપારાદિ
કાર્યમાં બેકાઈ જવાથી, ખરચથી પણ આવક વધારે થવાથી, અને
રી સોગતમાં રહેવાથી આ દુર્ગુણ દૂર કરી શકાય છે.

ગૃહસ્થો એ બીજા વ્રતમાં સજીવ નિહાળે, નાની મોટી ચોરીનો ત્યાગ કરવો, જંગલનું આગળી વિનાનું ધાસ, કુવા, તળાવ, નદી વિગેરેનું પાણી ઇત્યાદિ સામાન્ય વસ્તુઓ કે જેના ઉપર કોઈની માલીકી નથી. માલીકી હોય તથાપિ તે લેવાની કોઈને મના નથી. જેને લેવાથી ચોરી ગણવામાં આવતી નથી, તે સિવાયની કોઈપણ

આ ત્રીજા વ્રતનું ફળ સર્વનો વિશ્વાસ, સાધુવાદ (શાસ્ત્રાસી અગર પ્રશંસા) સમૃદ્ધિની વૃદ્ધિ, સ્થિરતા, ઐશ્વર્ય અને સ્વર્ગાદિની પ્રાપ્તિ ઇત્યાદિ પ્રાપ્ત થાય છે.

ત્રીજું વ્રત.

ગૃહસ્થોએ બીજા વ્રતમાં સજીવ નિહાળે, નાની મોટી ચોરીનો ત્યાગ કરવો, જંગલનું આગળી વિનાનું ધાસ, કુવા, તળાવ, નદી વિગેરેનું પાણી ઇત્યાદિ સામાન્ય વસ્તુઓ કે જેના ઉપર કોઈની માલીકી નથી. માલીકી હોય તથાપિ તે લેવાની કોઈને મના નથી. જેને લેવાથી ચોરી ગણવામાં આવતી નથી, તે સિવાયની કોઈપણ

પશુ માલીકની રજા સિવાય ન લેવી. જેના ઉપર મમતા બાવ મ-
નુષોને કે છોએને દોષ છે તે વસ્તુ, રાઇ ખુશીથી આપ્યા સિવાય
ના લેવી. એટલે તુલુ તોડતું નહિ. ખાતર પાડતું નહિ. તાટ કુટવી
નહિ. ગાંધી કાપવી નહિ. ધાડ પાંચી નહિ. દાણચોરી કરવી નહી.
ખોંસો કોપવો નહિ. પટેલી પ્રાંતની ચીજ લેવી નહિ. ખુશાતકારે
તેરતુલમથી એવું નહિ. પશુની ગેરહાજરીમાં વસ્તુ લેવી નહિ. હા-
જરીમાં ઇચ્છા વિરહ લેવી નહિ. આ શુદ્ધચેતુઃ ત્રીજી પ્રકર છે.

ત્રીજી પ્રકરમાં સાગના અતિરંગિયો.

(૧) મોરને ચોરી કરવા ગેરચા કરવી. ખાવા પીવાની મદદ
આપવી. આ સાધના ચોરી નથી પણ પરિણામ તો ચોરીના જેવું જ
આવે છે. સીધેસ મતને મક્કીન કરનાર છે.

(૨) ચોરીનો માસ વેચાતો રાખવો. આનું પરિણામ રાજ-
કંદાદિ ભોગવવાં પડે છે.

(૩) રાત્રે વિરહ કામ કરવું. મના કરેલાં સુત્ર આદિના
કેશમાં વેપારાદિ નિમિત્તે જવું. અંધાદિ આમ કરવાથી ધનપદ્ધતિનો
પ્રસાં અને રાગની આગા વિરહ વર્તન કરવાથી દેહોન દંડપણ
યથા સંભવ છે.

(૪) ભગવાન બેગ સંબેગ કરવો. સારામામમાં નવજો માસ
નગરી વેચવો. બોરી વગુને ખરીદ્ય જેવી ખનગી, ખરી દેહીને
ચરી દેવાદિ આવી પોતાની સાદ-અણા જ્યાં સાથે અવિચાર
પે છે. કહેય થવાનો પણ સંભવ છે.

૫) ખોટા તોલ માપ રાખવાં. લેવાનાં વધારે, દેવાનાં ઓછાં રાખવાં. આથી પણુ લોકોનો અનિશ્ચય વધવા સાથે રાજ દંડાદિ જુનહો બને છે.

આ પાંચ અતિયાર ન લાગે તેની સાવચેતી રાખી ત્રીણું ધન બરાબર પાળવું. દરેક અધિકારીઓએ પોતાના અધિકારના પ્રમાણમાં આ અતિયારો સમજી લેવા જોઈએ.

શ્રીયજ્ઞવલ્લભ-સ્વદારા સંતોષ-ચોથું વૃત્ત, ૪

સર્વથા મૈથુનું દર્શનોપલાગ કરવો તે અહમશ્ચર્ય કહેવાય છે. અને પરસ્ત્રીનો ત્યાગ કરી પોતાની પરણિત સ્ત્રીમાંજ સંતોષ માનવો તે પુરુષોનું શીયજ્ઞવલ્લભ છે. આજ રીતે સ્ત્રીઓએ પોતાના વિવાહિત અંતિમાંજ સંતોષ રાખી અન્ય પુરુષો તરફ મનથી પણુ અભિલાષા ન કરવી તે સ્ત્રીઓનું શીયજ્ઞવલ્લભ છે.

અહમશ્ચર્યનું અવલંબન કરીને યોગીઓ આત્મસ્વરૂપને જાણી શકે છે. આ અહમશ્ચર્યનું અવલંબન વીર પુરુષોજ કરી શકે છે. અહમશ્ચર્ય ત્રણ જગતમાં પ્રશંસનીય અને પૂજનીય ગણાય છે. તેનાથી વિરુદ્ધિ પામેલા આત્માઓ દેવાને પણ પૂજનીય થાય છે. ઉત્તમ ચારિત્રનું ઇવન અહમશ્ચર્ય છે. તે ન હોય તો જીવન ગુણો વિદ્યમાન હોય તો પણ નહિ સરખા થાય છે. અદ્ય સત્યવાળા, નિઃશીળ, દ્વિધોષી પરાછત મનુષ્યો આ શીયજ્ઞ પાળી શકે તે વાત સ્વપ્નમાં પણ માનવા યોગ્ય નથી.

સંકલ્પ અને સંસંગથી વિવેક વાસનાની ઉત્પત્તિ થાય છે. અહમશ્ચર્ય દ્વં પાલવાની ઈચ્છાવાળા મનુષ્યોએ વિવેક સંયમથી જરા

પશુ સંકલ્પ મનમાં ઉત્પન્ન થયો ન જોઈએ. મનમાંથી સંકલ્પને કાઢી
 નાખનાં ગમે તેવા વિષય પ્રસંગમાં પણ કામની ઉત્પત્તિ થવાનો
 સંભાર નથી. આ સંકલ્પોની ઉત્પત્તિ પૂર્વ દેએષ, સાંભમેષ, અનુભ-
 વેષ વિષયોની સ્મૃતિ, કરવાયો થાય છે. તેમજ વર્તમાનકાળમાં તેવા
 ઓ પુણ્યોના સંસર્ગથી-સદવાસથી પણ થાય છે. જગદાધારી સ્ત્રીઓ-
 ઓ પુણ્યોનાં સંસર્ગમાં અને પુણ્યોએ સ્ત્રીઓના સંસર્ગમાં ન આ-
 વડું અને વિશેષ પ્રકારે જોડાઈ સદવાસમાં તો નજ આવડું. આથી
 તેવા નિમિત્તના આગે સંકલ્પોની ઉત્પત્તિ થતી અટકે છે, અને
 અન્યથા જરૂર પડેકાની રૂબાંધ છે.

જેઓ અત્રથમાં મેટ છે તેઓ મેર પરજાથી પણ મદાન
 થા છે-મોટા છે. અત્રથમાં રૂબાંધના પામેલા મદાન પુણ્યો પણ જુગાઇ
 અથવા અમિની મારક નકાગ અપમાન પામે છે. અમિથી બંધા
 દર રહે છે, પણ તે જુગાઇ જવા પાડી તો તેની રાખ ઉપર મનુષ્યો
 પણ દહને આવે છે. તેમ અત્રથમાં વિનાનો ત્યાગી, કે સ્ત્રીવગવિનાનો
 મૃદચ પગમે પગમે અપમાન પામે છે.

મૃદનકીય કોપાકના રૂબાંધ મારક થોડા વખત માટેજ રમ-
 જેક જગ્યાએ છે તથાપિ તેવું પરિણામ ભવંકર આવે છે. વિવપમાં
 વેદના આગ્રહ મનુષ્ય કંપ, વેદ, પરિશ્રમ, મૂર્ઝા, માથા (ગકરી
 થાવરી) ઝાનના, નિર્જાના મરતી, તથા અને ભગદસાદિ મદાન
 યોના બાગ થઈ પડે છે.

યો વિવંતના અનેક સુ. ન હોય ઉપજન થાય છે તેઓ અત્ર
 મેરાગા મેરાથી નહીં. કિયામાં નકાગ નાત પામે છે. વિવ
 ન હોતે જે મનુષ્ય પામ જરૂરી યાંત્રી ક-ટે છે તે જગત

અગ્નિમાં ધી હોગિ, અગ્નિને શાંત કરવાની ઇચ્છા કરવા જરાજર
કરે છે. અર્થાત્ અગ્નિ જેમ ધી હોમવાથી શાંત થતો નથી તેમ
ઐશુર્યથી કામની શાંતિ થતી નથી. ધી ન માંખવાથીજ અગ્નિ શાંત
પડે છે તેમ સંકલ્પ મૂકી દેવાથીજ કામની શાંતિ થાય છે. પોતાના
પ્રિય પતિનો ત્યાગ કરીને, નિર્લજ્જ થઈ જે સ્ત્રી અન્ય પુરુષમાં
આસક્ત થાય છે તેવા ક્ષણિક સ્નેહવાળી અન્ય સ્ત્રીનો વિશ્વાસ કયો
કાલો મનુષ્ય કરશે?

પ્રાણનો સંદેહ, વેરનું પરમ કારણ, ખન્તે લોક વિરહ, સર્વ
સ્વ અપહરણ, બંધનની પ્રાપ્તિ, શીરચ્છેદ, ઇત્યાદિ દુઃખ પરસ્ત્રી ગમ-
નથી પ્રાપ્ત થવાં સંભવ છે અને મરણ પામ્યા પછી નરકાદિ દુઃખો
લોગવવાં પડવાનાં. આ સર્વ પરસ્ત્રી ગમનનાં ફળો છે.

અન્ય પુરુષોથી પોતાની સ્ત્રીનું રક્ષણ કરનાર અને પોતાની
સ્ત્રીના ખરાબ આચરણથી દુઃખી થનાર મનુષ્યો! તમે પરસ્ત્રીમાં
આશક્તિ શા માટે રાખે છો? જેવું તમને દુઃખ થાય છે તેવું તે
સ્ત્રીના પતિને કે તેના બહાલીઓને દુઃખ કેમ નહિં લાગતું હોય ?
તેનો વિચાર તમે બનેજ કરીને પરસ્ત્રી ગમનના ત્યાગ કરો.

વેશ્યાગમન ત્યાગ.

ગૃહસ્થાશ્રમીઓએ અને વિશેષ પ્રકાર ધર્મના માગેમાં આસ-
નાર ભગવાનના ભક્તોએ પોતાની સ્ત્રી પણ વિશેષ આશક્તિ પૂર્વક
સેવવી ન જોઈએ તો સર્વ દુર્ગુણના કારણેજ વેશ્યા અને પર-
સ્ત્રીનો આત્મ ત્યાગ કરવાજ જોઈએ.

સ્ત્રીના પાગીની નાફક સર્વ સાધારણ રીતે ઉપયોગમાં લઈ
તેના વેશ્યા સ્ત્રીઓનાં ગમનમાં શું હોય હશે? આ શંકા કરે-

અત્યંત કઠીણ છે. તેના ખરો અનુભવ તે સેવાગત્રાણા પથ્થર ઉપર પગ દેવા પછી પગડી ખાતાંજ જમીનપર નીચા પટકાતાંજ જણાય છે. તેમ વેશ્યાના હૃદયની કોમળતા તેની સાથે પ્રસંગ પડ્યા પછી-થીજ સમજાય છે.

ખરે કહોતો સ્ત્રીપણુ કે પુરુષપણુ નિંદા કે પ્રશંસાનું કારણ નથી પણ તેમનામાં રહેલું સુશીળપણુ કે દુઃશીળપણુ તેજ પ્રશંસા કે નિંદાનું કારણ છે. શીયળ ગુણગ્રાણી પુરુષો હોય કે સ્ત્રીઓ હોય તેમને ગુણાનુરાગથી નમસ્કાર કરો અને ગુણથી ખરું હોય તો તેના સંસર્ગનો અવસ્ય ત્યાગ કરો.

અન્ય સ્ત્રી કે પુરુષોમાં આશક્ત પુરુષો કે સ્ત્રીઓ અનેક લ-વામાં તપુશકપણુ, જનાવર પણુ અને દુર્લાભ્યપણુ પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે અલ્પથર્પ કે શીયળ પાળનાર પુરુષ તથા સ્ત્રીઓ હાંણુ આયુ-ષ્ય, મનુષ્ય કે દેવપણુ, મનુષ્યનું શરીર, અખંડ સૌભાગ્યપણુ, મહાન ગજ, તેજસ્વી શરીર, અને મહાન વીર્યવાન સમર્થ પ્રતાપી થાય છે.

ચોથું શીયળવૃત્ત. ૪

પુરુષોએ અને સ્ત્રીઓએ દેવ સંજગી, મનુષ્ય સંજગી, અને નિર્વ્ય (જનાવર) સંજગી સ્ત્રી કે પુરુષનો ત્યાગ કરવો જોઈએ, અને પોતાની સ્ત્રી કે પતિમાંજ સંતોષ માનવો. આથી એ ફળીનાર્થ થયો કે પરસ્ત્રી તરિકે વિધવા, વેસ્થા, કુમારી અને અન્યની પરણેલી દંપ્તિ સવનો ત્યાગ કરવો. અને સ્ત્રીઓએ પણ તેજ પ્રમાણે નિષ્કમ પાળવો. અને સાં નુધી આશક્તિ યોગી કરવી અને તિથિ કે પવના દિવસોએ અલ્પથર્પ પાળવું આ ગૃહસ્થોનું શીયળવૃત્ત છે.

શીશુજનમાં પાંચ અભિચાર ન લગાડવા.

૧ શાપજી સ્ત્રીને પેદા થયેલ માટે પૈસા આપી, પોતાની સ્ત્રી તરફે રાખી તેની સાથે સંસાર વ્યવહાર રાખીએ. આ કાર્યમાં તેણે પરિજામ એવાં હોય છે કે “પૈસા આપીને રાખેલી દેવાથી તે પોતાનીજ સ્ત્રી છે માટે તે સાથે વ્યવહાર રાખવામાં મન ખંડિત થતું નથી.” આત્મ કલ્યાણના હેતુએ મનુષ્યે આવી ખારીઓ કઢી શોધવા નથી હતાં તેના મનના પરિજામના પ્રભાવમાં મન ખંડિત થતું નથી, પણ અભિચાર થાયતા રૂપ મન મલીન તો થાય છે. આ અભિચારથી બચવું જોઈએ.

૨ વેસ્ત્રા, વિધવા અથવા, કુમારી હંમદિ સાથે વ્યવહાર ચલાવવો. આ સ્ત્રીઓ સાથે મનન કરવા માટે મન લેવાડવો એવો અશય હોય છે કે આપણે તો પરશ્રીનો ભાગ કર્યો છે. એને આતે કાઢવી સ્ત્રી નથી, પણ વિધવા છે. માટે તેમાં મનને બાધ નહિ આવે. પરંતુ ત્યાગ કરવાડવો આવી રીતે જગતે થતાં સંભવ છે, ખૂબ તે અભજુપણમાંજ. અથવા આવી છુટ મન લેતી વખતે રાખનાડવેજ. તથાપિ તે ત્યાગ કરવા મોગ્ય છે, આ પ્રસિધ્ધી અભિચાર સામે છે, મન મલીન થાય છે.

૩ પોતાના પુત્ર પત્ની અને પોતાની નિત્રાએ રહેમ કુટુંબી, દાસ, દાસી વર્ગ વિગેરે ને મિત્રાત્વ અન્યતા વિરુદ્ધ જોડી આપવા, સમ કસાવી દેતાં ને મનમાં અભિચાર છે અભિચાર સામનાનું કારણ એ છે કે તેથી વિતયતા પામતું અનુમોદન આપવાનું બને છે. પરના માણમેના રિવાજાદિ કયાં મિત્રાત્વ તો આવેજ નહિ તેમ ન હો તો ખોટું રહેને આથી પરિવાર અધર્મનું આચરણ કરે તેની

જાતપણી પાસે માણેલા ઉપર છે જોડેલાં પાત્રોની નિયામો રહે-
લાના વિષય તરીકે આપનામાં વચ્ચે નથી.

૫. યાદ રહી મનુષ્યની તકી, બુદ્ધી, દર્શી, કામને ઉત્તર
મળે તેમ જાણમેણ કરવા. વિવેકની તીવ્ર અભિચાર રાજી,
કામને વિશેષ ઉત્તર આપવા નિમિત્ત મોક્ષલાખને માટે સાચુંદરજ,
સ્વભાવિ પ્રતેજા કરવા. હયાદિ અભિચાર છે. પ્રમાણ મનુષ્યને
આવી પ્રવૃત્તિ કરવી ન જોઈએ. સામાન્ય પ્રકાર છુટાને આધિન
થવું પડે તે જાનને મળીને વિષયને વિશેષ ઉત્તર આપવાની પ્રમાણ
મનુષ્યને જાણપણ જરૂર નથી.

પાંચમું પરિમલુ વિરમલુ વૃત.

મેહી મેહી મળતં પરિહરિય પરિમલે નવવિહંપિ ।

પંચમયણ પમાણં કરિજ્જહંછાણુ માણેણ ॥ ૧ ॥

ગૃહસ્થોએ અનંત વસ્તુઓ સંપત્તી આશક્તિનો ત્યાગ કરીને,
પાંચમા વ્રતમાં નવ પ્રકારનાં પરિગ્રહનાં સંપત્તિમાં છુટાવતુસાર નિ-
યમ કરવો. ધન, ધાન્યાદિ સંપત્તિ ઉપર ગૃહસ્થ ધર્મનો આધાર
રહેલો છે. એક સામાન્ય નજીવી જાળનમાં પણ ગૃહસ્થને રેસાની
જરૂર પડે છે. તેનાથી કોઈ પ્રકારે શિક્ષા માંગી પેટ ભરાવું નથી.
તેમ જીવી શક્તિએ કાષ્ટના ઉપર આધાર રાખી બેસી રહેવાનું નથી,
પણ પુરુષાર્થ (પ્રયત્ન) કરીને પોતાનું તમા પોતાના અન્નિતોનું
ભરણપોષણ કરવાનું હોય છે. વળી ત્યાગ માર્ગનો આધાર પણ
આ ગૃહસ્થશ્રમ ઉપરજ રહેલો છે એટલે વંચારામાં સાચું સંતાવું
પણ ભરણપોષણ તેમનેજ શીરે રહેવું છે. વળી કોઈ ગરીબ, અ-

નાય, રાગી, ૪૬, ગ્વાન, નિસાદાર, દંત્યાદિને જગુ આશ્રય આપવો પડે છે. તે સિવાય પ્રસંગે ધર્મ અને અન્યાયનો અને પ્રસંગોમાં પણ ધનનો ઉપયોગ કરવો પડે છે. આ ઉપરાંત એક સમજવું છે કે ધનના ગુણોને દુષ્ટોને પણ જરૂર પડે છે.

જેની આગળ ધન નથી તે માનુસ કૃદસ્થાસ્થામાં ધરીજ દાખા પાવરી બોલે છે. અને "વધુ નિમનતા નર પશુ" આ કહેવન તેને સાચું પડે છે.

ધનથી નિર્ધનતાનો ઉદાર, રક્ષણ, સ્વભાગી બંધુઓનો આદર અને નમસ્કાર, વેત્તાદિ પૂજન, ચારાદિનો સન્માન, નિર્ધનતાનો ઉદાર, દુષ્ટની સેવા અને તેના બીજા અનેક સત્કારો થઈ શકે છે.

ધનની એ પ્રકારની ગતિ છે. ઉપર બનાવેલ તે ધનની ઉજ્જગી બાજુ છે, પણ બીજી રીતે વિચાર કરીએ તો જોડણા ધનમાં ગુણ દેહણ છે તેટલાજ બધે પ્રસંગે તેથી પણ અધિક દોષો પણ રહેલા છે. અર્થાત્ તેની કાળો બાજુ પણ છે અને વિચારવાનોએ તેની બાજુ તમારાં તેમાંથી ઉત્પન્ન થતા ગુણ દોષનો વિચાર કરી ધનને ફટકે દાખલે ઉચ્ચસ્થાન આપવા ચોગ્ય તેના નિશ્ચય ઉપર પછી આવવું.

ધનની કાળો બાજુ.

ધનથી કામાદિની અનુકૂળતા થાય છે. કામાદિથી ક્રોધાદિની ઉત્પત્તિ છે. અનુકૂળતાથી અનિમાન, લોભાદિ વધે છે. અનુકૂળતાથી ક્રોધાદિમાં વધારો થાય છે. ક્રોધાદિમાંથી વિંસાના પરિણામો થાય છે.

અનુભવ પરિણામોનું પોષણ વૃદ્ધિ પામે છે. તેથી મહત્ત્વના વાસનામાં વધારો થાય છે. તેના દૃઢ સંસ્કારોથી ટેવ પડે છે અને તે ટેવ કાળાંતરે સ્વભાવનું રૂપ બદલ કરે છે. આ સ્વભાવ જેવા થયેલા સંસ્કારોની મહત્ત્વના કાલે માટે ઘણા પ્રયાસ કરવો પડે છે.

સધના અનુભવોનું મૂળ આ ધનનો પરિચય (આશક્તિ) છે. તેનાથી રાગદ્વેષાદિ શત્રુઓ પ્રગટ થાય છે. સગાભાઈઓ પૈસા માટે આપસમાં લડે છે. શત્રુઓની માફક પૈસા માટે એક બીજાનો આણ લેવા પશુ તત્પર થાય છે. ધનવાનને પુત્ર, સ્વજન, બંધુ, રાગ, ચોર, મિત્ર અને સ્ત્રી આદિથી પણ નિરંતર સંશંક (શંકા સંહિત) રહેવું પડે છે. ધનના રક્ષણની ચિંતામાં ધનવાનને રાત્રીએ શાંતિથી નિદ્રાદેવી પણ પાસે આવી રહેતી નથી. તેના ઉપાર્જન કરવામાં, રક્ષણ કરવામાં, અને તેનો નાશ થતાં સર્વત્ર દુઃખનોજ અનુભવ કરવો પડે છે.

ભારના બોળથી વહાણ જેમ સમુદ્રમાં ફૂમે છે તેમ પરિચય ઉપરના મમત્વને લઈ આ જીવ સંસારના વિષયોમાં ફૂમે છે. વિષયના ક્રિયામાં ખુશી જાય છે. થોડા વખતના એક આરામ સિવાય વિશેષ ગુણ તેમાં દેખાતો નથી. પરિણામે તો તેનો આંદોજ ઇચ્છાથી કે અનિચ્છાથી પણ ત્યાગ કરીને છેડે ખાલી હાથે આવ્યો તેમ ખાલી હાથે જવાનું છે. આ દુનિયાં ઉપર અનેક રાગ મહારાગઓ, ધનાદ્યો થઈ ગયા છે. પૃથ્વીના અંકે માલિકો થયા છે, પણ થઈને તેનો ગયાજ અને પૃથ્વી તથા ધન તો આંદી કાયમનું કાયમજ રહેલું છે. સોનાની ફુંગરીઓ બનાવનાર નંદરાગ આવ્યો ગયો. હજારો મનુષ્યોના મસ્તકથી અને લોહીથી પોતાની તલવારોને તૃપ્ત

૪. રાત્રીના મહાદિતોલની સંખ્યા.

પેશદેર, ગામ, કિલ્લા, દેશ, ટાપુ, બંદરાદિની તથા હુટક જમીને આદિની સંખ્યા.

૫. ગદેશ, હવેલી, ધર, ફકાન, વખારો, બાંધકામવાળા ખમારોની ગણતરી તથા માપવાળી સંખ્યા.

૭. દાસ, નોકર, સરકર, દારી પ્રમુખની, કાવગ માટેની સંખ્યા.

૮. દાંડી, ઘોડા, ઉંટ, ખચ્ચર, માવ, બેંસ, બગદ, બેંકરી, ઘેરા, પ્રમુખે જાનરિતી કાવમની સંખ્યા.

૯. ધર ઉપયોગી તમામ જાતના સરસામાન, ધાતુ ઉપ-ધાતુ વાસણુકસણુ આદિની કીંમતવાળી સંખ્યા.

અથવા સર્વની કીંમત ઉચક મણી તેનું માપ-નિયમ રાખવે. આ ગૃહસ્થનું પાંગમું વ્રત છે.

પાંચમા વ્રતનાં પાંચ અતિયાર.

(૧). પાન, પાન્ય સંગ્રહી જે પ્રમાણ રાખેયું છે તેથી કાળાંરે અધિક યતાં તે દ્રવ્યનો સન્માર્ગે વ્યય કરવો જોઈએ. તે ન કરતાં લોભના વચથી, જેની આગળ લેલું હોય તેને કહે કે તમણું તારે ત્યાં રાખી મુકજે, ખપ દશે ત્યારે માંગીશ. અથવા પોના યદી તે દ્રવ્યને અન્યને ધેર જમા કરાવી રાખે, અને કાંઈ ખરચના પ્રસંગે જોઈતા પ્રસંગે લઈને પોનાના કામમાં વાપરે એ પદેનો અનિયાર છે. ધર્મીયો જોવોએ તેમ કરવું ન જોઈએ. પ્રમાણથી અધિક યતાં વરતજ સારે માર્ગે તે ખરચી નાખવું. ૧૭

(૨). ક્ષેત્ર વાસ્તુ પ્રમાણુ અતિયાર. કુવાના પાણીથી કે આકાશના-વરસાદના પાણીથી પાકતા ધાન્યાદિનાળી જમીન, તથા સડેર, ગામ, ધર પ્રમુખનાળી જમીન તેનું જે માપ, પ્રમાણ તથા ગણતરીદ્વારા સંખ્યુ હોય તે તેથી અધિક વસ્તુ ગામ કે જમીન આદિ પ્રાપ્ત થતાં, નાનાં ગામો એકઠાં કરી મોટું એક બનાવવું નાના દેશને મોટો બનાવવો, નાનાં ખેતરને વાડાદિ કાઢી નાખી મોટાં મોટાં બનાવવાં, નાનાં ધરો સાથે જીર્ણ ભેળવી મોટાં ધરો બનાવવાં એ અતિયાર એટલે વ્રતમાં દૂષણ છે.

(૩). રૂપા તથા સોનાનું જે પ્રમાણુ સંખ્યુ હોય તેનાથી અધિક વધારો થાય ત્યારે લોભને વશ થઈ તે દ્રવ્ય સ્ત્રી, પુત્રાદિકને આપે. તે ત્રીજે રૂપ્ય સુવર્ણ અતિક્રમણરૂપ અતિયાર છે.

(૪). કુખ્ય તે સોના તથા રૂપા વિના બાકીની ચોપ, તાંબા પિત્તળ આદિ ધાતુ, તેનાં વાસણો, કાષ્ટનાં હળ, ગાડાં, વાહાણાદિ, પલંગ, કપડાદિ અનેક પ્રકારનાં ધર વખરીનાં ઉપકરણો તેની જે સંખ્યા પહેલાં રાખી હોય તે સંખ્યા કાયમ રાખવા માટે નાના-માંથી મોટાં બનાવે, પાતળામાંથી જાડાં બનાવે તે કુખ્ય પરિમાણુ અતિક્રમણુ અતિયાર છે.

(૫). ચતુષ્પદ પ્રમાણુતિક્રમણુ અતિયાર. સ્ત્રી, દાસ, દાસી, નોકર પ્રમુખ મનુષ્યો, પક્ષીઓ અને હાથી, ઘોડા, ગાય, ભેંસ ઇત્યાદિ પશુઓનું જે પ્રમાણુ કરેલું હોય તેમાં નાનાં વાહરડાં, બચ્ચાં બાળકાદિ ગણતરીમાં ન ગણે અને સંખ્યાનું અતિક્રમણુ કરે તે તે પાંચમો અતિયાર છે.

જવું તે નથી પણ તે દિશાઓ તરફથી ચતા-પોતાથી કરતા-નુક-
શાનથી અટકવું તે છે. તે સાથે એમ પણ યાદમાં રાખવાનું છે કે
તે નિયમ આત્મ કલ્યાણમાં મદદગાર થાય તે માટે લીધેલ છે પણ
ઉલ્ટો તે નિયમ આત્મ કલ્યાણમાં વિવશૂત થાય તે માટે લીધેલ
નથી તે વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી.

છઠા પ્રતના પાંચ અતિયાર.

૧-૨-૩-૪ છઠા પ્રતના પાંચ અતિયારો આ પ્રમાણે છે.
ઉર્ધ્વ દિશામાં, અધો દિશામાં અને તિર્થિ (ઉચ્ચ, નીચી અને
સપાટ) દિશામાં જવાનો જે નિયમ લીધેલ છે. પરિમાણ કરેલ છે.
તેમું અનાઉપયોગે (નગૃતિ વિના) અતિક્રમણ (ગમન) કરેલું હોય
તે પ્રમાણાતિક્રમણ અતિયાર છે.

૪ ક્ષેત્રવૃદ્ધિ-સર્વ દિશાઓમાં માનો કે સો યોજન જવાનું
પ્રમાણ કયું છે તેથી અધિક. અમુક દિશામાં જવાની જરૂર પડે
ત્યારે ખીછું દિશામાં કેટલાએક યોજન પ્રમાણમાં ઓછાશ કરીને,
ઇષ્ટ દિશામાં (પોતાને જરૂરીયાતવાળી દિશામાં તેનો વધારો કરી તે
તરફ) જવું તે દિશા વૃદ્ધિ અતિયાર છે. અતિયાર એટલા માટે
કે યોજનનું માપ સરખું રાખ્યું આ જાણ્ય દૃષ્ટિએ અતિયાર છે.
નિયમિત દિશામાં પ્રમાણથી અધિક ગમન કરતાં પ્રતનો ભંગ થાય
છે છતાં ઉપરની અપેક્ષા ધ્યાનમાં લેતાં તે અતિયાર રૂપ ગણાય છે.

૫ સ્મૃતિનો નાશ-જવાની ઉતાવળને લીધે, પ્રમાણથી અથવા
મતિના વિગ્રમથી સ્મરણમાં રહે નહિ કે, મેં સો કે પચાસ યોજ-
નનો નિયમ રાખેલ છે. અથવા આગળ જતાં સંદેહ પડે અને પચાસ

ખોરાકને વજીવો જોઇએ. દારૂ, માંસ, મધ, માખણ, કંદ, છત્વાદિ અસહ્ય વસ્તુ છે તેનો ત્યાગ કરી સાત્વિક ભોજનથી દેહનો નિર્વાહ કરવો.

મધ, માંસાદિ તામસીકો આહાર છે તેનું ભોજન કરવાથી માનસીક વિકાર અને કુરતામાં વધારો થાય છે. ૨ પરિણામવાળાં મનુષ્યો ધાર્મિક ક્રિયાને લાયક થતા નથી.

આ વ્રત લેવાનો હેતુ માનસીક અને શારીરિક પ્રકૃતિને સુધારવાનો છે. ખોરાકમાં ઉપયોગ તરિક્ત લેવાતા કેટલાક પદાર્થો માનસિક પ્રકૃતિઓમાં વિકાર ઉત્પન્ન કરનાર છે. કેટલાએક શારીરિક રોગ ઉત્પન્ન કરનારા, જઠરાગ્નિ મંદ કરનારા અને વિકાર ઉત્પન્ન કરનારા છે. કેટલાએક પદાર્થો જીવોની હિંસાવાળાં છે. આ વ્રત, અહિંસાવ્રતને વધારે મંદ કરનાર છે તે સાથે અસત્ય, ચોરી, મૈથુન એ દુર્ગુણોથી બચાવનાર પણ છે.

મદિરા.

દારૂથી મનોવૃત્તિ મંદ થાય છે. બુદ્ધિ વિકળ થાય છે. સ્મૃતિ નષ્ટ થાય છે. વિવેક દષ્ટિ ચાલી જાય છે. લજ્જા નાશ પામે છે. ગમ્યાગમ્યનો વિવેક રહેતો નથી. ગુપ્ત વાતો મદિરાવા ઘેનમાં પ્રગટ કરી દે છે. મદિરાથી કીર્તિ, કાંતિ, બુદ્ધિ અને લક્ષ્મી નાશ પામે છે. તે મનુષ્ય મદિરાના ઘેનમાં નાચે છે. રડે છે. જમીનપર આગોટે છે. તેનું શરીર શીથળ થાય છે. ઇદ્રિયો નિર્જાળ થાય છે. દયા, ક્ષમા, જ્ઞાન, વિવેક સર્વનો નાશ થાય છે. દેવ ભૂમિ જેવી સુંદર દારિકાં નગરીનો નાશ થયો અને કરોડોની સંખ્યાવાળા ત્રણ ખંડના અ-

ધિજનિ માદ્યોના વંશનો 'સંહાર' થયો તેનું મૂળ કારણ મંદિરાનું
દુર્ભસનજ છે. આત્મહિત ચિંતકોએ મંદિરાનો ત્યાગ કર્યો.

મોક્ષ

પ્રાણિઓનો નાશ કર્યા સિવાય મોક્ષ ત્યાગ થતું નથી. આ
મોક્ષ દુર્ગધિત અણુચિથી ભરપૂર અને બીજિત છે. જહરાગ્નિને મંદ
કરનાર છે. અણુર્જુને વધારનાર છે. કુરતા મગટ કરાવનાર છે. દયા
અને શ્રમગતનો નાશ કરનાર છે. રાગોનું ઘર છે. સાત્ત્વિક હૃદયનો
નાશ કરનાર છે. તોમચીરચિત્તું પોષક છે. જડતા વધારનાર છે. આ
મોક્ષ ભક્તિ કરનારાઓ જહરાની મંદતાથી રાગોના ભોગ દઇ
અનેક છવો મરણને યરણ મધા છે. વગેરે તે સિવાય ચાલી શકે
એવો પોરાક આ દુનિયા ઉપર કાંઈ યોદા નથી, કે બીજા છવોને
મારીને પોતે સુખી થવું. બીજા છવોના પ્રાણનો નાશ કરીને
પોતાના પ્રાણનું પોષણ કરવું.

મધ તથા માંખણ.

હાલમાંથી બાદર શક્યા બાદ અતર મુકુર્તમાં (બે ધરીની
અંદરના રખનમાં) માંખણની અંદર ધમ્મ સુદામ જાંતુઓ પેદા થાય
છે. નાંદે રિંદેડી મનુષ્યોએ માંખણ હાસની બાદર નાખવું નહિ.
તેમજ બાદ પછુ નહિ એક એક દુષ્પ્રમાથો રસ પીતને મા-
નાં બીજાં કેડાં તે રસને રને છે તેથી પેદા થાતા
નાંદે મધ કહેવાય છે. આ માંખણનું ઉચ્છિદ્ધ-એ-
નાંદે અદિમાન માંખણમાં બાત નથી, પરંપર આ

માખીઓએ ઉત્તરી કરેલી તેની લાંબી હોવાથી મહાન જીવનના ઉત્પન્ન થાય તેવું જાણે છે.

અનંત કાયાદિ.

કૃમીઓના સમુદયી ભરપુર ઉંચરાના, વડના, પીપરના, કાલુંબર અને પીપિળાનાં દેટાઓ ખાવાં થાય નથી. તથા લીલા કંદ, ઉગતાં કુપળીયાં, અમોઘાં મૂળ, કાયા-ઉના ગરમ નહિં કરેલા-ઝાશ સાથે દીદળ-દોળા (જેની એ કાડો સરખી થાય છે તે તેલ વિનાના પદાર્થો) જેનો રસ તથા અંધ-બદલાઈ ગયો હોય તે સ્વસ્તીતરસવાળાં ફળો, કાલાઈ ગયેલું વાસીક અનાજ, એ દિવસ ઉપરાંતનું દહીં અને રાત્રિ ભોજન. ઇત્યાદિના ભાગ કરવો.

જો કાયા મજબૂત છે

રાત્રી ભોજન.

રાત્રે અધકારથી નેત્રની પ્રકાશ શક્તિ રૂંધાઈ જાય છે. દીવાને પ્રકાશ હોવા છતાં પણ જીભા જંતુઓ નોંધ શકતા નથી. અને તે ભોજનમાં પડવાથી તે જંતુઓનો નાશ થાય છે સાથે તેવા જંતુઓ પેટમાં જવાથી અનેક રોગો ઉત્પન્ન થાય છે. દાખલા તરીકે ઘી પ્રમુખમાં ચડી ગયેલ કીડી ખાવામાં આવતાં બુદ્ધિનો નાશ થાય છે. માખી વર્મન કરાવે છે. કરોળીયાની લાગથી કાઢ થાય છે. વાળથી સ્વરનો ભંગ થાય છે. દિવસનો મોટો ભાગ આપણે સ્વાધિન હોવાથી રાત્રે ભોજન કરવું મનુષ્યોને ઉચિત નથી. દિવસે ભોજન કરવાથી જંતુઓનો જથ્થો સાથે પોતાના શરીરનું રક્ષણ થાય છે.

આ પ્રમાણે ભોગ—એકવાર ઉપયોગમાં આવતા શરીરના પોષક પદાર્થોનો—વિવેક પૂર્વક ઉપયોગ કરવો એ બુદ્ધિમાનોને હિતકારી છે.

ઉપનિષદ.

પરથી આજીવનજીવન જામી તરુ સંપદન આજીવન જામી
 હવે આજીવન, પરથી જામી હવે આજીવન જામી હવે આજીવન, જેથી
 અને મંદા પાણી કે કમળે જરૂર આજીવન જામી મંદા ન જેથી જામી
 નુ કે તેથી જે મંદાની હવે જામી જામી, અને મંદાની જામી
 જામી છે, જામીની મંદા પાણી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 આજીવન જામી તેથી જામી જામી,

જામી મંદા જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 અને જામી જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી

જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી

જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી
 જામી જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી

આ પ્રમાણે જામી-જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી, જામી જામી

દાવે કર્મ આર્થને આપવાનું કહે છે.

પન્નર પ્રકારનાં કર્મોદ્ધન (કર્મને આપવાના, કે લેવાના માર્ગ) તેનો જન પારણ કરવા ઇચ્છનાર ગ્રંથસ્થે લાગ કરવો. પન્નર કર્મોદ્ધન તે જોગોપજોગ નથી, પણ તે ઉત્તમદારા ઉત્પન્ન કરાવું પણ, તે જોગોપજોગનું કારણ છે. કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર કરીને કર્મોદ્ધનને જોગોપજોગ આપવામાં આવેલ છે.

સુખે નિર્વાદ થઈ શકતો હોય તો ગ્રંથસ્થોએ આરંભ કે જેમાં હવેનો ઉપચાર વિશેષ થાય છે તે વિનાના વ્યાપારથી પોતાનું જીવન-યુગ્મરણું જોઈએ. તેમ ન જતી શકે તેમ હોય તો થોડા આરંભવાળા વ્યાપારથી નિર્વાદ ગણાવવો. તેમ છતાં કર્મોદ્ધન જે આગળ બનાવવામાં આવે છે તે સિવાય નિર્વાદ ન થઈ શકે તેમ હોય તો યથા શક્તિ ઇચ્છાનુસાર થોડાં ઘણાં કર્મોદ્ધન ત્યાગ કરવા માટે તો ભુલણું નહિ. મતલબ કે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી કર્મ સિદ્ધ ન થાય તો અનિચ્છાએ અપવાદ રૂપ માર્ગનો વિવેક પુર્વક આશ્રય કરવો.

પન્નર કર્મોદ્ધન

- ૧ ઇમાનકર્મ—ચુનો, દંડ, નળીયાં, કાલસા, લોદાં, વિગેરેની લાડીઓ કરી-પકાવી-તેનો વ્યાપાર કરવો તે.
- ૨ વનકર્મ—વન કપાવી, લાકડાંનો વ્યાપાર કરવો તે.
- ૩ સાડીકર્મ—ગાડાં, હળ, હાથીપાર, ચંત્રો, તોપો, ખંદુકો, ગેળા વિગેરે તૈયાર કરાવી તેનો વ્યાપાર કરવો તે.
- ૪ લાડીકર્મ—ગાડી, થોડા, પાડા, જળદ વિગેરે લાડે આપવાનો વધો કરવો.

- ૫ શીશી-મીન શીશીનો, ખાલો ખાલનો, ચનાજ તથા
 શીશી વિગેરે જાવચ બાજવચનો, તથા ખેડાનો,
 પાપાજી શીશી વિગેરેનો વ્યાપાર કરે છે.
- ૬ શીશી-બાજી-શીશીનો, નખનો, પેટનો, ચાખાનો, તથા
 શીશીનો વ્યાપાર કરે છે તે આ વ્યાપારનો એક
 રીતે કમના એકાં કરજીની નિમેષ કરે છે જે
 રમ્પે શીશીનો-શીશી માટે મારવામાં આવે છે તે, તથા
 જાનવરોને મારીને નખ કાઢવામાં આવે છે તે, પુંજાનો
 શીશીને વળે કે પીલે સેવામાં આવે છે તે, જાનનાં
 પ્રાણીઓને મારીને ગામમાં સેવામાં આવે છે તે, તથા
 જાનવરોને કે જીવોને મારીને તેનાં હાડકાં, છીપે,
 શીશીમાં અને કસુરી વિગેરે સેવામાં આવે છે તે
 અપેક્ષાએ, અર્થાત્ જારી પદ્ધતિની તેનો વપરાશ કરે
 પણ ક્યામાનિક મરજી પામેલા જીવોનાં અંગોમાંથી
 મગના પદાર્થોનો નિમેષ નથી.
- ૭ જાખનો-જાખ-જાખ, જાખ, મજુસોજ, હાથાજ,
 ખાર સાથુ, જાખાદિનો વેપાર આ સર્વમાં સામાન્ય રીતે
 જાખ સા રહેલી છે.
- ૮ રસનો-જાખ-મંદિરો, મધ, માંસ, માખણ આ સર્વ રસનો
 વ્યાપાર જાખાદિમાં જોઈ શકાય છે.
- ૯ રિપનો-વ્યાપાર-જાખ, વજનાજ, સોમજ, હાથ, સોમનાં
 જાખાદિ, રમ્પેજારો આ વ્યાપાર અને જીવોના
 જાખનો હેતુ છે.

- ૧૧ ચંત્ર પીઠણુ કર્મ—તથા, અગ્રણી, એરંડા, કંબુસ, વિગેરે પીઠવાનાં ચંત્રાથી તે વસ્તુ પીઠવાનો વ્યાપાર કરવો.
- ૧૨ નિર્ધાન કર્મ—અગ્રદ, ઘોડા, પાડાને ખાસી કરવા, નાક વિધવાં, દાન, કંબલ, શીંગડાં, પૂછડાં છેદવાં, આંકવા, ઉંટની પીઠ ગાળવી, ઇત્યાદિનો વ્યાપાર કરવો તે.
- ૧૩ દવકર્મ—વનમાં, જંગલમાં, ખેતરમાં. દાવ લગાડવા તે દવકર્મ.
- ૧૪ શોપણકર્મ—કુવા, તળાવ, સરોવર, નદી ઇત્યાદિ સુકાવીનાખવાં તે.
- ૧૫ અસતિપોષણકર્મ—ધનકમાવા નિમિત્તે દુરાચારી દાસી, સ્ત્રીઓ વિગેરેનું પોષણ કરી તે સંબંધી વ્યભિચારનું ભાડું લેવું. તથા પોપટ, મેના, મયુર, બીજાડાં કુકડાં, શ્વાન, ભુંડ, ઇત્યાદિનું પોષણ કરવું. પોતાના ખાશ વ્યાપાર, કે કમાવા નિમિત્તે પોષણ કરવું તે અસતિ પોષણ કહેવાય છે.

આ પન્નર વિશેષકર્મ આગમનના માર્ગોના યતના પ્રયત્ને શક્તિ અનુસાર દેશ, કાળ તપાસીને ત્યાગ કરવો.

ધાર્મિક ઇવન ગાળનારા ઉત્તમ શ્રાવકોએ આ ઉપર યતના વ્યા પ્રમાણે કર્મદાનના વ્યાપારનો લાભ કરવાનો છે. આ સ્થળે એટલું ખાશ ધ્યાનમાં રાખવું કે જે દેશમાં વ્યાપારની હરીશદને લાગે શ્રીમત વ્યાપારનો અભાવ જેવું હોય, આંતરિકાની મુશ્કેલી પડતી હોય તે સ્થળે શ્રાવકોએ ઉપરના વ્યાપારથી પણ આંતરિકા ચલાવીને ચાલુ જમાનાના લોકોની સાથે ઇવન રહેવું અને વ્યાપાર વધવું. જે કામ ચાલુ જમાનાના વ્યાપાર ઉદ્યોગમાં પાછળ પડી નિર્વન થઈ જાય છે તે કામનો ધીમે ધીમે નાશ થાય છે. અને તેનો ધર્મ પણ તેની કામથી સાથેજ મરણ પામે છે.

જ્યાં વિવિધ પ્રકારના અતિચારો, પ્રપચ, જીર્ણો પત્ન, વિષ્ણુના
પિતૃવ આપાર દાતા આદિવિષ્ણુ, મહાવંશમાં આવે છે ત્યાં ઉપર
જેવાવેલ કર્મકાનના પશુ નીતિપૂર્વક, પ્રમાણિતતાથી રિતેપૂર્વક
આપારો કરતામાં જોણું પાપ રહેલું છે તે જીવિમનોએ પોતેજ
વિચારી લેવા જેવું છે.

સાતમા પ્રકાર અતિચારો.

સચિત આદાર, ૨. જાગિત (જાજર) સામે જોડાવેલ સચિત
આદર, ૩. સચિત અચિત મિથિત આદાર, ૪. અનેક દ્વંદ્વ સંયોગથી
જનેલ શુભ, સૌંદર્યદિ પાન, ૫. સેજ/સામ પદિત આદાર, ૬.

સચિત વસ્તુના સામ કરનાર મુદ્દર્યને, જાનજીવણમાં
અનાઉપયોગે આપાથી અતિચાર સામે છે. જાણીને પાવથી મન
સંગ થાય છે. આ જોજન આશીને પાંચ અતિચાર સામે છે.

કર્મ આશીને પનર અતિચાર સામે છે. જે પૂર્વે જતાવેલા
છે, આદી એ સંકેત થવાનો પ્રસંગ છે કે, કર્મકાન પોતેજ પાપરૂપ
છે અર્થાત્ પાપનું નિમિત્ત છે તો તેને અતિચાર રૂપે, થા મારે
મણવા ર

ઉત્તર એ છે કે પોતેજે અર્થ, દંડમાં અર્થાત્ પોતાના નિર્વા-
દાદિ પ્રયોજન અર્થે જે નિયમ નિયમિત કરેલ છે, તે સિવાયના
અપરિચ દ્વાય વિરૂપિતે અનાઉપયોગે થઈ જાય તો તે અતિચાર
છે. પણ જાણીને તેમ કરે તો મન સંગ થાય છે.

પનર અતિચાર આ પ્રકારે છે, અર્થાત્નો આપાર, ૧. વન
કાપવાનો, ૨. જાતો-વાડનો, જાનાવવાનો, ૩. અર્થાત્ દિશનો, ૪. જમીને

બીજાઓને મદદ કરતા કે લેવડ દેવડ કરતા હોય તેવાઓની દાક્ષી-
ણતા બધાં પહોંચતી હોય તેઓ સિવાય, જેનાથી દિંસા થાય-
જીવેનો સંહાર થાય તેવાં શસ્ત્રો, હથોડી, અગ્નિ, હથીયાર વિગેરે
માગ્યાં ન આવવાં. તથા ઝેરી ઔષધો, વિષો, નાગદંતની આદિ ભુટી-
ઓ, ગર્ભપાત કરનારી વનસ્પતિઓ, અને ઉચ્ચાટન, મોહન, સ્થંભ-
નાદિ કરનાર મંત્રો. ઇત્યાદિ આવવાં નહિં. ક્યાણુ ધર્માત્મા જીવેએ
કોઇપણ જીવેને પોતાથી ઉપદ્રવ કે દુઃખ ન થાય તેવું યોગ્ય જીવન
ગુપ્તરૂપે જોઇએ.

પ્રમાદ આચરણ.

મદ, વિયય, કપાય, નિંદા, અને વિકૃત્યાદિ પ્રમાદથી જી-
વેની દિંસા થાય તેમ વર્તન કરવું તે પ્રમાદાચરણ કહેવાય છે.
કુકડા, શ્વાન, પાડા, હાથી, ઘેટાંઆદિનાં યુદ્ધ કરાવવાં, તે જોવા જવું.
કામશાસ્ત્રમાં આશક્તિ રાખવી, મદિરાનું પાન કરવું, જીગર રમવો,
ઘણી નીદ્રા કરવી, સ્ત્રીની, દેશની, રાજની, ભોજનની સારી કે નહારી
કથાઓ-વાતો કરવી. ધી, ગોળ, તેજ આદિ રસનાં ભાજનો ઉઘાડાં
સત્રે કે દિસે મૂકવાં. ગીત નૃત્ય, નાટકાદિ જોવાં ઇત્યાદિ પ્રમાદ
આચરણ કહેવાય છે. આમાં જીવની દિંસા અસંતુષ્ટ પોષણ,
વિયયને ઉત્તેજન, પ્રમાદ-આગશને પુષ્ટિ અને વખનનો દુરપયોગ.
ઇત્યાદિ અનેક દુષ્ણો રહેલાં છે. વિવેકી મનુષ્યોએ યથાશક્તિ આ
અનર્થ દંડનો ત્યાગ કરવા પ્રયત્ન કરવો.

અ ઠમા વ્રતના પાંચ અભિચાર.

૧ કંદર્પ—કામ વિદ્યાર ઉત્પન્ન થાય, રાગાદિને પોષણ મળે એવાં
દાસ્યાદિવાળાં વચનો બોલવાં તે આ વ્રતનો અભિચાર
(દાણ) છે.

૩ કાલ—૨-૫ને મોડ ઉપન યાવ નેરી ચકુરી, નેચ. કોપુ, નાસિકા, દાચ, ૫૫, મુખરી નેજીએ કરી ને જનિતાર છે.

૪ મોખર—વાચાગપચ, સજમે વિનાનું વહાનકા મોખરું જેક ખીજની વાનો જેક ખીજ સ્વચ્છ કરી વિના પ્રાંજને જેક ખીજને સમગી ધાન્વા તે જનિતાર છે. મર્માયિં મનુષ્યએ જડુ વિતાર કરી જાગ જેકલાજ રાગે મોખરા.

૫ અધિકરજ—જોની દિસા જેનાથી યદ યો તેમાં અધિકરજો. ઉપકરજો જેક ખીજ સાથે સંવાદ—જેકીને તૈયાર રાખવાં જેક મનુષ્ય સાથે જાણ, જંદુક સાથે મોળી ઉખલ સાથે મુસવ. કુદાચ જેકે દાથો, ઇલાદિ પોનાને જારીવાન ન હોય તેમ પ્રસંગે તૈયાર રાખવાં. પોનાના રક્ષજ અર્થે તૈયાર હોય તેમાં દરકત નથી.

૬ ઉપભોગતિરિક્ત—વસ્તુઓ ત્યારે જોઈએ ત્યારે મળી રહે તેમ છે જનાં પોતાના ઉપભોગથી અધિક વસ્તુઓનો સંગ્રહ કરી રાખવો તે ખીજઓને તે વસ્તુના ઉપભોગનો અંતરાય કરવા બરોગર છે. અર્થાત્ તે વસ્તુના ઉપભોગથી ખીજઓ બેનસીમ રહે છે. વળી તેમાં ધુત, રૂળ, શાક, પત્તાદિમાં કુચુચા આદિ જોયે ઉત્પન્ન થાય છે. અનાજ આદિ સડી જાય છે. ધો. તેમાંકિ ખોરાં યદ જાય છે. વસ્ત્રાદિ સડી જાય છે. પોતાના વૈભવ અને ખરચના પ્રમાણમાં રાખવામાં દરકત નથી. અથવા આગામી

કાળના ભય, સંકટ, કે દુઃકાગાદિથી બચવા સંગ્રહ કરવામાં હરકત નથી.

આ પ્રમાણે આક્રમાતના પાંચ અતિચારો (દુપણો) પ્રમાદ કે સ્મૃતિવંશથી લાગે છે તેને જનગૃતિ પૂર્વક અટકાવવા.

નરમુ સામાયિક વ્રત.

સામાયિકમિદ્ પદમં, સાવજ્જે જથ્થ વજ્જિય જોમે.
સમણાણં હોઈ સમો, દસેણ દેસ વિરઓપિ. ॥૧॥

જેમાં સાવધ—પાપવાળા વ્યાપારનો ત્યાગ કરાય છે તે સામાયિક નામનું પ્રથમ શિક્ષા વ્રત છે. આ સામાયિકમાં રહેતો ગૃહસ્થ પણ અમુક ભાગે સાધુ સરખો ગણાય છે. ૧

ત્રણ ગુણવત્ કહેવાયાં હવે ચાર શિક્ષાવ્રતો કહે છે. પૂર્વે જતાવેલ મૂલવ્રતોને વધારે પોષણ મળે તે માટે આત્મ જનગૃતિ સાથે આત્મ સ્થિરતાનું શિક્ષણ વારંવાર જેમાં અથવા જેતાથી મળે છે તે શિક્ષાવ્રત કહેવાય છે.

સામાયિકનો વખત ઓછામાં ઓછો બે ધરી—અડત્રીશ મીનિટ સુધીનો છે. તેટલા વખતમાં મનથી, વચનથી અને શરીરથી પાપવાળું સંદોષ આચરણ, વચન, અને વિચાર તે કરવા, કરાવવા, અને કરતારને સંમતિ આપવાનું બંધ કરવામાં આવે છે.

સમ-આય-ક-સમપરિણામે રાગદ્વેષની ગૌણતા વાળા સ્થિતિમાં રહીને જ્ઞાનાદિકનો લાલ ધાય અથવા કર્મનું નિર્જરણ ધાય તે સામાયિકનો અર્થ છે.

દાહપણ, પ્રકારની મગગડકે પાંચપ વિનાના નિરાકુળ, શાંત અને સ્વચ્છ સ્થળે સામાયિક કરવા બેસવું. ધણે ભાગેશ્વરી સમીપે, નિરૂત્તિવાળા ઉપાશ્રમમાં કે કાંસ, મચ્છર વિનાના, દવા અને અજવાળા વાળા તથા એકાંતવાળા પોતાના ધરના એક ભાગમાં, અથવા ત્યાં વિશેષ શાંતિ મળે તેવે સ્થળે સામાયિક કરવી.

સામાયિકમાં ધણે ભાગે બોલવાનું જાય કરવું. બે ધડી જોડલા ટુંક વખતમાં તો મન ખ્યાનમાંજ મગ્ન રહેવું. પરિશ્રામની વિશુદ્ધિ અને ઉપયોગની જાગૃતિ જાગવી. શુદ્ધ સંજ્ઞાથી કે, અપવિત્ર સંજ્ઞાથી કોઈ પણ વિચારો મનમાં જાગવા નહિ. કેવળ ધર્મ ખ્યાનમાં, સ્વધ્યાયમાં કે ધર્મઅવજનમાં તેટલો કાળ અતિત કરવો. જો એકાંતના સાધે નિરંજન પરમાત્માનું ખ્યાન કરવામાં આવે, મનને તે સ્વરૂપમાં સ્થિત કરી દેવામાં આવે. તો તે ઉત્તમોત્તમ સામાયિક છે. આવી સ્થિતિ માટે પ્રયત્ન કરવો. મનની ચંચળતાથી તેમાં સ્થિરતા ન થાય, વિશેષ આવે, તો પછી એકાગ્રચિત્તે જાપ-પરમેષ્ઠિ મંત્રનું સ્મરણ-કરવું. અથવા શુદ્ધિ સમીપે ધર્મ જાપની છુટવાનો ઉપાયો સંજ્ઞાથી ધર્મ કથા સાંભળવી, અથવા મહાન્ પુરોનાં દેવનં ચરિત્રો સંભારવા કે આત્મ સ્વરૂપની જાગૃતિ આપે તેવાં ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચવા કે તેવાં બીજાં ધર્મ સંજ્ઞાથી ઉત્તમ પોતાનું ચિંતન કરવું. ગમે તેવી રીતે પણ તેટલા વખતમાં સર્વે શ્રેય ઉપર સંમતિ રહે, સંયમ માર્ગમાં જાવની શક્તિ થાય, આંત્ર સ્વરૂપ જ્ઞાન મોગ કે સ્મરણ જન્યું રહે આત્મીય જ્ઞાનને લગ થાય અને ધર્મ ખ્યાન કે મુક્તિ ખ્યાનને પાપજન્યું મળે તેવી રીતે સામાયિકને વખત પૂરો કરવો.

દિવસમાં એકે તેથી વધારે વખત સામાયિક કરવાથી આત્મ

જન્યુતિમાં ઘણો સારો વધારો થાય છે. ગૃહસ્થોને સ્વરૂપ સ્થીરતા માટે આ કર્તવ્ય ઘણું જ ઉપયોગી અને જરૂર કરવાનું છે.

સામાયિકના પાંચ અતિચાર.

૧ મનદુઃખલિધાન—મનની એકાગ્રતા જે પ્રકારની જોઈએ તેના કરતાં વિપરિત એકાગ્રતા—જેમકે સામાયિક કરીને વ્યવહાર—ગૃહાદિ-સંબંધી ચિંતન કરે. કોઈપણ સાવધ : વ્યાપારમાં મનને એકાગ્ર કરી દે. આ પ્રમાણે અજ્ઞણતાં-અનિચ્છાએ તેમ થઈ જતું હોવાથી અતિચાર કહેવાય છે. જાણીને તેમ થાય તો તે ત ભગ થાય છે.

૨ વચન દુઃખલિધાન—અનાઉપયોગે અકસ્માત્ કોઈને સામાયિકમાં પાપવાળાં, કડિયુ કડ્ડપ વચન કહેવાં તે સામાયિકમાં દૂપણ છે.

૩ કાયદુઃખલિધાન—કાયાનો સ્થિરતાનો ભંગ કરી લાય, ખચ લક્ષાવે, લાંબા પહોળા કરે અને તેમ કરતાં દ્રષ્ટિથી જોયા સિવાય કોઈ જાતુનો ઉપદ્રાવ થવાનો પણ પ્રસંગ આવે. તે અતિચાર છે.

૪ અનવસ્થા—સામાયિકનું પ્રમાણુ-વખતનું માન ન રાખે. જોજી વખતમાં સામાયિક પાડે. અનાદરપણે સામાયિક કરે. અવસરે સામાયિક ન કરે. બધા કામથી પરવારે નવરો હોય ત્યારે સામાયિક કરે. મતલબ કે સામાયિક કરતાં તેને વધુ અગત્યતા આપી પ્રથમ વ્યવહારનું કામ કરે. અને નકામો હોય તે વેળા નવરાની નિશાની તરફ સામાયિક કરે તે અતિચાર છે.

૫ સ્મૃતિ રહિત—સામાયિક લઈને નિર્ગ્રામાં પડે, વ્યવહારની

વ્યવસાયમાં આમાયિક કરવું બૂઝી જાય, મૂલ્ય મને સામાયિક કરે, સામાયિક કરું કે નથી, કરું કે સામાયિકનો વખત પુરો થયો કે નહિં. હત્યાદિ સાંભરે નહિં તે પાંચમો અતિચાર છે.

પ્રમાદની અધિકતાથી, ઉપયોગની મૂલ્યનાએ આ અતિચારો લાગે છે. તેમ કરવાની તેની ભાગળીઓ ન દેવાથી મનનો ભંગ થતો નથી.

દશમું દેશાવકાશિક મન.

પુનઃ ગદિયસ્સ દિસા, વયસ્સ સંવચ્ચયાણ વાણુદિણં
જં.સંસેવો દેસા, વગાસિમં તં વયં વિદ્ધં ॥ ૧ ॥

પૂર્વે હકા મનમાં પ્રવણ કરેલ દિશાવતનો, અથવા સર્વ મનોનો નિરંતર જે સંક્ષેપ કરેલો તે બીજું દેશાવકાશિક સિદ્ધાન્ત કરેલા છે.

હકા મનમાં અમુક આમકે સહેજથી સર્વ દિશામાં જવા આવવા મારે દાખમનું જે પ્રમાણ હમ્બજનુસાર રાખવામાં આવેલ છે, તેટલું જવાનો કાંઈ નિરંતર પ્રસંગ પડતો નથી; અને તેથી કેટલીક આગમની પ્રવૃત્તિ ખુદથી સહેલી છે તે પ્રવૃત્તિનો આ મનમાં સંક્ષેપ કરવામાં આવે છે. એટલે સો. પાંચમો યોજનમાંથી, માઉ, બેચાટ માઉ, કે તેથી પણ ઓછું, અમુક મર્યાદિત સ્થળ કે ધર્મ સ્થાનથી, બહાર ન જતા તે અગમમાં રહી ધર્મ ધ્યાન કરવું. હત્યાદિ નિયમો આ રીતમાં કરાય છે.

અથવા બીજાં મુર્ત મનોનો આ મનમાં સંક્ષેપ કરવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે જે સત્તાચંગ અદિસા પાળવાનું પડેલા મનમાં મુદ્દનું રાખેલ છે તેમાંથી અમુક પ્રમાણમાં પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ,

શ્રેષ્ઠાર્થ પાળવું કે તે દિવસે ન પાળવું તેનો નિયમ
સવારમાંથી ધારી રાખવો.

૧૨. દિશિ—તેજ દિવસ માટે સર્વ દિશાઓ તરફ જ્યાં માટે અમુક
ગાઉનું પ્રમાણ રાખવું.

૧૩. સ્નાન—દિવસમાં કેટલા વખત સ્નાન કરવું તેની મર્યાદા—નિયમ રાખવો.

૧૪. ભોજન—ખાવાનો ખોરાક કેટલા પ્રમાણમાં લેવો તેનું માપ
તોલથી રાખવું.

આ પ્રમાણે સવારે તથા સાંજે દિવસમાં બે વખત નિયમ ધારવા
અને ખીજવાર ધારતી વખતે પ્રથમના નિયમો તરફ દૃષ્ટિ ફેરવી જતી
તે બરાબર પાળ્યા છે કે કેમ ? તેની તપાસ કરી લેવી. જેથી વિસ્મૃ-
તિથી ભૂલ થવા ન પામે અને ભૂલ થઈ હોય તો તેમાં સુધારો
કરી શકાય.

એક દિવસમાં અમુક સ્થળે બેસી દશ સામાયિક કરવાં તેને હાલ
રૂઢિમાં દેશાવકાશિક કહે છે. અપેક્ષાએ તેપણ હીક છે. છતાં કાયમ માટે
ચૌદ નિયમો ધારવાં તે વધારે ઉત્તમ છે. કેમ કે તેમાં ઉપયોગની જન-
ગૃતિ વિશેષ રાખવી પડે છે અને તેથી આશ્રવનો નિરોધ પણ થાય છે.

દશમા વ્રતના અતિચારો.

૧. પોતાના ઘરમાં અથવા અમુક મર્યાદાવાળા સ્થળમાં દેશા-
વકાશિક વ્રત કરેલું હોય, તે નિયમિત જગ્યાની બાહાર કોઈ ઉપયોગી
વસ્તુ હોય તેની જરૂરીયાત જાણતાં આકર પ્રમુખને મોકલીને તે વસ્તુ
મંગાવવી. તે આજ્ઞાવાળ પ્રયાગ નામના પંડિતે અતિચાર છે. પોતે
અંચા નથી એ અપેક્ષાએ વ્રત ભંગ કર્યું નથી, પણ અન્યને તે નિય-

મિત્ર મળવાની બાદર મોકલ્યો તે અપેક્ષાએ ફાળુ લાભું તેથી અતિ-
માર એમ સંસ્થ મળતું હતું.

૨. પોતાની પાસેની વસ્તુ કાઢી (ગરકાલિની) મારફતે નિયમિત
જાત્યાથી બાદર મોકલવી તે પ્રસંગ નાખતા બીજા અનિચાર છે.

૩. પોતાની નિયમિત મળવાથી બાદર કાઢી માળુમ રહેતો તે
તેની જરૂરીયાત જાત્યામાં વ્યવસ્થાના બધાથી તેને તેજા તો જતો નથી.
પણ હાંક, જગાડું, ઉધરસ, ખોખારા-કે અથવા કદી ખોજાવતો-સામાને
ચેતુષવો. તે સંજ્ઞાનુપાતિ અવિચાર છે.

૪. જગી, મેળખકે અગાથીમાં જિનાં રૂની જરૂના પ્રસંગે નિય-
મિત જાત્યાની બાદરના મનુષ્યની દૃષ્ટિએ પડી તે પોતાની પાસે આવે
તેમ દેખવું તે જ્ઞાનુપાતિ અવિચાર છે.

૫. કોઈને મળવાની જરૂરીયાત હોય તે પોતાની પાસે-નજીક
થકને જતો હોય છતાં તે જાત્યા નિયમિત રચાતી બાદરની હોય તે
પ્રસંગે પોતાપણું (પોતે આ સ્થળે રહેલ છે તે) જાત્યાવાળા અર્થ
કાંકરો-કે લાકડાંદિનો કટકો ફેંટી સામાનું ધ્યાન પોતા વરસ ખેંચવું
તે પુરુષ પ્રસંગે અવિચાર છે.

ધર્મધ્યાનમાં સ્થિત રૂદી અંચળા મેલવણિએએ કાળમાં રાખવી.
એ આ વ્રતનું સ્વરૂપ છે.

અગીયારમું પાઠ્ય વ્રત.

આદાર દેહસંકાર, મેહવાચાર વિરહવંમેહિ.

પવ્વરિણાણુ દાણં, તદ્યં પોસહવયંચરહા. ॥૧૪

આહાર, શરીરસહાર, ગૃહવ્યાપાર અને અગ્રજ્ઞશ્રમ એ ચારથી વિરમવા-પાછા હકવા રૂપ પર્વને દિવસે કરવાયોગ્ય અનુશ્રાન-ક્રિયા-તે ત્રીજું શુશ્રુત-પૌષ્ઠ-ચાર પ્રકાર છે.

આત્મશુશ્રુતે પૌષ્ણ આપે તે ક્રિયાને પૌષ્ઠ કહે છે. અથવા આત્મશુશ્રુતું રક્ષણ કરનાર પૌષ્ઠ તે પૌષ્ઠ છે.

ભોજન, શરીરની શુશ્રુષા, ગૃહાદિના વ્યાપાર અને અગ્રજ્ઞશ્રમ આચાર માર્ગે વ્યય થતા પોતાના મન, વચન, શરીરના સામર્થ્યને રોકીને તે શક્તિનો તથા વખતનો સફળયોગ આત્મપૌષ્ણમાં કરવો તે પૌષ્ઠનો મુખ્ય હેતુ છે.

ગૃહસ્થો કાંઈ નિરંતર આવી રીતે પોતાના મન, વચન, શરીર બળનો કાયમ માટે સફળયોગ કરી શકતા નથી, એટલે તેને માટે આ ક્રિયાઓ ઘણે ભાગે વિધિને દિવસે કરવામાં આવે છે. જુઓ કે નિરંતર કે ગમે તે દિવસે આ ક્રિયા કરવાથી ગેરજાયદો તો નથી જ. છતાં નિરંતર આ ક્રિયાઓમાં રહેતાં ગૃહસ્થાશ્રમ ચલાવવામાં હરકત પડે છે. નિરંતર આત્મભાવમાં રહેવાનું કામ તો ત્યાગમાર્ગમાં રહેલા મહાત્માઓનું છે, છતાં કોઈ સંપૂર્ણ સગવડતાની સામર્થ્યવાળો તથા વ્યવહાર માર્ગથી ધારગત થયેલો માણસ ઘણા લાંબા વખત સુધી આ ક્રિયામાં રહે તો તે યત્નવા યોગ્ય છે. આ વ્રત દેશથી અને સર્વથી એન એ પ્રકારે થાય છે. ચારે પ્રકારના આહારપાણીનો તે દિવસ માટે ત્યાગ કરવો તે આહાર ત્યાગ સર્વથી વ્રત છે પણ તેની શક્તિ જેનામાં ન હોય તેનગે એક વખત પાછને એટલે આંખેલ, નિતી, એકાસણું કરીને પણ પૌષ્ઠવ્રત કરવું. આવીજ રીતે શરીર શુશ્રુષા ગૃહવ્યાપાર અને અગ્રજ્ઞશ્રમનો દિવસના અમુક ભાગમાં ત્યાગ અને સર્વથી ત્યાગ એમ બની શકે છે.

આ ચારે પ્રકારના પૌષ્ઠ સાથે સામાયિક ઉચરવાથી પૌષ્ઠ વ્રત કહેવાય છે. ચાર પહોર કે આઠ પહોરની સામાયિક સાથે ઉચરવામાં આવે છે. જેને ધ્યાનાદિ કરવાની શક્તિ ન હોય તેમણે પવિત્ર મંત્રનો જાપ કરવો. નવીન જ્ઞાન ભણવું, ગુર્વાદિ પાસે સિદ્ધાંત સાંભળવાં, આત્મ સ્થિરતાની પ્રાપ્તિનાં રહસ્યો પૂછવાં, મહાન પુરુષોનાં અનુકરણીય પવિત્ર ચરિત્રો વાંચવાં, મનન કરવાં અને તેમના ઉત્તમ ગુણોનું અનુરણ કે અનુકરણ કરવામાં તે દિવસ પૂરો કરવો.

પૌષ્ઠ મુખ્યતાએ ગુરૂ પાસે કરવો. તેના અંશાંવે પૌષ્ઠશાળામાં અથવા જ્યાં આત્મ શાંતિ મળે તેવાં શાંત પવિત્ર સ્થળમાં પૌષ્ઠ કરવો.

પૌષ્ઠ વ્રતના પાંચ અતિચાર.

૧ જીવ જંતુ કે પાણી, વનસ્પતિ આદિ વિનાની ભૂમી કૃત્રિયા વપાસ્યા વિના મળ, મૂત્ર શ્લેષ્મ, કફદિત્તો ત્યાગ કરવો તે પૌષ્ઠધર્મમાં અતિચાર-દૂષણ છે. તેનો ત્યાગ કરવો.

૨ જરૂરીયાતની વસ્તુ જેણે કે પ્રમાર્જન કર્યા વિના વાપરવી કે લેવી તે અતિચાર છે.

૩ જેણે કે પ્રમાર્જન્યા વિના સંધારો કરવો તે અતિચાર છે.

૪ પૌષ્ઠધર્મમાં અનાદર. હૃદયના ગ્રેમકે લાગણી વિના તે ક્રિયા કરવી તે અતિચાર છે.

૫ પૌષ્ઠ કર્યો કે નહિ તેની વિસ્મૃતિ થવી.

દરેક અતિચાર ન લગાડવા માટે કાષ્ઠ જીવને દુઃખ ન થાય, તેની લાગણી ન દુખાય તેની સાવચેતી રાખેલી છે. પાછલા એ અતિચારોથી

અર્ચનામાં પોતના સ્થૂળ ચિન્દુરૂપ કર્તવ્યમાં પ્રેમ, ઉત્સાહ, પરમ આદર અને કૃપાભાગીની નીચ લાગણી સુચવી છે.

આરમ્ભ અતિથિ સંવિભાગ વ્રત.

જંચગિહો સુવિસુંદં, મુણિણો અંસળાઈ દેશ્વરણય.

વમ વિગણં યયં, તુરિય મતિહિસંવિભાગવયં. ॥૧॥

ગૃહસ્થીઓ પરમવિનયપૂર્વક પાપધને પારણે મુનિઓને જે અત્યંત વિશુદ્ધ આદારાદિ આપે છે તેને અતિથિ સંવિભાગ નામનું ચોથું શિક્ષા વ્રત કહે છે.

તિથિ પર્વાદિ લોક વ્યવહારથી જેઓ અલગ થયેલા છે. અર્થાત્ આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્તિ એ જેઓનું લક્ષ્યચિન્દુ દેવોથી વ્યવહાર માર્ગનીપાર જે પરમાર્થે નિશ્ચય આત્મમાર્ગ છે તેમાં જેઓ અટકાનિસં પ્રવૃત્તિ કરી રહેલા છે તે અતિથિ, આમળ, સાગી, મુનિ, સાધુ, બ્રાહ્મણ કસાદિ નામોથી વ્યવહારાય છે. એવાવાય છે તેના અતિથિઓને નિર્દોષ આદાર, પાણી આદિ આપવાં તે અતિથિ સંવિભાગવ્રત કહેવાય છે.

નિષિપર્વોત્સવાઃસર્વે, ત્યક્તાયેન મહાત્મના;

અતિથિને વિજ્ઞાનીયા, ચૃષ્ટેષમધ્યાગતંચિદુઃ ॥૧॥

આજે તિથિ છે માટે અમુક ખાવું અમુક ન ખાવું. ઉપવાસ, વ્રત કરવાં. તથા આજે આ પર્વ છે, કૃષ્ણના દિવસો છે, માટે સારું ખાવું, સાધુ વગેરે પહેરવાં, કસાદિ સર્વે લોક વ્યવહાર જે મહાત્મા એ ત્યાગ કરેલા છે. અર્થાત્ આત્મસ્વરૂપમાં રમજુગ દેવોથી સર્વ વસ્તુ જેને મન ખૂબ અને ત્યાગ કરવા બોલ્યું છે. એવા મહાત્માઓને

આ ચારે પ્રકારના પૌષ્ઠ સાથે સામાયિક ઉચરવાથી પૌષ્ઠ વત કહેવાય છે. ચાર પહોર કે આઠ પહોરની સામાયિક સાથે ઉચરવામાં આવે છે. જેને ધ્યાનાદિ કરવાની શક્તિ ન હોય તેમણે પવિત્ર મંત્રનો વ્રત કરવો. નવીન જ્ઞાન ભણવું, શુર્યાદિ પાસે સિદ્ધાંત સાંભળવાં, આત્મ સ્થિતિવાની પ્રાપ્તિનાં રહસ્યો પૂછવાં, મહાત્મ પુરુષોનાં અનુકરણીય પવિત્ર ચરિત્રો વાંચવાં, મનન કરવાં અને તેમના ઉત્તમ ગુણોનું સ્મરણ કે અનુકરણ કરવામાં તે દિવસ પૂરો કરવો.

પૌષ્ઠ મુખ્યતાએ શુદ્ધ પાસે કરવો. તેના અંશાંશ પૌષ્ઠશાળામાં અથવા જ્યાં આત્મ શાંતિ મળે તેવાં શાંત પવિત્ર સ્થળમાં પૌષ્ઠ કરવો.

પૌષ્ઠ વતના પાંચ અતિચાર.

૧ છવ જંતુ કે પાણી, વસ્ત્રપતિ આદિ વિનાની ભૂમી કુટિયા વપાસ્યા વિના મળ, મૂત્ર સ્વેદન, કશાક્રિયા ત્યાગ કરવો તે પૌષ્ઠ ધર્મમાં અતિચાર-દૂષણ છે. તેનો ત્યાગ કરવો.

૨ જલદીયાવની વસ્તુ જોયા કે પ્રમાર્જન કર્યા વિના વાપરવી કે લેવી તે અતિચાર છે.

૩ જોયા કે પ્રમાર્જ્યા વિના સંધાવો કરવો તે અતિચાર છે.

૪ પૌષ્ઠમાં અનાદર. હૃદયના પ્રેમકે લાગણી વિના તે ક્રિયા કરવી તે અતિચાર છે.

૫ પૌષ્ઠ કરવે કે નહિ તેના નિશ્ચયિ થવી.

જોઈ અતિચાર ન કરવો. નાનકડાં છવ જંતુ દુષ્કર થાય, તેનાં સંભાળવાં ન દુષ્કર તેનાં નાશ કરવાં ન લેવાં છે. પશુકા એ અતિચારથી

મહિલા માટી, પાણી, અનુચ્છ કે તેથી વધુ ઉચ્ચ પ્રકારે આ દામણથી મનિ
તેમું દાન હવે મહત્ત્વા નથી અને જેને આંધી કહેવા નથી. માટી જ
અને અનુચ્છ એકને દાખલો અને બીજાને દાનનો અંદગલ માનવે. અને
તેમાં ઉપયોગની અભાવનિ-શબ્દો એ મુખ્ય મહત્ત્વ છે તે મહિલાની
દેવન અભિચાર છે.

૨. મનિને આપવા લાવક પ્રણામ-નિર્મા અને અનાદિપોમે
કે અન્યા સવિત્ર વસ્તુ વડે દોરે તે મહિલા જિવાન નામનો બીજો
અભિચાર.

૩. પાણી વજુને પેટાની કરીને આપે. આમાં માટીની જરૂર
રીવાત પરી પાણી માટે દેશની ગુરુની મુખ્યતા છે. એટલે પાણીથી
અને પાણી અપાવમાં આગેજાઓ કરી સંમંત છે. માટીને માટે આ
એક નિયમ છે કે જેની વસ્તુ દેવા તેના મહત્ત્વની કમ્પા વિના બીજો
કોઈ માનુષ્ય તે વસ્તુ આપે છતાં પણ તે એ નહિ. કેમકે તેથી આપ-
સમાં કમ્પેશ અને સામાને અપીતિ થયતો સંજાર છે.

૪. છાંય કરીને દાન આપે. અમુક માનુષ્ય ગરીબ છતાં આપે
છે તો હું ક્યાં નમતો કે તેથી આજો હું? આમાં મુલાવ શુદ્ધિ, પૂર્ણ-
અશા, દ્વંદ્વપ્રેમ એ સર્વની ખામી છે. તેથી દેનાર તેના ખર્ચે દેશથી
જેનસીય રહે છે.

૫. બિડા-એયરીના વખત વીતિ જ્યાં પછી બોજન તૈયાર
કરે. આમાં કાંઈક પ્રનાદ, કાંઈક કૃપણતા, કાંઈક એાહી લાગણી, અને
જાન્યુઆન કે પ્રેમની સાધુ પ્રત્યે મદદા સૂચન થાય છે.

આ પાંચ અભિચારો સાગ કરવા યોગ્ય છે.

અ પ્રમાણે જાર મતો-ગૃહસ્થને પાળવા લાવક નિયમો-પ્રમાણ વ

દેવપૂજન કરવાની વિધિ-અને હેતુ.

સ્નાન કર્યા વિનાય દેવપૂજન કરાતું નથી. જે જગ્યાએ કિડી પ્રજા
જનાં દશે ન હોય તેવી જગ્યા વિનાની જગ્યાએ સ્નાન કરવું જોઈએ.
એકઠે એક સ્થળે સ્નાન કરવાથી તે જગ્યાએ ધીરજ થવા સાથે લીલ
કુલ વિગેરે થવાનો સંભવ રહે છે. વધારે ગદ્ગદી થવાથી ખીખા પાણી
ઝીણા ઝેરી જંતુઓ, ચાંચડ વિગેરે થવાથી શરીરની મુખાધારીને-આરો-
ગ્યતાને બાધ પહોંચાડે છે, માટે છુટી છુટી જગ્યાએ સ્નાન કરવું
જોઈએ. અથવા સ્નાન કરવા માટે પ્રતીજનાઓ બાંનેહ-કે એકડી
હોતી જોઈએ કે જે પ્રનાળદ્વારા સ્નાન કરાયેલું પાણી ખીખ વાસશુમાં,
ઝીલી લગતે પછી ખુરી જગ્યામાં છુટું છુટું ફેંકી દેવાય. પૃથ્વીમાં પાણી
સુકાઈ જવાથી આરોગ્યતા સચવાવા સાથે જંતુઓની ઉત્પત્તિ થવાનો
સંભવ રહેતો નથી.

પૂજદિશા સન્મુખ મુખ રાખી સ્નાન કરવું તે વધારે યોગ્ય.
જન્મસ્વલ્લાનો સ્પર્શ, સૂતક કે કોઈ મૃતકને અડકાણું હોય તો સંપૂર્ણ
• સ્નાન પૂજન વખતે કરવું, નહિંતર મસ્તકનો ભાગ ન પલાળાય તો
પણ હરકત જેવું નથી. સ્નાન માટે સડજ ઉતું પાણી લેવું અને તે
પણ જરૂરીયાતથી વધારે વિના પ્રયોજને દોળવું ન જોઈએ. સ્નાન કરતી
વખતથી જાતે સાંસુધી મનમાં પરમાત્માના નામનો જાપ શરૂ રાખવો
જોઈએ. પણ વાતોના તડાકામાં પોતાના મનને મલીન કરી પોતાનું
લક્ષ ભૂલવું ન જોઈએ. આ બાલસ્નાન વખતે અંતર સ્નાન તરિકે
તમ વિચારો અથવા પરમાત્માના નામનો જાપ અને પોતાનું લક્ષ, એ
વધારે નાનગું રાખવું જોઈએ. બાલ સ્નાનથી શરીર શુદ્ધ થાય છે પણ

એ ઇ. શોખાં અને સાંતિ માટે ક્રમશઃ ઉપર આડ કરવા રૂને પોતાની વે
 મરતક-પર મરણે છે નો હે પ્રભુ ! અને મનુષ્યો, પ્રમદ વિચાર, કર-
 વાની કે ચોખ્ખા પ્રવૃત્તિ, નિવૃત્તિ કરવાની શક્તિ, ધર્મનારાઓ, આચરન-
 પ્રમાણે, સમભાવની, સાંવિધાણી શીતળવૃત્તિ ધારણ કરવાથી આ કુનિ-
 ચાના લોકોને માનનીય, પૂજનીય, અનુકરણીય યથાએ તેમાં આશ્ચર્ય રું?

હે કૃપાળુ ! અમારી આજ પ્રાર્થના છે કે અમારામાં ચંદનના
 જેવી સદેનશીભવા, સાંતિ, શીતળવા અને સંદૃશ્યુની સુગંધવા
 પ્રમદ, થાય. રહે.
 ત્યાર પછી ત્રીજી પુખ્ત પૂજા કરવી.

પુખ્ત પૂજા. ૩.

આ પૂજા, ચંદન, ગુલાબ, મોગરો, દેવદર, મારીગદ, અને
 વિવિધ પ્રકારનાં ફળો, ઇત્યાદિનાં પુષ્પો, લઈ તે પ્રમુદ્ધતા, શરીર ઉપર
 પ્રતિગ્રાહ ઉપર અગ્રવંતો, તેનો હાર કરી અંગમાં પહેરાવવો. ઇત્યાદિ વિધિએ
 પુખ્ત પૂજા કરવી. આ પુષ્પો કીડાએ ખાધેલાં ન હોય, જીવન ઉપર
 પડેલાં ન હોય, મલીન વસ્ત્રમાં લાવેલાં ન હોય, કાચી કળીઓ, નહોય,
 રજાવાળા કે મલીન મનુષ્યોને અડકાયેલાં ન હોય, તેવાં પુષ્પો પ્રભુને
 અગ્રવંતો. પુષ્પના કકડાઓ ન કરેલાં. તેમાં તેને વિષયમાં ખજુ નહિ. હાર
 કરવા માટે દોરાઓથી ગુથાને હાર દેરવો-ઈત્યાદિ વિવેકમૂર્દક પુષ્પો અગ્રવંતો.

આ પુષ્પો અગ્રવંતી વખતે મનમાં કિંતન જાણ્યા ચાલુ રાખવી.
 પ્રભુ કૃપાસનાથી વિચાર્યે ચલેલા શ્રદ્ધમાંથી નીજાની, પવિત્ર રસથી
 ભીંજાયેલી આંતરૂણાવના તે અડાપ્રભુ આંગળ પ્રમદ કરવી.

પ્રભુ ! આ પુષ્પમાં જેમ સુગંધ છે તેમ આમારા દેહમાં આત્મા રહેલો છે. વસ્તુને જેમ પોતામાં રહેલી ઉત્તમ સુવાસ-સુગંધ દુનિયામાં ફેલાવે છે તેમ અમે આમારા ઉત્તમ વર્તનથી આત્માના ઉત્તમ ગુણોની કીર્તિ દુનિયામાં ફેલાવી શકીએ તેવું અમને બળ આપો.

હે નાથ ! આ કમળો જેમ કાદવમાં ઉગે છે, પાણીથી વૃદ્ધિ પામે છે અને કાદવ તથા પાણીથી નિર્લેપ રહી-પાણીની ઉપર આવી પોતાનું સાચું સૌંદર્ય કેવું પ્રકાશીત કરે છે ? હે દયાળુ ! એવી રીતે આમારું શરીર આ કર્મ કાદવથી ઉત્પન્ન થયું છે, વિવિધ પ્રકારના વિષય પાણીથી પોષણ પામ્યું છે. આ કર્મ અને વિષયથી નિર્લેપ રહી અમે આમારું સાચું સૌંદર્ય-ખરું આત્મ સ્વરૂપ પ્રગટ કરી શકીએ તેવું આત્મબળ આપો.

પુષ્પોએ પોતાની સુંદરતા અને સુગંધતાને લાઇ દેવેને પણ મસ્તકે ચડવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરી છે તેમ અમે આમારા સત્યસ્વરૂપની સુંદરતા અને ઉત્તમ વર્તનની સુગંધતાને લાઇ આ લોકના અમ્રમાળ ઉપર સિદ્ધ છવોની સમીપમાં નિવાસ કરી શકીએ તેવી આમારામાં આત્મ શક્તિ પ્રગટ થાય તેવી વિશુદ્ધિ આપો.

આ પ્રમાણે પુષ્પ પુગ્ન થયા પછી ધુપ પુગ્ન કરવી.

ધુપ પુગ્ન. ૪

પોતાના કુપ્રૃત્યનો નાશ કરવા નિમિત્તે દશાંગ ધુપ તે પ્રભુની આગળ ઉમેરવો-સગળાવવો તે રૂપ ધુપ પુગ્ન કરવી. આ ધુપ પુગ્ન કરતી વખતે પોતાની ઉત્તમ હૃદયગત ભાવના તે મહાપ્રભુની આગળ પ્રગટ કરવી. હૃદયના કંઈ વિશુદ્ધ ભાગમાંથી નીકળેલી ભાવના મનને વિશુદ્ધ બનાવે છે, કર્મનો હાથ દૂર કરાવે છે.

પ્રભુ ! આ કૃપા જેને બંને છે છતાં પાતાપરજીને સંતરે છે
અને સાંતિ આસ્વાદ ઉત્પન્ન કરે છે. અને પ્રભુએ કયો ભવ છે. તેથી
તે સુરાસ વાગ્યા પ્રમાણને પ્રભુની નજરે દર્શાવે છે. આ પ્રમાણે પણ
પોતાની સુખમ સારે તે પ્રભુના નજરમાં જાહેર નિયમ પામે છે.

આ પ્રભુને આપની પાસે કબેલીને તે કૃપાથી રેવ ! અને એમ
કહેવાને દરબીએ ધીએ કે, આ કૃપાથી નગરના છતાં વાતાવરણને સુખ-
રસને સમર્થ થાય છે તેમ અને કુદર્ત કર્મ સંયોગે વિવિધ વાપથી
ભગવા છતાં આત્મજનિથી આશુભાશુભા સંકોર્ણ અને અમાઈ પો-
તાનું મન કૃપા વાતાવરણ તેને શુદ્ધ કરી રાખી તેનું આત્મજન આપો.
મનજન કે આ કૃપાની મારફત અને જે જે રથને બેસીએ, વસીએ,
રહીએ ત્યાં ત્યાં ઉત્તમોત્તમ વિચારોનું વાતાવરણ ફેલાઈ રાખીએ. અમે
પોતે સુખીએ અને અમારી ભોગડમાં આવનારને પણ સારા વિચારો
આપી તેના ખરાજ વિચારો દર કરાવી રાખીએ એવી વિશુદ્ધિ
પ્રાપ્ત થાઓ.

કૃપા મનને સાંતિ અને આસ્વાદ ઉત્પન્ન કરાવે છે. તેમ હે પ્રભુ !
અમારું વર્તન એકું શુદ્ધ થતું નેહએ કે અમને પોતાને વધા અમારા
આશિનો અગર સમાગમમાં આવનારોને સાંતિ અને આસ્વાદ ઉત્પન્ન
થવો નેહએ. હે રવાણ ! વાતી આ પ્રમાણે અમારામાં એવી વિશુદ્ધિ
ઉત્પન્ન થાઓ કે નેહી સર્વને અને સાંતિ વધા આસ્વાદ ઉત્પન્ન
રાવી રાખીએ. અને અને પણ તે ભોગવી રાખીએ.

પ્રભુને પ્રમાણે જેમ ઉચો ભવ છે તેમ અને વિવિધ વાપથી
પોતા છતાં અમારી ધૃષ્ટિ કે આવનારો ઉચ્ચ ગામીને થાઓ. અ-

મારા હૃદયમાં ઉત્તમ ભાવનાઓના પ્રેરાઓ તેને લઈ અમારું હૃદય ઉચ્ચ બને, અને અમારી ગતિ પણ ઉચ્ચીજ પ્રાપ્ત થાઓ.

લોકો જોઈ સુગંધી ધુપનાં ધુમાડાને પ્રભુની તરફ પ્રેરે છે, તેમ અમારું સુગંધી હૃદય-સદ્ગુણી હૃદય પ્રભુના માર્ગ તરફજ પ્રેરાઓ. ધુપના ધુપ્રની માફક અમે પોતે અમારા આત્મિક હૃદયથી શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્માનેજ પ્રાપ્ત થઈએ. પોતાનાંજ શુદ્ધ સ્વરૂપ રૂપ પરમાત્માને પામીને તે સ્વરૂપમાંજ ધુપની માફક વિરામ પામીએ. હે નાથ ! આત્મ ઉત્તમ બળ આપ. આવી નિર્દોષ વિશુદ્ધિ આપ. એવી અગાધ શક્તિ અમારામાં પ્રગટ થાય એજ અમારી હૃદયની લાગણી છે.

આ પ્રમાણે યથાયોગ્ય વિચાર કરવા પૂર્વક ધુપપૂજા સમાપ્ત કરી દીપપૂજા કરવી.

દીપક પૂજા પ.

ધીતો દીવો પ્રભુની પાસે કરવો, પાંચ દીવાની આરતી કરવી, એક દીવાવાળો મંગળદીવો ચેતાવવો, આ સર્વ દીપકપૂજા છે. આ દીપકપૂજા કરતી વખતે માનસીક લાગણીઓ તે પરમાત્મા પાસે જાહેર કરવી. હૃદયનો ખરો આવેશ આ દીપકના આહવાનો નીચે વ્યક્ત કરવો. હે દેવાધિદેવ ! આ દીપક પ્રકાશરૂપ છે. અધકારનો નાશ કરનાર છે. વાતાવરણ શુદ્ધ કરનાર છે. અનેક દીવાઓને ચેતવનાર છે. આ દીપક આપની પાસે વ્યક્ત કરવાનો માહારો આશય એવો છે હે પ્રભુ ! જોમ આ દીપક પ્રકાશક છે તેમ તેમને જ્ઞાનવડે લોકલોકના પ્રકાશક છો. દીપક અધકાર નાશક છે. આપ અજ્ઞાન અધકારનો નાશ કરનાર છો. દીપક વાતાવરણ શુદ્ધ કરનાર છે. આપ મહીન વાસનાને

સુધારનાર છે. આ દીવાથી અનેક દીવાઓ ચેતવાયા છે. તેમ આ
ના કેવળગોનરૂપે નહિ જુઝાય તેવા દીપકથી અનેક ચોખ્ખા જીવોન
આત્મદીપક ચેતવાયા છે. સદાને માટે પ્રકાશવંત થાય છે. હે સુરજાગૃત
વંદસલો! મારામાં આવો ગાનદીપક પ્રકાશીત થાઓ. આગાન અધ્ય-
કાર દૂર થાઓ. મલીન વાસનાઓ નાશ પામે. સદાને માટે મારે
આત્મદીપક પ્રકાશીત રહે. એવી માફરી અવંકરણની હજી છે.

આ આસનીમાં પાંચ દીવા છે. ચાર નીચા છે અને એક સર્વથી
ઉપર છે. તેમ આ પાંચ દીપક તે પાંચ ગાન છે. ચારે ગાન દાયોપશ્યમ-
ગન્ય છે. આ સર્વથી ઉચ્ચ તે કેવળગાન છે ને આત્માના સ્વભાવ-
જૂત છે. તેમ મંગલદીપકમાં આ એકજ મહેરો દીપક પ્રકાશીત થઈ
રહ્યો છે-તે એમ મુચરે છે કે આ સર્વથી મહેરો કેવલગાન તે એકજ
છે. સર્વનો પ્રકાશક છે અને તે શુદ્ધ આત્મા જ છે. હે દીનાનાથ! આ
શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રકાશક એક કેવલગાન કે ને મારે આત્મ સ્વરૂપ છે તેનીજ
મને પ્રાપ્તિ થાઓ. આ એક દીપકથી હું એમ મુચવું છું કે આ એક
આત્મ સ્વરૂપનીજ મને જરૂરીયાત છે. બીજા દયાની મને જરૂર નથી.

હે નાથ! એવી કિન્નવ લાગણી મારામાં કિન્નવ કરે. હે તે
મારે સ્વરૂપ મને પ્રમટ થાય.

આ પ્રમાણે, દીપક પૂજા કરી છઠ્ઠી અક્ષર પૂજા કરેલી.

અક્ષરપૂજા - ૬

કેવળગ, અખંડ, કોવરો વિનાના કિન્નવ ચોખ્ખાના સાથીઓ
સ્વરૂપે તે મારા પ્રભુની અક્ષરપૂજા કરેલી.

આ પુજા કરતી વખતે પોતાની માનસીક લાગણીઓ તે દયાળુ પ્રભુ પાસે પ્રગટ કરવી. પોતાની લાગણીઓ જેમ જેમ વ્યક્ત થાય છે તેમ તેમ ભાવ વૃદ્ધિ સાથે વન્મય-એકાકરણતિ પૂજામાં જની રહે છે. માટે જેમ જાતે તેમ લાગણીઓ પ્રગટ કરવા પ્રયત્ન કરવો.

હે આત્મદેવ ! આ અશ્વત્થ એટલે (ચોખ્ખાનો) સાથીઓ આપની પાસે કરવારૂપ નિમિત્તથી મારી આંતર લાગણીઓ હું આપની પાસે એવી રીતે વ્યક્ત કરું છું કે, આ ચોખ્ખા ઉન્નય છે તેમ તમારું આ સ્વરૂપ ઉન્નય છે. ચોખ્ખા અખંડ (આખા) છે. તેમ તમારું સ્વરૂપ અખંડ છે. આ અશ્વત્થમાંથી અંકુરો ઉગે તેવી શક્તિ નાશ પામેલી છે તેમ આપના સ્વરૂપમાંથી કર્મઅંકુરો આ ઉત્પન્ન થાય તેવી શક્તિ નાશ થઈ છે. અર્થાત્ તમે કર્મખીજથી રહિત થયા છો. આ ચોખ્ખા ફાવરાં વિનાના છે. તેમ તમે કર્મરૂપ-કે દેહરૂપ ફાવરાં રહિત કેવળ શુદ્ધ સ્વરૂપ થયેલા છો.

હે કૃપાનિધિ ! આપની સેવાથી મારું ઉન્નયન; અખંડ આત્મ સ્વરૂપ પ્રગટ થાયો. કર્મશક્તિ નાશ પામો અને દેહરૂપ પરાજ-ફાવરાં વિનાની શુદ્ધ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાયો. આથી વધારે મને કંઈ જરૂર નથી. મારું સ્વરૂપ મને સમજાય તે સિવાય હું કંઈ ઇચ્છા કરતો નથી. સાથીઓ કરતી વખતે એ મનોરથો કરવા કે, હે દયાળુ પ્રભુ ! આ ચાર પાંખડી સમાન ચાર ગતિ ઘણી વાંછી છે તેમાં વારંવાર જન્મ મરણ કરવાં પડે છે તેને તું છેદી નાખ. અથવા તેને અમે છેદી શકીએ તેવી વિશુદ્ધિ આપ. અગર યોગ્ય માર્ગ જતાવ.

ત્યાર પછી તે સાથીઓ ઉપર ત્રણ ઢગલી કરતાં એવી લાગણી પ્રદર્શિત કરવી કે, આ જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર્ય ત્રણ રત્નની પ્રાપ્તિ

સ્વભાવને બળુતાર છે. આ નિવેદન ધરાવવાના કારણ-પ્રકાર નીચે કેવળ હું મારી લાગણી આપની આગળ નિવેદિત કરું છું.

દયાળુ પ્રભુ! આ જે વસ્તુઓ મેં આપની સમક્ષ ધરી છે તે અને તેવી ખીંછ અનેક વસ્તુઓ મેં અનેકવાર ખાધી છે. આ શરીર અને ખીંચ અનેક ભવમાં ધારણ કરેલાં અનેક શરીરોદ્ધારા અનેકવાર અનેક વસ્તુઓનો ઉપભોગ થયો છે-કર્યો છે પણ તેથી આ મનની તૃપ્તિ કોઈ દિવસ થઈ નથી. માટે હવે તો કૃપા કરો. અમને સદ્ગુણિ આપો. યોગ્ય માર્ગ બતાવો અને અમારું નિરાહારી પદ-આગુહારી શરીર વિનાની સ્થિતિ-પ્રાપ્ત કરાવો.

આ આહાર શરીરનું પોષણ કરનાર છે, તે સિવાય શરીર ટકી શકતું નથી. અમને જે સદાનું પ્રિય છે તે અમે આપની સેવામાં હાજર કરીએ છીએ. તે આપ ચકલ કરો. કહેવાનો આશય એવો છે કે, શરીરનું પોષણ તો પ્રારબ્ધદ્વારા અમને મળી રહે છે. તે માટે અમારી દૃષ્ટિ કે માગણી નથી, પણ અમને સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થવામાં પોષણ આપનાર હિતમ સાધનાની પ્રાપ્તિ થઈ આવે અને એવરે અમારું જે નિરાહારી પદ-યુક્ત આત્મસ્વરૂપ-તેમાં અમે લીન થઈએ તેનું અંગ આપો. હે નાથ! આ ભોજન તો શરીરનું પોષણ કરનાર છે. અમે કાંઈ શરીર નથી. અમે જે સ્વરૂપે છીએ તે સ્વરૂપે સ્થિર થઈએ, તેમાં વિષેષ ન આવે, તે સ્વરૂપે કાયમ અન્યા નહીએ, અમારું તે જ્ઞાન કોઈ દિવસ ન ભૂલાય, તેની સ્થિતિને માટે જે જે સદ્ વિચારોનું, વિનુદ્ધ બાવનાનું, અને કલમ ગુનનું પોષણ જંતવ્ય, તેને પોષણ અમને નથી, તેના વ્યતિત નાશ અને હાવડ થઈએ, તેનું અંગેડીક

આ બાબતમાં પ્રગટ થયેલાં જિજ્ઞાસુઓની સંખ્યા એટલી નથી
કેટલીના છે.

આ બાબતપૂર્વક આપણે નિચોળાવે પડે છે કે આપણે જાણ-
પૂજા કરવી.

કથાપૂજા ૮

જાણપૂજા કરતી વખતે નાચેરે, પંચમ, આમંત્રા, ખાતેસાં, જા-
ખીર, નારંગી, લીમુ, મેંપારી આમળા, દંપદિ વગેરે જેવાં પ્રાચીની
પાત્રે મૂકી પોતાની અંતરંગત ભાવના પ્રગટ કરવી.

પ્રમુ ! આ જાણ છે. જાણ મૂકી જાણી હવે હવે. એટલે આ
જાણમાં પરિણમી અને પ્રપન્નો કરતો આજ કુંડીમાં બને કરેલ
કાલે કે પ્રપન્ને છે. જે જાણ મળ્યા છે તે બધાં નિરસ છે. વિચોગ-
ગીત છે. સંતોષ કરનાર છે. અસંતોષ કરનાર છે. અસંતોષ-
વાળી છે. નિરાશા કરનાર છે. એકાંતિક કે આત્મિક મુખ
તેજાંથી કોઈ વખત મળ્યું નથી અને મળવાની આશા પણ નથી.

આ કારણથી તે લોચીક ફાળે મુચ્છનાર આ જાણ આપણી
આગળ પડ્યાં છે. એ મુદ્ધ છે. તે મુદ્ધને હું આપને એમ મુચ્છુ
અથવા લોચીક જાણ નો ભાગ મન, વચન, સંકીર્ણ મુમાગુમ પ્રપન્નથી
બને અનેકવાર મળ્યાં છે તેની મને ઈચ્છા નથી. તેથી નો કલેસ હું
લેવાન મર્યાદા, મારા સ્વપ્ન બાનભૂલી ગયો છું. આ જાણથી તો કલેસ
આવરણ પાડું-મગ્ન મુચ્છ છે. હું તે જાણો ત્યાગ કરું, અને
આપણી પાસે એ વાચના કરું કે મને એવું જાણ આપો-અગર તેનો

માર્ગે બતાવે—અથવા મારા હૃદયમાં એવી વિશુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરે કે જન્મ, મરણ, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ વિનાની શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિરૂપ ફળની પ્રાપ્તિ થાય. જે ફળ મળ્યા પછી બીજા ફળની પ્રેરી કોઈ પણ દિવસ ઇચ્છા ઉત્પન્ન ન થાય. જે ફળનો આનંદ અખંડિત-વર્ણ રહ્યા કરે.

આ પ્રમાણે અષ્ટપ્રકારી પૂજા, દ્રવ્ય તથા ભાવપૂર્વક કરવી. દ્રવ્યપૂજા આ શરીરદ્વારા જ્ઞાન, ચંદન, પુષ્પ, દુપ, દીપક, અક્ષત, નિવેદ અને ફળ મુકવા પ્રમુખથી કરવી, ભાવપૂજા, આ ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે પોતાના મનની વિશુદ્ધિ, વિચારવાળી ભાવના—લાગણી અને જગૃતિપૂર્વક કરવી. જેમ પોતાનો ભાવ ઉત્સાહ પામે, પોતાનું સાધ્ય લક્ષમાં રહે, પોતાનું લક્ષ ન ભૂલાય અને પોતાના લક્ષરૂપ સાધ્યનેજ પોપણ મળે તેમ અખંડ ઉપયોગની જગૃતિપૂર્વક આ અષ્ટ-પ્રકારી પૂજા કરવી.

પૂજા પૂર્ણ થયા બાદ પૂર્વે કહી આ છીએ તે ત્રિવિધે ચૈત્યવંદન પ્રભુ ગુણની સ્તુતિ કરવી. દેરાસરજીમાંથા નીકળી ઘર તરફ જવાના પ્રસંગે દેરાસરજીના મૂળ પ્રવેશ દ્વાર પાસે આવી ત્રણ વાર આવશ્યક હિ કહેવી એટલે પહેલાં દેરાસરજીમાં પ્રવેશ કરવાના વખતે જે ગૃહવ્યાપારાદિનો નિષેધ કરવા, તે સંબંધમાં કાંઈ પણ ન બોલવા કરવા, કે વચાર ન કરવારૂપ પ્રતિજ્ઞા કરી હતી તેની હવે સમાપ્તિ કરવી. અને અવશ્યનાં વ્યવહારિક કાર્ય પ્રસંગે હવે તે પ્રતિજ્ઞામાંથી મુક્ત થાઈશું, તેમ મનથી યાદ કરી પછી દેરાસરજીમાંથા બાહાર નીકળવું.

ભારતીય સંખ્યા મહાવિજયના વિચારો

વિચારો

પૂજા વિધિમાંથી બાવીસેછ; અંતરંગ-જોડ આપ; ૧
 તે સરી તુજ આગમ કહુંછ, સાદેગ સરગ સ્વમાવ; ૨
 સુકંઠર અવધારો પ્રમુ પાસ; ૩
 દાવજ કરતાં બાવીસેછ; પ્રમુ પ્રમુજેરા પ્રમુ પ્રમુજેરા ૪
 ઉચ્છ ઉતારી પ્રમતતાછ; દોઃ પ્રમુ નિર્મલ સુદિ; ૫
 સુકંઠર અવધારો પ્રમુપાસ; ૬
 મનુનાઈ જાને કરીછ, કારો મયજ મિયાવ; ૭
 અંગુલે અંગ સોરરીછ, અંગુલે, ૮
 શીશુકનાં ધીનીયાંછ, ચિંતવું મિત્ર સતો; ૯
 અંગ કરમ સંગર બુદોછ, અંગપરો; ૧૦
 અંગસીજો અંગપરો; ૧૧
 અંગપરો અંગપરો; ૧૨
 અંગપરો અંગપરો; ૧૩
 અંગપરો અંગપરો; ૧૪
 અંગપરો અંગપરો; ૧૫
 અંગપરો અંગપરો; ૧૬
 અંગપરો અંગપરો; ૧૭
 અંગપરો અંગપરો; ૧૮
 અંગપરો અંગપરો; ૧૯
 અંગપરો અંગપરો; ૨૦
 અંગપરો અંગપરો; ૨૧
 અંગપરો અંગપરો; ૨૨
 અંગપરો અંગપરો; ૨૩
 અંગપરો અંગપરો; ૨૪
 અંગપરો અંગપરો; ૨૫
 અંગપરો અંગપરો; ૨૬
 અંગપરો અંગપરો; ૨૭
 અંગપરો અંગપરો; ૨૮
 અંગપરો અંગપરો; ૨૯
 અંગપરો અંગપરો; ૩૦

- ને નવવાડી વિગુહવાણ, તે પૂજન નવચંગ,
 પંચાચાર વિગુહવાણ, તેહ કુલ પંચ રંગ. સુ. ૯
 દીવો કરવાં ચિંતવોણ, શાન દીપક સુખ ખાસ.
 નવ ચિંતા ધૃતપુરીઠેણ, વલ્લ ખાન સુ વિલાસ. સુ. ૧૦
 ધૂપ રૂપ ઇતિદ્રાવવાણ, ખજુ ગુર વતુ યોગ.
 શુદ્ધ વામના મહમદેણ, તે તો અનુભવ યોગ. સુ. ૧૧
 ખદ શાનક ચોં છાંડવાણ, તેહ અટ મંગલીક.
 ને નેરેવ નિરેદીઠેણ, મન નિશલ ટેક. સુ. ૧૨
 લક્ષ્મી ઉવારી બાવિઠેણ, દર્શન ધર્મનો લાગ.
 મંગલ દીવો અતી બલોણ, શુદ્ધ ધરમ પરમાગ. સુ. ૧૩
 ગીત નૃત્ય વાણ નોણ, નાદ અનાદક સાર.
 સમસંત રમણિ ને કરેણ, તે સાચો ધેધેકાર. સુ. ૧૪
 જાપ પૂજ એમ સાચવીણ સત્ય વળવોરે ધંડ.
 ત્રીભુવન માંછી તે સિતરેણ, ટાળી કરમનો યદ. સુ. ૧૫
 દલિપરે બાવના બાવવાંણ, આદિય મુગ્ધ પ્રસન્ન.
 જનન સજા જન તેડનોણ, તેહ પૂરણ ધન ધન. સુ. ૧૬
 પતમ પુરુષ પ્રભુ સમજાણ, માનો એ મુજ એવ.
 હર કરે સર આગળાણ, વાગે જન કો દેવ.

श्रीमान् यद्यपि जयन्ता केशिनी आर्त्तवर्त्तनोद्धारिणी

અધ્યક્ષશ્રી ગૌડશ્રી કાગઠીશ્રી આ મંચાલે છે.

મુનની વિભિન્ન સ્વરૂપનાં નામ છે તેની આજ્ઞા કરીને
મુન! મે પ્રભુ ! મુનસારી ! મહેશ ! સત્તા કરમાઈ જારી થયાને હું બુ.

પ્રશ્ન પાછો ! ને આપ મ્હવડાદો સાંભળે તેના વચ્ચે જાણ કેવાન
આપો. મુલકન કે ને માત્ર પેટુ જાણના કે કેમ ? ને આપ જા-
ણાદો ૧. મુલકોએ રાજ્ય દરેકાં જિલ્લા આપના દરેકાં જિલ્લા ઉપે કે પ્રજાના
જુલુમ નાજારો મુજબ મુદિ કરી, અને પ્રજાદે રજા ૧૫ ઉત્ત-પ્રમનો
નેલ-કેટારી નાખવો અને તેમ કરી પ્રજા આમન એ પ્રાપ્તના કર-
વાની છે કે પ્રજા ! તેથી ખરી મુદિ નર્મન થાઈ. ૨.

જાતી કામગીરીને તુરંત જાણ ન થાય તે રૂપ યવન, બિ યવનાવડે
સ્નાન કરીને મિથ્યાત્વાય મેલને કારી નાંખે, અને પછી અંગમુદ્રા-
ને કુદાશને રમણ લઈ ને શરીર સ્નાન કરવાથી 'નિત્ય' વચેનું ઉ-
ત્તેને છુટી નાખ્યું, અને તેમ કરતાં બિમ માનતું કેટલું કુટાંય' વચેનું, ૩.

...સ્નાન કર્યા પછી દીર વધા પાણીનાં જેવાં ઉત્તરમાં પાણીમાં
અથવા દીરોડક કાલિની ઉત્તમ-સ્વચ્છ-નિર્મળ પાણીમાં પડેલાં. આ
પાણીમાં તે જનમાં 'સતિ' શબ્દના રૂપ સ્થાપના-પડેલાં. અને
પછી સુખકાંક્ષા, જે મોટા કંપર નાસીકામાં 'મરત' પડેલાં સુદર વર્ત
જોવામાં આવે છે તે પ્રભુ પૂજા વખતે પાણીની નાસીકા કે સુખનો
આશ-અંશુલ આશોઆશ પ્રભુ કંપર-પ્રભુ વર ન હાય તે માટે આ-
પડો-આદ-પડાઓ-સુખકાંક્ષા જોવામાં આવે છે. તેને સ્થાને આદ
કંપરે સુવરમાં-સુવરમાં એટલે પાણીમાં આવે કંપર ન આવે તેને ઉત્તમ
આત્મકાંક્ષા, નાંચુલ કરેલાં તે રૂપ આપડો સુખકાંક્ષા જોવામાં આ-
રૂપ કરેલાં.

મનની જે નિશ્ચલ ટેક. મનના ચોક્કસ વિચારો-ઉત્તમ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરવા દેઢ કરેલા વિચારો-તે રૂપ નિવેદ પ્રભુની આગળ ધરવું. ૧૨

પછી લવણ ઉતારી મંગલ દીવો કરવો-ઉતારવો. આ લવણ ઉતારવું એટલે જે કૃત્રિમ-જનાવટી-મનની કલ્પનાથી ઉપજતી કાંટલા ધર્મનો ત્યાગ કરવો તે છે. અને મહાન ઉત્તમ શુદ્ધધર્મ તે રૂપ મંગલ દીવો ઘણો સારો પ્રગટ કરવો. ૧૩

પછી ગીત, નૃત્ય અને વાહ્ય વગાડવાં. આ ગીત અને વાહ્ય તે વિવિધ પ્રકારના અનાહત નાદ જે મસ્તકમાં થાય છે તે સમજવામાં સ્થીર આસને બેસી સાંભળીશુદ્ધા પૂર્વક જમણા કાનની અંદર લક્ષ રાખતાં જે શબ્દ સંભળાય છે તેને અનાહત નાદ કહે છે. કારણ કે અનાહત એટલે કોઈના વગાડ્યા સિવાય વાગનાર નાદ. તે અનાહત રીતે વાગે છે. અને શમરતિ સમભાવમાં પ્રીતિરૂપ સ્ત્રી, જે નાયે છે. શમભાવમાં જે આનંદ થાય છે તે રૂપનાદ તે સાચો યૈષ્ઠકાર છે. નાય છે. ૧૪.

આ પ્રમાણે ભાવપૂર્ણને સાચવીને સત્યનો ઘંટ વગાડો હે પ્રભુ ! તું જ જગતમાં એક સત્ય છે. અથવા પવિત્ર આત્મા-શુદ્ધ સ્વરૂપ-એજ સત્ય છે. એ સત્યને સૂચવનાર ઘંટ વગાડવો. અને તે એટલા જોરથી વગાડવો કે તેનો નાદ-શબ્દ-પ્રતિધ્વની ત્રણ ભુવનમાં વિસ્તાર પામે. અથવા કર્મના શંક-કર્મનું ધાંધલ ટાળીને અથવા ટાળવારૂપ સત્યનો ઘંટ વગાડવો. કે જેના ગુણોની ત્રણ ભુવનના લોકોને ખબર પડે, કે સત્ય તો દુનિયામાં આજ છે કે કર્મનો નાશ કરવો, અને આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું.

યશોવિજયજીવ સ્તવનો ભાવ.

(૧૧૫)

આ પ્રમાણે આવના ભાવનાં કામ મનના સાક્ષિ પ્રભુ પ્રસન્ન થાય. આ પ્રમાણે પૂનઃ દરનાર મનુષ્યનો દુનિયામાં જન્મ થાય તેમજ સરસ છે. અને તે પુરતો ધન્ય છે! ધન્ય છે! ૧૬

હે પરમ પુરુષ પ્રભુ! સામગ્રી પાપનાથ! આ મારી સેવા માન્ય કરો. હું આવી રીતે ભાવથી આત્મ પ્રભુની-આપની સેવા કરું છું. મારો ભવનો આમનો-વગ-વિમલ દર કરો. હે દેવ! વાચક-ઉપાધ્યાય યશોવિજય આ પ્રમાણે આપની સેવા કરે છે. વિનંતિ કરે છે. સખકર માન્ય પ્રભુ! મારી સેવા અવધારો.

હવેથી આવપૂર્ણ વિશેષ શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાય યશોવિજય જીવ સ્તવનો સમાપ્ત.

માનસીક પૂજન.

દરેક મનુષ્યોએ નિરંતર પરમાત્માનું પૂજન કરવું જોઈએ. દેવપૂજન કર્યા સિવાય જોડન નહિં કરવું. પૂર્વે કહી આવ્યા તેવી પૂજન કરવાની સામગ્રી ન હોય તોગણે માનસીક પૂજન કરવી. એટલે કોઈ બહારી પ્રસંગને લઈ વળત ન હોય, અથવા દેવમંદિરની જોગવાઈ ન હોય, અથવા પૂજનની સામગ્રી ન હોય, શરીર અશક્ત હોય, અથવા અથવા બળ, મરણનું સુતક હોય, અથવા શરીર શુદ્ધિ ન હોય. કોઈ સારી દરકોઈ કારણે પૂર્વે કહેલી દેવપૂજન ન બની શકે તેમ હોય તેઓએ આ આગળ બતાવવામાં આવે છે તેવી રીતે માનસીક પૂજનો અવસ્થા કરવી. કેમકે પૂજન કર્યાથી સમ્યક્ત્વ નિર્મલ થાય છે. મન વિશુદ્ધતાને પામે છે. પુન્યબળ વધે છે. ચિત્તની એકાગ્રતા થાય છે. અને જીવો ધ્યાન કરવા લાયકની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે. વળી આ પૂજન કરવું તે ઘણુંજ સહેલું છે. આ બાળ, યુવાન, સ્ત્રી, વૃદ્ધ, સધવા કે વિધવા સ્ત્રી ઇત્યાદિ સર્વ કોઈથી પણ બની શકે તેમ છે. છેવટની સ્થિતિમાં આવેલા રોગીઓ—અશક્તો સુતાં સુતાં પણ ઘણી સહેલાઈથી આ માનસીક પૂજન કરી શકે છે. તેની વિધિ આ પ્રમાણે છે.

ન્યારે અનુકૂળતા હોય ત્યારે પાછલી રાત્રીએ કે પ્રભાતે, કોઈ એક સ્થળે શાંતપણે પૂર્વ કે ઉત્તરના સન્મુખ પદ્માસન કરીને અથવા પક્ષોડી વાળીને બેસવું. રોગીએ સુતાં સુતાં પણ આ પૂજન કરવી. મનમાંથી બધા હલકા વિચારોને કાઢી નાખી, બે ચાર મિનિટ સુધી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરવું ત્યાર પછી જેવી રીતે નિરંતર સ્નાન કરી શુદ્ધિ થાઓ છો તેમ મનથી સ્નાન કરી શુદ્ધ થવું, ત્યાર પછી એક દેરાસરની દરખા કરવી. તેમાં તમે ઉભા છો. સન્મુખ એક સુંદર

આ પ્રમાણે આવના આવનાં ઉત્તમ મય્યાનુ સાદિય પ્રતુ પ્રસન્ન
 થાય. આ પ્રમાણે મૂલ્ય કરનાર મનુષ્યનો દુનિયામાં જન્મ થાય તેજનુ
 મોક્ષ છે. અને તે મુક્તિ ધન્ય છે. મન્ય છે. ૧૬

હે પદમ પુરુષ પ્રમુ ! સામંતા ખાખેતાય ! આ મારી સેવા માન્ય
 કરો, હું આવી રીતે બારથી આત્મ પ્રમુત્તી-આપની સેવા કરું છું,
 મારો બચનો આમણો-જન-વિભવ દૂર કરો. હે દેવ ! વાચક-ઉપાધ્યાય
 યશોવિનય આ પ્રમાણે આપની સેવા કરે છે. વિનંતિ કરે છે. સુખકર
 પાર્થપ્રમુ ! મારી સેવા આવધારો.

હવેથી આવપૂર્વક વિશેષ શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાય યશોવિનય દ્વડ સ્વર્ગ
 સમાપ્ત.

મનની જે નિશ્ચય છે. મનના ચોક્કસ વિચારો-ઉત્તમ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરવા હઠ કરેલા વિચારો-તે ૩૫ નિવેદ પ્રભુની આગળ ધરવું. ૧૨.

પછી લગણ ઉતારી મંગલ દીવો કરવો-ઉતારવો. આ લગણ ઉતારવું એટલે જે કર્મિ-મનાવટી-મનની કષ્ટનાથી ઉપજતી કાઠેલા ધર્મનો ત્યાગ કરવો તે છે. અને મહાન ઉત્તમ ગૃહધર્મ તે ૩૫ મંગલ દીવો ધરવું સારો પ્રગટ કરવો. ૧૩.

પછી ગીત, નૃત્ય અને વાણંત વગાડવાં. આ ગીત અને વાણંત તે વિવિધ પ્રકારના અનાહત નાદ જે મસ્તકમાં થાય છે તે સમજવાં. સ્થીર આસને બેસી સાંભળીમુદ્રા પૂર્વક જમણા કાનની અંદર લક્ષ રાખતાં જે શબ્દ સંભળાય છે તેને અનાહત નાદ કહે છે. કારણ કે અનાહત એટલે કાઠના વગાડ્યા મિત્રાય વાગનાર નાદ. તે અનાહત રીતે વાગે છે. અને સમરતિ સમભાવમાં પ્રીતિરૂપ સ્ત્રી, જે નાયે છે. સમભાવમાં જે આનંદ થાય છે તે રૂપનાદ તે સાચો ધ્યેયકાર છે. નાય છે. ૧૪.

આ પ્રમાણે ભાવગૂઠને સાચવીને સત્યનો ઘંટ વગવો. વગાડો હે પ્રભુ ! તું જ જન્મરત્ના એક સ્વયં છે. અથવા પવિત્ર આત્મા-શુદ્ધ સ્વરૂપ-એજ સત્ય છે. એ સત્યને મૂલ્યવત્તર ઘંટ વગાડવો. અને તે એટલા જોરથી વગાડવો કે તેને નાદ-શબ્દ-પ્રતિધ્વની ત્રણ ભુવનમાં વિસ્તાર પામે. અથવા કર્મના રત્ન-કર્મનું ધોંધલ ટાળીને અથવા દામવાદ્ય સત્યનો ઘંટ વગવો. કે જેના મુખેની ત્રણ ભુવનના હેઠળે બજાર પડે. કે સ્વયં તે દુનિયામાં આજ છે કે કર્મના નાદ વિશે અને અવસ્થાકેવ પ્રાપ્ત કરવું.

આ પ્રમાણે બાવણ બાવણો જીતી મેલવાનું સાદિય પ્રશ્ન પ્રસંગ
માય. આ પ્રમાણે પૂછે કરનાર મનુષ્યનો દુનિયામાં જન્મ માય તેપણ
શરણ છે. એને ને મુશ્કેલી થયે છે! મન્ય છે! ૧૬.

હે પરમ પ્રેમ પ્રશ્ન! શામળા ખાતેનાય! આ મારી સેવા માન્ય
કરો. આવી રીતે બાવણી આપમ પ્રશ્નની-આપની સેવા કરે છું.
મારો બચો આપનો-વગ-દિમવા દર કરો. હે દેવ! વાચક-ઉપાધ્યાય.
મયોચિત્ય આ પ્રમાણે આપની સેવા કરે છે. વિનંતિ કરે છે. સુખકર
પાત્રપ્રશ્ન! મારી સેવા અવધાએ.

મનુષ્યો બાવણી વિષયે શીખે ઉપાધ્યાય મયોચિત્ય રૂપ સ્વરૂપ.
સમાપ્ત.

અત્રાને લીધે તેને પૂર્વજન્મનું જ્ઞાન સ્મરણમાં આવ્યું. તેજ દિવસથી તે એક ત્યાગી જૈન મહાત્મા થયો. આગળ જતાં તે પોતાના અજળ અપત્ને અનેક દેવોને પણ પૂજનીક થયો. તેની આત્મશ્રદ્ધા, હૃદયની વિશુદ્ધિ, મનની એકાગ્રતા, ઉપયોગની તીવ્રતા, સ્વરૂપ સ્થિરતા, અને પરોપકાર પરાયણતા એટલી બધી ઉત્તમ હતી કે પોતે જે વનમાં રહી ધ્યાન કરતો હતો તે વનનો અધિષ્ઠાતા યક્ષ તેનો પૂર્ણ ભક્ત થયો. એટલુંજ નહિ પણ પોતાના મોજ સોખનાં સાધનોને એક બાજુ રહેવા દઈ નિરંતર તેની સેવામાંજ તે લાગ્યે રહેતો હતો. તેણે વિવિધ રૂપે મુનિના ઉપદેશથી અનેક જીવોને તારવામાં મદદ કરી. મુનિના ગુણથી અનેક જીવોને માહીતગાર કરી ગુણાનુરાગતા પ્રગટ કરી, ગુણની અભિક્ષતા છે નહિ જ્ઞાનિ, કે કૃપાની નથી એ વાત તે મહાત્માની સેવા કરી તેણે દુનિયામાં પ્રસિદ્ધ કરી.

આવા અનેક દાહાદોથી આ વાત સિદ્ધ થાય છે કે કૃપાની કે જ્ઞાનનાં મોટાંક કરનાં ગુણની મોટાંકજ દુનિયામાં અધિક છે. અન્યારે પણ જ્ઞાનિ કે કૃપામાં હસકાં છતાં ગુણમાં અધિક દોવા થી એટલે અનેક દોહા અને પદવીઓ ઉપર અમલ ચલાવતા માણસો નમરે પડે છે.

કૃપાના આગેવાનોએ પોતાના આગેવાનોને ગુણની અધિકતા પ્રગટ કરવા ઉત્તમદિન કરવા.

વિવિધ સદ્ગુણો.

મરના વડિલ યુરુષે પોતાના આશ્રિત મનુષ્યવર્ગને પોતાની પાસે બોવાવી લાગણીપૂર્વક સીખામણ આપવી છે, — સાપ્તમ્યો ! સત્તાદિ સંપૂર્ણ ગુણવાન મનુષ્ય જેમ સત્યને ચોખ્ખા થાય છે તેમ વિવિધ પ્રકારના ગુણવાળા મનુષ્ય આત્મધર્મને લાયક થાય છે. ધર્મ એ આત્મનો સ્વભાવ છે. મનની મલીનતા એ આવરણ સરખી છે, મૂર્ખની આડેથી વાદળો દૂર થતાં સૂરનો પ્રકાશ પૃથ્વીતળપર પડે છે તેમ ધર્મ આવરણો દૂર થતાં, અથવા મનની મલીનતા દૂર થતાં આત્માનો પ્રકાશ બહાર આવે છે. મનની મલીનતા દૂર કરવા કદો કે આત્મપ્રકાશ બહાર લાવવા કદો પણ ઉત્તમ સદ્ગુણો ખીલવવાની જરૂર છે. મનને સદ્ગુણોથી વામીત કરતાં મલીનતા દૂર થાય છે. શરવાતમાં અશુભ દૂર કરવાની ધણી જરૂર છે. શુભમાં-શુભ સદ્ગુણોની અધિકતામાં-એવો સ્થાવર-ચરેલો છે કે તે અશુભને હટાવી દે અને પછી નિર્મળ આત્મ સ્વભાવના શાંતની મદદથી તે શુભ પણ ખરી જાણે. મોટાંટકની માફક શુદ્ધ સ્વરૂપ બાળી પ્રકાશી રહે છે.

ગંભીરતા.

જોશમાં ! ગંભીરતા એટલે મન મોટું, ગંભીરું. હિતચિન્તા શુદ્ધ ન રાખવી, પૃથ્વી વિચાર છે. અનંત જંતુઓથી ભરપૂર છે. એવો દર્શાવેલો છે. કમોદરને લાખ, હોંશ ન કરવામાં ધર્મનો અનિશ્ચય પણ કરે છે. એવેની આવી વિભાજના અથવા વિપરીત

પ્રવૃત્તિને દેખીને કાંઈપણ આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. તેવી પ્રવૃત્તિ વાળા મનુષ્યને જોઈ પોતાની ગંભીરતાનો ત્યાગ ન કરવો. તેઓની ગુપ્ત વાતો, યા આચરણો ઉઘાડાં ન પાડવાં. પોતાથી બંતી રહે. તો તેઓને સન્માર્ગે દોરવવા. બીજા પાસે મુઘરાવવા પ્રયત્ન કરવો પણ તુચ્છબુદ્ધિ રાખી પોતાથી વિરૂદ્ધ થતાં તેનાં ખાનગી કર્તવ્યો ઉઘાડાં ન પાડવાં. એકની વાતો સાંભળી બીજા આગળ કહેવી અને બીજાની વાતો સાંભળી પ્રહસા આગળ કહી આપ-સમાં બન્નેને લડાવી ન મારવા. પણ જે કાંઈ એક બીજાની વિરૂદ્ધતાં સાંભળે તે સર્વ ગંભીરતાથી હૃદયમાં રાખી મૂકે. અથવા તે ઉપર લક્ષ ન આપે. તે વાતોથી કાંઈને પણ નુકશાન પહોંચે તેવું હોય તો મૌન ધારી રહે.

આ દુનિયાં પ્રપંચની ભરેલી છે. વ્યવહાર અને રાજ્ય ખટપટો હૃદયારના ધુંચવાડાથી ભરપુર હોય છે. આ પ્રપંચ-જાળમાં એક બીજાઓ એક બીજાનાં છિદ્રો શોધતાજ હોય છે. તેવા પ્રસંગે ગંભીરતા ન જાળવનાર માણસ મહોદું નુકશાન કરી બેસે છે. તેમ છતાં ગંભીરતાના સ્થળે ગંભીરતા ઉપયોગી છે. જે કત્તવ્યથી લગ્નરો મનુષ્યોને નુકશાન થતું હોય કે સંહાર થવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થતો હોય તેવા પ્રસંગમાં મૌન ધારણ કરવું કે ગંભીરતા રાખવી, તે મહાન્ જોષમ ભરેલું કામ છે. માટે લાભાલાભનાં વિચાર કરી તમે બધાંઓ ગંભીરતાનો સદ્ગુણ વધારવો. તમે ગંભીરતાવાળા થવો.

ઘણે ભાગે ક્રોધ સાથે વેર વિરોધ હોતો નથી. અને તેનું જીવન પરોપકાર મય હોય છે. આવા મનુષ્યો ઘણી સહેલાઈથી ધર્મનું આરાધન કરી શકે છે. પિત્ત પ્રકૃતિવાળા મનુષ્યની પ્રકૃતિ કદી શાંત થઈ શકતી નથી. સહેજ નિમિત્ત મળતાં તેનામાં ક્રોધ કે અશાંતિ પ્રગટ થઈ આવે છે. આવી પ્રકૃતિવાળાએ પિત્તને ઉત્તેજન મળે તેવો ખોરાક ન ખાવો પણ સાત્ત્વિક ખોરાક લેવો અને ઉત્તમ શાંત સ્વભાવવાળાના સહવાસમાં રહેવું.

અકુરતા. ૩

ભાઈઓ ! કુરતા—એટલે ક્ષિત્ર પરિણામ, મત્સર આદિથી દૂષિત પરિણામ, આકુરતા જેમાં ન હોય તે અકુર કહેવાય છે. સુખી મનુષ્યને જેતાં તેના સુખની ઇર્ષ્યા કરવાના પરિણામો અથવા બીજાને દુઃખમાં પાડવાનાં પરિણામો તે ક્ષિત્ર પરિણામ કહેવાય છે. માર ફાટના વિચારો, અન્યના સુખને નાશ કરવાના વિચારો, ક્રોધની ચડતી નદિ જેવું વંતક શકવાના વિચારો, આ સર્વ ક્ષિત્ર પરિણામો અગ્નિ દ્વંદ્વમાં બળતો હોય ત્યાં ધર્મ—શુદ્ધ સ્વભાવ—સમપરિણામની નિયતિ ક્યાંથી હોય ? તાવ અને ટાઢ ગરમી અને દિવગતાને જેટલું આંતર છે તેટલુંજ આંતર ક્ષિત્ર પરિણામ અને સમભાવ રૂપ ધર્મ વચ્ચે છે.

અ. નિવૃત્ત પરિણામ હોય ત્યાં સુધી નિર્દોષ ધર્મ આગવ રહે સ્થાવરને મનુષ્ય સમર્થ થતો નથી, માટે ધર્મ પામવાને

દયાળુ

બ્રાહ્મિઓની અનુકંપાવાળા થવું.

જહાલાં બાળકો ! દયા એટલે બ્રાહ્મિઓનું રક્ષણ કરવું. દુઃખીઓને મદદ કરવી. તેનાં દુઃખો ઓછાં કરવાં. નિરાશ થયેલાં ઓને સારી આશા આપવી. દુઃખમાં હુએલાંઓને સારી સલાહ આપવી. સંકટમાં સપડાયેલાંને તેમનાંથી બાહાર નીકળવાનો રસ્તો બતાવવો.

ગમે તેવા ભગીરથ પ્રયત્ને પણ દીન, અનાથ, નિરાશ, રોગી, વૃદ્ધ, વિપત્તિમાં સપડાયેલાંઓને શક્તિ અનુસાર તેનું મન, ધનાદિથી મદદ કરવી.

ધર્મથી વિમુખ થયેલાંઓને તેમનો ધર્મ બતાવવો, સમજાવવો, સત્યને માર્ગે ચડાવવો આ સર્વ દયા છે.

આ દયા કરનારે એટલું ધ્યાન રાખવાનું છે કે દયાનો ન્યાય દુરુપયોગ થાય ત્યાં દયાનો ઝરો વહેવરાવવો બંધ કરવો. બાવી પરિણામોનો પણ દયા કરતી વખતે વિચાર કરવો. જેમાંથી મહાન અનર્થ થવાનો સંભાવ હોય તેવી દયાને બાદ કરવી જોઈએ. અર્થાત્ દયા કરતી વખતે બાવી પરિણામ પણ વિચારવાનું છે. દેખીતી દયા ન થતી હોય તો પણ તેથી પરિણામ ઉત્તમ જણાતું હોય તો તેપણુ દયાજ છે. કારણુ પરિણામો અન્યનું બલુ કરવાનાંજ છે.

દયા ધર્મનું મૂળ છે. દયાના રક્ષણ કરવા માટેજ પ્રતાદિ

જે. અગ્નિસાજ મોક્ષ આપનારી છે. જ્યાં દવા નથી ત્યાં દાન,
તપ, હાન કે ખાન પણ નથી. દવાગુ મનુષ્યજ મર્મને લાગત છે.
આજમે ! તમે પણ દવાગુ થવું.

મધ્યસ્થ.

આમાં આજમે ! તમારે મધ્યસ્થ એટલે પદ્મપાત વિનાની
દહિ રાખવાની જરૂર નરે છે. રામદેવચાળી મા, પદ્મપાતવાળી
દહિથી જ્યાં દોષ દોષ ત્યાં પણ રામને લીધે દોષ જણાતા નથી
ઉંમટા દોષને શુભરૂપે સમજવામાં આવે છે. અને દેવને લીધે
જ્યાં શુભ દોષ ત્યાં પણ દેવને લીધે દોષ દેખાય છે. આ પદ્મ-
પાતની લાગણીથી સત્ત્વનો નિશ્ચય કરી શકાતા નથી. બીજાના
સત્ય વિચારો રાજીગવા જેટલી પણ ઉદારતા, કે સમ્યક્તા સા-
ચી શકાતી નથી. મધ્યસ્થદહિથી જાની પુરોના સમાગમમાં
આપણે આવી શકીએ છીએ, તેમનાં પવિત્ર વચનોનું પાન કરી
શકીએ છીએ અને તેમના અનુમદને લાવક ધર્મ શકીએ છીએ.
તેમનાં વચનો ઉપર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ મળે છે. આપણને
મધ્યસ્થ જાણીને તેઓ પણ ઉત્તમ લાગણીથી સત્ય સમજાવે છે.
ઠકામઢીને ઠાકપણ માણસ લાગણીથી સારી શીખામણ પણ આ-
પતો નથી. બ્યવહારમાં પણ મધ્યસ્થ મનુષ્યનું મોટું માન દોષ છે.
ઠાક ન્વાય ઠકાવવાનો દોષ તોપણ તેઓ તેનેજ મધ્યસ્થ નીમી
રામ લે છે. તેનાં વચનો ઉપર સર્વને ભદ્રા દોષ છે. અને ધર્મ
સમજવા કે મદલ કરવાને પણ તેજ લાવક યાવ છે. તમે પણ
મધ્યસ્થ થવું.

અનાદિકાળથી હોય છે તેથી જોઈએ તે-
મો દોષ અધિકતા નથી પણ મુજ પેદા કરવા કે અન્યગામી મુજ
જોવા તેજ ઉત્તમ અને કર્તવ્ય છે. મુજાનુસારી મનુષ્ય મર્મને
ધોળક માય છે. ભાગ્યેયો ! તમે પણ મુજાનુસારી થાઓ.

શુદ્ધ કથા.

વિનંતવાનું બાળકોમ ! તમારે અવધારના પ્રસંગોમાંથી મળેલી
દુરસરનો વખત તરવણીનો, આત્મ કર્તવ્યનો અને પ્રાપ્ત્યનો
વિચાર કરી સંજોગ કરવાનો છે. મનુષ્ય જન્મેની એક દાણપંજી
મણીજ કીર્તિ છે. હોશી મંત્રણ પધારીએ પડેલા મનુષ્યનેજ તેની
અમૂલ્યતાની ખરી ખબર પડે છે. એવું દુર્લભ અને પવિત્ર હોવાન
અસત કથાઓ, નિંદા અને કુચળાઓ-કરી અતિત કરવામાં આવે
તો તેના જેવું બીજું ગાયત્રીય શું મળાય ?

ઓની કથા, દેશની કથા, રાજ્યની કથા અને ભોજન સં-
ક્રમી સારા, નકારા મુજ અવગુણવાળી કથાને વિકલા કહે છે, આ-
ત્મજ્ઞાન બાધને, રાગદ્વેષ ની કે અજ્ઞાનતાની પરિણતિમાં પરિણુ-
ખીને જે આપિ કથામાં પ્રવૃત્ત થાય છે તે મુક્ત અસુક્રાન્તો વિવેક
કરી શકેતા નથી. તે અજ્ઞાનતા અખાલ જોલી વેર વિરોધને વ-
ધારે છે અને પરિણામમાં લાભ કાંઈ થતો નથી. આ અશુભ
કથાઓમાં કન્યાન (સ્ત્રી) અને મનવાળો મનુષ્ય પોતાના
વિવેક નદનના નાશ કરે છે

અજ્ઞાન વખત મળતા જાન વિને જોની મનુષ્યોએ તીવંકર,

ગર્ભવાણી સ્ત્રીઓનું કર્તવ્ય.

ગર્ભના મહીનાઓની અંદર ગર્ભવતિએ સારા સારા વિચારો કરવા, ઉત્તમ બળ, શૌચ, હિમ્મત આવે તેવા પુસ્તકો વાંચવા, પરાંપકાર, આત્મપરાયણતા, સત્યનો નિર્ણય અને સાધ્વિક પ્રકૃતિનો વિકાસ થાય તેવા ધાર્મિક વ્યાખ્યાનો સાંભળવા. વિવિધ પ્રકારનાં સુંદર દેખાવો નિહાળવા, સાંતિનો, ધર્મનો, દેશનો ઉદ્ધાર કરવા સંબંધી વિચારો કરવા, સારા બુદ્ધિમાન, વિવેકી, ધર્મશીલ અને આત્મપરાયણ મનુષ્યોના સમાગમમાં આવવું અને તેમની કહેલી અગર આપસમાં થતી વાતચિત્ત ઉપર ધ્યાન આપવું. આ પ્રમાણે વર્તન કરવાથી તે તે વિચાર, શ્રવણ, સોજત અને વાંચન આદિથી હૃદયમાં ઉત્પન્ન થતા ભાવોની ભાવી અસર તે ગર્ભના જીવ ઉપર અમુક અંશે પણ થવા સિવાય રહેશે નહિ. મતલબ કે તેથી ગર્ભમાં રહેલો જીવ તેવા તેવા ગુણુવાળો થાય છે. અને તેવો પ્રતાપી ગર્ભ-પુત્ર-ઉત્પન્ન કરવાની માતાની ઇચ્છા હોવીજ જોઈએ. જેને પ્રતાપે ‘રત્નકુક્ષી’ વીરજ-નેતા ! એવા વિવિધ સુંદર ઉપનામોથી આ દુનિયામાં અમર નામો લાંબાકાળ પર્યંત જેનાં ગવાઇ રહેછે તે માતાઓએ પોતામાં પરાક્રમી બાળકો ઉત્પન્ન કરવા માટે ગર્ભ અવસ્થામાંજ આવા ઉત્તમ વિચારોના દૃઢ સંસ્કારો પાડવા પ્રયત્ન કરવો.

ગર્ભવાણી સ્ત્રી માટે સાવચેતીના ઉપાયો.

પતિએ પણ ગર્ભના દિત માટે દરેક જાતની સગવડ પો-

કેહોને લાગકની અને તેના છુદ્ધિજન તથા સરીરજનને યોગ્ય રીતે પિતાએ આપવા અપાવવા પ્રવર્તન કરવા.

આ પ્રસંગે પોતાના દેશાભિમાનનું, જાતિભિમાનનું, ધર્માભિમાનનું ઝોરવ તેના હૃદય પ્રદેશમાં રકુરે તેના વિચારશક્તિના તબીબાએ નેની છુદ્ધિના પ્રદેશમાં દેઠવા. જે તબીબાએ આગળ યોગ્યતા, સક્રિય ખીલતાં સ્વદેશ પ્રેમ, સ્વચ્છતા પ્રેમ, વિગેરેની જાગૃત્તાએના રૂપમાં પ્રગટી, પરોપકાર લાયક માનવાના હૃદયમાં રહેલી નિર્જળનની કંડી દૂર કરી સર્વને આપારાન આપે અર્થાત્ શાંતિ પ્રગટ કરાવે. પોતાનું કર્તવ્ય જાગવવા માટે તત્પર બનાવે.

આરણી ધ્યાનિએ પુત્રને લાગી મૂકતાં માતા પિતાઓનું કર્તવ્ય ધણે ભાગે પૂર્ણ થાય છે. નેમજ પુત્રને મળવાની, મળવાની વ્યવહારક્રમ, સુશીલ, સદાચારી અને વગ લાયક બનાવતા તે તરફનું કર્તવ્ય પણ ધણે ભાગે સમાપ્ત થાય છે.

ફેટલીક દપથેલી, માનવેલી, ગર્વથેલી, અજ્ઞાનથેલી માતાઓ પોતાના નાના ઉમરના બાળકો કે જેઓ, દર બાળકે થયે છે ?

ફિયા થયે છે ? સમે થયે છે ? કર્તવ્ય થયે છે ? ફિયાદિનું જેને જાન નથી તેવ બાળક બાળકાઓને પરજાવવાને જુઓ તમા નિમિત્તે બાળકે મરેલા વજગટી આપવાની મરકે જાનવાનનામાં અને કોને કે કસ નિર્દોષ અજાનાવચ્ચામાં પુત્ર, પુત્રીઓને પર જાવી કે જે કે-લાકના નો પાડીવામાં સુતા હાય ત્યાં જાનવાન કે લગ દનાનાં એ છે ? આવા અજ્ઞાન બાળકને ત્યારે પોતાની કાળજી રાખ છે ત્યારે કોનો વગ મૂર્ખ કે રોમી પા

પુસ્તકાદિ તે મેળવી આપવાં, તેમાં ઉપયોગી મુકામ આદિની સં-
ગવડ કરાવી આપવી.

જીનેશ્વર ભગવાનના જ્ઞાનનો દેશમાં બહોળો ફેલાવો થાય તે
માટે તેવા ઉપદેશકો તૈયાર કરવા, અને તેમને જમાનાને અનુસ-
રતિ, કેળવણી આપવી. તેમને જીન ધર્મનાં સિદ્ધાંતોનાં રહસ્યો
સમજાવવાં અને દેશકાળ પ્રમાણે કેવે રચણે-કેવી રીતે બોલવું તે
સમજાવવું. તેની પરીક્ષાઓ લેવી અને તાત્કાલીક પ્રબળ અસર
સામા શ્રીતાના મનપર કરી શકે. તેમને ઉત્તમ પ્રકારનો બદલો
આપી ઉપદેશક તરિકે નીમવા. જે સાધુ સાધ્વી વર્ગ આ કામમાં
ઉપયોગીપણે જમાના અનુસાર વક્તા તરિકે બહાર આવવા પ્રયત્ન
કરે તે તેમનો ઉત્સાહ વૃદ્ધિ પામે તેવા માનપાનથી અને પદ્ધતી
સત્કારીત કરવા.

આ સાથે જમાનાને અનુસરતી જેની વધારે ઉપયોગીતા
સિદ્ધ થાય તેવા અનેક ગ્રંથો નવીન લખાવવા. બનાવટી કલ્પિત
નહિ પણ પૂર્વનાં પુસ્તકો ઉપરથી વિવિધ ભાષાઓમાં તે પ્રગટ
કરાવવા. નવો શણગાર પહેરાવી, જમાનાનુસાર પણ મૂળ આશ-
ય બદલાઇ ન જાય તેમ સુધારો વધારો ફેરફાર કરી તે પુસ્તકો
છપાવવાં. જેમાં કોઇ મત-પક્ષની ખેંચાતાણુ ન હોય પણ પોતા-
ના ધર્મની ખુબીવાળી ગૌરવતા સાથે, સરલ શબ્દોમાં, યુક્તિપૂ-
ર્વક, પૂર્વાપર વિરોધ રહિત ભાવ જેમાં આવી શકે તેવાં પુસ્તકો
બહાર પાડવાં. તથા અનેક ભાષાઓમાં છપાવીને તેનો ફેલાવો કરવો.

દુકામાં કહીએ તો જીનેશ્વર ભગવાનનું તાર્ત્વિક જ્ઞાન જેમ
બહોળા વિસ્તારમાં દુનિયામાં ફેલાવો પામે તે રીતે જ્ઞાન દ્રવ્ય-
નો ઉપયોગ કરવા. તે જ્ઞાનદ્રવ્યનો સદ્ઉપયોગ છે.

વિશેષ એ છે કે જેણે આ જીંદગી આર્થિક કરેલ છે. મત, તપ, જપ, ધરોપકાર, દયા દાન, ઇત્યાદિ સંસ્કારોમાં મન વચન, શરીરની સક્રિયતા વ્યય કરેલ છે, જેઓએ સત્યને શોધ્યું છે, સત્ય સમજ્યા છે તેમને દેહનું મરણ તે આનંદનો દિવસ છે. તે સિવાયનાઓને માટે મરણ તે દુઃખનો દિવસ છે. શેષનો દિવસ છે. દિલ્લીગીરીના દાદાડા છે. કારણકે તેણે આગળ જઈ શાંતિ લેવાય તે માટેની તૈયારી કરી નથી, સૂખ પછી દુઃખ મળવાનું છે, અનેક હવેલે ત્રાસ આપ્યો છે, મોતાપ્પા છે, અનેક કાળા, ધોળાં કર્યાં છે; વિપય, કપાય અને અજ્ઞાનમાં જીવન ગુમરેલું છે તેને ત્યાં બદલો મેળવવાનો છે, બદલો મેળવવાનો છે તેથી મરણ દુઃખરૂપ છે. પણ જેણે જીંદગીનો ખરો લાલ લીધો છે, અનેક મત, તપ, જપ, ધરોપકારાદિ નિષ્કામ બુદ્ધિથી કરેલ છે, વિપય કપાયોને પાછા લકાઆ છે, ઇન્દ્રિયોને વશ રાખી છે, મનને વશ કરેલ છે, સત્ય આત્માને સમજ્યા છે, સત્યને પામ્યા છે, અનુભવ કરેલ છે તેને મરણ એ આનંદનો દિવસ છે, કારણ તેમને માટે સઘળી તૈયારીઓ આગળથી થઈ ગઈ છે. જેમ કોઈ પુત્ર્યવાન રાજા પાંચ, પચાશ ગાઉ દૂર જવાનો હોય ત્યાં આગળથી તેના માણસોએ જઈને મુકામ અને ભોજન આદિ સામગ્રી તૈયાર રાખી હોય તો તેને કોઈ જાતની ખાવા પીવા કે મકાનની ચિંતા રહેતી નથી. તેને તો ગાડીમાં બેસી જવાનું અને તૈયાર રસોઈ પર બેસવાનું છે. તેમ આ લાગ્યેવાનું જીવને માટે પણ આગળ જઈ તૈયારીઓ થયેલી હોવાથી મરણ આનંદ રૂપ છે. નિર્ભાગ્ય-નિર્ધન માણસને જેમ પાંચ પચાશ ગાઉ જવું અને ત્યાં જરાપણ સગવડ નહિ તેથી જ ખેદ થાય છે તે આને હોતો નથી.

વળી આત્મા અંગે છે. દેહમાંજ શરૂ કરાય છે. આ વા-
તનો ચોક્કસ અનુભવ થયેલો દેખાયો, તથા આ માધિક પ્રપંચ
સાથે તેને તેવી સ્નેહવાળી સાગરજીવો ન દેવાઈ. જેમ નદારા
પાડોશીનો સહવાસ મૂળ સારા પાડોશીની પાસે રહેવા જવામાં
એક નહિ પણ આનંદ થાય છે, તેમ આ મરણ તે ગાનીઓને
મન ઓગળવનો ક્ષિપ્ત છે.

આ મરણ પ્રસંગના પરેલા જે સામમાર્ગ મંદળ કરામ
તો હિતમ વાત છે પણ જેઓ વ્યવહારિક પ્રતિનિધ અને ધારી-
રિક નિર્ણયતા અથવા તેવાજ કોઈ મરણસર ત્યાગ માર્ગ મંદળ
ન કરી શકે તેમ હોય તે ગૃહસ્થોએ પોતાના મરણ પહેલાં આ
કુનિયાના તમામ સંબંધોથી મનને પાછું ખેંચી લેવું, યાનદષ્ટિવડે
પોતાને તે સંબંધોથી અલગ કરી દેવો.

જે મીઠકતનો સં-માર્ગે બંધ કરવો હોય તે પોતાની દે-
શ્વિતિમાં જનમૂલ અવસ્થામાં કરી લેવો. ધણી વંખતે માણસોના
નેરિયો મનમાં રહી જાય છે અને આચિંતા દેહનો ત્યાગ કરવો
છે, અથવા પાંછળથી સ્વાર્થી કે લોભો મનુષ્યો તેનો સફ-
લ કરતા નથી, કરે છે તો યોગ્ય જરૂરીયાતને માર્ગે નથી
કેદલાક તો મરવા પડ્યા પછી ને બેભાન થાય ત્યારે
છે કે બાપા । હજાર રૂપિયા તમને પુન્યના આપું છું. તમારી
જી અરવીય. પશુ અરૂણાપ । બેભાન સ્થિતિવાળો માણસ
જે તો અનુમોદન કરેને । આવી સ્થિતિ ન થાય તે માટે
ને હાથે જરૂરીયાતવાળા સ્થળે તેનો ઉપયોગ કરી દેવો. અને
પર દ્રવ્યાદિ ઉપરથી પોતાનો મમત્વ બાપ ઉઠાવી લેવો.

इति श्री तपागच्छीय श्रीमान्मुक्तिविजयगणि शिष्य
 पंन्यास कमलविजयगणि स्तच्छिष्य पंन्यास केशरविजय-
 गणि विरचित श्रावक गृहस्थ धर्म नामक ग्रंथः विष्णुमीय
 संवत्तरस्य एकोनविंशतिसतञ्चत्तर सप्तति वर्षे पोष शुक्ल
 प्रतिपदे समाप्तः

2007年12月25日 星期三

10月12日

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

10月12日 星期三 10月12日 星期三

